

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok
Studies in Child and Youth Protection

A SZÜLŐSÉG TÁMOGATÁSÁNAK ÚJ ÚTJAI A GYERMEKVÉDELEMBEN

2020

Rubeus Egyesület • Rubeus Association

A SZÜLŐSÉG TÁMOGATÁSÁNAK ÚJ ÚTJAI A GYERMEKVÉDELEMBEN

Sorozatszerkesztő:

Rácz Andrea

Szerkesztő:

Rácz Andrea

Lektor:

Bulyáki Tünde

Szöveget gondozta:

Freisinger Balázs

Borítókép:

*Szítakötő (15 éves): A jövőt kutatni
(YounGo fotópályázat, Rubens Egyesület, 2019)*

ISBN 978-615-81442-3-0

ISSN 2063-6970

Rubens Egyesület „Szeder vessző”

1122, Budapest, Krisztina kert. 2-4.

Felelős kiadó:

Rubens Egyesület elnöke

Budapest, 2020

Készült a Belügyminisztérium és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatásával. (BM-19-E-0027)

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok (Rubens Egyesület)

Studies in Child and Youth Protection (Rubens Association)

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Szikulai István: A gyermekjólét és gyermekvédelem útkeresései a közösségfejlesztő, komplex mentálhigiénés programok mentén	6
Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Segítő tudatosság, tudatos segítség – Szekszárdi modellprogram bemutatása.....	24
Tóth Tímea: „KAPASZKODÓ II” Rögös úton helyes irányba – Szombathelyi modellprogram: közösségszervezés, hálózatépítés	56
Papp Krisztina – dr. Mátrai Márta: Én és a családom – A Budapest Főváros II. Kerületi Család- és Gyermekjóléti Központban megvalósított modellprogram	92
Balog Andrea – Tűrjei Zoltán – Varga András: Személyes megszólítás és jelenlét a családsegítésben – A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium modellprogramja	124
Borbély Lilla – Joó Beatrix – Filep Imre – Kovács Orsolya – Milbik Zsuzsanna: Pszichoedukatív jelenlét a gyermekvédelmi alap- és szakellátásban	142
Bogács Ernő: Jelenléthalapú reszponzív gyermekjólét.....	158
Alacsony Zsóka – Freisinger Balázs – Ónodi István – Rácz Andrea – Sik Dorottya: A gyermekvédelem új útkereséseinek komplex értékelése	165
Helyszíni látogatások és az interjúk kutatás tapasztalatai	165
Szekszárdi modellprogram	166
Szombathelyi modellprogram	172
Budapest, II. kerületi modellprogram	182
Tapolcsányi kollégiumi modellprogram	189
Gyermekehíd Alapítvány által nyújtott komplex mentálhigiénés szolgáltatási csomag.....	194
Elégedettségi vizsgálat eredményei.....	197
Médiatartalmak elemzése a láthatóság értékelése szempontjából	203
A COVID-19 idején született innovatív megoldások	206
Összegző tapasztalatok	207
Homoki Andrea: Szülőket és gyermekeiket komplex segítségnyújtással támogató modellprogramok hatékonyságmérése a gyermeki reziliencia és a szülői attitűdök vizsgálatával.....	212
Mellékletek: Mérési eszközök	237

Bevezetés

A Rubeus Egyesület *A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben* címmel valósított meg - immár 3. alkalommal egy modellprogramot - a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt.¹

A program a BM-17-E-0017 és BM-18-E-0018 számú projektünk folytatása, melynek keretében a korábbi módszereket igyekeztünk szélesebb célcsoportokra kiterjeszteni, mint gyermekjóléti szolgáltatásban veszélyeztetett, védelembe vett, hátrányos helyzetű, bűnelkövetés veszélyének kitett, illetve gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek és a gyermekek szülei, családjai.

Jelen programunk azt segíti elő, hogy a család- és gyermekjóléti szolgáltatásban, illetve komplex gyermekvédelmi programban dolgozó szakemberek számára olyan kipróbált és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre, melyekkel egyrészt eredményesebben tudják végezni a gondozási és fejlesztési tevékenységüket, kezelni a családi problémákat, hatékonyabban tudják motiválni a családot a szükséges változtatásokra. Másrészt a szülői kompetencia fejlesztésével konfliktusmentesebb lehet a szülő-gyermek kapcsolat, a gyermek családból történő kiemelése esetén a szülő és a gyermek kapcsolattartása, nevelésbe vett gyermekek esetében a gyermek hazagondozása eredményesebbé válhat.

A modellprogram keretében tehát olyan „új” eszköz/eszközrendszer teremtése volt a célunk, amely alkalmas a szülői kompetenciák széles körű erősítésére, többoldalú fejlesztésére. A teljes program 3 fő pillérre épült: 1) intenzív családgondozás; 2) közösségfejlesztés; 3) családterápiás, mentálhigiénés komplex segítségnyújtás. A program 3 pillére a szociális munka új, komplex, szolgáltatásfókuszú útkereséseit célozta meg, így a szakmafejlesztés kiemelt színtere és egyben eszközrendszere is.

A megvalósulás helyszínei a következők voltak: Budapest, II. kerület; Szekszárd; Szombathely család- és gyermekjóléti központjai, valamint a Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium. Együttműködő partnerünk a Gyermekhíd Alapítvány (Vásáry Tamás Alapítvány), amely komplex mentálhigiénés támogatási csomagot dolgozott ki és nyújtott többek között a fővárosi modellhelyszínek számára.

A szülői kompetencia fejlesztésével számos tanulmányunkban foglalkoztunk, melyekben felhívtuk a figyelmet arra, hogy a családok erősítésével és megtartással foglalkozó programok a kezdetektől számtalan formában jelen vannak a szociális munka gyakorlatában, de hosszú történetük során

¹ Az 1585/2019. (X. 16.) Korm. határozat a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégia 2020–2021. évekre szóló intézkedési tervéről 2. 3. pontja tartalmazza jelenleg az intézkedést a jogszabályok módosítását követően.

folyamatos dilemmát jelentett a gyermekvédelem rendszerébe való integrációjuk. A nehézségeket többek között a következő kérdések okozták: 1) A gyermekvédelem logikája és szempontjai: a gyermek érdekei mennyiben esnek egybe a család érdekeivel? A beavatkozás határai kire terjednek ki, kire kell fókuszálni? Mennyiben érhetőek el a szolgáltatások és ezek hogyan tudják a családmegtartást szolgálni? 2) Hogyan jellemezhető a szociális munkás szerepe: a szociális munkás feladata meddig terjed – milyen komplexitású problémák kezelése várható el a beavatkozások által, morálisan mi alapján mondhat „ítéletet” egy család működéséről a szakember? 3) Valóban mennyire eredményesek a családmegtartó programok, a befektetett erőfeszítés ténylegesen érezhető eredményeket mutat-e? 4) Hogyan lehet a családok támogatásába, jól-létének elősegítésébe a helyi, közösségi erőforrásokat becsatornázni?

Jelen modellprogram mindezen kérdések megválaszolására irányul, hiszen 4 modellhelyszínen kerültek kidolgozásra és tesztelésre 8 hónapos időtartamban a gyermekekkel, fiatalokkal és szüleikkel való szakmai munkát segítő és színesítő komplex szemléletű- és módszertanú programok. Mindezek a szakemberek fejlesztését, tudásuk szélesítését is célozták. A modellhelyszínek munkáját egy gyermekvédelmi szakember mentorként segítette tanácsadással. Kutatóink a célcsoport elégedettségét, a szolgáltatások minőségét komplex módszertanra épülő kutatás keretében mérték, kitérve a szülői kompetenciák változására és a gyermekek és fiatalok reziliencia-szintjének alakulására is. A programba bevont családok esetében egyértelmű célként fogalmazódott meg, hogy a komplex módszertan mellett a családok abban kapjanak segítséget, hogy javuljon a szülői feladatok ellátásának minősége, melyek a családok kapcsolatrendszerére, gyermekükkel való viszonyára is kedvező hatással lehetnek. A járványügyi helyzet új utak keresésére ösztönözte a szakembereket, mely eredmények nagyon fontosak a továbblépésben és a szakmai építkezésben. A szakmai munka számos innovatív elemmel bővült, noha egy ösztársadalmilag nehéz helyzetről volt szó. A kötet tanulmányai ezekre a kihívásokra és válaszokra is reflektálnak. Jelen tanulmánykötetünkben a modellhelyszíneken zajlott szakmai programokat és azok mentori tapasztalatait mutatjuk be, majd a komplex kutatási módszertanra épülő helyszíni látogatások és mérések kutatói tapasztalatait ismertetjük.

A programok sikeres megvalósításáért köszönettel tartozunk a Belügyminisztériumnak és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsnak és az Emberi Erőforrások Minisztériuma szakfőosztályainak.

Bízunk abban, hogy tanulmányainkkal hozzájárulhatunk a gyermekvédelemben folyó módszertani munka megalapozásához, a gyermekvédelmi tárgyú képzettségek tudásanyagának bővítéséhez és a szakmafejlesztési tevékenység gazdagításához a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó szakemberek szemléletformálása által.

Rácz Andrea, szerkesztő

Szikulai István: A gyermekjólét és gyermekvédelem útkeresései a közösségfejlesztő, komplex mentálhigiénés programok mentén

Bevezető

A magyar gyermekvédelemben az 1997. évi XXXI. törvény hatályba lépése után lezajlott a rendszerváltás (Szikulai 2004). Mondhatjuk ezt azért, mert mindez új alapokra helyezte a gyermekvédelmet, önálló és független rendszerre formálta azt, a gyermekvédelem intézményrendszere teljes körű strukturális átalakuláson ment keresztül, amely kihatott a gyermekvédelmi szakma fejlődésére is (Rácz-Szikulai 2007). Azonban ez még nem elégséges ahhoz, hogy azt is elmondhassuk, hogy a magyar gyermekvédelem felzárkózott a mainstream nemzetközi gyermekvédelem fő irányvonalához, és az ontológiai stádiumból átlépett volna a funkcionális periódusába (Rácz 2012). A gyermekvédelmi rendszerváltás egy hosszabb folyamat, amelyben időről időre megfogalmazódnak újabb törekvések, elvárások, amelyek módosítják, pontosítják, alkalmasint akár kardinális módon meg is változtathatják a magyar gyermekvédelmi rendszer valamely dimenzióját. Amennyiben ugyanis a gyermekvédelem fejlődéséről beszélünk, akkor annak négy dimenzióját különböztethetjük meg, amelyek természetesen szoros kapcsolatban és kölcsönhatásban állnak egymással. Ezek alatt a szakmapolitika fejlődését, a jogszabályi környezet fejlődését, a szakmafejlesztést és az intézményrendszer fejlesztését értjük (Szikulai 2014).

Mindennek továbbá oka az is, hogy a nemzetközi szinten lezajlott gyermekvédelmi tárgyú kutatások, amelyek a gyermekek fejlesztésére, a szülőség támogatására irányultak, meghatároztak új téziseket a gyermekek fejlődésével kapcsolatban, továbbá olyan egyedi problémákat, amelyek erre a korcsoportra jellemzőek, amelyek eltérő szabályozást, eltérő módszereket, eszközöket követelnek meg (Rácz 2012; 2016). Továbbá a gyermekek ügyének fontosságát hangsúlyozza az a tény, hogy a magyar társadalom 20%-át teszik ki a gyermekek, akik védelme kiemelt feladat a kedvező társadalmi-gazdasági fejlődés megvalósulása szempontjából (Szikulai 2013). Véleményem szerint a magyar gyermekvédelem is újabb átalakulás előtt áll, amikor az azt leíró szabályozók megváltozása után (elsősorban) a szemléletnek és a gyakorlatnak kell megváltoznia, amely ismételten magával vonja majd a szabályozórendszerek módosulását is. Jelenleg a legfontosabbnak a szakma- és rendszerfejlesztést tekinthetjük. Ennek a szakma- és rendszerfejlesztési tevékenységnek jelenleg a legfontosabb része, hogy a magyar gyermekvédelmi rendszer szolgáltató jellegét lenne szükséges erősíteni. Ez egyrészt elmozdulást jelentene az intézményorientált gyermekvédelmi rendszertől a szolgáltatásalapú rendszer felé, amely lényegesen könnyebben képes reagálni a megjelenő új szükségletekre és problémákra, és könnyebben képes megfelelni az új elvárásoknak is, jelenjenek

meg azok akár a szakmapolitika, akár az igénybe vevők oldaláról. Másrészt lehetővé tenné olyan új rendszerelemek alkalmazását, amelyek újabb eszközöket, módszereket adnának a gyermekjóléti, gyermekvédelmi területen dolgozó szakemberek kezébe, amelyekkel hatékonyabb és sikeresebb tevékenységet tudnának kifejtetni a családban tartás és a sikeres hazagondozás érdekében. Amit nagyon fontos kifejtetni ezen eszközök vonatkozásában az az, hogy nagymértékben szolgálják ezek a szolgáltatások a prevenciót, ami a jogszabályok alapvető célja. Az új, szolgáltatásalapú rendszerelemek között kitüntetett helye van a szolgáltatási szintek (települési, térségi (mikrotérségi, kistérségi), megyei, regionális, országos), valamint a kapcsolódó szakmai tartalmak, szolgáltatások kialakításának, vagyis annak, hogy hol, mikor és mekkora beavatkozás történik egy-egy család életébe, lévén a gyermek, fiatal gondozása, ellátása és nevelése elsősorban a család és a szülő felelőssége, és amilyen mértékben ez lehetetlenné válik, úgy lépnek be a szolgáltatásba a családot körülvevő segítő körök, a családtól való távolság sorrendjében (Rácz 2012). A gyermekvédelmi struktúra elvi szinten a gyermekvédelmi probléma megoldását illetően a kockázatok fokozatos növekedését veszi figyelembe, és amíg lehetséges, addig éppen a szolgáltatások igénybevételével próbálja megtartani a gyermeket a saját, vér szerinti családjában, és csak végső esetben utalja a gyermeket a gyermekvédelmi szakellátásba. Mindez nagymértékben elősegíti a komplex szolgáltatások megjelenését a településeken. Mindennek következtében kiemelt szempont a prevenció, amely a veszélyeztetettség kialakulását gátolja meg, így minden gyermekre vonatkozik. A komplex megközelítésre épülő programok megjelenése szintén a gyermekek saját családjukban történő nevelkedését segíti elő, így mindenképpen fontos, hogy ilyen programok lehetőség szerint minden településen elérhetők legyenek. Nagyon fontos, hogy ezek a programok szükségszerűen nem csak a gyermekek, hanem a családjuk számára is tartalmazzanak különböző szolgáltatásokat. Ezek között a szabadidős programokat, a gyermekek és családok számára biztosított terápiás hatású programokat, a kimondottan a szülők megerősítését, támogatását biztosító, a szülői kompetenciákra irányuló, fejlesztő szolgáltatásokat szükséges az első helyen kiemelni. Ezen célok teljesülésére épült a Rubeus Egyesület 2018-as és 2019-es szülői kompetenciafejlesztő modellprogramja is (Rácz 2018; 2019). Jelen tanulmány a szolgáltatási fókuszú gyermekjóléti, gyermekvédelmi gyakorlatok megalapozását szolgálja, melyre a jelen modellprogram témája három család- és gyermekjóléti központ, egy kollégium és egy civil szervezet részvétele által.

A prevenciót szolgáló szabadidős programok olyan szolgáltatáselemek, amelyek a gyermekek veszélyeztetettségének kialakulását meggátolhatják, illetve a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését is szolgálhatják. Legalább ilyen fontos jellemzője ezeknek a szolgáltatásoknak az, hogy biztosíthatják a gyermek felügyeletét azon településeken vonatkozásában is, ahol amúgy nincsen lehetőség erre köznevelési intézményi keretek között.

A terápiás szolgáltatások biztosítása elsősorban nem a gyermekvédelem feladata lenne, azonban azzal kell szembesülnie a mindenkori gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézményeknek, szolgáltatóknak, hogy ha saját gyakorlatukban nem tudják biztosítani ezeket a szolgáltatási elemeket, akkor a gyermekek számára nagyon fontos tevékenységeket nem tudnak biztosítani, amelyek a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése, a gyermek megfelelő fejlődése szempontjából elengedhetetlenek.

Legalább ilyen fontos eleme a szolgáltatásoknak a szülők és gyermekek kompetenciafejlesztése, mint olyan terület, amely jelentős hiányosságokkal küzd. Nagyon sok esetben szembesül azzal a gyermekvédelmi ellátórendszer, mind a gyermekjóléti alapellátás, mind a gyermekvédelmi szakellátás, hogy a szülők nincsenek a szülői kompetenciák birtokában és ez sok esetben az oka a gyermek nem megfelelő ellátásának, ami kiválthatja a gyermek szakellátásba kerülését. Ugyanígy számtalan esetben szembesül azzal az ellátórendszer, hogy a gyermekek sem birtokolják a megfelelő kompetenciákat, éppen ezért minden téren nagy hátrányokkal küzdenek, amelyek akadályozzák a szocializációjukat, iskolai előmenetelüket, és nagymértékben gátolják a későbbi sikeres társadalmi beilleszkedésüket. Ebbe a folyamatba illeszkedik a Rubeus Egyesület szülői kompetenciafejlesztést megcélzó három, tematikusan is egymásra épülő projektje, melynek keretében olyan „új” eszköz/eszközrendszer teremtése a cél, amely alkalmas a szülői kompetenciák széleskörű erősítésére, többoldalú fejlesztésére alapvetően három pillérre épülve, az intenzív családgondozásra, a közösségfejlesztésre és a családterápiás, mentálhigiénés komplex segítségnyújtásra.

A szülőség támogatásának szolgáltatási szemlélete

A Rubeus Egyesület mindhárom projektjében azért a szülői kompetenciafejlesztést célozta meg, mivel az e téren észlelhető hiányosságok a gyermekek saját családjában történő nevelkedését gátolja, és amennyiben ebben változás lenne elérhető, akkor a gyermekek családjukból való kiemelése sem történne meg olyan jelentős számban, azaz ténylegesen megvalósulhatna a Gyvt. deklarált célja, a veszélyeztetettség megelőzhetővé válna, illetve a családban válna csökkenthetővé, vagy akár teljesen megszüntethetővé. Mindez természetesen megfelel a prevenció alapelveinek is, arról nem is beszélve, hogy közismert tény, mely szerint a veszélyeztetettség megelőzése, a problémák családban történő megoldása mindig olcsóbb lesz, mint a családot helyettesítő ellátások biztosítása (Bogács 2018).

A Rubeus Egyesület szülői kompetenciafejlesztést célzó jelen projektjében éppen ezért ezeket a szolgáltatáselemeket szeretné a területen dolgozó szakemberek segítségével kimunkálni. Ennek keretében olyan eszközrendszer teremtése a cél, amely alkalmas a szülői kompetenciák széleskörű erősítésére, többoldalú fejlesztésére három pillérre épülve:

- intenzív család gondozás;
- közösségfejlesztés;
- családterápiás, mentálhigiénés komplex segítségnyújtás.

Természetesen a projektben megfogalmazott fejlesztési elemek kialakítása során több olyan kérdésre is választ kell találni a projektben részt vevő, a fejlesztést vállaló intézményeknek, szervezeteknek, amely nagymértékben befolyásolja a projekt sikerét, egyben további, a rendszerfejlesztés sikeres megvalósítását biztosító irányokat vázol fel. Ezek közé tartozik, hogy hogyan lehet ezeket a szolgáltatáselemeket a településeken elérhetővé tenni, hogyan lehet a szolgáltatás igénybe vevőinek a nagyságrendjét meghatározni pl. ellátási térkép használatával. Ennek kialakítása a projektelemek felépítése során szintén fontos hozzájárulás lehet a szolgáltatások kialakításának módszertanához. Szintén fontos hozadéka lehet a projektnek, ha a projektelemek kialakítása során a prevenció szemléletre, a megelőzésre kerül a fő hangsúly, mint olyan gyermekvédelmi célra, amely nagymértékben megakadályozhatja a gyermekek családból történő kiemelését. Ehhez jelentős segítséget jelentenek a komplex segítő, terápiás hatású programok mint projektelemek, azonban ezen szolgáltatások biztosítása során mindenképpen fel kell merülnie rendszerszinten annak a kérdésnek, hogy hová lenne érdemes telepíteni ezek központját, ami elérhetővé teszi a szolgáltatást, egyben fenntarthatóvá is teszi. Ez ún. mentálhigiénés központok vagy integrált intézmények kialakítását is perspektívába helyezheti hosszabb távon. Így célszerű elgondolkodni a települési vagy térségi szolgáltatásszervezés kérdésein, továbbá a szolgáltató intézmények együttműködésén is, mint ami a gyermekvédelmi rendszer megfelelő színvonalú működésének egyik alapját képezi.

Ami a projektelemek megvalósítását illeti, alapvetően a projektben részt vevő szolgáltatók, intézmények feladata mindez, de mivel ez a hétköznapi feladataik ellátása feletti igénybevételt jelent, ezért célszerű lehet minden olyan segítséget megkeresni, amely lehetővé teszi más szolgáltatók, önkéntesek bevonását már a projektmegvalósításba is, de akár a későbbi szolgáltatásnyújtásba is. Ennek kapcsán viszont a kapcsolódó civil, egyházi szervezetek, illetve önkéntesek bevonásának tervezhetőnek és ellenőrizhetőnek kell lennie, ezért célszerű a külső szereplőkkel kapcsolatos elvárások és feladatellátásuk menetének rögzítése. Valamint eredményes lehet az önkéntesek

száma kialakított mentorprogramban, valamint egy kortárssegítő programban gondolkodni a résztvevő intézményeknek. Mindezek természetesen a közösségfejlesztési pillér kialakításának is a részét kell hogy képezze az együttműködés keretrendszerének kialakításával együtt. Mindez elvezet minket egyrészt a gyermekvédelmi rendszer működésének másik fontos eleméhez, ami nem más, mint a megfelelő számú és képesítésű szakember biztosítása a szolgáltatások számára, mivel nagyon sokféle képességre és tudásra, azaz sokféle végzettségű szakemberre lesz szükség ezen komplex megközelítésre épülő szolgáltatások biztosításához. A szakemberek a szolgáltatásokban multidiszciplináris teamekben dolgoznak, ami a szolgáltatásrendszer sokszínűségét, komplexitását és sikerességét biztosítja. És végezetül mindezek a fejlesztés során elvezetik oda a szolgáltatásrendszert, hogy az lényegesen előbb kapcsolatot tart fent az őt körülvevő világgal, így jelentősen megnövekedhet a helyi társadalomba történő beágyazottsága is az ellátórendszernek (Rác 2016), ami elősegíti az előítéletek lebontását, amelyet a gyermekvédelmi rendszerrel szemben mutat sok esetben a helyi közvélemény.

A szolgáltatások közös alapelvei

A különböző projektelemek között nem csak az teremti meg a kapcsolódási pontokat, hogy egy modellprojektben szerepelnek, hanem az is, hogy olyan új, szolgáltatásalapú rendszerelemek, amelyek ugyanakkor nem térnek el alapelveikben akár a gyermekvédelmi törvény szellemiségétől, akár a már működő gyermekvédelmi rendszer különböző szereplőitől. Ennek megfelelően az új, szolgáltatásalapú rendszerelemek is alapvetően gyermekjogi ihletettségűek, továbbá mindenkor a gyermek szükségleteire fókuszálnak, így elmondhatjuk azt, hogy feladatukat a gyermeki jogok érvényesülésének biztosítása, a gyermek mindenképp felett álló érdekének tiszteletben tartása jelenti.

A következőkben csak azokat az alapelveket sorolhatjuk fel, amelyek a gyermekvédelmi jogszabályok kialakításakor is meghatározók voltak:

- Minden gyermek számít! (A gyermekvédelem és így a szolgáltatások hatókörébe nem csak a veszélyeztetett, hátrányos helyzetű gyermekek tartoznak, hanem minden gyermek)
- Szolgáltató jelleg (A szakmai feladatellátást segítő szolgáltató tevékenység a gyermekvédelmi rendszer minden szintjén)
- Hatósági szféra és a személyes gondoskodást nyújtó szféra elválasztása

- Minimális beavatkozás (Lehetőség szerint minél kevesebb beavatkozás a gyermekek és a családok életébe, csak amennyi a probléma megoldásához szükséges.)
- Család- és gyermekközpontúság (Minél tovább maradjon a gyermek a családjában, a család egészét kell figyelembe venni a segítség folyamatában.)
- Prevenció (Mindazon eljárások, beavatkozások alkalmazása, amelyek a megelőzési folyamat adott szakaszában (elsődleges, másodlagos, harmadlagos) csökkentik, illetve megakadályozzák a gyermeki személyiség további diszfunkcionális irányú fejlődését, a fejlődési szocializációs zavarok kialakulását. Az eljárások fajtái: szociális, pedagógiai, pszichológiai.)
- Jogszerűség és szakszerűség (A szakemberek mindenkor csak a jogszabályok és a szakmai szabályok keretein belül tevékenykedhetnek.)
- Szakmai függetlenség (A szakmai munkát, a kialakított álláspontokat nem befolyásolhatja sem politikai hatalom, sem pedig egyéb, pl. gazdasági érdek, kivéve a gyermek mindenképp felett álló érdekét.)
- Együttműködés (Minden gyermekvédelmi szolgáltatóval és szolgáltatással, az igénybe vevőkkel és azok hozzátartozóival együtt kell működni. Fontos követelmény a gyermek sorsában érintett szakemberekkel, és a gyermek környezetében lévő, a gyermek számára meghatározó személyekkel való együttműködés, egységes álláspont képviselése, természetesen a gyermek mindenképp felett álló érdekének figyelembevételével.)
- Egyenlő esélyek, egyenlő bánásmód biztosítása, a diszkrimináció tilalma (A szolgáltatás során az abban résztvevők tevékenysége és döntései nem hozhatnak olyan eredményt, mely a gyermeket és családját kirekeszti, faji, nemzetiségi, vallási, nyelvi vagy egyéb háttere miatt hátrányosan megkülönbözteti.)
- Gyermekvédelmi rendszer nyitottsága, átláthatósága (A szolgáltató jellegnek megfelelően kialakított intézménystruktúra, amelynek valamennyi területe a szakmai szabályok alapján folyamatos munkakapcsolatban áll azokkal az intézményekkel, melyek tevékenységét segíteni, döntését előkészíteni hivatott.)
- Szükségletközeli ellátás (A gyermek ott kapja meg a segítséget, ahol a szükséglet keletkezik, továbbá a család is. A segítő döntések ott születnek, ahol az érintettek és az érdekeltek vannak, ahol a legtöbb információ rendelkezésre áll.)

- Ellenőrizhetőség, nyomon követhetőség (A gyermek fejlődését segítő, szocializációs zavarait ellensúlyozó, korrigáló módszertani lépések dokumentáción alapuló eredményességének, hatékonyságának biztosítása.)
- Integráció (Azon eljárások, intézkedések alkalmazása, amelyek a gyermek szükségleteire építve a társadalmilag elfogadott életvitel, életvezetés technikáinak elsajátításával az elkülönülés, a szegregáció, a kirekesztettség bekövetkeztét csökkentik, illetve megszüntetik.)
- Professzionizmus (A szolgáltatások munkatársai személyiségük, szakmai tudásuk, tapasztalatuk, hozzáértésük alapján segítsék a gyermek sorsát érintő döntéshozatalt.) (Szikulai 2014: 381-382)

A szolgáltatások megjelenése mellett további fontos változásokra is szükség van a gyermekvédelmi reform során, amelyek szorosan kapcsolódnak az új szolgáltatások megjelenéséhez és elterjedéséhez. Éppen ezért folyamatos és jól átgondolt fejlesztésre van szükség a gyermekvédelem területén, melynek általános elvei a következők:

- Szükséges annak tudatosítása minden körülmények között, hogy a gyermekvédelem egy rendszer.
- Legalább ennyire fontos a prevencióra helyezni a hangsúlyt, azaz alapellátás megerősítésére, hogy a családok számára alakítsunk ki minél több önkéntesen igénybe vehető szolgáltatást.
- A hatósági eszközök csak ezek után következhetnek.
- A szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása alapvető fontosságú, amely esélynövelő tényező.
- A területi egyenlőtlenségek felszámolása nélkülözhetetlen.
- Amennyiben strukturális változás szükséges a gyermekvédelmi rendszer vonatkozásában, akkor azt megfelelő előkészítés után (hatástanulmányok, esetleges modellezés) célszerű kivitelezni.

Mindezt összefoglalva azt mondhatjuk, hogy azzal, hogy ha a magyar gyermekvédelem szolgáltatásalapú rendszerré válik, akkor végbe megy a paradigmaváltás, amely tulajdonképpen azt jelentheti, hogy elindultunk egy új, modern gyermekvédelem irányába, ami megfelel a XXI. század kívánalmainak, követve a mainstream gyermekvédelmi rendszerek fejlődési ívét.

Az intenzív családgondozás

Az intenzív családgondozás elsősorban a krízishelyzetbe került gyermekes családok támogatását, a veszélyeztetettség megelőzését vagy csökkentését szolgálja időhatáros intenzív szolgáltatással (Bányai 2018).

A szolgáltatás a gyermekes családok szükségleteire, erőforrásaira és az adott szolgáltatások elérésére koncentráls elsődlegesen – ugyanakkor mindeközben feltárja az egyes családokban rejlő deficiteteket, erőforrásokat, életvezetési- és életmódbeli elcsúszásokat is. Ez utóbbiak feltárása kulcsfontosságú a családokkal végzett munkában, hiszen jelentősen befolyásolják mind a problémák meghatározását, mind az egyes problémákra adható válaszok csoportosítását, a rövid- és hosszú távú célok minél pontosabb megfogalmazását. Az eddigi, általánosan alkalmazott családgondozói munkához képest az intenzív családgondozói munka jelentősen eltér. A szolgáltatás célja a halmozottan hátrányos helyzetben lévő és kiemelten kritikus élethelyzetbe kerülő gyermekes családok intenzív gondozási folyamata során megakadályozni a gyermekek családból való kikerülését, illetve célja olyan családi – életviteli – lakhatási körülmény teremtése, amely az érintett családokat hosszú távon megvédi. Ennek során olyan komplex szolgáltatást nyújt a szolgáltató a velük együttműködő igénybe vevőknek, amely a családok életének több dimenziójában tartós és minőségi változást eredményez (Szombathelyi 2015). A gyermekes családok jelentős hányada esetében a családi krízishelyzetek, életviteli, lakhatási körülmények a gyermekek – hatósági intézkedés következtében történő – családból való kikerülésének veszélyével fenyegetnek. A szolgáltatás jelentősen eltér a Magyarországon alkalmazott, hagyományos családgondozástól. Az időkorlátos, nagyon intenzív, koncentrált folyamat során a családgondozó heti akár 7 napban, napi több órát tölt el egy családdal – jellemzően azok otthonában, közvetlen környezetében. Egy családgondozó egy időben legfeljebb 2 családot gondozhat, mivel ez olyan nagyságrendű megterhelést okoz a szakember számára is, amely könnyen okozhat magasabb esetszám esetén korai szakmai kifáradást (Bányai 2018).

Az általános cél megakadályozni a gyermekek védelembe vételét, illetve családból való kiemelését, növelni a hátrányos helyzetben lévő gyermekek esélyeit, feltárni az egyes családokban lévő problémákat. Kísérlet egy újfajta szolgáltatásra, illetve újfajta szemléletmódra, új esetkezelési, családgondozási technikák felderítése és kidolgozása által. Jellemzője, hogy intenzív, rövid időintervallumra koncentráló, a helyi ellátórendszerre és civil szervezetek tényleges és aktív tevékenységeire támaszkodik, és nagyfokú együttműködést igényel, valamint konkrét megállapodáson alapszik a család által megfogalmazott problémák és célok mentén. Az intenzív családgondozás konkrét cselekvést vár el fokozott családgondozói jelenlét mellett, ami sokkal

mélyebb információt jelent a családról. Az intenzív együttműködés során a kommunikáció is erősödik a szereplők között, ami csökkenti a bizalmatlanságot, sikerélményeket hozhat, ami tovább erősítheti a közös munka motivációját. Ez a szolgáltatás ugyanakkor az alkalmazott szociális munkásoktól folyamatos rendelkezésre állást igényel.

A gondozási idő időkorlátos, amelyet a problémák nagysága, a család együttműködési hajlandósága és a szakemberek leterheltsége határoz meg. A szolgáltatás tartalma minden esetben a család helyzetéhez, a fejlődést gátló tényezőkhoz, a családtagok erőforrásaihoz és gyengeségeihez igazodik. Kiterjed mind a külső környezettel kapcsolatos, mind az egyéni, illetve a kapcsolati nehézségekre is (Rácz 2013; Szombathelyi 2015).

A családokkal végzett munkát természetesen tervezni és értékelni is szükséges, ennek keretében lehetséges a közös feladatok megbeszélése, ezáltal az egyéni munka támogatása, valamint a megfelelő minőségű szolgáltatások nyújtása. Az intenzív családtámogató szolgáltatások értékelése során értékelni szükséges a segítő folyamatot. Ebben részt vesznek családtagok, a szakember, az esetleges társszervezetek is. Ennek révén lehetséges a célok teljesülésének vagy megghiúsulásának a mérése, melyben megegyeztek. Az intenzív segítő folyamat lezárásaként pedig a család és a szakember áttekintik, mit sikerült megvalósítani a kitűzött célok közül (Bányai 2018).

A segítő folyamat előkészítése során minden intézményt, szolgáltatást, civil szervezetet célszerű megkeresni, amelyek a bevont családok szempontjából előre láthatóan szükségesnek bizonyulnak. Nagyon fontos, hogy az egyes családokkal közösen, pontos problématerképet készítsen a szolgáltató, megjelölve a személyes feladatokat és a beavatkozási kompetencia határait. Meg kell találni az egyes esetek kizárólagos gazdáját is, ezzel elkerülhetővé válik a családok ellátórendszeren belüli folyamatos vándorlása és a problémáik halmozódása (Rácz 2013; Bányai 2018).

A különféle szolgáltatások együttműködése is új lehetőségeket teremt, pl. az esetben bevonódó helyi szolgáltatók is fontos segítségforrást jelentenek a család számára. Az intenzív családtámogatáshoz sok szakember összehangolt együttműködése szükséges: a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat, óvónők, védőnők, illetve civil szervezetek munkatársai is részt vesznek egy-egy esetben. Az esetek lezárása után is marad munka a családokkal, még akkor is, ha a család számára világos, hogy ez egy időhatáros szolgáltatás. Az érzelmi leválás nem történik meg egyik pillanatról a másikra.

A szolgáltatás megvalósításával várható eredmények sokfélék lehetnek, mivel a családokat sokféle hatás éri egyszerre, ritkán egyértelmű, hogy mi az, ami a beavatkozás hatására történt, és mi az, ami tőlünk független tényezőknek tulajdonítható.

A szolgáltatás lehetőségéről, az eredményekről pedig mindenképpen célszerű tájékoztatni a helyi közvéleményt, akár a helyi média igénybevételevel, akár a szolgáltatást népszerűsítő szakmai, hálózatépítő és információs rendezvényeken. De legalább ilyen fontos a módszertani tanulságok levonása és közzététele minden elérhető szakmai fórumon is annak érdekében, hogy a felhalmozott tapasztalatok hasznosításával más szolgáltatások is eredményesen tudják bevezetni tevékenységükbe ezt a szolgáltatást, mint a rendszerfejlesztés egyik elemét.

A közösségépítés, közösségfejlesztés, networking

A közösségépítés, közösségfejlesztés több különböző okból fontos egy gyermekjóléti szolgáltató számára. Egyrészt nagyon fontos, hogy a szolgáltató a helyi társadalomba minél szervezettebben illeszkedjen, annak részét képezze, mert csak így lehetséges a kellő támogatást birtokolnia akár az elfogadottság, akár a közvéleményben meglevő negatív előítéletek lebontása, akár a különböző feladatok ellátásának segítése (pl. jelzőrendszer), akár az önkéntesség beépítése terén (Rácz 2016; 2017). Így lehetséges ugyanis a helyi lakosságba integrálni a gyermekvédelmet, ami a gyermekvédelem sikeres működésének egyik záloga. Másrészt nagyon fontos az együttműködés kialakítása a településen lévő, a gyermekekkel, a gyermekes családokkal foglalkozó szolgáltatókkal, így az összes egyházi, civil, oktatási, egészségügyi, kulturális szervezettel, az önkormányzattal, a rendőrséggel az eredményes gyermekvédelmi tevékenység megvalósítása érdekében. Ha az együttműködés megfelelő szintű, akkor lehetséges a jelzőrendszer jó színvonalon történő működtetése a prevenció megvalósítása, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése, valamint a védelemben vételek és a kiemelések megelőzése érdekében. Amennyiben mégis kiemelésre kerül sor, akkor a sikeres hazagondozás a célja az összehangolt együttműködésnek. Az együttműködés kulcsfontosságú a szolgáltatások jó színvonalú és eredményes biztosítása érdekében. Erre épülhet a külső szolgáltatók, akár önkéntesek bevonása is. Az együttműködés akkor lesz megfelelő, ha az nem informális alapokon nyugszik, tehát nem a szakemberek ismeretségén és kapcsolatának minőségén alapul, hanem formalizált, az intézmények és különböző szolgáltatók akár írásos megállapodásba foglalt kapcsolatán, ahol minden résztvevő tisztában van a saját kompetenciáival, feladataival és felelősségével. Az együttműködés a prevenció szolgáltatások széles körű megvalósítása érdekében is elengedhetetlen, amelyek alapvetően nagyon színes szabadidős, rekreációs, kompetenciafejlesztő programokat jelentenek, elsősorban a gyermekek, de a gyermekes családok és olykor külön a szülők számára is. Ez a szolgáltató tevékenység egyik legfontosabb eleme, mivel ezáltal tud megfelelni az adott intézmény, szolgáltató a jogszabály által előírt feladatának, vagyis annak, hogy meggátolja a veszélyeztetettség kialakulását. Természetesen

az esetkezelés, a családgondozás is kiemelten fontos feladat, mely a másodlagos prevenció gyermekvédelmi eszköze, hiszen általa megelőzhető a gyermek szakellátásba kerülése, azonban akkor már kialakult az a veszélyeztető helyzet, amely indukálja a családgondozás megindítását, míg a prevenciós szolgáltatások pontosan ezeknek a veszélyeztető helyzeteknek a kialakulását előzhetik meg.

Fontos ez azért is, mert a hazai gyakorlatban kevésbé kapja meg azt a figyelmet, sok helyen nem is működik ilyen szolgáltatás. Gyakran visszatérő probléma, hogy nincs megfelelő közösségi tér a településen, ahol találkozni tudnak a fiatalok. Éppen ezért nagyon fontos, hogy lehetőség szerint minden településen, minél szélesebb palettán működjenek ilyen típusú szolgáltatások. Persze számos szakmai kifogást fel lehet sorakoztatni a szabadidős programok szervezésével szemben, így nagyon gyakori ellenérv, hogy ezt csak jól felszerelt, sok szakembert alkalmazó szolgáltatások tudják biztosítani, mivel a kisebb szolgáltatásoknak a családgondozási feladatok ellátása mellett erre már nem marad sem idejük, sem energiájuk, az anyagi forrásokról nem is beszélve. Természetesen valóban szükséges a szakemberek, a tárgyi feltételek megléte a színvonalas prevenciós szolgáltatások működtetéséhez, azonban bizonyos szolgáltatások megvalósíthatók kevesebb eszköz rendelkezésre állásával is, másrészt itt szükséges minden olyan szereplő feltérképezése, aki biztosít ilyen szolgáltatást, majd az együttműködés kialakítása velük, valamint önkéntesek, támogatók bevonása, mozgósítása. Szintén ellenérv lehet, hogy ez nem feltétlenül a gyermekvédelmi rendszer feladata, hiszen a feladatok jó részét a köznevelési, illetve közművelődési intézményeknek kellene megoldani. Viszont e szolgáltatókkal szemben a gyermekvédelem nem abból a szempontból tekint a témára, mint a köznevelési vagy közművelődési intézmények és szolgáltatók, hanem sajátos gyermekvédelmi szemlélettel közelít, amikor azt mondja, hogy mindent a gyermek jogainak érvényesülése, a gyermek legjobb érdeke, a gyermek szükségletei, veszélyeztetettségének mértéke szempontjából értelmez. A szabadidős programok elsősorban a gyermekek számára biztosítanak elfoglaltságot, amelyek a családban jelentkező nevelési problémák és hiányosságok káros hatásait enyhíthetik, illetve a nehéz anyagi helyzetben lévő gyermekek számára lehetőséget teremt a szabadidő hasznos eltöltésére. Természetesen nemcsak a gyermekeknek, hanem a szülőknek is hasznos szabadidő eltöltést biztosíthatnak, továbbá nem csak a gondozott családoknak és gyermekeknek, hanem a település számára is nyitottak lehetnek a programok.

A szabadidős tevékenységeket négy csoportra bonthatjuk jellemzőik alapján.

- Csoportokkal végzett szociális munka (heti, kétheti, illetve havi rendszerességgel).
- Ünnepekhez, évszakokhoz kapcsolódó programok (alkalmanként)

- Más szervezetek szabadidős programjai, illetve szabadidős programok együttműködve más szervezetekkel
- Kiegészítő szolgáltatások (Szikulai 2007).

A csoportokkal végzett szociális munka a szociális munka egy irányzata, melyben azonos problémával rendelkező tagok csoportba szervezve, szerveződve demokratikus attitűddel, egységes cselekvéssel igyekeznek elérni kitűzött közös céljaikat. A szociális csoportmunka központi kérdése a megerősítés, az empowerment. Lényege a megerősítés folyamatának kezelése. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a szakember célja, hogy a csoportban lévő egyénnel eljusson arra a szintre, hogy azok kompetensnek érezzék magukat saját életük irányításában, és átadjon minden olyan lényegi információt, tudást, készséget, ami ehhez szükséges. Jelenti ez továbbá, hogy a csoport egészének működése során a szakember átadja a lehetséges és követendő együttműködési mintákat, megismerteti a tagokkal a csoport által alkalmazható érdekérvényesítési eszközöket és technikákat, illetve felelős támogatást ad ezek kipróbálásának és készség szintű begyakorlásának fázisában (Pataki 2010).

A csoportokkal végzett szabadidős tevékenységek körébe tartozhatnak például a következők:

- Ifjúsági klub: A klub célja, hogy a fiataloknak helyszínt biztosítson a találkozáshoz, a szabadidő hasznos eltöltéséhez. Fontos szempont, hogy a klub a fiatalok igényei szerint saját arculattal rendelkezzen. A baráti kapcsolatok ápolásának és új kortárskapcsolatok kialakításának is kiváló színtere.
- Filmklub.
- Amatőr színjátszó csoport.
- Kézműves foglalkozások, kreatív műhely, de akár művészeti tevékenység is (Például a jeles ünnepek – Anyák napja, Mikulás, Karácsony – alkalmával készségfejlesztő foglalkozásokon ajándékokat, dísz tárgyakat készíthetnek, illetve ezekkel a tárgyakkal megjelenhetnek akár a települési rendezvényeken is.).
- Játsszóház kisebb gyermekek számára.
- Ismeretterjesztő előadások, programok tematikusan.
- Pszichodráma csoport.
- Terápiás csoportok (családterápia, viselkedésterápia, játékterápia, kognitív terápia).
- Tréningek (AVP, kommunikációs, önismereti csoport. Ezekben a csoportokban felnőttek is részt vehetnek, olykor részt is kell venniük.).

- Felnőtt csoportok (Hasonló élethelyzetű szülők számára ismeretátadás és tapasztalatcsere, természetes segítő támasz kialakítása, érdeklődési körüknek, rekreációs lehetőségeinek a bővítése, szülői szerep erősítése, házastársi, családi konfliktusok kezelése).
- Egészségnevelés (egészséges táplálkozás, egészséges életmód).
- Környezetvédelmi programok (kirándulások).
- Sportprogramok (asztalitenisz, foci, csocsó). (Dr. Dán et al. 2006).

Ünnepekhez, évszakokhoz kapcsolódó programok közé tartozhatnak például a következők:

- Farsangi gyermekprogram
- Tavaszváró gyermeknap
- Húsvét
- Nyárköszöntő gyermeknap
- Nyárbúcsúztató gyermeknap
- Sportnap
- Mikulás
- Adventi programsorozat (Advent időszakában, a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó ismeretnyújtás, kézműves tevékenységek, szokások – hagyományok örökítése.)
- Karácsony
- Kirándulások (tavaszi, őszi, nyári szünetekben)
- Táborok (elsősorban a nyári szünetben, gyermektáborok, családi táborok megszervezése)
- Nyári napközis tábor (Dr. Dán et al. 2006).

Más szervezetek szabadidős programjai, illetve szabadidős programok együttműködve más szervezetekkel:

- A rendőrség szervezésében megvalósuló drogprevenciós és bűnmegelőzési programok
- Szabadidős, rekreációs programok civil és egyházi szervezetekkel együttműködve
- Egészségnapok az egészségügyi szervezetekkel
- Települési rendezvények az önkormányzattal együttműködve

Kiegészítő szolgáltatások:

- Mediáció (A mediáció olyan önkéntes folyamat, melynek során egy független harmadik személy segíti a feleket a kölcsönösen elfogatható egyezség elérésében. A konfliktuskezelő módszer megakadályozza a vita kiterjedését és hozzásegíti a feleket lehetséges megoldások kidolgozásához.)

- Pszichológiai tanácsadás
- Jogi tanácsadás
- Korrekciós felzárkóztató foglalkozás (Fejlesztőpedagógus végzi a gyermekek prevenció és korrekciós fejlesztését. A fejlesztés jelenti a megelőzést, a korrekciót és a tehetséggondozást is.)
- Korrepetálás
- Számítógép és internethasználat biztosítása
- Társasjátékok biztosítása
- Könyvek kölcsönzése, közös olvasás, beszélgetések
- Utcai és lakótelepi szociális munka (Az utcai és lakótelepi szociális munka célja a szabadidejét utcán töltő, kallódó és csellengő gyermekek és fiatalok speciális segítése. Olyan fiataloknak nyújt segítséget, akik magatartásukkal veszélyeztetik testi, lelki, értelmi és erkölcsi fejlődésüket és hagyományos családgondozással nem elérhetőek, vagy gondozásuk eredménytelen.) (Szikulai 2007).

A prevenció programok eredményének tekinthető, hogy azok a családok, akik még nem ismerik a szolgáltatást, megismerhetik azokat, betekintést nyerhetnek a szolgáltató szervezet munkájába, és ha problémájuk adódik, tudják, hogy hová fordulhatnak. Tudják, hogy van olyan intézmény, amit bármilyen problémával felkereshetnek. A programok által a gyermekek közelebbről megismerhetik a családgondozókat, növekszik az irántuk érzett bizalom, ami segíti munkájukat. A táborokban a családgondozók prevenció feladatát látják el, ami segíthet abban, hogy a gyermekek merjenek hozzájuk fordulni, így az esetleges problémákat még időben feltárják, és segítenek a megoldásukban.

A csoportok, a fejlesztő foglalkozások, az ifjúsági klub megszervezésével a programok kiterjeszthetők az egész évre, hogy egyfelől ne csak szünidőben biztosítsanak a gyermekek számára elfoglaltságot, másfelől mindazt az indirekt pedagógiai hatást, amit a táborok biztosítanak, egész évben biztosítani tudják a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében.

Mindez elvezethet oda, hogy csökken a veszélyeztetett, a deviáns fejlődésirányú, esetleg bűnelkövető gyermekek száma, mindez megmutatkozhat mind a védelembe vett, mind a szakellátásba utalt gyermekek számában, a gyermekek és családjaik gyermekvédelmi jellegű problémáinak mérséklődésében. Amennyiben ezek a szolgáltatások képesek mindezen célokat szakszerűen, komplex szemléletre épülve szolgálni, akkor a szolgáltatás eléri a célját, megfelel a gyermekvédelem prevenció alapelveinek.

A családterápiás, mentálhigiénés komplex segítségnyújtás

A mai magyar gyermekvédelem legnagyobb hiányossága az, hogy nem biztosítja a terápiás légkört sem a gyermekjóléti alap-, sem a gyermekvédelmi szakellátás. Ennek következtében a különböző problémákkal küzdő gyermekek és családjaik jellemzően nem kapják meg azt a segítséget, amire szükségük van, és ez megnehezíti a gyermekek családban történő nevelkedésének gyermekvédelmi szolgáltatók általi elősegítését. Azonban amennyiben kiemelésre kerül sor, akkor is problémát okoz a terápiás légkör hiánya, hiszen így a gyermekek és családok problémái továbbra sem oldódnak meg, aminek következtében kevés esély mutatkozik a hazagondozásra, arra, hogy a gyermek minél előbb visszakerülhessen vér szerinti családjába. Így a gyermekvédelem rendszere nem tud eleget tenni a jogszabályban is megfogalmazott alapelvnek.

A mentálhigiénés segítségnyújtás alapvetően nem a gyermekvédelem feladata, hanem más szolgáltatásterületeké, azonban éppen ezen a téren máshol is hiány mutatkozik, így az ilyen típusú szolgáltatásokat a gyermekvédelmi rendszer által ellátott gyermekek máshol sem tudják igénybe venni sok esetben. Éppen ezért fogalmazódott meg annak igénye a gyermekvédelmi jogszabályokban, hogy a gyermekvédelmi intézmények és szolgáltatók rendelkezzenek pszichológussal és egyéb fejlesztő szakemberekkel, akik biztosíthatják helyben ezeket a szolgáltatásokat. Azonban a gyakorlati tapasztalatok két irányba mutatnak, az egyik az, hogy nagyon nehéz találni szakembert ezen álláshelyek betöltésére, mivel például egy iskolapszichológus állás lényegesen jobb kondíciókat kínál a szakemberek számára, illetve magas a fluktuáció ezeken az álláshelyeken. Másrészt a gyermekjóléti és -védelmi intézményekben alkalmazott pszichológusok sok esetben nem tudnak elégséges szolgáltatást biztosítani a jogszabályok által meghatározott keretek között a gyermekek és főleg a családjaik számára.

Ennek következtében mindenképpen innovatív jelen projekt keretében a mentálhigiénés szolgáltatási csomagok kidolgozása és biztosítása a gyermekvédelemmel érintett gyermekek és családjaik számára már a gyermekjóléti alapellátás vonatkozásában. Így válik felismerhetővé az, hogy – a prevenció alapelvének eleget téve – a gyermek veszélyeztetettségének kialakulását, illetve a gyermek családból való kiemelését meg lehet előzni ezen komplex és jól célzott szolgáltatások biztosításával.

Ami azonban hosszabb távon előremutató, hogy meg kellene találni a helyét ezeknek a szolgáltatásoknak a gyermekvédelem rendszerében és erre a következő javaslatot tartom fontosnak. Hosszabb távon ki kell alakítani a gyermekvédelem rendszerében ún. területi diagnosztikai és terápiás centrumokat.

Az ún. területi diagnosztikai és terápiás centrumok kiszélesíthetik a kompetenciákat és a kapacitásokat három értelemben is:

1. Az alap- és szakellátás közötti hiátust áthidalhatják, mivel, ha ezeket a megyei szakértői bizottságok bázisán hozzák létre, azonban az alapellátás számára is szolgáltatnak, így lényegesen megalapozottabb lehet egy kiemelés. Másrészt lényegesen több lehetőséggel rendelkezne az alapellátás a kiemelések megelőzésére. Jelenleg hiányzó szolgáltatási területet fedne le a működésük.
2. Áthidalhatják a diagnosztika és a terápia közötti hiátust, amely jelenleg fennáll. A gyermekvédelemben kiváló diagnosztikák születnek a gyermekek problémáiról, esetenként még javaslatok is a szükséges terápiákra, azonban hiányzik a terápia vagy a terápiás hatású módszer alkalmazására kiképzett szakember, így a jó színvonalú diagnosztikai munka nem eredményez mégsem változást, erre lehetne megoldás egy ilyen centrum kialakítása.
3. A szakmaközi együttműködések hiátusát is feloldhatja, nagymértékben fejlesztve a terápiás megközelítést is, ha ezeket a területi centrumokat nemcsak a gyermekvédelmi szakértői bizottság bázisán hoznák létre, hanem a köznevelési szféra pedagógiai szakszolgálatai, nevelési tanácsadói is bázisul szolgálnának ezen intézményrendszer kialakításához. Egyrészt garantálná a komplex megközelítést, továbbá a diagnosztika mellett komoly terápiás eszköztárat is a magáénak tudhat egy ilyen új centrum. Továbbá az olykor a gyermekvédelem és a köznevelés intézményei között fennálló ellentéteket és együttműködési problémákat is oldaná (Bogács-Szikulai 2018).

Egy ilyen terápiás centrum kialakítása tekintetében a holland Cardea Campus-modell lehet az egyik iránymutató példa, ahol igyekeztek a gondozási feladatok mellett a mentálhigiénés szemléletet és a különböző diagnosztikai és terápiás elemeket is megvalósítani. Éppen ennek a mintának a megismerése révén mondhatjuk, hogy a különböző terápiás megközelítések közül nagyon fontos a magyar gyermekvédelem számára a családterápiás irányultság. Mellette a különböző viselkedésterápiákat, a művészetterápiákat, és a gyermekek számára is megszervezhető tréningeket javasoljuk, mint az AVP és más konfliktuskezelő tréningek, a különböző kommunikációs, relaxációs (pl. autogén tréning), agressziókezelő tréningeket, és az önismereti csoportok szervezését.

Felhasznált irodalom

Bányai E. (2018): Szempontok és javaslatok az intenzív családmegtartó szolgáltatások gyermekjóléti munkába való bevezetéséhez. In: *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti*

szolgáltatások tárházában. (szerk. Rácz Andrea) Budapest, Rubeus Egyesület. 6-21.
http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)

Bogács E. (2015): Átmeneti ellátások előtti kollégiumi elhelyezés. In: *A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának szakmai támogatása.* (szerk. Rácz Andrea). Budapest, Rubeus Egyesület. 57-72.
<http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/07/a-gyermekjoleti-szolgaltatok-feladatellatasanak-szakmai-tamogatasa.pdf> (Utolsó elérés: 2019.09.17.)

Bogács Ernő (2018): Az indokolatlan családból történő kiemelések jogi és szakmai alapjainak feltárása. In: *átmeneti ellátások fejlesztési lehetőségei a gyermekvédelem különböző szegmenseiből – Műhelytanulmány* (szerk. Rácz Andrea). Budapest, Rubeus Egyesület. 141-162.
http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/03/atmenetigondozas_2018_Rubeus_FINAL_20181206.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)

Dr. Dán G. – G. Németh I. – Paréj J. – Szikulai A. (2006): A gyermekjóléti szolgálatok prevenció-s tevékenysége egy intézmény gyakorlatának tükrében *Kapocs*, 2006/6. 54-61.
<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto-lapszamai/kapocs-2006/101/news> (Utolsó elérés: 2019.09.17.)

Pataki É. (2010): *Szociális munka csoportokkal. Szocio-téka Módszertani kézikönyv.* Debrecen, Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszéke.

Rácz A. (2012): *Barkácsolt életutak, szekvenciális (rendszer)igények : gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedett fiatal felnőttek iskolai pályafutásának, munkaerő-piaci részvételének és jövőképének vizsgálata.* Budapest, L'Harmattan.

Rácz A. (2013): Esély a családi egység megőrzésére. In: *Modernizációs kihívások és szolgáltatási válaszok a gyermekvállalás- és nevelés területén.* (szerk. Rácz Andrea) Budapest, Rubeus Egyesület. 143-160.
http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2013/09/24527_gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_harmadik_kotet.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)

Rácz A. (2016): *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.

- Rácz A. (2017): Községi megközelítések gyermekvédelmi gyakorlatban való érvényesítése – nemzetközi trendek *Metszetek*, 3: 70-86. http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek_201703_05.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)
- Rácz A. (szerk.) (2018): *Szülöi kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában*. Budapest, Rubeus Egyesület. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)
- Rácz A. (szerk.) (2019): *Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szüleiket támogató modellprogramok a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv_szulomkomp_BM2_final_201906.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)
- Rácz A. – Szikulai I. (2007): Gyermek-védelem. *Új ifjúsági szemle*, 2007/4. 87-105.
- Szikulai I. (2004): A magyar gyermekvédelem fejlődésének kulcskérdései – egy lehetséges szakmai stratégia lépései. *Kapocs*, 2004/5. 58-64.
- Szikulai I. (2007): *Prevenió a gyermekjóléti szolgáltatásokban*. Előadás a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok I. Országos Konferenciáján. (kézirat)
- Szikulai I. (2013): Néhány gondolat a gyermekek ügyéről. In: *Modernizációs kihívások és szolgáltatási válaszok a gyermekvállalás- és nevelés területén*. (szerk. Rácz Andrea) Budapest, Rubeus Egyesület. 32-43. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2013/09/24527_gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_harmadik_kotet.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)
- Szikulai I. (2014): Gyermekvédelem a XXI. században – kihívások. In: *Jó szülő-e az állam? A corporate parenting terminus gyakorlatban való megjelenése* (szerk. Rácz Andrea) Budapest, Rubeus Egyesület. 371-389. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2014/05/CPnemzetkozi_2014_final.pdf (Utolsó elérés: 2019.09.17.)
- Szombathelyi Sz. (2015): Intenzív családmegtartás, családokkal való kommunikáció erősítése.: *A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának szakmai támogatása*. (szerk. Rácz Andrea). Budapest, Rubeus Egyesület. 46-56. <http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/07/a-gyermekjoleti-szolgalatok-feladatellatasanak-szakmai-tamogatasa.pdf> (Utolsó elérés: 2019.09.17.)

Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Segítő tudatosság, tudatos segítés – Szekszárdi modellprogram bemutatása

Előjáróban

Hetek, hónapok óta, lassan három éve érezzük, hogy valami nincs rendben abban a folyamatban, amely körülöttünk alakul. A legnagyobb gondot az jelenti, hogy nemigen tudunk válaszolni a kihívásokra, s az a megerősítő gondolat fut a fejünkben, hogy „nincs mit tenni, nincs fegyver, paripa, nincs mit tenni...” Változás van, mint mindig, fejlődés van, mint mindig, s ezen folyamatoknak sokszor van negatív előjele – nincs új a nap alatt. Új van a tudományban, változnak az értékek és az értékekhez kapcsolódó érzelmek, reakciók. Rájöttünk, hogy a problémára adott reakciónkat kell megváltoztatni – itt sincs új a nap alatt –, de a „hogyan” nagyon nehéz egy olyan rendszerben, melynek elsődleges feladata a gyermekvédelem, másodlagos a gyermekek jobb jövőjének megteremtésébe vetett hitének megőrzése, miközben az ehhez kapcsolódó értékek, erkölcsi fogalmak, eszmék nem érvényesülnek, nincs erejük, se hasznuk (a kor szellemiségében élők szerint). Tehát változtatni kell az értékrendeken is, de hogyan, mert vannak olyan gondolatok, melyek megőrzése elsődleges feladat, mint a szeretet, a kötődés, a törődés, a felelősségvállalás, a cselekvési igény, a segítőkészség, a becsületesség stb. Meg kell őrizni, de előtte meg kell teremteni abban a rendszerben, ami MA van, hogy tudjon érvényesülni a szakmaiság azon elsődlegessége, hogy a szükségben a segítő folyamatok professzionálisan tudjanak megvalósulni. Ezt leírtuk 2020. februárban, ekkor ennek volt teljes egészében ereje, ezen érzéseknek és gondolatoknak.

Aztán jött a SARS CoV – 2 vírus és az általa okozott betegség miatti vészhelyzet kihirdetése 2020. március 11. napon. Ez alapjaiban megváltoztatta a működésünket. A kezdeti figyelem után mindent újra kellett gondolni – ahogy fent is jeleztük –, s igazodni nem csak a saját gondolatink szerint, hanem a környezetünk aspektusai szerint: az emberek hite és gondolkozása, a felmerülő problémák az adott helyzet alapján. 2020. március 11. sok mindent megváltoztatott, sok mindent újra gondoltatott, sokkot okozott. A sokkban cselekvő üzemmódba tettük magunkat és ennek alapján folytattuk is, és kezdtük meg digitális térben a szociális segítő munkát. Anyagunk tartalma tehát ketté oszlik, vannak tevékenységek, melyeket a vészhelyzet kihirdetése előtt hagyományos módon, vannak olyanok, melyeket még átmeneti rendszerben üzemelve valósítottunk meg, és egyes szakmai tevékenységeket a vészhelyzet miatt digitális és telefonos térben végeztünk. Ez meghatározza ezen tanulmány folyamatát, menetét is, gondolkozásunkat a világról, melynek segítségével soha nem tapasztalt sebességgel tudtunk a világunk változásaira reagálni, értékelésünk szerint eredménnyel, nagyon meghatározó és motiváló eredményekkel.

Modellprogram szakmai céljai

A gondolkozásunk fókuszába a gyakorlati megközelítést helyeztük, mert nincs értelme olyan szavakat, mondatokat hangoztatni, melyeknek nincs bemeneti nyílása, ezáltal eredménye sem (ügyfél oldaláról). Tehát a valóságot kell megkeresni, a többségi valóságot, s abba betenni olyan szakmai gondolatokat, melyek képviselik azt a világot, mely a segítő szakmák bármelyikének alappillére kell hogy legyen. A gondolatkeresésben nagy szerepet kapott a szakmai önvizsgálat mellett a kollégák reakcióinak figyelése, velük történő egyeztetés. Kikristályosodott ezekben a folyamatokban, hogy mi a cél: a munkafolyamatok elvégzése, a segítő tevékenység megvalósítása, a minden szintű eredmények észlelése, a határidő tartása, a kimerültség elkerülése, a töltődés, a pozitív gondolatok helyének meghatározása. Ezen célok elérésében és az előző két program tapasztalati elemeire támaszkodva a modellprogramban a TUDATOS munkavégzést, a TUDATOS segítő tevékenységet határoztuk meg bevezetni a kollégák számára, azaz az ügyfél támogatásának nulladik pontjára tettük a szakemberek megtámogatását. Az már az első pillanattól látható volt, hogy ez a nulladik pont lesz a váza a rendszernek, s az is felszínre került, hogy elsődleges rendszerező elv kell hogy legyen a szakmai tevékenységben minden szakember számára a célok elérése és a munkavégzés eredményes értékelése érdekében. Szakmai vezetés is sokkal tudatosabban alakult, első körben a jelentkező kollégákkal egyeztetés valósult meg elképzeléseikről, gondolataikról. A második körben a kész tervezetet kiküldtük elektronikus formában, ezt olvasták, látták, majd ennek ismeretében szakmai kerekasztalt hívtunk össze, ahol minden kolléga látta, láttatta magát a többiek előtt a szakmai gondolata tekintetében.

Az egyértelmű volt számunkra, hogy abban az esetben, ha ezen objektív tudatosság érvényesül, akkor a szakmai munka tervezetté válik, a szakemberek számára így egy általános keretben tudatosabb esetvezetés érvényesül, elkerülve az érzelmi áttételt, kiégést stb., mert lehetőség lesz a rendszeres újragondolásra, újabb és újabb eszközök használatára a család/személyek igényeit, problémáit figyelembe véve.

2019. december 1. napon indult „A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben” (BM-19-E0027) projekt TUDATOS SEGÍTÉS, SEGÍTŐ TUDATOSSÁG címmel Szekszárdon a Humánszolgáltató Központ Családsegítő és Gyermekjóléti Központ és a Család- és Gyermekjóléti Szolgálat munkatársai közreműködésével. Intézményünkben korábban (Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Társadalmi iránytű, azaz szabályosan szabadon – A szekszárdi modellprogram tapasztalatai In: Bűnelkövetéssel Érintett Gyermekeket és Szüleiket Támogató Modellprogramok a Gyermekvédelemben Gyermek- és ifjúságvédelmi tanulmányok 2019. RUBEUS Egyesület 7-40. oldal) lebonyolított projektek meghatározóak voltak a mostani programban az eszközhasználat és a folyamat struktúrájának meghatározásában. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt

a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram Szekszárd Járásban – SZMJV Humánszolgáltató Központ szervezésében 2019. december 1. – 2020. május 31. időszakban valósult meg. A program fókuszpontja a korábbi programokban bevezetett hasznos elemek megtartása, mint multidiszciplináris team, értékelő team (előző anyagokban különleges teamként meghatározva), rajzelemzés, családi fotó készítése és elemzése mellett a bevezető gondolatokban megfogalmazott tudatos tervezés, elemzés, jelenlét kapott még nagyobb hangsúlyt. Lényeges kiindulási pont volt az egyes ügyekkel kapcsolatos nehézségekről, a szakemberek mindennapjairól – munkaszervezési nehézségekről egyeztetni a kollégákkal, mely során egyértelművé vált, hogy fontos objektív tudatossággal szemlélni a dolgokat, keretezni a tevékenységeket.

„A változtatás első három fázisa - a kimondás, az elfogadás és a befogadás - valójában az élet összes területére kiterjed, mert a kihívásainkat csak így tudjuk jól megoldani. Lehet mindehhez ösztönösen is hozzáállni, de mindebből hiányozni fog a tudatosság.” (Csernus Imre)

Ezen három elem kell, hogy segítő szakemberként szemem előtt legyen, mikor leülök az ügyféllel s neki nehéz problémáinak megoldásában szeretném őt segíteni. Fontos, hogy az ügyfél problémáit lássam a társadalmi kontextusban. Ezáltal pontosan lehet definiálni a problémát, a megoldásához vezető útvonalat, hogy elinduljunk, s ne csak kísérjük az ügyfeleket (akár éveken át) az életében, kivéve, ha csak arra van szükség (vagy csak az a lehetőség áll rendelkezésünkre – *erről lesz még a tanulmányban szó*). Egyes problémákban még akkor is, vagy éppen annak ellenére is vannak lehetőségek, ha eszköztelennek érezzük magunkat, ha a szakember nem talál külső eszközt az ügyfélnek, vagy az nem képes az eszközhasználatot elfogadni. Az egyetlen súlypont itt a tudatosságon van: mit szeretnék én, mit az ügyfél, s az mennyire van kapcsolatban a valósággal, rendszerrel, melyben az ügyfél él. Azaz lényeges, hogy nagyon objektíven, tudatosan használjam a napi tevékenységben az egyszerűbb, és speciálisabb szakmai eszközöket, hogy az ügyféllel haladjunk A- ból B-be, majd C-be és így tovább a zárás pillanatáig. Fontos ebben a szakaszban, hogy az ügyfél érezze a sikereket, hogy szakemberként megtaláljam, mi a siker (ne nagy elvárásokban, saját életvitelhez hasonló elvárásokban gondolkozzunk), hanem ami segít a hétköznapiakban, s mellyel a hivatástudatomat tudom erősíteni.

A modellprogram szakmai tartalma az első két modellprogram után arra épült, hogy az ügyfél életében felmerülő problémák megoldását mindig megújuló eszközkészlettel kell támogatni, de nem ér semmit a bővített eszközkészlet, ha a szakember nincs ott szakmailag. Nincs ott fejben, elviszik az érzelmei, a mindennapokban felmerülő – gyötrő kérdések – a szervezetlenség és a történésekkel való haladás, azaz a tudatos tervezés nélküli munkavégzés. Rájöttünk, hogy a legtöbb nehézséget az jelenti a területen dolgozó, gyakorló szakembernek, hogy nincs tudatos munkatervezés és

szervezés az egyes ügyfelek esetvitelében, majd nincs átgondolt, tudás vezérelt szervezettség, melyben az érzelmeknek csak a minőségi fejlesztés szempontjából van helye. Alkalmanként nagy teret engednek segítők az érzelmi töltéseknek az ügyfél és a maguk részéről is, melynek kimenetele megterhelő és egyenesen káros az ügyfélnek és a szakembernek is egyaránt. Cél volt az eszközrendszerek kiválasztása során, hogy támogassuk a tudatos szakmai tevékenység kialakítását, az objektív rátekintés lehetőségét biztosítsuk minden ügygel kapcsolatosan. Az alábbi eszközrendszer volt kötelezően tervezve a modellprogram ideje alatt:

- 0) Szociális diagnózis
- 1) Belső képzés a munkanapok szervezésére
- 2) Intenzív családgondozás (személyes szociális segítő munka, tevékenység)
- 3) Játékterápia a gyermekeknek és családjuknak
 - Játéklklub beindítása
- 4) „Multi Team” – multidiszciplináris, új ismeretstratégiák ötvözete független szakmai nézőpontokkal egy bizonyos probléma megoldása érdekében
 - + heti esetmegbeszélések: Értékelő esetmegbeszélések
- 5) Egyéb elemek
 - Családi fotóelemzés
 - Tudatos jelenlét a gyermekek mellett – szülői klub
 - KiMitTud? rendezvényen való aktív részvétel, ügyfelek aktív bevonása
 - Családi konzultáció
 - Családi nap

A program célja a bevont családok számára a tudatos segítő tevékenység kialakítása a szülői kompetencia fejlesztésére irányulóan, ezen program kidolgozása és megvalósítása, ami a gyermekek és családjuk támogatását célozza meg annak ötvözetével, hogy a bevont szakemberek objektíven, szakmai irányelveket követve tudjanak segítő tevékenységet végezni. Ezáltal a modellprogram kezdetén az alábbi célokat határoztuk meg:

Közvetlen célok: Családokkal történő aktív kapcsolatfelvétel a szerződés-kötésnél, motiváció kialakítása az egyeztetéseknél, részletes feltérképezése az informális és formális kapcsolatrendszerüknek a szociális diagnózis segítségével, képzés a szakembereknek – tudatosság kialakítása a realitások talaján, szakemberek új rendszerben való gondolkozási képességének kialakítása, mely új eszközök alkalmazásának bevonását is feltételezi, ezen programban a rajz, a játék, mint konkrét technikai eszközök.

Rövid távú célok: Családok motivációs szintjének növelése, mely aktivitást is eredményez, közös gondolkodás kialakításának új színterét adja, közös munkában a gondolatok és egyéb munkamegosztás lehetővé teszi a tudatos együttműködést, a fejlődést a családok számára. A szakember számára a professzionalizmust, a szociális diagnózis felértékelődik, javaslati lehetőségeket teremt, közös gondolkodásban aktív kapcsolat a szakemberek és a családok tagjai között, valamint a szakemberek szakmai kapcsolatának kialakítása, mely a bizalmi és a szakmai légkört is megerősíti, lehetővé teszi a határok kijelölését, kompetencia vonalak markánsabbá válását. A tréning, azaz a belső képzés a munkatársaknak egy új gondolkodás lehetőségét teremtette meg, melyben a saját jelenlétük felértékelődik. A rövid távú célok egyik legfontosabb eleme, hogy a szakmai kérdéseket az érzelmi szintről leválasszuk (amennyire lehetőség van erre), hogy a kolléga tudatosítani tudja ő maga hol van a történetben, miként tudja tervezni a segítő tevékenységet, mikor kell neki segítséget kérnie: mert elakadt, mert érzelmileg bevonódott stb.

Hosszú távú célok: A szakember tudatos tevékenységével a cél az, hogy a családok, felnőtt személyek segítése úgy tudjon megvalósulni, hogy a felmerülő probléma megoldásának lehetőségét mindig megkapja az ügyfél. Cél az, hogy a szakember rugalmasan, adekvátn tudjon reagálni az ügyfél váratlanul behozott gondjaira és érzelmeire, azaz fókusztn tudjon tartani a befolyásolható és a befolyásolhatatlan dolgok között és megmaradjon az a hite, hogy a családok/gyermek(ek) mellett kell maradni, lehetőséget adni a változtatásra, s aki kész erre az útra lépni, akkor azt tudatosan támogassa meg a változás nehéz folyamatában.

Megvalósított szakmai tevékenységek

A programban elsődleges szempont volt, hogy a segítő olyan tudatosságot kapjon az egyes helyzetekben, melyek megélése segít elvonatkoztatni a problémákat a saját életétől, érzelmeitől és emellett a család, gyermek tudatos megerősítése is teret kapjon. Mint korábbi programban most is nagy hangsúlyt kapott a kapcsolatfelvétel, mert azt határozottan kijelenthetjük, hogy a kapcsolódás újra és újra meg kell történnjen, s ebben a bizalmi légkör kialakítása elengedhetetlen a segítő kapcsolat pozitív irányának meghatározásában. A program első szakaszában a legnagyobb gondot a kollégák változásra való igényének hiánya, mozdíthatóságuk nehézsége okozta. Hosszú hetekig abban a mozdulatlan érzelmi világban rekedtek, mely korábban is jellemző volt. Fontossá vált a belső képzés mielőbbi megszervezése, mely a járványügyi helyzet miatt késett, szervezése lehetetlenné vált. Nagy jelentősége volt a járványügyi helyzetben történt változásnak, mely sok mindent mindenkivel újragondoltatott, s a megvalósított belső képzésen sikerrel felszínre tört és megjelent a kollégák objektív figyelme, tudatossága, erről részletesebben a „belső képzés” pontnál írunk.

A program ideje alatt az alábbi elemeket valósítottuk meg, a részletezett szakmai elemekkel, módszerekkel:

0) Szociális diagnózis: a korábbi modellprogramoknak szintén kezdő eleme volt a szociális diagnózis felvétele, melyet egy felvételi szakértő végzett el az előírt formában, meghatározott módon és rendszerben.

Korábban tett megállapításainkat annyival egészítenénk ki, hogy a szociális diagnózis tényleges céljának elérése érdekében fontos, hogy a diagnózist készítő szakember minél előbb találkozzon az ügyféllel, de mindig nulladik típusú találkozás legyen. Emellett pedig nagyon fontos, hogy a felvételt előkészítő szakember írásban vagy szóban tájékoztassa a későbbiekben a szociális segítő tevékenységet biztosító szakembert a megállapításokról, melyeket az előírt formai keretbe töltött az interjú során, vagy után. Ezen szakmai elem megvalósítása a járványügyi helyzet előtt, rendben, korábbi működési rendben tudott lezajlani. Most is lényeges megállapítás, hogy van helye a szociális diagnózisnak, ha időben, objektív szakember végzi el – azaz nem kérdez előzményekről, nem konzultál a családsegítővel, esetmenedzserrel, más szakemberrel, s tájékoztatja azon szakembert, aki az ügyet majd viszi.

1) Tudatosság hangsúlyozása – belső képzés

A modellprogram indítása után pár héttel lehetett látni, hogy a kollégákkal történő egyeztetésben kért tervezés, rendszerezés nem valósul meg. Ezt több soron végigbeszéltük, újabb és újabb javaslatokkal álltunk elő vezetői szinten, minden értékelő team behozott problémája volt, hogy nincs meg a tudatosság irányelve. A programban szükségessé vált a családsegítők, esetmenedzserek felkészítése, konkrétan a tudatosság eszméjére történő ráhangolás (hogy pontosan mit és hogyan kell tervezni egy szociális segítő tevékenység során).

Több módszer végiggondolása után úgynevezett belső képzés – tréning formája mellett döntöttünk, mert azt feltételeztük (s ez beigazolódott), hogy kötetlenségre is ad lehetőséget ez a forma. Emellett a jutalmazás eszközét alkalmazva a kollégáknak egy kész tudatos, rendszerező mappát állítottunk össze, olyan eszközökkel, amelyek inspirálólag hatnak a továbbiakban. A tréning első felében fogalmakat tisztáztunk, egyeztetünk. Második felében rendszereztük a szakmai munka során végiggondolandó elemeket, eszközöket és azok használatát. Mint fent olvasható, időben nagy csúszás volt. A tervezett időben nem tudtuk megtartani, mert a járványügyi helyzet megborította az ütemezést. Emiatt 2020. április 29. napon valósult meg a képzés személyes és online tér alkalmazásával (nem mindenki tudott megjelenni személyesen az otthoni élethelyzet miatt). A belső képzésen a kollégák nagyon jó hangulatban vettek részt, mindenki nagyon aktív, kreatív volt. A komolyabb vonalak egyeztetése mellett volt lehetőség általános dolgokat átbeszélni, melyek a tudatos létben lényegesek például: munkatársak egymással történő viselkedésének oka, jelenlétünk

meghatározódása stb. A belső képzés olyan tudatos jelenlétet adott, mely lehetőséget biztosít az újragondolásra minden résztvevő kollégának, az átadott mappa – tervező, jelölő stb. – segíti a kialakult állapot megerősítését.

2) Intenzív családgondozás (személyes szociális segítő munka, tevékenység)

Az egyértelmű, hogy a harmadik alkalommal végigvitt folyamatnak is, mint az előző kettőnek van egy íve, melynek a mi intézményünkben a TUDATOSSÁG a csúcsa. Azaz az első alkalommal lényeges elemként jelentek meg az ügyfelek és az ügyfelek megtámogatása a rendszerben új eszközök bevezetésével, fejlesztésével. A második alkalommal lényeges volt, hogy tudatos használat alakuljon ki a programban jelen lévő szakemberekben, mely segíti a családok, gyermek(ek) támogatását a családgondozás során. Most pedig egyértelművé vált, hogy csak a szakember tudatos jelenlétével tud megvalósulni az aktív, eredményes munka, ezért a hangsúly is erre helyeződött. Eredményes, mert az eredményességi mutató is változik, igazodik a lehetőségekhez és a rendszer jelenlegi állapotához.

Szakmai területen a gondozási folyamatok a hagyományokon alapulnak, melynek szintén nagy szerepe van az élet minden területén. Ennek alapján a kapcsolat felvétele után elindult egy nagyon komoly intenzív tevékenység, melyben az intenzivitásnak a belső bizalmi területen kellett megjelennie leginkább: találkozások gyakoriságának magas száma után a csökkentés, melyben fenn kell tartani azt a bizalmi kapcsolódást, ami kialakult úgy, hogy az ügyfél tudja hol, mikor, milyen esetben kell keresni a segítőt megelőzés és nem utólagos korrekció céljából. Ez a csökkenési tendencia úgy kell megvalósuljon, hogy az ügyfél önállósága jelenjen meg egyre erőteljesebben, így a gondozás fél, egy éve végére képességeket szerezzen a problémák megoldására. A járványügyi helyzet és a belső képzés újfajta gondolkozás előre hívása alapján az intenzív gondozás folyamat intenzív maradt, egy olyan térben – virtuális – mely korábban ismeretlen volt a szakemberek számára. Ezen a területen komoly kihívás volt, hogy a kollégák idegenkedtek a digitális tértől, ismereteik alacsony szintűek voltak és kreativitásuk ezen a területen még lassabban kapcsol be, mint a már megszokott biztos eszközök használatánál. Egy kolléga munkavégzése különösen kiemelendő – ő a legfiatalabb a csapatban – eleinte nehezen vette fel a ritmust, sokat kellett noszogatni, erőltetni a rendszerek alkalmazását, majd ő kapta meg a Facebook teljes oldalának kezelését, mert neki volt a legtöbb technikai ismerete. Amikor azonban egy pillanatban elkapta a tudatos rátekintést erre a munkafolyamatra, beindult a munkavégzés íve és aktívvá, határozottá és eredményessé vált.

3) Játékterápia a gyermekeknek és családjuknak

Korábban is alkalmazott technika az élmény alapú fejlődés lehetőségét biztosítja 0-99 éves korú személyek számára. Ez tény, megállapítás, következtetés. Ennek alapján nem szükséges

hangsúlyozni, milyen jól illeszthető ezen elem bármely munkafolyamatba és mennyire hasznos tud lenni mind a szakember, mind a családtagok számára. Fontos megjegyezni, hogy ez olyan elem, melynek bevezetése speciális tevékenységek között (készenléti szolgáltatás, kapcsolattartási ügyelet, mediáció, családterápia stb.) kellene, hogy helyet kapjon. A terápiát vezető kolléganő családi és egészségi állapota nehezítette a folyamatosság fenntartását és a lebonyolításokat, illetve voltak családok, akik mereven elzárkóztak a megjelenéstől. Új megoldást kellett találni ezekre a problémákra és a később kialakult járványügyi helyzet miatt is. Ezen megoldások az alábbiak: nem az ügyfél jön be intézményünkbe, hanem a terápiát vezető munkatárs megy el az ügyfél lakhelyének közösségi terébe, ebben a keretben több család (4 család) is bevonhatóvá vált. A másik megoldás volt a digitális térben történő megvalósítás, a ZOOM felületén. Ezen a felületen 6 családot sikerült elérni.

Lényegi elemeket kiemelve az alábbiak írhatóak le ezen programban megvalósuló játékkerápiáról a játékkerapeuta szemével:

Játékkerápia folyamata a program ideje alatt, tapasztalatok a játékkerapeuta szemével:

Meghatározott tervek szerint indult el a pályázat a játékkerápia, mint eszköz tekintetében: „játékos nevelésnek és felfedezésnek” érdekében. A játékkerápia mint lehetőség, a családok számára a program indulásakor felajánlásra került. Azaz a modellprogramba bevont 32 család mindegyikének, melyből 26 család jelezte vissza erre való igényét.

A programban a játékkerápia célja az volt, hogy megismertessük a családokat az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő és feltörő társasjátékozás élményével, a szülőket segítsük abban, hogyan kapcsolódhatnak a gyermekükhöz, hogyan léphetnek be a gyerekek sajátos világába, hogyan tudják segíteni a gyerekek önbizalmának fejlődését, mikor engedjék át a kezdeményezést, hogyan fogadják el a gyermekek erős érzéseit és a felnőttek hogy találhatnak rá a feltöltődésre a játék által.

Az alábbi megállapítások fogalmazhatóak meg:

A szülő-gyerek kapcsolatnak ezek a mélyen átélt pillanatai – játék közben – a neveléssel járó kemény munka jutalmát jelentik. Sajnos sokszor előfordul, hogy képtelenek vagyunk eljutni ideig. Szülőként azon kapjuk magunkat, hogy harcolunk, ahelyett, hogy partnerként viselkednénk. A többit mindannyian ismerjük: a vigasztalhatatlan és hisztirohamba belefeledkezett, duzzogó gyereket. A gyerekekben természetesen meglévő életöröm és felfedezőkedv gyakran adja át a helyét az elkeseredett küzdelemnek, vagy éppen a magukra csukott ajtó mögötti kutyübe temetkezésnek. Minden őszinte szülői szeretetünk dacára belénk is sértettség, sőt düh és harag is költözhet és mindez azért, mert agyunkra megy a tehetetlenség és az elutasítás érzése.

A játék lehet az a híd, mely újra megteremtheti a szülő és gyermek közötti mély érzelmi köteléket. A közös játék öröme és felszabadultsága sokat enyhíthet a szülői feladatokkal járó stresszen. A játékos nevelés alkalmas arra, hogy a felnőtt a gyerek által szabott feltételekkel beléphessen a gyereki világba és ezáltal mindkettőjükben erősödik a bizalom, a kötődés és az intimitás érzése. A játék olyan eszköz, mellyel a gyerekek felfedezik és sajátjukká teszik a világot, értelmezik új tapasztalataikat és felépülnek a mindennapok megpróbáltatásaiból. A mai kor gyerekének nem könnyű helytállni a mindennapok megpróbáltatásaival szemben, hiszen nincs szükség még több megaláztatásra és veszteségre, mint amennyi amúgy is kijut nekik. A gyerekeket az vétezi fel ezzel szemben, ha biztonságban érzik magukat és van önbizalmuk, aminek az a feltétele, hogy érezzék: szeretik őket és gondoskodnak róluk, hogy biztonságban vannak. Fontos, hogy kihívások elé állítsuk őket, ám a gyerek abból merít belső erőt, hogy érzi, elfogadjuk őt, hogy érzi, velünk biztonságban van.

A program során az első családdal december közepén sikerült felvenni a kapcsolatot és a játékkerápiát elindítani, ezt követően 6 családdal tudott még a játékkerapeuta személyes kapcsolatba kerülni. Ezt követően 11 hét kiesés történt a 2020. március 11. napon elrendelt vészhelyzet miatt, mely kitolta a játékkerápia végét, azaz jelenleg és július végéig biztosan zajlani fog a játékkerápia a modellprogramba bevont családokkal.

A játék során több alkalommal tapasztaltam a szülői elfogadásnak hiányát, azonban sok szülőnél ez nem jelentett gondot, azaz leírható, minden szülő-gyermek számára nagy élményt biztosított a játék.

A családok nagy hányadának nem volt még társasjáték élménye, a minőségi idő eltöltésének ezt a formáját ismerték, de nem szenteltek rá időt, energiát, de fontosságot sem. A „Gazdálkodj okosan” és a „Ki nevet a végén?” játékokat a gyerekek szülei játszották a régmúltban, esetleg kártyáztak. A legősibb stratégiai játékokról (sakk, malom) volt ismeretük.

Hangsúlyozottan azon játékok felhasználására került sor, melyek nem konfrontatívak, nem erősítik a versenyhelyzet kialakulását, inkább a kooperativitás élményét erősítik meg. Ilyen játék volt a „Varázslótanoncok a fénylidércek útján”, mely játék a 6 évestől a 12 éves korig komoly kihívásokat támasztott elénk. Ez a játék azon túl, hogy figyelniünk kellett egymásra, a memóriánkat is próbára tette. Fontos szempont volt a jó játékelmény biztosítására, hogy mindenki hasonló irányítási készséggel vegyen részt a játékban, mert a kooperativást tönkretelheti egy-egy játékos dominanciára irányuló törekvése.

A másik nagyon népszerű és jelentőségteljes játék a „Csak egy” kommunikációs játék volt. Felnőtt és gyerek egyforma izgalommal igyekezett segíteni a feladványt kitaláló játékos sikerét, ezen keresztül értették meg, hogy a konfliktusok (akár családi, iskolai vagy munkahelyi) gyakori okai a félreértelmezett információkból, az adó-vevő szinkronjának hiányából és az egyéni értelmezésből adódnak, adódhatnak.

Ezen kívül kézügyességet, gyorsaságot és figyelmet fejlesztő játékok (Klask, Dobble, Crokinole) kerültek terítékre, mely a szülőknek is nagyon nagy élményt és feltöltődést okozott. Az a felnőtt, aki maga is el tud mélyülni a játékos tevékenységben és vissza tudja idézni gyermekkor gondtalanságát és gyermeki örömeire való képességét, az könnyebben, egyértelműbben egyenlővé tud válni az adott pillanatban a gyermekével.

A játék jó hangulatának és pozitív légkörének kialakításában közösen alkotott szabályokat a terapeuta a családtagok megjelent személyeivel, ezek az alábbiak szerint deklarálódtak:

- Legyünk nyitottak a játékosársaink felé.
- Mások szabályismertetésébe ne szóljunk bele, ne kommentáljuk.
- Ne minősítsük egymást degradálóan. Hozzáállásunk befolyásolja a többiek partiélményét.
- A győztest ünnepeljük meg, a vesztest emeljük fel.
- Úgy nyerjünk, hogy legyen következő parti.
- A tanulságok levonása mindenki magánügye.

A fent már említett vészhelyzeti tapasztalat: az érzelmi vonulatok a félelem és a bizonytalanság miatt, az ehhez kapcsolódó szeparáció megváltoztatta a mindennapokat és nem foglalkoztak a személyek az idő hasznos eltöltésével. A gyerekeknek pillanatok alatt kellett átállniuk a digitális oktatásra, az otthoni tanulásra. Ez önmagában véve is nagy teher, hiszen az otthon nem az iskola színtere, a szülő nem tanár, nem is beszélve arról, hogy a családok többsége mélyszegénységben él és számítógép vagy bármilyen okoseszköz nem állt a rendelkezésükre. A modellprogramban dolgozó szakemberek igyekeztek a családokat hasznosan bevonni ebbe a programelembe, de sikertelenül.

Május elején már nyitottságot észlelve, a kapcsolódás szorgalmazására került sor a játékra vágyó fiatalokkal, akár szüleikkel is, bár nem személyesen, hanem a technika adta lehetőségek segítségével. Történt egy felmérés az eszközök és lehetőségek terén, melynek segítségével az alábbiak voltak megállapíthatóak és ebből indulhatott közös munka az online felületen:

Három család jelezte igényét a játékra. Komoly kihívás volt olyan társasjáték oldalakat keresni, melyre regisztrálva „valós időben” lehetséges online játszani. A Zoom és Discord segítségével

sikerült a családtagokkal kommunikálni és a Boardgamearena.com oldalra felregisztrálva játékokat játszani.

Ezen felület alkalmazásának volt negatív tapasztalata is:

- nagy nehézséget jelentett a szabályok ismertetése,
- a technika nem tudja áthidalni a köztünk lévő távolságot ebből a szempontból, nincs lehetőség a játék megtapogatására, kipróbálására,
- nem lehetett kézzelfogható segítséget adni, ez a kommunikációs csapda eleinte nagyon megnehezítette az önfeledt szórakozást.

A problémák áthidalása után később pedig a terapeuta és a játékban résztvevő ügyfél is rutinossá vált, már nemcsak ketten tudtak játszani, hanem az „asztalokhoz” idegen játékosokat, családtagokat, személyeket is invitáltak.

Játékterapeutaként kijelenthető, hogy a játék online térben fellelhető változatai személytelenebbek, de a sikeresség, az önfeledt játék öröme – főleg egy nehéz helyzetben – tudja biztosítani.

A modellprogram zárásának ellenére a játékkerápia a még vállalkozó szellemű családoknál folytatódik. Annak ellenére, hogy a zárás nem valósult meg meg, elmondható, hogy ezen eszköz alkalmazása a családok megsegítése során hatalmas pozitív erővel és energiával bír, eredményessége megkérdőjelezhetetlen.

4) Játékklub

A hármas pontban meghatározott elem folytatásaként elsőként vezettük be a Társas-Játékklub kínálatát. Ezt a fenntarthatóság céljából indítottuk és kapcsolódni szerettünk volna egyéb – kötelezően ellátandó feladat végzéséhez, mint utcai, lakótelepi szociális munka, hasznos szabadidős program szervezése. A program első két epizódja után kiszélesítettük a meghívottak listáját, minden, az intézményben megforduló gyermeknek és testvéreinek, ismerőseinek kínáltuk. Elsősorban társasjátékokkal történő játékot kínáltunk, mely játékos tevékenységet alkalmanként kiegészített kisebb testvér egyéb játék tevékenysége, vagy a megjelenő szülő „beszélgetési igényének kielégítése”. A társas tevékenység hangsúlyozása lényeges elem a változó rendszerünkben, érdemes minden szabadidős programnál megjeleníteni ennek fontosságát.

Nagyon dőcögösen indult a program 2-3-5 fővel, de lényeges elemnek tartjuk, és a kínálat megmarad a járványügyi helyzet megszűnése után is. Ezen programelem gyakorlati megvalósítása megszűnt a vészhelyzet miatt a megelőzés és védelem érdekében. Terveink szerint, így a modellprogram zárásával annyi változtatást iktatunk be, hogy havonta egy alkalommal hirdetjük meg a város minden gyermeke számára, szombati nap délutánján.

Tapasztalat:

- a gyermekek/ fiatalok szeretnek játszani
- első alkalommal történő megjelenést a noszogatás szorgalmazta, esetleg az, hogy a szülő elkísérte, de utána már spontán igény is kialakult
- a gyermekeknek/ fiataloknak van spontán sikerélményük, mely rendezi a hétköznapi bukásait akkor is, ha nem nyer egy-egy menetben. A közös játékélmény mindent képes felülmúlni.

5) „Multi Team” – multidiszciplináris, új ismeretstratégiák ötvözte független szakmai nézőpontokkal egy bizonyos probléma megoldása érdekében + Értékelő esetmegbeszélések

„A családok problémái egyre összetettebbek, egyre nehezebben értelmezhetőek és távol állnak a hagyományos értékeket képviselő szakemberek értékeitől, különösen fontosak a rendszeres egyeztetések, beszélgetések...” írtuk korábbi tanulmányainkban. Ez a meghatározó gondolat jelenleg is érvényes. Ennek tudatában a közös egyeztetések, közös gondolkodások az első elemek egyikeként valósultak meg most is. Továbbra is kiterjesztett szemléletben gondolkozva több vendég szakembert is meghívtunk a Multi Team-re. Meg kell azonban jegyezni, hogy igazán aktív részvétel csak az ügy, vagy a feladat iránt igazán elkötelezett szakemberek részéről tud megvalósulni. A korábbi teamokhoz hasonlóan szabad asszociációs módszert alkalmazva szerettünk volna eljutni az ötletelésig. Most is, mint korábban, azonban a tényleges helyzet felmérése, információk gyűjtése viszi el a hangsúlyt annak ellenére, hogy a bemenete a teamnek a szociális diagnózis olvasása, tanulmányozása.

A szakemberek támogatása érdekében alkalmazható leglényegesebb elem csak akkor tud megvalósulni, ha minden jelenlévő/bevont szakember nyitottsággal, megalapozott szakmai gondolatokat képvisel, melyeket megvitatásra, majd később kipróbálásra bocsájt egy-egy eset tekintetében. Azaz, egy ilyen szakmai esemény tervezésénél fontos, hogy a kollégák magukat készítsék fel, minden fejükben felfutó gondolatot, szakmai iránymutatást kimondjanak, megvitatásra engedjenek még akkor is, ha annak háromnegyede nem használható az adott esetben. Lényeg: KÖZÖS GONDOLKOZÁS A MEGOLDÁSOK TEKINTETÉBEN és nem a közös tény tisztázása, hogy mi van, s miért az van – ennek helye és ideje az értékelő esetmegbeszélések keretében van.

Javaslatunk az, hogy minden esetvezetésben érdemes ezen elem használata a szociális diagnózis felvételét követően. Ezt egészítenénk ki azzal, hogy a multiteam tartása csak intézményi szinten is meg tud valósulni, mikor minden dolgozó szakember teamben gondolkodik, s nem csak az érintett szakemberek egyeztetnek adott ügyben.

Értékelő team:

Itt van lehetőség a tények tisztázására, a történések kívülre helyezésére, érzelmi áttétek megvitatására. A menetrendben kell azonban itt is meghatározni a kereteket, mert a hagyományos team korlátlanul átbeszélhető informális tényekkel, s ekkor nem jut se idő, se energia az esetvezetésre, esetmegbeszélésre. Az értékelő team – tudatos előkészületet igénylő tevékenység – munkában egy értékelő lap alapján egyeztettek a kollégák, illetve maguk is végiggondolták az ügyfelekkel megvalósult találkozást és/vagy észlelő- és jelzőrendszeri tagokkal folytatott munkavégzést és ezt egy 5 fokú skálán értékelték. Az esetmegbeszélések során a 3-as, vagy annál alacsonyabb értékelést kapott családdal kapcsolatosan kell team munkában egyeztetni a végiggondolt kérdések mentén. Ez a módszer segítette a teamek menetét keretezni, s a kollégák minden gondjára tudtunk időt fordítani abban az esetben is, ha egyéb okok miatt rövidebben tudott a team megvalósulni. Az értékelő team időbelisége: hetente egy alkalommal, előre meghatározott időpontban (érdemes azonos időpontokban tartani a tervezhetőség érdekében, nekünk minden héten pénteken tudott megvalósulni). A járványügyi helyzet kialakulása után az első hetekben az átszervezések elvitték a hangsúlyt. Az átállás után azonban sikerült hetente egy alkalommal megvalósítani az egyeztetéseket a személyes és a digitális tér használatával. Ezek az egyeztetések eredményességének mutatója növekvő volt az idő előrehaladtával, a kollégák egyre nyitottabban, természetesebben kezelték a rendszerben történt változásokat. Általánosan elmondható, hogy egyes alkalmak (személyes és a digitális tér használatával is) nagyon kellemes légkörben tudtak megvalósulni, mert a bevont családok mindegyike hármas, vagy annál magasabb értékelési pontot kapott, így volt idő általános helyzetek, érzések megfogalmazására, kötetlen módon beszélgetésre, melyre szintén nagy szükség van a feszített munkatempó közepette.

6) Egyéb alkalmazott elemek

Rajzelemzés technikája

Korábbi modellprogramok ideje alatt alkalmazott technika nagyon beváltotta a hozzá fűzött reményeket, így e modellprogramban is intenzíven alkalmazták a kollégák. A rajz ad egyfajta szabadságot a segítői kapcsolat mélyítésében úgy, hogy közben tudatosan határozzuk meg azt a rendszert, amit a gyermek/fiatal egy kötetlen beszélgetés során tud kiadni magából. A rajzok elemzésének egyik legfontosabb szabálya, hogy nem a rajzot, mint önálló művet elemezzük, hanem az előzetesben ismert információkkal is dolgozunk, de leginkább a rajzolás közben tapasztalt lényeges elemek a meghatározóak. Ezen tevékenység során az egyik leglényegesebb elem, hogy elő kell készülni, nem csak eszközök használatában, de meg kell tervezni mikor van hosszabb ideje a gyermeknek, hogy nyugodt körülmények között tudjon a rajzra összpontosítani. Egy tudatosan készülő szakember a rajzelemzés előtt végiggondolja a család élettörténetét és azt, hogy mit szeretne

a fókuszba helyezni a család minden tagját, egyes tagokkal való kapcsolatát a gyermeknek/ fiatalnak, esetleg önmaga megjelenését saját világában, problémák felderítése céljából. A program során több alkalommal végigbeszéltük a kollégákkal az eszköz menetét és a felmerülő lehetőségeket. Mert a gyermek lehet, hogy 5 perc alatt megrajzolt egy családrajzot, de összességében ekkor nem fejeződik be az eszköz használata, vagy ha igen akkor jelentőségét veszíti és a szakember könnyen értékeli az eszközt alkalmazhatatlannak, eredménytelennek. Itt fontos megjegyeznünk, hogy Intézményünk szakemberei több rajzelemzéssel foglalkozó képzésen részt vettek, hogy ezt a módszert minél biztonságosabban tudják használni.

Menete:

- családi rendszerben gondolkozás
- megállapítás: kíváncsi eszköz
- előkészítés: családnak nincs színe, papírja, helye – ezek végiggondolása hely és idő megteremtése, szülőkkel történő egyeztetés
- kivitelezés: célszerű gyermekkel/ fiatallal kettesben lenni, mert informatívabb tud lenni a kétszemélyes viszony, beszélgetés – rajzoltatás – beszélgetés
- elemzés – elemzésről feljegyzés készítése, konzekvenciák levonása
- esetaktába rendszerezés – javasolt a külön tárolás aktán belül

A járványügyi helyzet nem változtatott az eszköz használatának menetén, csak annyiban, hogy az egyeztetés a digitális térben tudott megvalósulni. Alkalmazásának rendszerességén azonban nem változtatott. Annyiban kellett újragondolni a folyamatot, hogy a beküldött – elektronikus felületen – a rajzok nagyon rossz minőségben voltak nyomtathatóak, így a családsegítők és az esetmenedzserek megfelelő védő felszerelésben elővigyázatosságok betartásával kimentek személyesen a családhoz, ahol a személyes jelenlétnek is mindig hatalmas jelentősége volt. Nem volt előre tervezett, de a kialakult helyzet miatt az intézmény rajzpályázatának lehetőségét erősen promotálták a családsegítők és az esetmenedzserek a bevont családok gyermekei körében.

Családi fotóalbum elemzés

A korábbi programok és a későbbi megfigyelések tanulságait figyelembe véve a program meghatározott időintervallumában képet készítettek – a szakemberek – a családról, közös fotókat elsősorban, melyeket kinyomtattak és a családtagoknak átadták egy olyan keretben, mely során a szakértő által feltett kérdések mentén beszélgettek a családtagokkal. A beszélgetés során olyan dolgokat is átgondoltak, melyek mélyebb érzelmeket és kötődési problémákat is felvetettek.

A képek a lakás egyik jól látható helyére kerültek, s mi szakemberként abban bízunk, hogy a képek megmaradnak a családi kalendáriumban és a kép készítésekor megélt pozitív megerősítésekre is

emlékezni fognak annak megtekintésekor. Egy biztos, hogy szakmailag jelenléti eszköznek lehet ezt az elemet használni, melynek hosszabb távú eredménye is van az érzelmek, az egymással való kapcsolatok, kapcsolódások terén a családtagokban.

A járványügyi helyzet nem változtatott az eszköz használatának menetén, csak annyiban, hogy az egyeztetés a digitális térben tudott megvalósulni. Alkalmazásának rendszerességén azonban nem változtatott. Újragondolás abban valósult meg, hogy a szakemberek igyekeztek a digitális térben megjelenő családtagokról közös fotót készíteni, majd ezeket átbeszélni a család kontextusában.

KiMitTud? rendezvény

Járványügyi helyzet előtt:

Intézményünk többi szakemberével megtervezett és kivitelezett program. Cél az, hogy azon gyermekek is tudjanak magukból, tehetségükből megmutatni valamit, akik nem különösen kiemelkedőek, akiket az iskolában nem készítenek fel rendezvények esetén még mellékszereplőnek sem. A programba begyűrzött persze sok olyan gyermek is, akiknek külön felkészítő tanára volt, de sikerült megőrizni azok elsődlegességét, akik először kaptak lehetőséget fellépni, vagy akik először kaptak lehetőséget a siker megélésére. A rendezvényre összesen 51 gyermek és az őket kísérő szülők és tanárok jelentkeztek. A kialakult vészhelyzet miatt a programot le kellett mondani. Ekkor nagyon sok ügyfél, tanár és szülő írásban, vagy szóban (telefonon) jelezte mennyire sajnálja a lehetőség elmaradását.

2020. március 16. után:

Folyamatos átszervezés ideje alatt végig ott motoszkált, hogy a programmal kell valamit kezdeni, s van helye a digitális felületek alkalmazásával. Hosszas gondolkozás és előkészítés után végül meghirdetésre került a program Szekszárd Járás területén élő minden gyermek, kiemelten a programban részt vevő családok gyermekei számára. Megvalósulás: végül elektronikus felületen meghirdettük, jelentkezési lap kitöltésével jelezték a gyermekek részvételi igényüket. Arányaiban sokkal kevesebben jelentkeztek azonban, hiszen 13 jelentkezési lap kitöltője közül csak 9 pályamunka érkezett vissza. Minden pályamunkát feltöltő gyermek kapott emléklapot, melynek kiküldése megvalósult. A beszámoló leadási határidejében a zsűrizés még folyamatban van.

Családi nap

A hagyományosan alkalmazott eszköz több család- és gyermekjóléti központ, család- és gyermekjóléti szolgálat bevált formája a családok elérése tekintetében. A lényeg, hogy egy helyen, egy időben több családnak hasznos szabadidő eltöltésére szolgál. Olyan módon engedi elérni az ügyfeleket, melyben a kötetlen közös időtöltés tud megvalósulni, mélyítve a bizalmi légkört, esetleg

nyitni egy spontán beszélgetés irányába, melyben súlyosabb problémák tárgyalására is lehetőség adódik. Mint utolsó tervezett programunkon a fő vezérvonal a JÁTÉK lett volna, tudatosan felépítve. A járványügyi helyzet miatt azonban ezen program nem tudott megvalósulni. A programot más elemmel pótolni nem lehet, így ennek megvalósítása csak a jó egészségi állapotban lévő közösségi térben lehet majd kivitelezni - reméljük valamikor a közeljövőben.

Tudatos Gyermeknevelés – szülői klub

Járványügyi helyzet előtt:

Nagyon fontos feladata a szakembereknek azon körnek megfelelő mennyiségű és minőségű információ átadása, akik nem foglalkoznak tudatosan a gyermekeikkel, sem mély érzelmekkel, sem pedig kötelességtudatból sem kötődnek a gyermekekhez. Korábbi tapasztalatok alapján kimondható, hogy a hagyományosan alkalmazott csoportos technika önkéntes együttműködéssel nem valósítható meg. Emiatt nyitott klub formájában szerveztünk neveléssel kapcsolatos kérdések körében programokat, elsősorban a programban résztvevő szülőknek, másodsorban az egyéb ügyfélkörnek. A programelemek: tudatos gyermeknevelés, a gyermekek fejlődésének megfelelő tudatos „játék választás”, tudatos figyelem a gyermeknevelésben és a tudatos lét a családban voltak. Az első alkalom két alkalom, problémamentes lebonyolítása megvalósult, míg a harmadik már megtervezett és kitűzött program érdeklődés hiányában elmaradt – vészhelyzet előjeleként - a járványügyi helyzet miatt. Ezen programelem folyamatos újragondolást kívánt és már korábbi években is egyértelmű volt, hogy digitális teret kell használni a megvalósításra.

2020. március 16. után:

Az újratervezések lebonyolítása után figyelmünk a digitális tér használata felé fordult és meghirdetésre került 2020. május 14. napon élő adásban „A gyermeknevelés rejtelsei” címmel megtartott „digitális szülőcsoportunk”. Eredménye: A program nagyon jól sikerült a kezdeti csetlésekkel, botlásokkal. Sok vicces pillanatot idéztek – főleg utólag, visszanézve – a gyermekcipőben az első lépések, melyek azonban nagyon sok érdeklődőt vonzottak. A 988 megtekintés önmagáért beszélt, mely egyértelművé tette, hogy ez az a felület, melyet intézményünkben a szülők bevonására a jövőben használni tudunk az érdeklődők száma és a megvalósítás színes tárháza miatt. A program megvalósításának sikeressége miatt a következő alkalmat is ezen a felületen szerveztük meg, a program ismét több mint 960 személyt tudott megszólítani, így a sikeressége vitathatatlan. A megvalósítás kivitelezése a legegyszerűbb módon valósult meg:

1. szükségletfelmérés: ügyfelek megkeresése a téma meghatározása után kérdések megfogalmazása, érdeklődés felmérése

2. második lépésként szakembereket hívtunk „vendégként”, és a csoportot vezető kettő szakember – Szabó Aliz és Tolácziné Varga Zsuzsanna – velük beszélgetett kötetlenül, az ügyfelek által feltett kérdések mentén. Az élő adást hallgató, néző résztvevőknek pedig lehetőségük volt kérdéseket is feltenni.

A modellprogram célcsoportja

Célcsoport: A modellprogramba olyan családok bevonását terveztük, akik jelenleg a Humánszolgáltató Központ Családsegítő és Gyermekjóléti Központ nyilvántartásában szerepeltek az alábbi gondozási formákban: családjában élő gyermek, akiknek problémája mértéke, vagy formája nem igényel (még) hatósági intézkedést, családba fogadott gyermek, védelembe vett gyermekek, védelembe vett gyermekek testvérei, és a családjukból kiemelt gyermekek és szüleik. Választási szempontok voltak: a család rugalmassága, nyitottsága és igénye a változásra az egyes családtagoknak külön-külön is, az együttműködési készség megléte, vagy jelen van, de meg kell erősíteni.

Motiváció fenntartására a modellprogramban való részvétel érdekében a személyes kontakt fenntartását céloztuk meg, azon esetekben is, ahol az együttműködés nem tudott megvalósulni, vagy a szülő nem akart részt venni a rendszeres egyeztetésekben. Némelyik szülő, vagy nagyobb gyermek jelenléte megvolt, de ezt nem tekintettük a program szempontjából elegendőnek, igyekezett minden szakember belső bevonódást is elérni annak érdekében, hogy érvényesüljön az a kíváncsi, hogy a jelentkező helyzetet ő maga is rendezni kívánja, vagy problémákat megelőzendő legyen megküzdési stratégiája.

Az ügyfelek modellprogramba történő bevonása az alábbiak szerint valósult meg 2019. október, november hónapban:

- ügyfelek kiválasztása
- nyilvántartásban szereplő adatok alapján kapcsolat felvétel
- szociális diagnózis felvétele
- szűrés az alkalmasság és a motivációs szint szerint – diagnózisból kapott tények alapján
- meghívás személyesen és írásos formában, azaz meghívó levél átadása, melyet egy személyes egyeztetés követett, ezen egyeztetéskor jelen volt: családban élő felnőtt személyek, 15 éves, vagy annál idősebb gyermek, családsegítő, esetmenedzser, szakmai vezető és az intézmény vezetője
- szerződésalkötés, nyilatkozat aláírása után
- program egyéb munkaelemeinek indítása

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör (fő)

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe /elemeibe bekapcsolódó klienskör	Modellprogram elemét /elemeit teljesítő klienskör
Védelembe vett gyermekek száma	120	18	17
Nevelésbe vett gyermekek száma	122	1	1
Alapellátás által érintett gyermekek száma (célcsoportok kívül)	593	35	32
Védelembe vett gyermekek családjainak száma	73	10	10
Nevelésbe vett gyermekek családjainak száma	52	1	1
Alapellátás által érintett gyermekek családjainak száma (célcsoportok kívül)	759	12	12
Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek száma	242	19	19
Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek családjainak a száma	125	11	11
Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek családjában a bevonható felnőtt hozzátartozók száma	395	15	15

A táblázatban nem jelöltük a „vegyes eseteket”: azaz a programban részt vett 4 család, ahol egy családon belül a gyermekek különböző ellátási típusba tartoznak, ezekben a családokban 6 nevelésbe vett, 3 védelembe vett, és 6 szociális segítő tevékenység körében tartozó gyermek él. A családokban 6 felnőtt/szülő él.

Szociális segítő tevékenység keretein belül a projekt során további 18 szülővel dolgoztunk együtt. 27 családot vontunk be a programba, ahol összesen 71 gyermek élt.

A szakemberek

A modellprogramba történő bevonás több lépcsős volt az intézményben. A tudatosság jegyében első lépésként a program elemeinek kiválasztása, majd összecsatolása egy egységes tervezetté volt az elsődleges lépés. A bekövetkező vészhelyzet miatt a tudatos újragondolásnak nagy szerepe volt. Ezt követően az alábbiak szerint jártunk el:

- a program kidolgozása után meghatároztuk, hogy hat fő szakemberre lesz szükség a leterheltség csökkentése érdekében (korábbi programjainkban négy szakember dolgozott), meghatároztuk

azt is, hogy mindkét szakmai egységből – Központ és Szolgálat – egyforma számban vegyenek részt a szakemberek, azaz 3 családsegítő bevonását terveztük, 3 esetmenedzserrel

- programelemek részletes ismertetése volt a következő lépés, mely megvalósult team keretében és a kollégákkal történő egyéni egyeztetés során
- a Család- és Gyermekjóléti Szolgálat munkatársai azonnal jelentkeztek a kívánt létszám gyorsan megtelt, de a Családsegítő és Gyermekjóléti Központ esetmenedzsereinek gondot jelentett a félelem, hogy megterhelődnek, hogy a sok munkájuk mellett nem tudnak 100%-ot teljesíteni, ezen érzések rendbetétele miatt szükségessé vált az elvárások tisztázása és az eredményesség egyeztetése, melynek megvalósulása után jelentkezett az a három esetmenedzser, akik a program elejétől végéig dolgoztak
- közös egyeztetés – ismét ismertettük a program elemeit, interaktív beszélgetésre adtunk lehetőséget
- bemutattuk a program adminisztrációs és egyéb feladatait
- tisztáztuk a helyzetet
- létrehoztunk: közös levelezési felületet, közös mappát az anyagoknak stb.
- munka kezdete: első team, majd a multiteam
- elindult az intenzív munka
- újra kellett gondolni és mindent a digitális és telefonos térbe átcsatolni 2020. március 16. naptól: minden munkatárs felmérte az ügyfelek lehetőségeit a digitális térben, ebből kiderült, hogy a leggyakrabban alkalmazott felület a Facebook és az ehhez kapcsolódó Messenger levelező rendszer
- az eredmény alapján minden kolléga létrehozott egy céges Facebook oldalt és készült egy zárt rendszerű csoport, melybe behívtuk az ügyfeleket
- megindult a digitális térben az intenzív munkafolyamat: minimum hetente egyszer telefonos vagy élő chat-es egyeztetés lebonyolítása, alkalmazva a korábbi szakmai elemeket például: tanácsadás, segítő beszélgetés, rajzoltatás stb.

Modellprogram szakemberei – intenzív család gondozást végző szakemberek

Hat fő, egy fő szakmai vezetővel. A szakmai vezető szociális területen szerzett felsőfokú végzettséggel rendelkezik, továbbá rendelkezik a jelenleg hatályos vezető képzésben megszerezhető oklevéllel. Az esetmenedzserek mindegyike szociális területen végzett felsőfokú végzettséggel rendelkezik az alábbiak szerint: egy fő szociális munkás, egy fő szociálpolitikus és egy fő szociális munka államvizsgával rendelkezik ez utóbbi kollégának nincs még nyelvvizsgálata. A családsegítők mindegyike tanul: egy kolléga rendelkezik szociális munkás diplomával, de mester képzésben vesz

részt, a másik két kolléga jelenleg tanul egyikőjük szociálpedagógus, másik szakember szociális munkás lesz.

2. számú tábla: Modellprogram – „multi-team” állandó és meghívott tagjai

Állandó tagok	Humánszolgáltató Központ szakemberei: - intézményvezető - szakmai vezetők: szolgálat és központ - szociális diagnózist felvevő szakember - családsegítő - esetmenedzser - pszichológus - fejlesztőpedagógus
Meghívott szakemberek	Más szakemberek: - jogász - rendőrkapitányság: bűnmegelőzési referens - pszicho pedagógus - gyámügyi ügyintéző – hatósági szakember - fogyatékosügyei tanácsadó - közösségi pszichiátriai ellátás koordinációs munkatárs

SarS CoV 2 vírus által előidézett rendkívüli helyzet rövid összefoglalója, azaz a COVID-19 kihívásai és szakmai eredményei

Az első hetekben a munka a 2020. március 11. napon meghirdetett vészhelyzet után intézményi szinten összefolyt. Ez annyit jelentett, hogy a vezetők közös gondolkozást kezdeményeztek, melyben az egész intézményt és minden ügyfelet érintő intézkedés sorozatot vezettek be. Az intézkedések kialakításakor a cél az együttgondolkozás mellett a strukturáltság és a minden irányra kitékintő rendszer kiépítése volt több-kevesebb sikerrel. Ezen időszakban az alábbi tevékenységek valósultak meg:

- folyamatos tájékozódás az internet és egyéb híreket közlő adathordozók segítségével
- a nyert információk közlése a munkatársak irányába, előzetes felkészítések ütemezése, mely eleinte csak a munkára vonatkozott, később a magánéleti kérdéseket is érintette
- az információk alapján, illetve a 2020. március 16. naptól megvalósított digitális oktatás felállítása után a vezetőség vészhelyzeti eljárásrendet dolgozott ki, minden dolgozóra minden szakmai felületre érvényes formában
 - o megváltozott a munkarend
 - o megváltozott az ügyfélfogadás rendje: csak krízis, vagy egyéb szükséges esetben valósul meg családlátogatás, ügyfélfogadás
 - ezzel párhuzamosan megváltozott az ügyfelekkel történő kapcsolatfelvétel
 - majd a kapcsolattartás, előtérbe helyeződött az online felület
 - megindult az online családgondozás, szociális segítő tevékenység

- elindult egy tanulási folyamat az új helyzetben a gyermekvédelem és a szociális ágazat más területén is
- megváltozott a kollégák munkavégzése: sok kolléga home office-ba, vagy szabadság kivételére kényszerült.

Ezen tevékenységek alapján a 2020. március 16. napot megelőző héten a segítők a vezetői utasításoknak megfelelően elkezdtek felmérni az ügyfelekkel kapcsolatos helyzetet és a magánéletükben felmerülő problémák, kérdések halmazát is vizsgálni kezdték. Ezen időszakban már tájékoztatást kaptak a segítő szakemberektől a modellprogramban résztvevő családok is.

Gyors egyeztetés során megvalósult a magánéleti helyzet és a munka világa újszerű kapcsolódásának felmérése, mindenki erőforrásainak, lehetőségeinek egyeztetése, munkarendek felállítása.

Az elmúlt időszakban történt változások most már összesítve is mérhetőek, ennek alapján az alábbi szakmai megállapításokat tesszük: Megnövekedett a telefonos egyeztetések száma, míg a személyes találkozások száma szinte egyik napról a másikra nullára redukálódott. Általában elmondható, hogy a növekedés aránya két-háromszoros szorzót mutatott. Az ügyfelek beérkező megkeresése telefonos és elektronikus felületen is több szakembernél megnőtt, átlag 1,5-szeres szorzóval. Az észlelő- és jelzőrendszeri tagok megkeresése megvalósult írásban postai úton, elektronikusan és telefonon.

Az észlelő- és jelzőrendszeri tagok tájékoztatása is telefonos és elektronikus felületen valósult meg. Tájékoztatás csak a mi intézményünkől indult ki, hozzánk nem érkezett a változásról külön tájékoztatás, értesítés.

Az esetmenedzserek és a szociális segítő tevékenységet biztosító családsegítők munkájában a digitális világban történő kapcsolattartás 100%-os növekedést mutat, mely nagy kihívás.

Az általános problémák egy része az első hetekben is jelen volt: járványügyi helyzetről történő tájékoztatás, egyeztetés, kapcsolattartás kérdése, családon belüli erőszak esetei, ügyintézési feladatok, mentális nehézségek, anyagi kérdések, gyermeknevelési problémák.

Újszerű problémák a Vészhelyzet kihirdetése óta: digitális oktatásba illeszkedés nehézsége, digitális felületek használatának nehézségei, az ehhez szükséges eszközök hiánya. Nem újszerű, de a kialakult helyzet erősen felerősítette az anyagi problémákat, melyben az újszerűséget a megoldhatatlanság jelzi, néhány ügyfél munkanélkülivé vált, problémát jelent a mentális állapot instabilitása, melynek megoldhatatlansága szintén felerősödött, mely nehézséget fokozza az egészségügyi ellátórendszer lezárása, ágykapacitások szabaddá tétele és egyéb egészségügyi korlátozások.

Az újszerű helyzetre újszerű feladatok, problémamegoldó technikák szükségesek. A mellékelt táblázat tartalmazza a bevezetett feladatokat, és a megtett intézkedéseket általánosságban.

Összefoglalóan, a teljesség igénye nélkül az alábbi intézkedések valósultak meg az ügyfelek, szakemberek védelmében intézményünkben:

Ügyfelek érdekében:

- krízis esetén azonnali segítségnyújtás biztosítása
- rendszeres egyeztetés kezdeményezése hetente legalább egy alkalommal
- részletes tájékoztatás nyújtása
- információ biztosítása
- segítő beszélgetés biztosítása
- speciális tanácsadásaink telefonos és elektronikus felületek használatával – átirányítással
- adományok közvetítése
- ügyfelek védelmében irányított ügyfélfogadás biztosítása
- ügyfelek ügyében keletkezett iratok rendezése, rendkívüli helyzetértékelés készítése.

Szakemberek érdekében:

- munkarend módosítása
- lehetőség szerinti home office elrendelése
- azon kollégák, akiknél kiskorú gyermekük felügyelete állandó otthonlétet igényel – szabadság kivételének biztosítása
- feladatok, egyeztetések írásos formában rögzítése és megküldése
- feladatok rendszerezésében többszöri visszakerdezés biztosítása
- információáramlás biztosítása
- egyeztetés lehetőségének biztosítása intézményvezetővel, szakmai vezetővel
- engedély adása a megnövekedett telefonhasználatra
- saját irodai laptop használata home office-ban
- egy pszichológussal és egy fő szupervizorral történő egyeztetés biztosítása telefonon, és/vagy egyéb online formában
- új munkaformák kitalálása a munkafolyamatok könnyítése érdekében
- biztonságérzet megteremtése a lehetőségekhez képest.

Az már látható, hogy az alábbi problémákra kell mielőbb felkészülni, mely felkészülés menetét, lehetőségeit jelenleg nem lehet még értelmezni sem:

- anyagi nehézségek, létbizonytalanság
- munkahely elvesztése, azaz munkanélküliség
- élethelyzetek teljes ellehetetlenülése
- kapcsolattartási problémák felerősödése
- családon belüli erőszak fokozódása
- mentális állapotok romlása
- köznevelési intézmények rendszeres látogatásának megszüntetése miatt látens problémák felerősödése és ehhez kapcsolódó tanév befejezési problémák, új tanév kezdetének bizonytalansága
- oktatás hiányosságai, gyermekek, diákok szellemi elbizonytalanodása, közösségi élettér használatának nehézségei.

A jelentkező problémák miatt a korábban szervezett adományok közvetítésére kiemelt gondot fordított minden szakember, s egy alkalommal 2020. május 30. napon adománynapot szerveztünk, mely programelem keretében 50 személyt sikerült elérnünk, melynek 1/3 része a projektben résztvevő családok tagjai voltak.

Szakmai kihívások

A legnagyobb kihívást – véleményünk szerint minden programban – a szakemberek és persze az ügyfelek belső ellenállása jelenti. Ez a belső ellenállás eredményezhet szakemberekben teljes káoszt vagy erős passzivitást is, míg az ügyfélben együttműködési hiányt, zavarodottságot esetleg ellenségeskedést. Ezek legyőzésére ebben a programban nagyon tudatosan az állandó kontakt lehetőségét és a kapcsolódás lehetőségét csatoltuk be a szakemberek számára, akik ezt tovább tudták az ügyfeleknek adni. Azaz nagyon nagy hangsúlyt fektettünk az előkészületekre. Minden program előtt több alkalmas egyeztetés valósult meg, s a fent említett bármely felületen lehetett kérdezni a kollégáknak, plusz a szakmai vezetőtől személyesen telefonon, vagy írásban az értékelő team első felében, közös tárgyalások ideje alatt. Ugyanezt hangsúlyosan kértük az ügyfelek tekintetében: akik felkereshették intézményünket személyesen, telefonon, elektronikusan rendszeres kapcsolattartás családlátogatások, vagy egyéb intézmények hivatalos helyein például: köznevelési intézmények osztályterme stb. Ez a tudatos folyamatos kapcsolattartás a 2020. március 16. naptól is erőteljes volt, csak nem személyes, hanem telefon használatával, vagy a digitális térben.

A tudatosság felébresztésében és fenntartásában a legnagyobb akadályt a munkatársak közvetlen irányításában bekövetkezett aktív jelenlét hiánya okozta. Számos esetben nehéz kezelni a szakemberek sértettségét, indulatait, az érzelmi bevonódásukat. A járványügyi helyzet pedig még több bizonytalanságot hozott a kliensek és a dolgozók életébe, ami a tudatos segítői jelenlétet nehezítette.

A programba bevont szakemberek mindegyike alapvetően nyitott volt, s a program végére lehetőség nyílt egy gördülékeny, közös tervezésre, melyben volt lehetőség az ügyfél érdekében rugalmas változtatásokra is. Feltételezzük, hogy a legnagyobb kihívást a szakmának a jövőben az fogja jelenteni, hogy a szakemberek mennyire képesek rendszerben látni a társadalmat, a hozzá kapcsolódó problémákat a változás folyamatában, s mennyire lesz képes ehhez tudatosan igazodni. Ugyanis nem az a cél, hogy elfogadjuk azt, ami nem helyes, vagy változtassunk mi magunk valamit, mert a társadalom helyesnek ítéli, hanem az a cél, hogy elfogadjuk más másként gondolkozik, s ebben hogyan tudjuk megteremteni a lehetőséget egy tudatos támogató rendszerre, segítő tevékenységre, szociális munkára régi vagy új eszközök használatával.

Szakmai innovációk értékelése

1. A bevont célcsoport és a családtagok a szoros együttműködésbe olyan bizalmi kapcsolatot alakítottak ki a szakemberekkel, mely segítette a környezeti, közösségi meghatározódást. Ezt a kapcsolatrendszert a digitális térre való átállás nehezítette, akadályozta, de az első benyomások segítségével újra változtatta és töltéssel, pozitív töltéssel rendezte. A tudatosság jegyében zajlott folyamatokban az ügyfél a szakemberhez igazodva szintén felvett egy tudatosabb viselkedést, mely a tervezésben és a visszacsatolásokban tudott érvényesülni. A célcsoport tagjai a mindennapi folyamatokban érzékelték a tervezettséget, melyhez igazodva vettek részt a munkafolyamatokban, a segítő által kínált eszközök alkalmazásában. Sok esetben a jelentőségét nem ismerték fel, de tudatosításnál élmény szinten megvalósult a ráébredés a folyamatok valós tartalmára, okokra és okozatokra. A célcsoportok tagjainak passzivitása a közösségi programok terén a szakembereket újragondolásra készítette, melyek hatása a 2. pontban olvasható.

2. A szakemberek számára a pozitív eredmény a „másként” gondolkozás lehetősége és ennek tudatosítása, rendszerbe foglalása. A belső folyamatok vizsgálata során az objektivitás erősítése a tudatos tervezéssel rendszerezve olyan gondozási folyamatok alakulhattak ki, melyben az eredményességi mutató szintje beállt egy elvárható pontra. Meglátásunk szerint ez az a szint, ami az ügyféltől is elvárható, mely sok esetben – természetesen – nagyon eltér a szakember igényeitől. Ilyen mutató: rendszeres találkozások lehetővé tétele még negatív előjelű élethelyzetben is, mint megtapasztaltuk személyes, telefonos vagy digitális térben, tanácsok megfogadása és tartása,

gondolkozási jelek észlelése, azaz érezhető az ügyfél gondolkozása az egyes beszélgetésekben, visszacsatolva korábbi tanácsadás, vagy tájékoztatás témájára.

3. A szervezet életében hosszú távon az a hatása a programnak, hogy a szakemberek folyamatos rendszerező felkészítése az egyszerűbb dolgoktól kezdve elengedhetetlen. Minden intézménybe lépő kollégának szüksége van, nem csak a szakmai, intézményi rendszer tudásából való felkészülésre, hanem a saját működésének a külső szemlélőjeként egy új rendszerbe gondolkozva kialakítania saját szakmaiságát, ami a lehető legtudatosabb működésben nyilvánuljon meg. Erre vezetői szinten folyamatosan kell figyelmet fordítani.

4. „Szakterület fejlődésében a modellprogram abban eredményezett pozitív többletet, hogy az együttgondolkodás, aktív részvétel a folyamatokban többletidőt eredményez más tevékenységekre.” Korábban írt tanulmányban megállapított többlet ezen programban is megjelent. Ugyanakkor tudomásul kell venni, a modellprogram nagy haszna, hogy a tudatos munkavégzésben a szakmai fejlődés lehetőségei adottabbak, és lehetőségek is kinyílnak új, más módszerek kipróbálásra, esetleg új eszközök megvalósítására.

5. Az online felületen történő megjelenés, tudatos megjelenés – nem a modellprogram közvetlen, de mivel időtartamába eső 11 hét volt – aktív gondolkozást hívott életre, újjászervezéssel a szakmai életben, és kellő rugalmasság vágyát a mindennapokban.

Mellékletek

1. számú melléklet: Multidiszciplináris team dokumentációja

MULTIDISZCIPLINÁRIS TEAM /MULTI-TEAM/

ELSŐ ÜLÉS: 2020. DECEMBER 10.
SZEKSZÁRD, VÖRÖSMARTY UTCA 5

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó szekszárdi modellprogram.

A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben” (BM-19-E0027) projekt

TUDATOS SEGÍTÉS, SEGÍTŐ TUDATOSSÁG

Család adatai:

szülők neve, adatai	
családban élő gyermekek száma	
bűnelkövetéssel érintett gyermekek neve/adatai	
bűnelkövetés kockázatában érintett gyermekek neve / /adatai	

FELVETETT PROBLÉMA	MEGOLDÁSI JAVASLAT/VÉGIGGONDOLANDÓ LEHETŐSÉG
FELVETETT PROBLÉMA	MEGOLDÁSI JAVASLAT/VÉGIGGONDOLANDÓ LEHETŐSÉG

2. számú melléklet: Értékelő – team táblázata

ESETMEGBESZÉLÉS
(hét dátuma)

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok

és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram.

A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben” (BM-19-E0027) projekt

TUDATOS SEGÍTÉS, SEGÍTŐ TUDATOSSÁG

MI volt a hét feladata? Vállalása?	
Észlelő – és jelzőrendszer tagját bevonta e? IGEN–NEM (aláhúzással jelölje) (írja ide jobbra az oszlopba, hogy ha igen, milyen eredménnyel, ha nem akkor mit tervez).	-
Megvalósult e az előző heti feladat, vállalás? Ha nem miért nem? Hány alkalommal találkozott a szakember a családdal az elmúlt héten? Mit teszünk, hogy a jövőben megvalósuljon?	
Értékelje a családdal való találkozást 1-5-ös skálán, majd indokolja is azt. (Skála értékelése: 1-nem volt együttműködés, család nem egyeztetett, nem valósította meg a megbeszélést, esetleg szakembernek volt elakadása, 2- nem volt együttműködés, de lehetett egyeztetni néhány családtaggal, szakember felismerte elakadását, 3- volt együttműködés, de nem volt partneri viszony, nem volt minden család bevonható, nem teljesült minden feladat, szakember elakadása felismert volt, igyekezett, 4- a családtagok partnerek voltak feladatok részben teljesültek, 5 – minden családtag elfogadó, együttműködő volt, feladatok és vállalások teljesültek)	
Következő hét feladata, gondolata, tervezete	
Kapcsolattartásra fordított idő	

Amennyiben az értékelés 3,2,1 osztályzatot kap, akkor ezen táblázat is töltendő!

1. Család jelene.	
2. Hol tart a gyermek?	
3. Hol tart a szülő?	
4. Problémák felsorolása	
5. Megoldási keretek	

3. számú melléklet: Belső képzés – tematika

TEMATIKA

A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben” (BM-19-E0027) projekt

TUDATOS SEGÍTÉS, SEGÍTŐ TUDATOSSÁG

TUDATOSSÁG HANGSÚLYOZÁSA

8.00 – 8.30 REGISZTRÁCIÓ, JELENLÉTI ÍV ALÁÍRÁSA, HANGOLÓDÁS

8.30 – 9.00 KÖSZÖNTŐ – TOLÁCZINÉ VARGA ZSUZSANNA

9.00 – 10.30 FOGALOM TISZTÁZÁS, GONDOLATOK A TUDATOSSÁGRÓL, TERVEZÉSRŐL, OBJEKTÍV SZEMLELETRŐL – SZABÓ ALIZ

10.30 – 11.00 – INTERAKTÍV BESZÉLGETÉS

11.00 – 11.30 SZÜNET

11.30 – 12.30 TERVEZÉS LEHETŐSÉGEI, MINDENNAPOK ÚTVESZTŐI, RUGALMASSÁG LEHETŐSÉGEI – TOLÁCZINÉ VARGA ZSUZSANNA

12.30-13.00 INTERAKTÍV BESZÉLGETÉS

13.00 INSPIRÁLÓ CSOMAG ÁTADÁSA

13.10 ZÁRÁS

4. számú melléklet: Vészhelyzet miatt bevezetett helyzetértékelő adatlapok

EGYSZERŰSÍTETT HELYZETÉRTÉKELÉS – JÁRVÁNYÜGYI HELYZETBEN – A 2020.03.11. NAPON KIHIRDETETT VÉSZHELYZET ALAPJÁN

1. DÁTUM
2. HELYZETÉRTÉKELÉST KÉSZÍTŐ ESETMENEDZSER NEVE
3. JELENLEGI HELYZET (MAX 5 MONDAT) PROBLÉMÁKRA FÓKUSZÁLVA

4. PROBLÉMA ESETÉN ÉRTESÍTHETŐ HOZZÁTARTOZÓ, TÁMOGATÓ SZEMÉLY NEVE, ELÉRHETŐSÉGE
5. EGYÉB FONTOSABB INFORMÁCIÓ (RÖVIDEN)
6. UTOLSÓ EGYEZTETÉSEK IDŐPONTJA

egyeztetés időpontja:	egyeztetés formája:	egyeztetés tartalma:

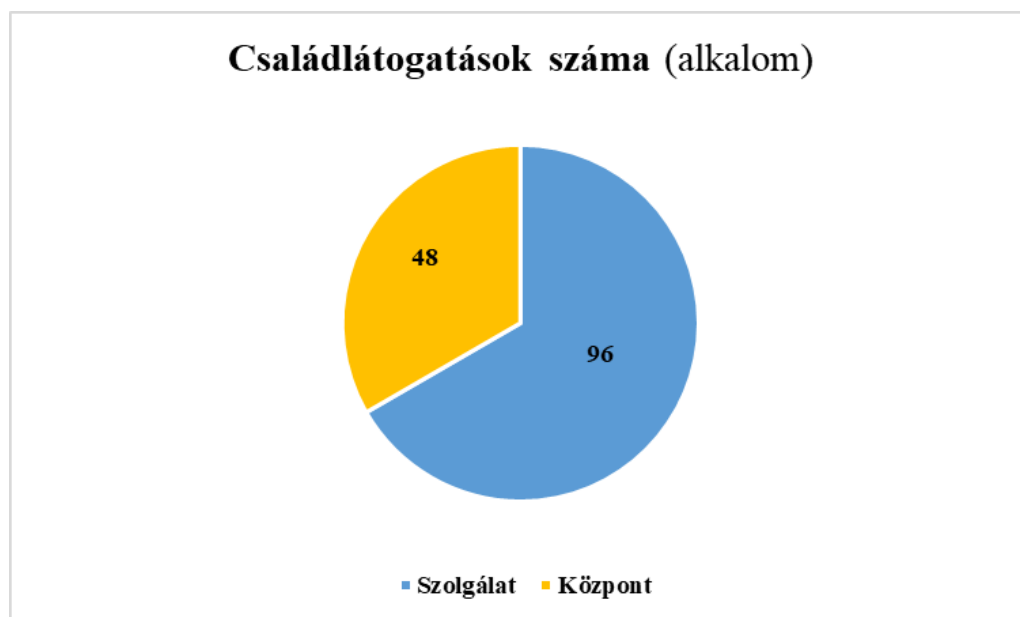
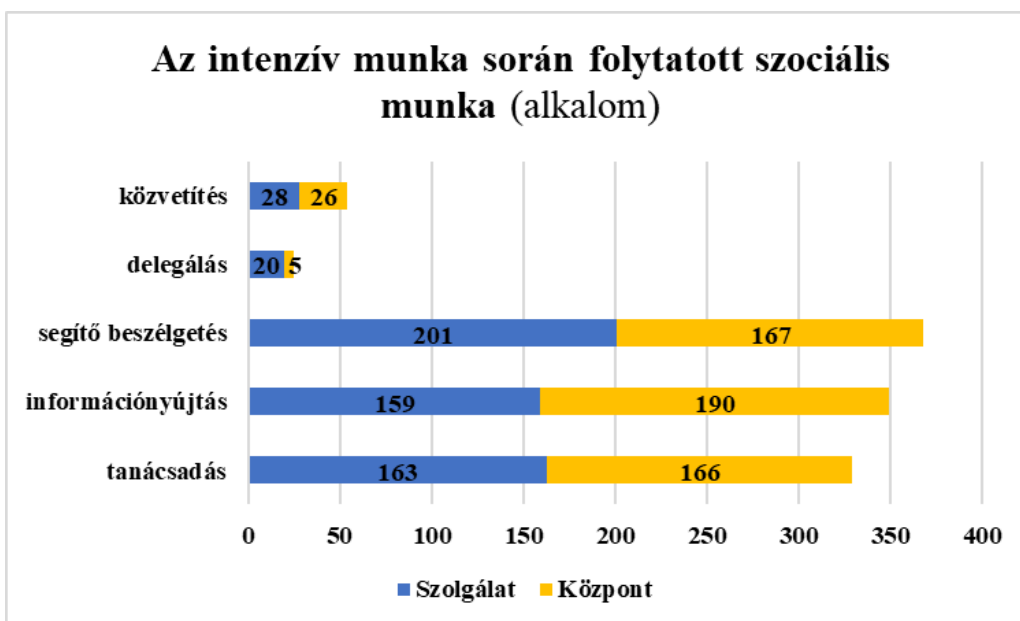
Aláírás

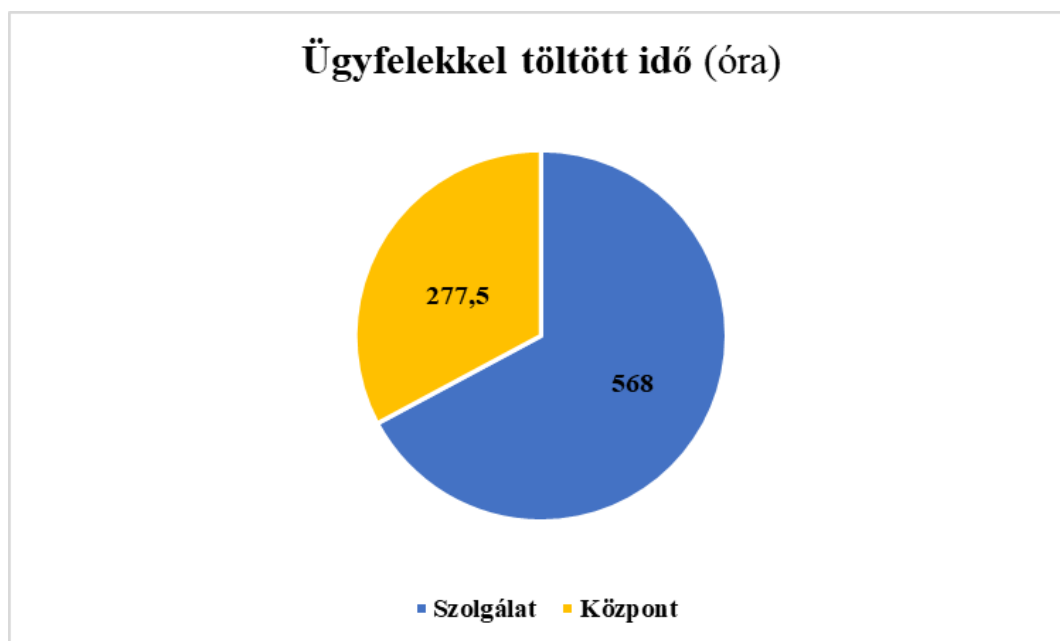
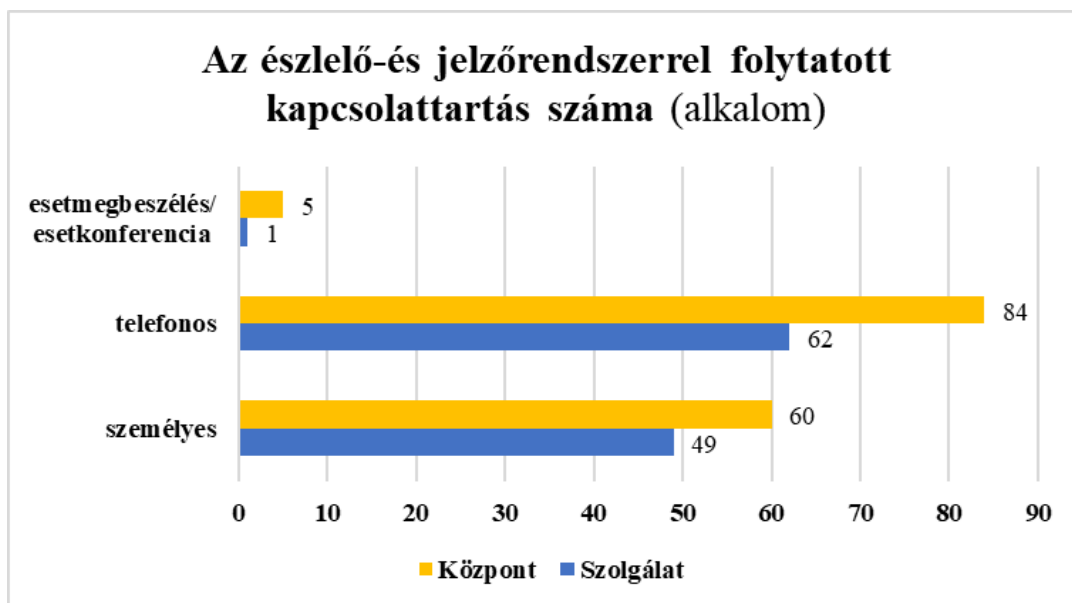
ÖSSZEGZŐ HELYZETÉRTÉKELEÉS
JÁRVÁNYÜGYI HELYZETBEN VÉGZETT SZOCIÁLIS SEGÍTŐ MUNKA ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS
ÉRTÉKELEÉSÉHEZ
2020. MÁRCIUS 16. – 2020. MÁJUS 31.

1. GYERMEK NEVE:
2. KITÖLTÉSI DÁTUM:
3. HELYZETÉRTÉKELEST KÉSZÍTŐ ESETMENEDZSER NEVE:
4. JÁRVÁNYÜGYI HELYZET KIHIRDETÉSE ÓTA A CSALÁDBAN VÉGZETT SZOCIÁLIS SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉGEK FELSOROLÁSA – KÜLÖN A GYERMEK/EK/RE VONATKOZÓAN IS:
 -
 -
 -
5. EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉRTÉKELESE 5 PONTOS SKÁLÁN (ÉRTÉKELEÉS MÓDJA A KÖZÖS MAPPÁBAN):
6. EGYÜTTMŰKÖDÉS RÖVID SZÖVEGES ÉRTÉKELESE
7. EGYÉB FONTOSABB INFORMÁCIÓ (RÖVIDEN)
8. TEENDŐK AZ ELKÖVETKEZENDŐ IDŐSZAKBAN (FELSOROLÁS):
9. UTOLSÓ EGYEZTETÉSEK IDŐPONTJA

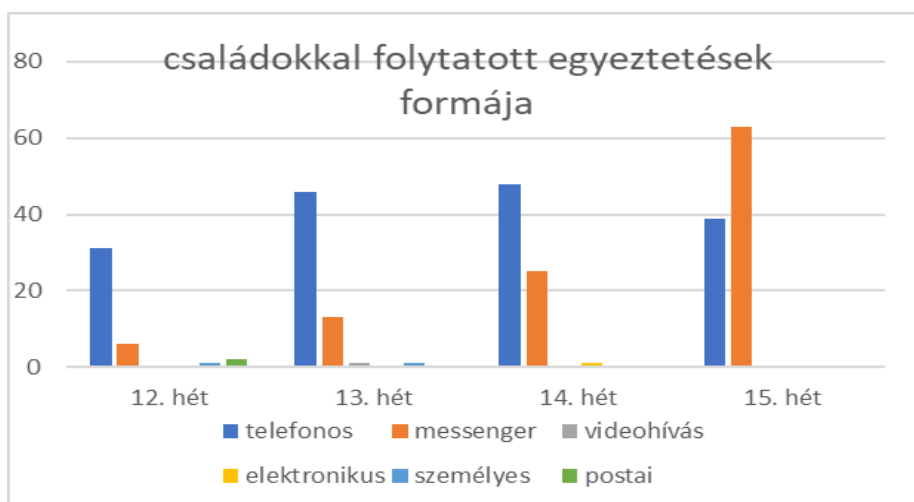
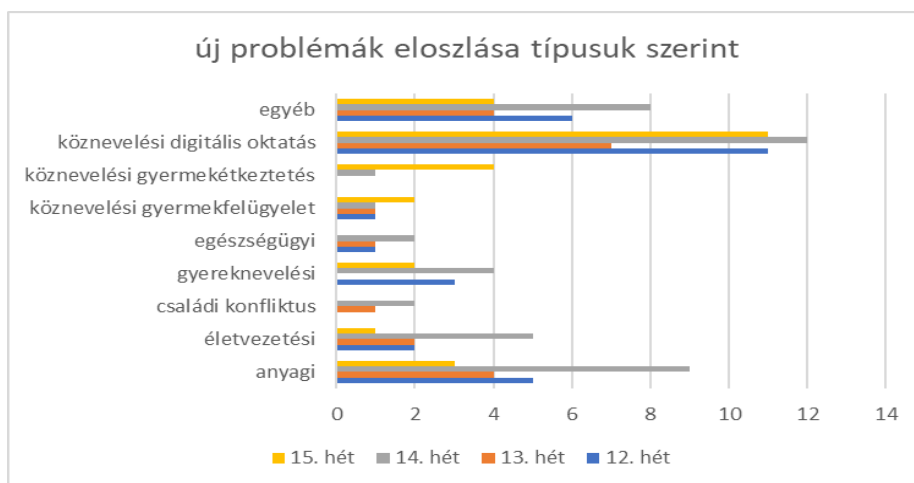
helyzetértékelést végző esetmenedzser/családsegítő

5. számú melléklet: Modellprogram adatai a számok tükrében

Rendkívüli helyzetre vonatkozó speciális adatok:

Tóth Tímea: „KAPASZKODÓ II” Rögös úton helyes irányba – Szombathelyi modellprogram: közösségszervezés, hálózatépítés

Modellprogram szakmai céljai

A jelenlegi szombathelyi modellprogram a Rubeus Egyesület segítségével 2019 decemberében elindított „KAPASZKODÓ” *Rögös úton helyes irányba* programra épült. Több elem pozitív tapasztalatait és eredményeit figyelembe véve, az igényeket felmérve, elemeit továbbgondolva folytattuk a szakmai munkát 2019. november 1-től -2020. június 30-ig. Ezen modellprogram a veszélyeztetett, szociálisan hátrányos helyzetű családok, gyermekek segítségét célozta meg, hogy a társadalmi értékek tudatosításában, megfelelő szülői minták elsajátításában, problémáik megoldásában támogatást kapjanak. A közösségszervezés új utakat nyitott a prevenciós és korrekciós szakmai munkában. Az intézmény presztízse, annak társadalmi megítélése pozitívan változik a közösségi programok szervezése, a csoportok működtetése, a lakosság szélesebb körű elérése és a szakmai kapcsolatok bővítése által.

A hálózatépítéssel: az AVP képzés, az ismeretbővítés, a szakmai konzultációk szervezése, más intézményekkel kialakított közös munka, a szakemberek átirányítása más telephelyekre (a COVID-19 veszélyhelyzet idején) olyan új ismereteket, ill. hasznos tapasztalatokat nyújtott a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára, amelyek rövid és hosszú távon előmozdították az eredményesebb szakmai munkát. A szakmai kapcsolatok bővültek.

A hálózatépítéssel, a szociális ellátórendszer és más szakterületek munkájának összehangolásával a Szombathelyen működő szociális védőháló megerősítésére nyílt lehetőség. A hálózatépítés hozzájárult a szombathelyi gyermekvédelmi rendszer fejlesztéséhez, hosszú távon egy komplex támogató rendszer működtetéséhez.

Rövid távú cél: A családok tudatos szülői magatartásának kialakítása, a gyermek és családtagjai között kialakult ellentétek, konfliktusok kezelése, feloldása, megoldási javaslatok kidolgozása, az önbecsülés kiépítése. A családi légkör javítása, jól működő családi minta átadása, a családtagok közötti kommunikáció, együttműködés fejlesztése. Prevenciós és korrekciós elemek fejlesztése.

Hosszú távú cél: A társadalom által elvárható normák, értékek közvetítése, a hátrányokból kialakult esélyegyenlőtlenségek csökkentése. A lakosság szélesebb körű tájékoztatása.

A szakemberek eszköztárának bővítése, a szakmai kapcsolatok erősítése, hálózatépítés, együttműködésen alapuló új programok elindítása. A lakosság bizalmának előmozdítása szolgáltatásaink igénybe vétele irányába, a szakmai munka megbecsültségének növelése.

Megvalósított szakmai tevékenységek

Projektben megvalósult elemek:

I. Hátrányos helyzetű családok, gyermek felé irányuló programok:

1. Családi Nap a szociálisan hátrányos helyzetű családok számára
2. Havi kiadványként tájékoztató anyag készítése szülőknek / honlapon való megjelentetése
3. Szülő-gyermek mediáció (Alkalmazása a nevelésbe vett gyermekek családjainál.)
4. Ifjúsági klub folyamatos működtetése / családi napok szervezése, prevenciós programok
5. Konfliktuskezelő tréning a kőszegi gyermekotthonban
6. COVID-19 idején - Családok Átmeneti Otthona: családok támogatása, közösségszervezés

II. Szakembereknek szervezett programok:

1. AVP képzés folytatása gyermekvédelmi szakembereknek
2. Hálózatépítés (Szakmai megbeszélések, közös programok, előadás szervezése, együttműködés kiszélesítése a

Kormányhivatallal, Vas Megyei TEGYESZ-vel.)

I. Hátrányos helyzetű családok, gyermekek felé irányuló programok

1. Családi Nap

Cél: Olyan programsorozat szervezése, ahol szülő és gyermeke(i) a szabadidőt hasznosan és tartalmasan tudja együtt eltölteni. Két fő csoportvezető: családsegítő munkatárs.

Célcsoport: szociálisan hátrányos helyzetű családok: 9 szülő, 26 gyermek.

A programokra 2019 novemberétől 2020 márciusáig havi egy alkalommal szombaton, 3 óra időtartamban, majd a koronavírus járványt követően 2020 júniusban két alkalommal került sor.

Ünnepekhez, egészséges életmódhoz igazodó programok kerültek megszervezésre 9 család és 26 gyermek rendszeres részvételével az intézmény telephelyein ill. külső helyszínen.

Tapasztalataink alapján egy jól működő családi minta kialakítása és támogatása a legjobb prevenciós eszköz a devianciák elkerülésére. Az előző program során a családi napi rendezvények pozitív élményt nyújtottak, ami kialakította a családokban az igényt a további közös programokon való részvételre. Várták és kérték a családi napok szervezését a családsegítőktől, amelyben minden résztvevő jól szórakozhatott. Fontosnak tartottuk, hogy az élményeken túl kézzel fogható ajándékokat is kapjanak. A hátrányos helyzetű családok sok esetben a konkrét támogatást értékelik, az együttlét, a közös program öröme gyakran csak a későbbiekben válik értéké.

Szociálisan hátrányos helyzetű családoknak szervezett családi programok

➤ **Ádventi készülődés – november**

A szakemberek a családokkal együtt beszélgethettek az advent időszakában a szokásos karácsonyi előkészületekről. A családtagok együtt elkészítették az ünnepi asztalukra az

adventi koszorút. Ezt követően különböző díszítési technikákkal üvegmécseseket készítettek.

➤ **Jézuska várás – december**

A résztvevők megosztották egymással karácsonyi szokásaikat, hagyományait és örömmel távoztak a maguk által készített alkotásokkal, melyeknek egy részét ajándéknak szánták.

➤ **„Mentes nap” az egészséges táplálkozás – január**

A egészségnapi rendezvény a szülőknek és a gyermekeknek adott az étkezés terén jó tanácsokat, új ötleteket. Megosztották egymással étkezési szokásaikat, liszt- és cukormentes receptjeiket. Az elkészült italokat és ételeket a családok a programon elfogyasztották. A program végén alapanyagokat kaptak, hogy tudjanak otthon közösen újabb finomságokat készíteni.

➤ **Farsang – február**

A programon bemutatták a csoportvezetők, hogy hogyan készíthetnek akár otthoni körülmények között kreatív dekorációkat, álarcokat a farsang időszakában. A foglalkozáson szalagos fánk készült öntetekkel és szórócukrokkal, amiből helyben fogyaszthattak és haza is vihettek.

➤ **Kalandváros – feszültségoldás (a veszélyhelyzeti korlátozások oldásával) júniusban**

A program az ország egyik legnagyobb játszóterén, a szombathelyi Kalandvárosban került megrendezésre. A program hozzájárult a koronavírus terjedésének megelőzésével kapcsolatos intézkedések miatt kialakult feszültségek oldásához.

➤ **Programzáró piknik – június**

A családi napon labdajátékokban, sorversenyekben kicsik és nagyok megmérethették ügyességüket, tudásukat, ahol a részvételért és a győzelemért is díjazás járt. A gyerekek játéka közben a felnőttek hűsítő szörpöt és szendvicseket készítettek. A játék után közösen fogyasztották el a finomságokat, visszaemlékeztek az elmúlt programok legemlékezetesebb pillanataira, majd fagyraltozással zárták a napot.

A csoporttagok értékelése és a családi napok szakmai tapasztalata

Lehetőség nyílt a családban élő gyermekek esetében a szüleikkel való kommunikáció javítására. A családi nap foglalkozásai során a szülők megtapasztalták, hogy hogyan tudják tartalmasabbá tenni a gyermekeikkel eltöltött időt, valamint új ötletekkel gazdagodtak. A szülői hatékonyság fejlődését és a szülő-gyermek kapcsolat javulását érzékelték a csoportvezetők.

A családok bizalma a szakemberek felé növekedett, ami elősegítette a pozitív minták befogadását, a társadalmi értékek közvetítését. Problémáikat könnyebben megosztották a szakemberekkel, így

a segítségnyújtás is komplexebben tudott megvalósulni a családsegítés során. A jó példa a legjobb nevelési eszköz a gyermekek részére. A családok a programok után megfogalmazták, hogy nagyon örülnének, ha a családi napi rendezvény folytatódna a jövőben is szombatonként, mert nagyon jól érezték magukat.

Az intézménynek a program során szükséges eszközök beszerzésére anyagi forrásokat kell csoportosítani, valamint a szakemberek hétvégi munkavégzését el kell rendelni. Továbbá szükséges a csoport működéséhez egy 30-40 fő befogadású terem biztosítása vagy külső helyszíni program támogatása.

2. Havi kiadványként szülői kompetenciát fejlesztő 3 szakmai tájékoztató anyag készült a gyermeket nevelő szülők számára a következő témákban

- Válás hatása a gyermekre (Szerkesztő: Horváthné dr. Szöllősy Ilona pszichológus)
- Mediáció, kapcsolatügyelet (Szerkesztő: Balogh Ilona- mediátor)
- Iskolai erőszak, internetes zaklatás (Szerkesztő: Kopf Katalin – Nyugat –dunántúli Regionális Kríziskezelő Ambulancia vezetője)

A kiadványok 2020 tavaszán készültek el, az intézmény honlapján „Gyermekevédelmi kisokos szülőknek!” cím/fül alatt könnyen elérhetők és megtekinthetők. A veszélyhelyzet miatti korlátozásokat követően a tájékoztató füzetek a családsegítők, az esetmenedzserek, az óvodai-iskolai szociális segítő tevékenységet végző szakemberek segítségével a problémában érintett családok számára nyomtatott formában is eljutnak. Igyekszünk szeptembertől az iskolákban is népszerűsíteni a kiadványokat, iskolai védőnők, jelzőrendszeri tagok felé továbbítani.

A szakmai kiadványok témáit a mindennapi segítő folyamat során gyakran felmerülő problémák alapján válogattuk össze, annak érdekében, hogy segítséget nyújtson a szülőknek az életvezetési, gyermeknevelési kompetenciájuk fejlesztésében, a családi problémáik megoldásában. Igyekeztünk olyan intézményeket és szakembereket megkeresni, akik a téma kapcsán szakmai tapasztalattal rendelkeznek. Célunk egy szakmailag átfogó, rövid, a lakosság számára érdeklődést felkeltő, „olvasmányos”, hasznos tanácsokat tartalmazó kiadvány összeállítása volt, ami mindenki számára elérhető. A kiadványok a szakemberek számára is segítséget nyújtanak a problémák kezelése kapcsán. A kliensek részére az elmondottakat írásos formában is át tudják adni a nagyobb hatékonyság elérése érdekében. A továbbiakban a család- és gyermekjóléti szolgálatok/központ váróiban is megtalálhatóak a tájékoztató füzetek. A tájékoztató anyagban leírtak megtanítanak a szülői felelősségvállalásra, valamint eligazodást nyújtanak a megoldási és segítségnyújtási

lehetőségekről. Fontos, hogy a szülő támaszt és szeretetet tudjon adni nehéz helyzetben gyermekének és szükség esetén segítséget kérjen a szakemberektől.

Jelenleg összesen hét szakmai kiadvány készült a program keretében, aminek folytatására további igény mutatkozik. A program segítséget nyújtott a honlap fejlesztéséhez, a kiadványok elindításához, a lakosság szélesebb körű eléréséhez. Az intézményi körben is kinyomtatható tájékoztató füzetek a jövőben is folyamatosan bármikor a szakemberek és családok rendelkezésére állnak, szükség szerint fejleszthetők, nyomtathatóak. Költségigénye a jövőben: A/4 papír és színes nyomtatópatron.

3. Mediáció (5 szülő - 5 nevelésbe vett gyermek) 5*6 óra, összesen 30 óra időtartalomban

A résztvevő gyermekek a szakellátásban lévő, gyermekotthonban élő gyermekek közül kerültek ki. A mediáció szakmai eszköztárát használva öt család (szülő és gyermek) részvételével zajlott a programelem megvalósítása.

A mediátor a nevelésbe vett fiatalokat a szükségletük, motivációjuk és hozzáállásuk alapján választotta ki. A programban részt vevő családok közös jellemzője, hogy különböző mértékben, de mindannyian diszfunkcionális működésűek, a gyermekeik „nevelésében” családban élésük idején is jelen volt valamilyen deviáns magatartásforma (a szülők, rokonok részéről), ezáltal a szocializáció hiányossága, a társadalmi normák eltérő megítélése meghatározóan hatott az érintett gyermekekre. Az öt résztvevő család alapvetően együttműködő volt az első kapcsolatfelvétel, első ülés után.

A járványügyi helyzet miatt ugyan akadtak nehézségek is a mediációs alkalmak megszervezésével, kivitelezésével, de végül minden résztvevő igyekezett konstruktívan közreműködni. Az üléseknek külön eszközigénye a megfelelő méretű és felszereltségű helyiségen, valamint jegyzetelésre alkalmas eszközökön kívül nem volt. Az ülések vagy a TEGYESZ épületének erre alkalmas helyiségében, vagy a gondozási helyek elkülönített kapcsolattartó helyiségében, vagy a különleges helyzet miatt az érintett családok otthonában zajlottak. Mindenhol a járványügyi előírásoknak megfelelően, illetve két családnál részben telefonon és internetes kapcsolaton keresztül került kivitelezésre a mediálás.

Minden család esetében az első, előkészítő beszélgetés külön-külön történt a gyermekkel, valamint a szülővel. Az időtartamot az egyéni igényeknek megfelelően rugalmasan kezelte a mediátor, amelyre a bizalmi kapcsolat megalapozásához szükség volt. A tavalyi eseteket elemezve, és a tapasztalatokat figyelembe véve mindenképpen előnyösebb volt a viszonylagosan rugalmas – de keretek között tartott – időbeosztás, és helyszínválasztás, melynél fogva több lehetőség volt a négy szemközti probléma feltárására, az egyéni meglátások, sérelmek, feloldásra váró kérdések megbeszélésére, a fontossági sorrend felállítására. A résztvevők egy részének kezdeti ellenérzései

után így sikerült megfelelő bizalmi légkört teremteni, amely a további munkához elengedhetetlen volt.

Szintén a múlt évi tapasztalatokból okulva igyekezett a szakember olyan érintetteket bevonni, akiket motiválnak talált arra, hogy a programot végig tudják vinni közösen. Természetesen így is volt olyan megszólított család, ahol különböző okokra hivatkozva – de valószínűsíthetően a tényleges motiváció hiánya miatt – nem jött létre értékelhető munka. A járványügyi helyzet miatt is voltak olyan családok, akik a megállapodás ellenére nem vettek részt a programban.

A konfliktus létrejöttében több családban is érintett volt a szülőn és a gyermekén kívül a tágabb környezet is (szülő új, vagy régi élettársa, testvérek, közeli rokonok), amelyről a nevelésbe vett gyermek jelzése alapján lényeges volt beszélni. Fontos volt azt is tisztázni, hogy ezekben a helyzetekben a gyermeknek és a hozzá bármilyen módon kötődő felnőtteknek milyen jogai és kötelezettségei vannak. (E témában nagyon sok esetben alapvető félreértések, hiányos információk fordulnak elő mindig a gyermekek és felnőttek esetében egyaránt.) Ezek tisztázása – főleg a gyermekotthonokban élő fiataloknál – jelentősen hozzájárult az érdemi változáshoz. Több esetben is felszínre került a kortárs bántalmazás – azaz „bullying” – megdöbbentően destruktív hatása. Ez ugyan első olvasatra lehet, hogy nem kötődnek a szülő-gyermek kapcsolathoz, de a problémát kifejtve minden esetben fény derült rá, hogy a gyermek nem rendelkezett azokkal az eszközökkel, amelyekkel meg tudta volna magát védeni, nem talált támogató, bizalmas segítséget, ezért nem mert beszélni róla a szülőnek, amely számos félreértést, félremagyarázást, adott esetben a gyermek vádolását és a közöttük lévő kapcsolat megromlását okozta.

Eredmény és tapasztalat: Jelentős értéke volt a programnak, hogy a résztvevők önértékelése pozitív irányba változott, nyitottabbá váltak. A konfliktusok tisztázása a családoknál érdemi változást hozott, javult a kapcsolat a szülő-gyermek között. Többben kértek lehetőséget további alkalmakra is.

Az, hogy kinek mennyi időbeni igénye volt, vagy lenne akár a mediációs alkalmakra, akár más formájú segítő beszélgetésre, körökre, teljesen egyéni motivációtól és nyitottságtól függő.

4. Ifjúsági klub folyamatos működtetése heti 4 alkalommal 2,5 órában

Innováció: toborzás, szülők bevonása, új programok indítása

A közösségi tér kialakítása az intézmény működésében régóta prevencióes eszközként van jelen. A család- és gyermekjóléti szolgálat egyik egységénél, külön helyiségben biztosított a különböző játéklehetőség és a nyugodt légkör. Az állandó klubvezetők segítették a gyermekek kötődését a klubhoz. A klubvezetők utcai szociális munkások is egyben, akik az utcai munkájuk során a

csellengés megelőzésében is nagy szerepet játszanak a lehetőség felkínálásával. A programban a gyermekek szüleivel közös programsorozat szervezését tűztük ki célul, hogy a szülőket megismerve tudjunk mintát nyújtani, miközben új ismereteket továbbítunk szülői szerepük megerősítéséhez. A fiatalok toborzásához új utakat kerestünk.

Célcsoport: 10-19 év közötti fiatalok, szociálisan hátrányos helyzetű családok. A programba összesen 10 szülő és 13 gyermek került bevonásra. Az ifjúsági klubot több fiatal is folyamatosan felkeresi.

Helyszínek: Olad Ifjúsági klub, Olad Zenit kávézó és Községi Tér

Az ifjúsági klub 15 éves működése alapján elmondható, hogy változott a fiatalok igénye. A különböző játékok, internet, számítógép megléte már nem elég vonzerő az ifjúsági klubokban. Egyre nehezebb becsábítani a gyerekeket egy szabályokkal teli térbe az iskolai elfoglaltság és leterheltség után, miközben az online térben is tudnak az otthonukból egyszerűen több fiatallal is kapcsolatba lépni. A verseny egyre nehezebb az online tér vonzása miatt. Az ifjúsági terek újabb kihívásokkal néznek szembe a jövőben. Szükség van izgalmas, szervezett programokra, ami megmozgatja a fiatalok fantáziáját. Rátermett és jó szervező képességgel rendelkező szakemberek, jól felszerelt ifjúsági terek, jó propaganda és izgalmas, „trendi” programok szükségesek a klubok látogatottságához. A klub működtetése, programjainak kialakítása, frissítése során fontos szempont volt a gyermekek változó igényeinek tisztázása.

Toborzás: közösségi terünk népszerűsítését a környező általános iskolákban és középiskolákban kezdtük meg 2019 októberében. Klubunk életéről tájékoztató kisfilm készült, hogy megismerhessék a lehetőségeket, a lezajlott és jövőbeni programokat. Az osztályfőnöki órákon játékos feladatokkal motiválták a közösségi élményekre a gyerekeket és igyekeztek személyesen is felkelteni az érdeklődésüket a programok iránt, valamint igényeiket felmérni. A kapcsolatot a 10-16 éves korosztállyal vették fel a klubvezetők az iskolalátogatások során, hogy megismerjék őket és bátrabban csatlakozzanak a klubhoz. Az osztályokat visszahívták a klubba, hogy személyes tapasztalatok is legyenek a helyszínen a barátságos és jól felszerelt ifjúsági klubról. A toborzó programot félbeszakította a koronavírus miatti iskolabezárás, de az addigi tapasztalatok nagyon pozitívak voltak az iskola és a gyerekek részéről.

A klub sokszínűségét biztosította, hogy az állandó programok mellett, szervezett programok, meghívott vendégek és szakemberek által vezetett foglalkozások is helyet kaptak. A szervezett programokon túl a fiatalok lehetőséget kapnak az egyéni és családi problémáik megbeszélésére, valamint iskolai feladataik elkészítésében a segítség igénybevételére.

Gyermekeknek szervezett program:

- Halloweeni, Mikulás, majd a Karácsony ünnep köré szervezett programok

- szülinapok megtartása negyedévente
- Fotósakkör indult kétheti rendszerességgel, gyerekeknek – fotópályázat kiírása (Karantén, Sopron-kirándulás) és annak díjazása
- Farsangon jelmezbe öltözés, ügyességi, vicces vetélkedő
- Tekésés, másik ifjúsági klubbal ismerkedés

Az elmúlt időszakban több prevenciós jellegű foglalkozást szerveztünk a szülők bevonásával, igyekeztünk külső helyszínre kivinni programjainkat. A program vonzása a kikapcsolódás volt, ami segített bevonni a családokat, miközben új ismereteket szerezhettek a szülők.

Szülőknek, gyermeknek szervezett családi programok:

- „Internetes zaklatás veszélyei” témában szabadulószober családoknak a Községi Tér helyszínére berendezve. A játék után a rendőrség szakemberével közös interaktív beszélgetés következett a tapasztaltakról, a gyermekekre leselkedő veszélyekről, fiatalkori bűncselekmények következményeiről.
- Drogprevenciós előadáson részvétel külső helyszínen. Előadó: Tóth Balázs szociális munkás (KEF szervezésében)
- Lelki egészségünk – lélekápoló programsorozat. Családi program keretében látogattak el a Zenit Kávézó, közösségi térbe 3 alkalommal. Az alkalmak során a szülők a jogával ismerkedtek, gyerekek kreatív foglalkozáson vettek részt, muffin, mézeskalács készítés, finom reggeli és kávéfogyasztás közben közös beszélgetéssel hangolódottak egymásra a családok, meseterápiás szakemberrel a gyerekek jövőbeni pályorientációs terveiről beszélgettek. Új sportot próbálhattak ki a Mediball-t.

A programok során a családi összetartozás, az értékek erősítése, az egymásra hangolódás és lelki támogatás fejlesztése valósult meg különböző szakemberek segítségével (Bach-virágterápia, meseterápia, pozitív tulajdonságok megerősítése és visszacsatolása a szülő-gyermek között, önismeret).

- Sport: korcsolyázási lehetőségek biztosítása, NB I. Falco kosárlabda meccs látogatása, tekésés, táncbemutató és kosárlabdameccs,
- Kirándulás Sopronba (a Fertő tavon hajókázás, bobbálya és kilátó látogatása)

Eredmények

Az ifjúsági klub szakmai tevékenységének fontos részét képezi a prevenció, a megfelelő életvezetés és értékrend elfogadtatása. A prevenció keretében kimozdítottuk a fiatalokat az online térből, alternatívát nyújtott a klub a csoportban végezhető szabadidős tevékenységekre. Lehetőséget kaptak a kortárs és egyéb segítő kapcsolataik kiépítésére az iskolán kívül is. A gyerekek közösségi élmény kapcsán nyitottabbá, segítőkésszé váltak a közösségben. A fiatalok bizalma erősödött a

felnőttek, szülők irányába. Többször kértek segítséget problémáik megoldásában az ifjúsági klub vezetőktől, de szüleik felé is őszintébbé váltak. A programok szélesítették a fiatalok érdeklődési körét.

A programokon történő családi részvétel, továbbá a megszerzett ismeretek segítségével fejlődött a szülők kompetenciája, serdülő gyermekeiket, igényeiket jobban megismerték. A fiatalokra leselkedő veszélyek, nehézségek kapcsán segítséget kaptak szakemberektől. Az ünnepek, a közösen együtt töltött idő jelentősége felértékelődött, ötleteket kaptak a hasznos szabadidős tevékenységekre gyermekeikkel. Fotópályázat, a kiránduláson készült és előhívott fényképek a családoknak emléket adtak a pozitív visszatekintésre, a jó pillanatok megőrzésére. A szülők megismerték a klubot, klubvezetőket, akik gyermekeiket motiválhatják a programokon való részvételre, bizalmuk nőtt a gyermekvédelmi intézmény iránt.

5. Konfliktuskezelési tréning a gyermekotthonban (5 alkalom, 28 óra)

2020. február 28. – 2020. június 26. között valósult meg

A gyermekotthonokban élő fiataloknak hatványozottan kell megküzdenniük nehéz élethelyzetükkel. Az otthonról hozott rossz konfliktuskezelési minta, a kiemelés miatti frusztráció, a gyermekotthonban a gyermekek közötti súrlódások, feszültségek sok konfliktusforrást teremtenek, melynek kezelése a gyermekvédelmi szakemberek feladata és terhe lesz. A gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó felnőtteknek azonban nincs kapacitása, ideje, türelme – és sok esetben kompetenciája sem – a problémás fiatalokkal való segítő beszélgetésekre. A gyermekotthonban nevelkedő fiataloknak is folyamatos jelzése, hogy hiányolják a gondozóktól a kellő figyelmet, igényeikhez, szükségleteikhez igazodó segítséget.

Az előző programban a gyermekotthonban megvalósított AVP tréning sikere, valamint a gyermekvédelmi szakemberek és gyermekek igénye, szükséglete hívta életre a konfliktuskezelő tréning szervezését a gyermekotthonban.

A célcsoport a Vas Megyei Gyermekvédelmi Központ Kőszegi Leány Gyermekotthonában és a Vas Megyei Gyermekvédelmi Központ Kőszegi Fiú Gyermekotthonában élő, nevelésbe vett gyermekek egy része. A csoport összeállításánál kérelmezésre került az intézmény vezetőjénél, hogy a foglalkozások elsősorban az előző programban részt vett gyermekek (AVP tréningen) számára legyenek elérhetőek. A programon 12-13 fő vett részt.

A konfliktuskezelési tréning célja a résztvevők pozitív önképének javítása, önbizalmuk fejlesztése, egymás irányába tanúsított bántalmazások felismerése, stresszkezelés, konfliktuskezelés, értékközlés.

Helyszín: Gyermekotthon – 3 alkalommal, Szombathely, Lélekfarm – 2 alkalommal

A csoport elindításakor megbeszélték a csoportszabályokat. A gyermekek megfogalmazták, mit várnak el az együtt töltött időtől, mire van szükségük: legyen vicces; ne legyen verekedés!; konfliktus- és stresszkezelés; egymás elfogadása; párkapcsolati problémák kezelése; értelmes dolgok; titoktartás; jót erősíteni!, meghallgatni egymást; tisztelet. A csoporttagok elfogadták a kereteket. A résztvevők élénkek voltak és a verbális bántalmazás hosszú skálája kommunikációjukban felismerhető volt. A csoportvezetők a szabályok közé beillesztették, hogy tartózkodnak mások leminősítésétől, megalázásától. Beszélgetés indult a szóbeli bántalmazásokról, annak hatásairól embertársainkban, illetve a csoport jelentőségéről.

A COVID–19 okozta járvány miatt a tréning folyamata megváltozott. A járványt megelőzően a gyermekekkel 2 heti találkozás került beütemezésre, összesen 7 alkalommal, melyből 2 alkalmat sikerült megvalósítani. A hátralévő óraszámokat strukturálva júniusban, egy felkészítő foglalkozás után, 2 délutáni hosszabb foglalkozás keretében, kis csoportra osztva tartották meg a csoportvezetők külső helyszínen.

Ösztönzés:

- Tombolajegyekkel motiválták a fiatalokat, ezáltal jutalmazták az elvárt viselkedést. Az utolsó, záró alkalommal került sor a sorsolásra. Ügyeltek arra, hogy mindenki nyerjen.
- A foglalkozások alatt a gyerekek tapasztalhatták a teljes odafordulást. Nyilvánvalóvá vált, hogy új tagok nem léphetnek be a csoportba, s ezáltal kivételesnek érezhették magukat. Ez motiválta őket a bentmaradásra.
- Kíváncsiság fenntartása: a programba tanúságtevő személyt is bevontak, aki saját életéről adott „számadást” a gyermekeknek azok életkori sajátosságainak megfelelően. Ez nagy hatással bírt a résztvevőkre. Kérdéseket fogalmazhattak meg s láthatták, hogy van jövőjük, lehetnek vágyaik és terveik. A tanúságtevők értékeket közvetítettek számukra, új látásmódot kínáltak fel. Ez a programelem meglepetés volt a gyermekek számára.
- A Lélekfarm-i tréningnapra csak azok jöhettek, akik a tréning alkalmain részt vettek. Egymásra épültek a feladatok, a közösen megélt élményekkel dolgoztak tovább.

Szakmai módszerek:

- egyéni segítő beszélgetések,
- mediációs technika
- stresszcsökkentő technikák
- szociálterápia szerepjáték elemek
- állatasszisztált önismereti elemek
- AVP tréning elemek

A csoport vezetéséhez két tapasztalt, képzett csoportvezető, terápiás szakember szükséges. A csoport eszközigénye a nyugodt, megfelelő méretű helyiség, esetleg külső helyszín, busz biztosítása. A farmon az állatok segítették a munkát (akikért felelősek voltak a tréningen: kutya, kecske, juh, ló). Eszközök: tombolatömb, tollak, filctollak, lapok, tacepao, jenga máskép, puzzle, újságpapír, egyensúlyozó párna, részeg szemüveg – drog imitáló szemüveg.

Eredmények és tapasztalatok:

A célcsoport kiválogatása ebben a programban megfelelő volt, nagyrészt az előző programban, az AVP csoportban résztvevő fiatalok vettek részt, akik motivációval érkeztek a csoportra. A nagyobb korkülönbségek, nemek, életkori sajátosságok, érdeklődési körök óriási eltérést mutattak, aminek kiegyenlítéséhez kerestek gyakorlatokat, játékokat a trénerék.

A csoport segítséget jelentett az egyén ill. a közösség problémáinak megoldásához, a feszültségek csökkentéséhez. A gyermekotthon terme, melyben a foglalkozások lebonyolítása zajlott, nem volt megfelelő, mert a kívülről jövő zajok elvonták a résztvevők figyelmét. A nyugodt körülmények fontosak a csoportfolyamatokhoz. Ennek ellenpólusa az utolsó két hosszabb idejű találkozás, a természetbe való kitekintés volt. A kiscsoportos létszámban, külső helyszínen történő foglalkozásokon a gyermekek nyugodtak, kezelhetőek voltak, külső negatív ingerektől mentesen élvezhették a feladatokat. Megjelentek az őszinte könnyek, és fájdalomról is be tudtak számolni. A bizalmi légkör megteremtése a kisebb létszám esetében gyorsabban és jobban működött.

A tréning a fiatalok részére eredményes volt, odafigyelést és eszközöket kaptak a nehéz élethelyzetük megoldásaihoz. Szívesen vettek részt a csoportfoglalkozásokon, a végére támogató közösséggé kovácsolódtak. A konfliktuskezelési tréning a résztvevők pozitív önképét javította, egymás irányába tanúsított bántalmazások helyett az együttműködés kialakítása kezdődött el. A stresszkezeléshez eszközöket sajátítottak el. A csoport megindulását követően a gyermekotthonból többen is szerettek volna még csatlakozni a csoporthoz, megjelentek a foglalkozáson, kifejezték a csoporttagoknak részvételi szándékukat.

A csoporttagok a külső helyszínen érezték a legjobban magukat. Egyöntetűen jelentették ki, hogy nem akarnak visszamenni a gyermekotthonba, és kívánságként jelent meg, hogy folytatódjon a csoport, lehetőleg a Lélekfarm területén. Az állatok közelsége, a velük való érintkezés nyugalmat váltott ki a gyermekekből. A szóbeli és fizikai bántalmazásoknak nyoma sem volt. A szabályokhoz alkalmazkodtak, segítő és bátorító attitűdöt mutattak egymás felé. Szükség mutatkozik a program további folytatására akár heti rendszerességgel is.

A csoportvezető tapasztalata, hogy az agresszív, erőszakos és domináns fiatal a tréning végére problémamegoldó szemlélettel bíró kortárs lett, aki a szabályok betartatását segítette a csoportban.

Külső helyszínt javasolnak a trénernek, ami kiszakítja a gyermeket a problématerhelt atmoszférából és nyugodt, csendes helyet biztosít, biztonságot ad a gyermeknek. Ez lehet ismét természetbeli terület, vagy egyéb, intézmény által biztosított terem. A gyermekvédelmi szakemberek terheit csökkentette a csoport, egy gyermekvédelmi eszköz hiányát pótolta, munkájukat hosszú távon segítette a program.

COVID-19 kihívásai és szakmai eredményei

A magyar kormány 2020 márciusában hozott járványügyi intézkedései az intézmény munkájában és feladataiban átszervezéseket tettek szükségessé. Több szakember home office-ban, otthon végezte munkáját kiskorú gyermeke felügyelete miatt, viszont az intézmény plusz feladatokat is kapott az önkormányzat kérésére, emiatt a dolgozókra nagyobb teher hárult. Az intézmény szakembereinek átcsoportosítása történt a veszélyhelyzetre tekintettel, más területek szakmai munkájába kapcsolódtak be egyes szakemberek. Pozitív hatása, hogy az áthelyezések következményeként ismereteiket bővítették a szakemberek az idősek ellátása területén, a kapcsolatok erősödtek az intézményen belül (családsegítők, esetmenedzserek, óvodai-iskolai szociális segítők, utcai szociális munkások munkaköre változott átmenetileg).

Az intézmény részéről fokozott figyelem irányult: az idősek védelmére (élelmiszer-, gyógyszervásárlás igények fogadása és kiszállítása, szociális étkeztetés igénylése és szállítása), gyermekek online tanulásának támogatására, telefonos lelkisegélyre, krízisintervencióra (munkanélküliség, anyagi, lelki problémák támogatása), igények és támogatások összekapcsolására. A programban több elem folyamatos működtetése a koronavírus járványügyi intézkedése miatt elakadt. A megelőző pártfogás alatt álló fiatalok számára konfliktuskezelési csoportot terveztünk a pártfogók segítségével, melynek az előkészítő szakasza után a megvalósítás a koronavírus járvány miatt elmaradt.

A mediációnál a járványügyi korlátozások miatt létrejött helyzet több szempontból is nehézséget jelentett. A tényleges résztvevők esetében is különös kihívást jelentett a COVID-19 járvány, mely miatt a már egyeztetett időpontok, a tervezett találkozók újragondolása, újratervezése többszörösen vált szükségessé. A bevont családok rugalmassága is szükséges volt ahhoz, hogy akár telefonos megbeszéléseken, akár internetes kapcsolat útján tudják az alkalmakat lebonyolítani. Voltak olyan ülések is, amelyen a járványügyi helyzet miatt előírt maszkot viselve és az előírt távolságot tartva a nonverbális jelek, arckifejezések, gesztusok nem voltak teljesen láthatóak, érzékelhetőek, és relevánsak, pedig a legtöbb esetben ezek lényegesen hangsúlyosabbak, és több tartalommal bírnak, mint az elhangzó beszéd. A mediátor számára ez jelentette a legzavaróbb tényezőt, de sok esetben

egyértelműen kellemetlen volt a résztvevők számára is (pl. amikor közeledtek volna egymás felé, nem érinthették, ölelheték meg egymást).

A bevont családok felnőtt, helyileg távol tartózkodó tagjai számára viszont könnyebbé tett – a járványügyi helyzettől elvonatkoztatva is –, hogy online kapcsolattal tudtak kommunikálni, amely a jövőre nézve akár hasznos és felhasználható tapasztalat is lehet, amennyiben erre nyitottabbak a résztvevők.

A konfliktuskezelő tréning a gyermekotthonban április és májusban szünetelt. A járvány miatti veszélyhelyzet feloldását követően folytatódott a csoportmunka a gyermekotthonban. A trénernek több nehézséggel néztek szembe: a csoporttagok már nem működtek csoportként, érezhető volt a bezártság miatt kialakult feszült helyzet, egymás szavába vágtak, gorombán szólították egymást, frusztráltak voltak. A helyzetet tovább nehezítette, hogy a teremben kevés volt a férőhely, mivel épp ruhaadományt kapott az otthon és a terembe folyamatos volt a benyitogatás. A helyzet megoldására a gyermekekkel külső helyszínen fejezték be a konfliktuskezelő tréninget. A tréningvezetők úgy látták, a több hónapos bezártság miatt jól hat a gyerekekre a kimozdulás, illetve természet közelben könnyebben teremthették meg újra a bizalmi légkört. Kipróbálták a külső helyszínt a gyermekotthon falai helyett és kisebb csoporttal igyekeztek foglalkozni a távolságtartás szabályai miatt. A nyugodt légkör és a nagyobb figyelem a fiatalok viselkedésében, együttműködésében több pozitív változást eredményezett. Az állatterápia is nagy segítség lehet a gyermekek pozitív személyiségváltozásában.

A csoportos foglalkozások, előadások 2020 márciusától elmaradtak. Az ifjúsági klub 2020. március 11-ét követően bezárt, majd a családi napi rendezvények, ifjúsági klub tervezett programjai júniusban kerültek pótlásra.

COVID-19- ÚJ UTAK

6. Családok Átmeneti Otthona: A családok támogatása, közösségszervezés a családoknak

A Családok Átmeneti Otthonában látogatási és kijárási korlátozás, illetve tilalom 2020. március 15-én lépett érvénybe. Az ifjúsági klub vezetői (utcai szociális munkások) a veszélyhelyzetre tekintettel új feladatokat kaptak. Koronavírus veszélyeiről tájékoztatták a lakosságot Szombathely közterületein és a korlátozások betartására hívták fel a figyelmet. Továbbá a Családok Átmeneti Otthonában kezdtek el dolgozni és az ott élő családok számára nyújtottak támogatást. Az otthonban lakó gyermekek és szüleik nehéz anyagi helyzetből érkeztek az intézménybe.

A COVID-19 miatt előírt kijárási korlátozás alatt az utcai szociális munkások egyik feladata az otthonban élők számára az élelmiszerbevásárlás biztosítása volt. Továbbá a gyermekeknek az online tanulásban és házi feladat megoldásában kezdtek el segíteni, mert az ott dolgozó szociális szakember kapacitása kimerült. A szülők képessége korlátozott volt az online tanulásban való segítséghez, a tananyagok letöltésében, a feldolgozásában nehézségbe ütköztek a családok. Ehhez segítséget kaptak az intézmény részéről. Az irodában számítógép és nyomtató, internethozzáférés állt rendelkezésükre a családoknak, továbbá szociális szakemberek segítették a gyerekek tanulását. Nyugodt körülmények között tudtak tanulni.

A CSÁO munkájába becsatlakozó utcai szociális munkások segítségével eredményes volt a gyermekek tanulása, több tanulónak sikerült javítani a tanulmányi eredményeiken. A rendszeres kapcsolat alatt a diákok közel kerültek a szakemberekhez, várták őket, a bizalmi légkör erősödött.

A koronavírus miatti bezártság lelkileg nehezen érintette a családokat, főként a nagy mozgásigényű gyermekeket. A veszélyhelyzet oldásával a Rubeus pályázatnak köszönhetően számos változatos program elindítására volt lehetőség, hogy a családokban felgyülemlett feszültséget oldani lehessen. A veszélyhelyzet alatt felmért igények alapján számos közösségi program valósult meg 2020 áprilisától június 30-ig, ami az életvezetés mellett színes élményekkel és ismerettel gazdagította a lakókat. A családok átmeneti otthonában szakember hiányában régebben nem volt lehetőség hátrányos helyzetű családok számára rendszeres családi programok szervezésére.

A bevont családok száma: 6 család (6 szülő, 6 gyermek), de sok rendezvényen 17 résztvevő is megjelent.

A pályázat keretében szervezett újszerű programok:

- Kiscsoportos foglalkozás keretében emlékeztek meg a Föld napjáról az otthon nagyobb gyermekeinek részvételével. A program teszt kitöltéssel kezdődött, majd aszfaltrajzolással folytatódott. A gyermekek segítettek muskátlit ültetni, ami később otthonuk ablakát díszítette.
- Lepd meg anyukádat! címmel a gyermekek ajándékot készítettek édesanyjuknak anyák napja alkalmából, amit egy megtanított vers kíséretében adtak át.
- Az otthonban lakó gyermekek ügyességi vetélkedőn vettek részt a szabadban. A közös program után a szervezők gyümölcsökkel ajándékozták meg a játékosokat.
- Ki Mit Tud? tehetségkutató verseny került megszervezésre 2 alkalommal. Volt lehetőségük a gyerekeknek kipróbálni énektehetségüket, illetve a színpadon történő magabiztos mozgásukat. A kreatív előadásáért minden résztvevő ajándékot kapott. Az elismerés nagyon

fontos az amúgy iskolában, óvodában kevés pozitív visszajelzéssel rendelkező gyermekek és szüleik számára.

- Az otthonban lakó családok a Kámoni Arborétumba látogattak el májusban.
- Kalandváros (az ország egyik legnagyobb játszótere) meglátogatása volt a következő szabadidős program, ahol a családok együtt játszhattak.
- A táncoktató vezényletével jó hangulatú órát tölthettek el a szabadtéren a családok, tánclépéseket tanulhattak.
- Balogunyom Unicornis Lovasterápia és Lovasközpontba kirándultak el a családok. A programon a szakember előadását követően egyensúly- és mozgáskoordinációs játékokkal fejlesztették a gyermekeket, majd kipróbálták a lovaglást.
- Egészségnap: a szülők és a gyermekek aktívan segédkeztek az egészséges ételek elkészítésében, amit a végén jóízűen elfogyasztottak. A program szervezői sokféle gyümölccsel ajándékozták meg a hátrányos helyzetű családokat. A program nemcsak anyagi segítséget nyújtott, hanem életvezetési tanácsokkal is szolgált.

Eredmények

„Minden programról a szülők és a gyermekek feltöltődve, vidáman nyilatkoztak. A helyben rendezett programok közül a legnépszerűbb a Ki Mit Tud?, illetve a Föld napja volt. A gyermekek izgatottan készülődtek a „Ki Mit Tud?”-ra, a virágok gondozását megtanulták és azóta is lelkesen folytatják. A külső helyszínen tartott programok tökéletesek voltak a friss levegőn történő kikapcsolódásra, maradandó élményt jelentettek a résztvevőknek. A szervezők bizonyították, hogy élményeket lehet szerezni a tablet, telefon, tévé nélkül is. A visszajelzések alapján egyértelmű, hogy igény van hasonló programokra. A programok nagyban segítették az otthon munkatársainak munkáját, tehermentesítették őket. Az iskolás korú gyermekekkel való tanulás megoszlott, a gyermekeknek és a családoknak tudtunk délutáni programokat kínálni, amelyek a bennük felgyülemelő feszültséget oldották a veszélyhelyzet alatt. A pályázati lehetőség és a klubvezetők áthelyezése nélkül nem lett volna könnyű a szigorú járványügyi szabályok alatt a családok ilyen szintű támogatása. A pozitív tapasztalatok alapján szükségét érzem a jövőben az otthonban olyan munkatárs bevonásának, aki havi több alkalommal a gyerekekkel és családokkal közösségi programot tud megvalósítani, hogy segítse az életvezetési tanácsadásban, szülői kompetenciák elsajátításában az otthonban dolgozó szakemberek munkáját.” (Tóth Réka Családok Otthonának vezetője)

A gyerekekben és a szülőkben COVID-19 miatt kialakult feszültségek, nehézségek oldását elérte a program, mintát és lehetőséget kaptak a családok a szabadidő hasznos és értelmes eltöltéséhez, a

szabályok betartásához, szülői kompetenciák elsajátításához. A gyerekek sikerélményhez jutottak a tanulásban, vagy a programban megvalósuló játékok segítségével, ami önbecsülésüket erősítette. A program hatására a továbbiakban is tervez intézményünk közösségi programot a Családok Átmeneti Otthonában az utcai szociális munkások segítségével.

II. Szakembereknek szervezett programok:

1. AVP képzés

A tréning 2019 novemberében három egymást követő nap valósult meg 30 órában, hogy tapasztalataiból merítkezve minél többen beintegrálhassák a szakmai munkavégzésükbe.

Célcsoport: 16 fő szociális ágazatban dolgozó szakember részére. Családsegítők, esetmenedzserek, óvodai és iskolai szociális segítők, pártfogók, gyámok, gyermekotthoni nevelők vettek részt a programon, akik 2019 tavaszán már kaptak ízelítőt az AVP módszerből az előző Rubeus-program segítségével. A csoportban 1 fő új tag és 2 fő másik AVP-s csoportból érkezett, akinek bevonására a trénerek figyelemmel voltak. A tréning elvégzésért 25 kreditpontot kaptak a résztvevő szociális szakemberek.

Helyszín: Szombathely, Áldozatsegítő Központ.

Szakember: AVP Hungary Egyesület megbízásából két képzett AVP tréner.

A módszer lényege: személyiségfejlesztés, önismeretszerzés csoportos formában többtagú team vezetésével. A trénerek segítenek olyan támogató légkör létrehozásában, amelyben a résztvevők saját igényeikhez mértén megnyílhatnak, eddigi vakfoltjaikat felfedhetik, és megoldást találhatnak megválaszolatlan kérdésekre. A csoporttagok élettapasztalataira épít, szituációs játékokon, strukturált gyakorlatokon keresztül megélt érzésekből, átélt interakciókból ered. Saját élményen keresztül tanulják meg a résztvevők, hogy az erőszakmentes, kooperatív viselkedés győzedelmeskedhet az erőszak felett.

A módszer célja: erőszakmentes konfliktusmegoldási-, kezelési alternatívák elsajátítása, amelyhez a résztvevők képességeit, készségeit fejlesztjük.

A módszer segítségével erősíthető az önálló döntéshozatali képesség és a döntésért, tettekért való felelősségvállalás is. A tréning személyes változások eléréséhez vezet, mely kiindulópontja a környezethez való viszonyulás megváltozásának. A csoportfoglalkozás központi témája segít a pozitív gondolkodás, az önkontroll kialakításában, és kreatív konfliktus-megoldási alternatívákra ösztönöz.

A trénerek egyik feladata az volt, hogy a résztvevőket „közös nevezőre” hozzák és egy új csoportot építsenek fel. A másik feladat, hogy a teljesen új tagot beintegrálják a csoportba úgy, hogy közben

az AVP alapokat elültessék benne, illetve a többi résztvevő számára ne legyen ismétlődő elem a tréning során. A 30 órás képzés 3 egybefüggő napon keresztül valósult meg, mely megfelel az AVP módszer előírásainak.

A csoporttagok megerősítése a Három kérdéses interjú játékkal indult, melyben a tagok saját maguk által megfogalmazott kérdések mentén kaphattak információt társaiktól. Humoros és mulatságos helyzetek kerekedtek, mely oldotta a gátlásokat, a kezdeti feszengést. A Pályatükör gyakorlatot egyes tagok katarzisként éltek meg. A segítség területén rövid múlttal rendelkezők pedig megtapasztalhatták, hogy a pályán eltöltött kevesebb idő ellenére ők is tudnak hasznos tanáccsal szolgálni. A csoporttagok teljes figyelmet fordítottak egymásra, komoly beszélgetések zajlódtak le. Az érintéssel kapcsolatos könnyed és élénk játék nagy nevetéseket váltott ki, a közös rajz páros gyakorlat a látás érzékszervét kiiktatva valósult meg, tanulságaként a tagok megtapasztalták a negatív teljesítményértékelést, irányítást, alávetést, önreflexiót.

A következő szakaszban egy nehezebb témát – mi az erőszak? – a tagok visszajelzése szerint sikerült kiscsoportos formában mélyen és őszintén feldolgozni. A bizalom megjelenése kimondásra került a hatalommal foglalkozó gyakorlat során. A kevesebb hatalommal bíró csoporttagok közül párán azt jelezték vissza a csoportnak, hogy az akaraton múlik, hogyan tudsz érvényesülni. Viszont akadt olyan is, akit elbizonytalanított a helyzet. A hatalommal való élés és visszaélés a tréning későbbi folyamán is visszatért. A trénerék azt tapasztalták, hogy a csoport működik, bár a csoporttagok inkább kis csoportban, mint nagy csoportban osztják meg a saját élményt, tapasztalatot, így ezt vették figyelembe.

A kommunikációra és együttműködésre épített napon a verbalitás helyett a nonverbális jelekre fektették a hangsúlyt. A szociális munkában kiemelt fontosságú, hogy értsünk a jelekből, hiszen valójában a metakommunikációval közlünk. A csoporttagok néhány helyzetben nehezen kezelték a beszéd hiányát, tehetetlenséget éltek meg, de a verbalitás kiiktatásának köszönhetően önismereti hiányosságokat, változtatási törekvéseket fogalmaztak meg a csoport előtt. Az empátia gyakorlatra sok időt szántak, kimondásra került, hogy végre őket is, problémájukat is meghallgatták, elmondhatták, hiszen a munkájuk során ez épp fordítva van. A kiscsoportokban nagy bizalmat élhettek meg a tagok, élénk kommunikáció folyt, a segítség dolgozott mindenkiben. Ebben a szakaszban került sor az AVP központi elemének, az Átalakító Erőnek a feldolgozására. Az alapvető emberi jogokon keresztül jutottak el a tagok ahhoz, hogy önmagukba nézzenek. Vitahelyzetek teremtdtek, melyekkel különböző látásmódot kaphattak a résztvevők. Személyes élményt is hoztak be, elérzékenyülés is tapasztalható volt. A nap második felében azt tapasztalta a csoport, hogy gyorsan egymásra tudnak hangolódni, közel tudják engedni magukhoz egymást, de persze ebben eltérések mutatkoztak meg a tagok között. A szerepjátékra készülve a bosszantó

találkozások szituációs gyakorlatot párosával játszották, melyben lehetőség volt az átalakító erő megélésére, kipróbálására. A nap végén kiscsoportok alakultak, ahol a csoporttagok konfliktushelyzeteket hoztak elő saját élményeikből. A kiscsoportnak egy konfliktushelyzetet kellett kiválasztani a szerepjátékra, melyre felkészülési időt kaptak.

A harmadik nap a szerepjátéké volt. Három előadáson nagy meglepetések és felismerések születtek. A tréner a komfortzónából is kimozdították a tagokat, akik bár rosszul élték meg a szituációt, mégis remekül helyt álltak. Egy másik oldalról is megismerhették önmagukat vagy olyan képességüket is, amiről eddig más véleményen voltak. A nagycsoportban való feldolgozásra sok munkatapasztalat és személyes élmény is megbeszélésre került. Az utolsó játékokban az ajándékozása, a visszacsatolása volt a főszerep, őszinte kívánságok, odafordulások történtek.

Eredmények és tapasztalatok

Négy terület fejlődött a tréningen: kreatív konfliktuskezelés, hatékony kommunikáció, közösségépítés-együttműködés, önbecsülés-megerősítés.

A tréning összegzéseként elmondható, hogy a csoporttagok könnyen együttműködtek egymással, viszont a tapasztalataikat, véleményüket, saját élményeiket csak a bátrabbak osztották meg. A szelídebb, zárkózottabb tagok láthatóan önmagukban dolgoztak. A kiscsoportos munka így sokkal hatékonyabbnak bizonyult. A tréner szerint egy haladó tréning segítheti őket a megkezdett úton. A szerepjátékban változott a véleményük önmagukról is: kreatívabbak és türelmesebbek voltak, képessé váltak megértően figyelni egymásra, önbizalmuk növekedett. Felfedezték, hogy vannak erőforrásaik, a humor jó eszköz a problémamegoldásra, s a konfliktushelyzetek megoldását nem szabad halogatni, éniüzenetekkel jobb megoldani. A tagok a tréningtől megerősítést, új élményeket, tapasztalatokat kaptak, melyekből táplálkozni tudnak. Új technikákat sajátíthattak el. Az elfogadás erősödött a csoporttagokban, illetve megélték, hogy hasonló problémákkal küzdenek, hasonló dolgok foglalkoztatják őket, még ha a gyermekvédelem különböző területén is dolgoznak. A tréning segítette őket átlendíteni szakmai nehézségeken, új szakmai kapcsolatok és szoros együttműködések kezdődtek más szakterület szakembereivel.

Néhány meglátás az önértékelő kérdőív és visszajelző lap alapján a csoporttagoktól: „Ahányan vagyunk, annyifélék vagyunk és annyiféle problémákkal küzdünk. Saját magunkkal küzdünk. Mindenki számára szükséges a többi ember segítsége, támogatása.”

„Maximalista és kishitű vagyok, ami negatív hatással van a csoportban való működésekre is, ez frusztrációt okoz.” „Továbbra is szeretek játszani.”

2. Hálózatépítés – szakmai megbeszélések, közös programok, előadások szervezése

A szakmai konzultációkat az igények és szakmai célok felmérése után állítottuk össze. Együttműködési megállapodást kötöttünk a közös munkáról a Kormányhivatallal, a Vas Megyei Gyermekvédelmi Központ, Általános Iskola és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálattal.

Célcsoport: Szakmai együttműködés/ konzultáció az eljáró hatóságok szakembereivel rendőrség, bíróság, ügyészség, gyámhivatal, jelzőrendszer tagjaival.

Cél: közös szemlélet, közös gondolkodás, együttműködésen alapuló programok megszervezése.

1. Pártfogói mediációba betekintettek a szociális szakemberek a szakmai fejlődés és az együttműködés kiszélesítése céljából.
2. Lehetőséget kínáltunk az iskolákban, kollégiumokban a mediációra.
3. Iskolai bűnmegelőzési tanácsadó, a szombathelyi drogprevenciós összekötő tiszt, megyei rendőrkapitányság bűnmegelőzési osztály munkatársai 3 előadást tartottak munkájukról, lehetőség nyílt az iskolai problémák közös megbeszélésére, együttműködés erősítésére az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet végzőkkel, iskolai védőnőkkel.
4. Előadás szervezése: Internetes zaklatás, iskolai erőszak! – Kopf Katalin előadó.
5. Résztvevők a jelzőrendszeri tagok: rendőrség, áldozatsegítő központ, gyámhivatal, gyermekvédelmi intézmények munkatársai, iskolai védőnők.
6. Bírósággal, ügyészséggel szakmai tanácskozás az együttműködés lehetőségeiről.
7. Ideiglenes megelőző távoltartás új jogszabályi keretei, az együttműködés összehangolása – kerekasztal-beszélgetés szervezése a rendőrség, önkormányzati hivatal, ügyészség, áldozatsegítő központ, gyámhivatal, kormányhivatal munkatársai, intézményünk szakemberei részvételével
8. Kábítószer Egyeztető Fórum Szombathelyi szervezetében a Rubeus Egyesület programjának a megismertetése, a programok folytatása érdekében pályázathoz kapcsolódás, kapcsolatfelvétel a KEF tagokkal.

Tapasztalat: Egymás munkájának megismerésében, a kompetenciák tisztázásában, a szakemberek feladatainak összehangolásában nagy segítséget jelentettek az előadások, közös megbeszélések, tanácskozások. A személyes találkozások erősítik a hatékony közös munkát. Fontosnak érezzük a jogszabályi környezet változásával az összefüggő feladatok átbeszélését, a kapcsolódási pontok átgondolását. A szervezetek feladataik összehangolásával, összefogással, egymást kiegészítve könnyebben tudnak eredményeket elérni. A Mediációra igény mutatkozott az oktatási intézményekben, de az azonnali segítségnyújtásra nem volt kapacitása a mediátornak. Mediátor

alkalmazása vagy kiképzése az óvodai és iskolai szociális segítők között megoldást jelenthet a jövőben az iskolai konfliktusok megoldására. *Az intézmény hálózatépítéséhez hozzájárultak a programok!*

A modellprogram célcsoportja

A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat, továbbá a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthon és Általános Iskola nyilvántartásában szereplő családok közül választottuk ki a program egyes elemeibe bekerülő családokat. A modellprogram a szociálisan hátrányos helyzetű családokat célozta meg.

A konfliktuskezelő tréningre és a mediációba a szakellátásban élő fiatalok kerültek bevonásra.

Fontosnak éreztük, hogy a program széles körben eljusson az alapellátásban segítséget kérő hátrányos helyzetű családokhoz, gyermeknevelési problémákkal küzdő Szombathelyi szülőkhöz.

A program elemein 62 gyermek és 30 szülő vett részt rendszeresen, akikkel kérdőív felvétele történt. A lenti táblázatból látszik, hogy lemorzsolódás nem volt. Aki elkezdett a programjainkba bekapcsolódni, az később is lelkesen vett részt a csoportfoglalkozáson és a különböző szervezett programjainkon. Egy-egy esetben elköltözés, betegség vagy gyermekotthonból való hazautazás miatt nem volt végig jelen a programokon a résztvevő.

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe /elemeibe bekapcsolódó klienskör	Modellprogram elemét /elemeit teljesítő klienskör
Védelembe vett gyermekek száma	-	-	-
Nevelésbe vett gyermekek száma	Mediáció 9 gyerek Konfliktuskezelő tréning 12 gyerek	5 gyerek 12 gyerek	5 gyerek 12 gyerek
Alapellátás által érintett gyermekek száma (célcsoportok kívül)	CSAO 12 gyerek Családi nap 30 gyerek Ifjúsági klub 27 gyerek	6 gyerek 26 gyerek 13 gyerek	6 gyerek 26 gyerek 13 gyerek
Védelembe vett gyermekek családjainak száma	-	-	-
Nevelésbe vett gyermekek családjainak száma	Mediáció 5 család Konfliktuskezelő tréning 11 család	5 család Konfliktuskezelő tréning 11 család	5 család Konfliktuskezelő tréning 11 család
Alapellátás által érintett gyermekek családjainak száma (célcsoportok kívül)	CSAO 6 család Családi nap 9 család Ifjúsági klub 9 család	6 család 9 család 10 család	6 család 9 család 10 család
Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek száma	17 gyermek	17 gyermek	17 gyermek
Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek családjainak a száma	16 család	16 család	16 család

Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek családjában a bevonható felnőtt hozzátartozók a száma	5 felnőtt	5 felnőtt	5 felnőtt
--	-----------	-----------	-----------

Célcsoport elérése

A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat család- és gyermekjóléti szolgálata az előző programba bevont családokat kereste meg a családi nap folytatásához, akiknek kérése volt a program folytatása ill. további családokat is bevontak igények alapján.

Az utcai szociális munka során tájékoztató szóróanyag kiosztása történt a közösségi térről, programjairól. Az ifjúsági klub tagjait, szüleiket a leendő programok ismertetésével motiváltuk. Az ifjúsági klub-vezetők három közeli általános iskolában és középiskolában kerestek érdeklődő fiatalokat. A klub programjaira játékos formában, osztályfőnöki órákon hívták fel a gyerekek figyelmét, továbbá az ifjúsági klub Facebook csoportján keresztül is elérték a már tagként nyilvántartott gyerekeket. A klubot promotáltuk az iskolákban kis tájékoztató videóval, közösségi játékokkal, továbbá visszahívtuk az osztályokat a klubba.

Közös együttműködés valósult meg a program által a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthon és Általános Iskolával, az eljáró hatóságok szakembereivel, amelynek segítségével a program elemei és lehetőségei szélesebb körben is elérhetővé tettük.

A mediációs folyamatba a nevelésbe vett gyerekeket és motivált szüleiket kereste meg a szakember. A gyermekvédelmi szakszolgálat szakembereinek ajánlásával vette fel a kapcsolatot a gyermekekkel és szüleikkel a mediátor.

A gyermekotthonban az előző program AVP tréningjén részt vett gyerekeknek kínálták fel a konfliktuskezelési tréninget folytatásként, továbbá az otthonban lakó fiatalok, gyermekek számára népszerűsítették a csoport.

A szakemberek elérése képzésen, személyes találkozások, megbeszélések, ill. hivatalos meghívók útján történt.

Célcsoport szükségleteinek érvényesülése

Szülőknek segített

- a gyermeknevelési kérdésekben, amikor elbizonytalanodtak a szülői szerepükben, kompetenciájukban, a gyerekeket érintő veszélyek tudatosításában, új ismeretek, kompetenciák elsajátításában, a családon belüli interakciók fejlesztésében.

- a programok hozzájárultak az elmergesedő családi légkör megelőzéséhez vagy annak javításához, a szülő-gyermek kapcsolat erősítéséhez, az elmagányosodás helyett a közösséghez tartozás igényének kialakításához,

Gyermekeknek segített:

- a kamaszkori szorongások feloldásában, a pozitív énkép kialakításában, önismeretük fejlesztésében,
- konfliktusok, agresszió kezelésében, feszültség oldásában
- online tanulás nehézségeinek megkönnyítésében,
- a csellengés, a fiatalokat beszippantó állandó online jelenlét helyett az önálló és szüleikkel való tartalmas időtöltés kialakításában,
- a fiatalokra leselkedő veszélyek tudatosításában, ismereteinek bővítésében, társadalmi értékek elfogadásában, a közösségi élmények szerzésében.

Szakembereknek segített:

- a szorosabb együttműködés kialakításában (veszélyhelyzet kapcsán más területek, szakemberek munkájának megismerésében)
- szakmai ismeretek bővítésében, a mindennapi kihívások könnyebb kezelésében
- szakmai kompetencia fejlődésében.

A programban részt vevő szakemberek

Intézmény saját alkalmazásában álló munkatársai szervezték a családi nap, ifjúsági klub programjait: 2 fő családsegítő (szociális munkás, szociálpedagógus), 2 fő utcai szociális munkás, ifjúságiklub-vezető. A hálózátépítésben, a különböző elemek megvalósításában és annak összefogásában 1 fő programvezető szociális munkás vett részt. A csoportokba kineziológus, bűnmegelőzési előadó, jógaoktató, meseterapeuta bevonása történt.

A program egyes elemeinek megvalósításához külsős szakembereket kértünk fel:

- 1 fő mediátor – mediáció nevelésbe vett gyermekek családjával,
- egy fő AVP tréner és egy fő szociálterapeuta, mediátor tartotta a gyermekeknek tartott konfliktuskezelő tréninget,
- két fő AVP tréner vezette a szakembereknek tartott AVP tréninget.
- pszichológus, mediátor, szociális munkás vett részt a szakmai anyagok összeállításában.

Szakmai kihívások

A programban kockázati tényezők:

- A koronavírus okozta járványhelyzet miatt a csoportos programok, előadások, személyes találkozások tiltása magával hozta az előadások szervezésének, az ifjúsági klub, családi napok működésének részbeni leállítását.
- Az intézmény szakmai erőforrásait át kellett csoportosítani a járvány elkerülésére, az idősebb lakosság segítésére, miközben a gyermekes családok online oktatással összefüggő nehézségeit is igyekeztünk megoldani.
- A bevonni kívánt családok mégsem motiváltak a programokban való részvételre, nincs következménye, ha nem vesz részt, vagy csak részben teljesíti az együttműködést, továbbá a járvány miatt a program megszakadásával újra bevonhatóvá válnak-e.
- Családtól kívülálló helyzetek miatti lemorzsolódás: elköltözés, betegségek, hatósági intézkedésben változás, munkahelyi, családi, iskolai elfoglaltság, kötelező megjelenés hivatali szerveknél, szökés intézeti elhelyezésből.
- A közösséghez tartozás értéke devalválódott. Az elmagányosodás vagy a nehéz élethelyzetű családoktól való elhatárolódás hatására nehezen lehet a klienseket közösségi programokba bevonni.

Intézkedések a veszélyeztető kockázatok elkerülésére:

- Az előző programban már működő és hatékony programokat folytattuk.
- A szakemberek az előző program tapasztalataira építve, a családok, gyerekek igényeire alapozva indították a programok folytatását.
- A program szervezését a többség igényeihez, szükségleteihez igazították, fontos volt a megfelelő helyszín és időpont megválasztása.
- A későbbi aktivitást folyamatos kommunikációval, érdekeltté tétellel igyekeztek elérni.
- A programon új élményeket, hasznos információkat és különböző természetbeni juttatásokat kaptak.
- Fontos volt, hogy a szülők élvezték a gyermekeikkel eltöltött időt, miközben új ismereteket sajátítottak el a gyermeknevelés terén. Választ kaphattak nehézségeik, problémáik megoldására és kezelésére.
- A program folyamatos monitorozása kapcsán a változtatásban minden szakember rugalmas volt.

Szakmai innovációk értékelése

Az életünk során sok konfliktussal, nehézséggel kell megküzdenünk. A szociálisan hátrányos helyzetű családok több nehézséggel és konfliktussal találkoznak a mindennapi életük során, melynek megküzdéséhez sok esetben nincsenek meg az eszközeik. Az új élethelyzetek is hozhatnak olyan új kihívásokat, amelyek a szülők kompetenciáját meghaladják. A családok életében előforduló nehézségek, konfliktusok megoldására nyújtott új eszközöket a program. A programelemek prevenciós és korrekciós „lába”, a gyermekvédelmi rendszerbe való megvalósítása hosszú távon pozitív változást eredményezett a társadalmi értékek tudatosításában, a megfelelő szülői minták elsajátításában, a családi problémák megoldásában. A prevenciós eszközöket kiszélesítettük, a közösségfejlesztés során sikeresen kiléptünk az intézmény kereteiből (új helyszínek, szakemberek bevonása történt). A szülők, gyermekek bevonásában, új ismeretek átadásában hatékonyabb utakat találtunk a programok segítségével.

A programnak multiplikátor hatása a motivált családok életében, hogy a gyermek-szülő kommunikáció, a tágabb családdal való viszony és a családi légkör javul. Az intézmény szakemberei szélesebb kitekintést kaptak, a rendszerben való gondolkodás erősödött a hálózatépítés során.

1. A családi nap rendszeres működtetése a családsegítésben több pozitív hozadékkal jár. A bevont családtagok és a családsegítők szoros együttműködése erős bizalmi kapcsolatot alakít ki, mely segítheti a családokkal végzett szociális munkát a problémák közös beazonosítása és a problémamegoldás terén. Az új ismeretek, pozitív minták átadására és befogadására az élményekkel teli programok jó alapot biztosítanak. A családok szívesen jönnek a programokra, ami a meghirdetett előadások esetén kevésbé jellemző. Több családot lehet a családi nappal elérni és számukra fontos információt, társadalmi értéket átadni, a családi légkört javítani, a szülő-gyermek közötti kommunikációt fejleszteni.
2. Az ifjúsági klub működtetésében fontos a megújulás, az új tagok motivációjához az újszerű eszközök igénybevétele. Az iskolák együttműködésével a toborzást az oktatási intézményekben is el lehet kezdeni játékos bemutatkozással, kisfilmmel a klub életéről. A fiatalok, osztályok visszahívása a klubba személyes élményt és bátorságot ad a belépéshez. A szülők megnyerése közös családi programok segítségével segítheti a klub támogatottságát, a fiatalok szorosabb bekapcsolódását, továbbá a szülő-gyermek kapcsolat erősítését. A színes, „trendi”, ingyenes programok szervezése, külső helyszínre való kitelepítése frissítőleg hat a működésre.
3. A helyreállító szemléletre épülő modellek alkalmazásának (mediáció, AVP módszere, konfliktuskezelő tréning) a veszélyeztetett és sérült fiatalokból álló közösségekben jelentős feszültségcsökkentő szerepe lehet. Mindenhol szükség van rá, ahol kirekesztés, elutasítás,

megalázás, agressziót kiváltó érzelmi megnyilvánulások vannak jelen a gyermeki közösségekben. Az együttműködés és az egymásra utaltság technikáit kellene a szakembereknek tanítani – majd a kortársakat kiképezni.

Ezen modellek megismertetése a lakosság körében elősegítené az igénybe vételt és bekapcsolódás esetén a kommunikációs, önreflexiós készségek fejlesztését. A szakemberek kiképzése előmozdítaná a szakmai eszköztár bővítését. A szakmai továbbképzéseken nagyobb hangsúlyt kellene helyezni ezen eszközök elsajátíttatására és használatára.

A gyermekvédelmi rendszer alapvető problémái miatt ma a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó felnőtteknek nincs elég kapacitása a problémás fiatalokkal való segítő beszélgetésekre. A gyermekotthonban nevelkedő fiatalok folyamatos jelzése, hogy hiányolják a gondozóktól a kellő figyelmet, igényeikhez, szükségleteikhez igazodó segítséget. A mediációs eseteket feldolgozva a gyermekotthonokban élő fiatalok körében elengedhetetlennek tartja a mediátor a rendszeres beszélgetést, körök tartását az érintett fiatalok között. Erre kiképzett szakember megbízása szükség. Leginkább a resztoratív vagy kör módszerek alkalmazásával tudná elképzelni, hogy a valós okok, érzések feltárásával remélhetőleg számos eset rendeződne, jó esetben meg sem történne. Az erre való igényt egyébként többször is kifejezték gyermekek, és a velük közvetlenül foglalkozó gondozók, nevelők, gyermekotthon vezető is.

Az, hogy kinek mennyi időbeni igénye volt, vagy lenne akár a mediációs alkalmakra, konfliktuskezelő csoportokra, akár más formájú segítő beszélgetésekre, teljesen egyéni motivációtól és nyitottságtól függő. További lehetőség lehetne az érzelmi intelligenciát fejlesztő, csapatban dolgozást, partneri viszonyt erősítő technikák és az állatasszisztált önismereti elemek alkalmazása is. Szakemberek tapasztalata alapján ezen módszerek alkalmazásával csökkenthetőek lennének a társak közötti feszültségek, feloldhatóak lennének bizonyos – esetenként súlyos következményekkel járó – konfliktusok. Így saját maguk az érintettek aktív szereplőivé válhatnának a közösség problémamegoldásainak, amely hozzájárulhatna a gyermekotthoni közösség életének, mentális állapotának javulásához.

Az innovatív eljárások, személyre szabott megoldások több pénz és időbefektetést kívánnak, ami kiképzett szakemberek megbízásával oldhatók meg.

4. A Családok Átmeneti Otthonában is tapasztaltuk a közösséggel foglalkozó szakember hiányát. A családoknak igényük van a közösségi programokra, ami lehetőséget kínál a problémák megbeszélésére, a bekapcsolódásra, az életvezetésre és az otthonban dolgozó szakemberek tehermentesítésére.

5. A tájékoztató anyagok segíthetik a gyermekvédelmi szakemberek, jelzőrendszeri tagok szakmai munkáját a családok megtámogatásában. Az esetkezelés során az életvezetési, gyermeknevelési tanácsokat írásban is kézbe adhatják a szülőknek a szakemberek, hogy segítsék a problémák tudatosítását és annak megoldását. Az intézmény honlapján megjelenő tájékoztató füzetek szélesebb elérhetőséget biztosítottak a lakosság számára. A „szülői kisokos” címmel bárki rákereshet interneten a füzetekre, ha egyébként szegényli problémájával felkeresni intézményünket vagy tájékozottabbá szeretne válni.

Összeségében az előző programra építve a jelen program is hatékonyan folytatódott. A gyermekvédelmi szakemberek az AVP alkalmazott módszer készség szintű használata által magasabb szakmai színvonalat nyújthatnak munkájuk során, jól használható a napi munkában. A gyermekjóléti szolgáltatók, szakellátóhelyek számára ajánlanám a prevenció és a helyreállító szemléletre épülő modellprogramot. Az iskolai segítő tevékenységet végző szakemberek munkája – mint új szakmai tevékenység – a prevenció tekintetében ill. az iskolai konfliktusok megoldásában a gyermekvédelem alappillére lehet, ahol fontos lépés munkájuk kiszélesítése, más szakemberekkel való összehangolása és az oktatási intézményekben létjogosultságuk elfogadtatása. A hálózatépítés előmozdította a már működő rendszer és a benne dolgozó szakemberek hatékonyabb együttműködését, munkájuk összehangolását és a családok támogatását.

Utószó

Szeretnénk köszönetet nyilvánítani a Nemzeti Bünmegelőzési Tanácsnak, illetve a Rubens Egyesületnek, akik „A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben” című projektbe meghívták szombathelyi szociális intézményünket, a Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálatot. Lelkesen dolgoztunk a programokban. Olyan új programelemeket valósíthattunk meg, melyekre egyébként nem lett volna lehetőségünk, s olyan új eszközöket kínáltak a gyermekvédelem megújításához, a szakmai kapcsolatrendszer bővítéséhez, melyeket további munkánk során jól hasznosíthatunk. Nem utolsó sorban számtalan felejthetetlen élményt nyújthattunk nehéz sorsú gyermekek és családok számára.

Mellékletek

1.számú melléklet

Családi napokról képek

„Adventi készülődés”

„Jézuska várás – karácsonyi ajándékkészítés”

„Mentes napok” – egészséges ételek készítése

Farsang

Kalandváros meglátogatása – játszópark

Vetélkedő a szabadban

2. számú melléklet

„Szülő-gyermek mediálás”

(nevelésbe vett gyerekek 5 családjánál tapasztalat)

Első eset: eredetileg nevelőszülőnél élt a 13 éves lány, ahol minden rendben ment, jó képességű, szorgalmas és jó tanuló volt, szoros kapcsolata volt édesapjával. Nyáron átkerült gyermekotthonba, ahol a domináns szerepet betöltő növendékek által felállított hierarchia alá került. Különböző módon fenyegették, zsarolták, pl. ha iskolába jár és szót fogad a nevelőknek, megtorolják, és csak azokkal állhat szóba, akikkel ők megengedik, illetve utasítják. A lány a megfélemlítés következtében iskolakerülő lett 13 évesen, a zsebpénzét gyakran elvették, kizsartolták tőle, az egyébként gondoskodó édesapjával, és szintén nevelésben lévő testvérével viszonya megromlott, depressziós állapotba került, teljesen magába zárkózott. A megfelelési kényszer miatt a deviáns magatartású gyerekekhez vonzódott, igyekezett utasításainak megfelelni, ami hatalmas lelki vívódást okozott számára. A mediálás során derült ki a valós oka viselkedése megváltozásának, ezek után sikerült rendezni viszonyát édesapjával, testvérével. A mediációk alkalmával sikerült ráébreszteni arra, hogy miért és hogyan kell magát megóvnia, amit azóta is sikeresen és büszkén alkalmaz. Sokat fejlődött az önbizalma, büszke magára, sikeresen befejezte a tanévet, és ismét szeretetteljes kapcsolatot ápol édesapjával.

Második eset: egy kamasz fiúval és édesanyjával folytatott mediáció során látszólag jó volt az együttműködés. A fiú őszintén megnyílt, négy szemközti beszélgetésen elmondta, hogy a hazlátogatások alkalmával az idő nagy részében neki kell 2 éves kistestvérére vigyáznia, a nevelőapa alkoholizmusa miatt rendszeresen a veszekedések. Az anya tagadásban él egy bántalmazó kapcsolatban, amelyen évek óta nem tud változtatni. Ez esetben sajnos a zárkózottság és a problémataadás miatt nem sikerült elérni, hogy érzékelje, mekkora terhet tesz tizenéves gyermekére. Hangoztatta, hogy mennyire szereti gyermekét, és szeretné, ha otthon élhetne vele, de valójában a nevelésben lévő, és vele élő gyermekei érdekében sem tesz ténylegesen semmit. Ez esetben nem látja a mediátor a pozitív jövőjét a szülő-gyermek kapcsolat változásának, nem várható javulás, amíg az anya nem látja be saját felelősségét, és nem tud őszinte lenni fiával.

Három esetben olyan fiatalokkal dolgozott a mediátor, ahol a fókuszban a nagykorúság utáni élet volt a központi téma. A nagykorúsághoz közeledve a fiatalokban természetesen számos feszültség halmozódik fel, egyre több a bizonytalanság a jövőt illetően, végül a vér szerinti családhoz való kötődés „győzött”, és a hazaköltözés mellett döntöttek. A hangsúlyt arra fektették a munka során, hogyan lehet az addigi ambivalens viszonyokat rendezni, a felhalmozott sérelmeket feldolgozni a sok éve rendszerben élő gyermek, és a teljesen más társadalmi normák mentén élő vér szerinti család között. Ebben sikereket ért el a mediálás, most két fiatal a közelebbi nagykorúság miatt adaptációs szabadságon van a vér szerinti családjánál, problémát nem jeleztek, jelenleg tudják otthon együtt élni az életüket. Egy fiatal nagykorúvá vált, otthon él édesanyjával, viszonyuk harmonikus és problémamentes.

Első alkalom: A bemutatkozás után megbeszélésre került a csoportot működtethető szabályok. A csoporttagok elfogadták a kereteket. Csoportvezetők a szabályok közé beillesztették, hogy tartózkodnak mások leminősítésétől, megalázásától. Beszélgetés indult a szóbeli bántalmazásokról, annak hatásairól embertársainkban, illetve a csoport jelentőségének: „itt biztonságban lehetünk, védve lehetünk, kivételesek vagyunk, mi alakíthatjuk ki a szabályokat, amelyek mellett a csoportban lévőknek viselkedni szükséges”. Így a tréningen eltöltött idő valóban kapcsolódásnak, feltöltődésnek élhető meg amellet, hogy sok új információt szerezhettek önmagunkról.

A csoportot a csoportvezetők invitálták egy közös jenga játékra. Az építőkockák különböző motivációs idézeteket jelenítettek meg, mint például: Higgy magadban!, Nem az igazságot, hanem a megoldást keresem!, Ha boldog akarsz lenni, legyél! stb. A feliratok jelentését, hozzá kapcsolható élményt közösen megbeszélte a csoport. A játék után mozgásnak sétát iktattak be az intézmény körül. A csoportvezetők tapasztalatai azt mutatták, hogy ezek a kimozdulások a bizalmi légkör megteremtését szolgálják, a gyerekek könnyebben nyíltak meg és hoztak elő őket érintő témákat. Ezt bizonyítván visszatérve a csoport egy fiútagja mesélte el édesapja történetét: jelenleg is börtönben van, leveleket kap tőle, melyekben édesapja iránta érzett szeretetéről, büszkeségéről, megbánt bűneiről ír. A csoport meg tudta tartani a kitárulkozó tagot és együttérzést tanúsítottak irányába. A trénerék börtönben is tevékenykedtek, így az ott megélt tapasztalatokat is megosztották a gyermekekkel, ami nagyon elgondolkodtatta őket.

Második alkalommal az elmúlt időszak élményeinek, emlékeinek felidézésével kezdtek. Tapasztalható volt, hogy akadt a csoportban olyan ember, aki felvállalta a szabályok betartatását és többiek hallgattak rá. Mindezt nem bántalmazó módon valósította meg. Egymás jobb megismeréséhez, értékeik megmutatásához választottak játékot a trénerék. A gyermekeknek 3 pozitív tulajdonságot kellett felírni egy papírra, melyekből egynek hamisnak kellett lennie. Olyannak, ami most nem igaz rájuk, de szeretnének azon változtatni. A többieknek ki kellett találniuk, mi lehet a fals. Szórakoztató gyakorlatnak bizonyult, melyekbe a kisebbek is be tudtak kapcsolódni. Tapasztalható volt, hogy néhányuknak segítség kellett a jó tulajdonságok megtalálásához, melyben a csoporttagok lelkesen részt vettek. Pozitívnak élhették meg, hogy a többiek miként vélekednek róluk, felismernek olyan jó tulajdonságokat is, melyeket az illető nem is gondolt magáénak. Önbizalom és önismeret fejlesztéséhez nagyszerű feladatnak bizonyult.

Egy mozgásos gyakorlat segítségével szemléltették a testi és lelki egyensúly állapotát, melyet könnyen kibillenthet egy stresszes helyzet. A konfliktushelyzetekben az idő múlása lelassul és többnek érzékeljük. A gyerekekkel a játékban való részvételhez kapcsolódó érzések után párhuzamot húztak életük eseményei között. Példaként hozták fel a népszerű sportvetélkedő (Exatlon) játékosait, azok konfliktushelyzeteit. Példaképeket, helyes megoldásokat, helytelenített viselkedéseket említettek. A beszélgetés alatt felélénkült a csoport. A következő feladatban az eredményes kivitelezéshez csapatban kellett dolgozniuk a gyerekeknek. Az egymásra hangolódás, összhang, együttműködés örömet tapasztalhatták meg. Kimondásra került, hogy más-más oldalról látják a feladatot, akár csak egy konfliktushelyzetet. A gyermekek tetszését annyira elnyerte, hogy többször is kérték a feladat végrehajtását. Ez sikerélményhez segítette őket. Kimondásra került a versengés, a kudarc és azok kezelése is. Ezt követően a tréner egy fogvatartott által írt levelet olvasott fel a gyermekeknek. A csoporttagok némán figyeltek. A levélben az élet értelmének a családot jelölte meg a fogvatartott, akikkel nem lehet, és akik közül fogva tartása ideje alatt többen eltávoztak. A gazdagságért cserébe választotta a bűnöző életmódot, a hatalmat, holott jó képességeit kamatoztathatta volna. A tréning végén a gyermekek azzal a kéréssel fordultak a tréneréhez, hogy látogassák meg a szobáikat. Ott mindenki megmutathatta személyes holmiját, féltett kincseit és betekintést nyerhettek jó képességeik (futás, ugrókötelezés, sportjátékok) tárgyi elismeréseibe.

A koronavírus járvány miatt a trénerek a gyermekekkel külső helyszínen fejezték be a tréninget, amit jó ötletnek tartottak. A több hónapos bezártság miatt jól hatott rájuk a kimozdulás, illetve természetközeli környezetben könnyebben volt megteremthető a bizalmi légkör.

Harmadik alkalommal, a júniusi foglalkozáson a cél a feszültségoldás volt a járványügyi intézkedések miatt, az őket ért nehézségekről beszélgettek (online tanulás, otthonból való eltávozás tiltása, látogatások tiltása, összezártság, félelem a betegségtől). A felkészítés jegyében június elején bemutatásra került a következő tréninghelyszín (Erdőszéli Lélekfarm állatokkal) és az ott betartandó szabályok köre.

Negyedik és ötödik alkalom: 2020. júniusában a felkészítő csoportmegbeszélést követően két alkalommal a gyermekotthon busza segítségével érkeztek Szombathelyre a résztvevők, ahol egy erdei túra keretében érték el az Erdőszéli Lélekfarmot. A jurtába betérve a Farm bemutatása, a szabályok lefektetése történt. Majd az ott élő állatokkal való foglalatosság igazi örömtévékenységgé változott. A gyerekek közül voltak olyanok, akik neveltek már állatokat, de akadt közülük, aki félelmét gyúrta le.

Miután mindenki sikerélményhez jutott, következett az Exatlon pálya. Ügyességi feladatokat kellett teljesíteni a farm körül 2 fős csapatokban. A játékos, mozgásos feladatokban megtapasztalhatták a „többet ésszel, mint erővel” élményt, a biztatással a másik ember teljesítményének növelését, az együttműködés hatékonyságát. A gyakorlatuk után egy tanulságos mese következett és feldolgozták a gyermekek élményeit, élmények és mese közötti összefüggéseket, esetleg saját tapasztalatokat.

Az érkezés alatt a tréninghez egy-egy tanúságtevő felnőtt csatlakozott, pl. egyikük egy jelenleg tünetmentes alkoholbeteg, de 18 éves kora előtt már több elvonókúrán is részt vett. Bár fiatal éveit elpazarolta, egészségét lerombolta életvitele, az ital letétele óta már családot alapított és képességeit bontakoztatja. A gyerekek kérdéseket tehettek fel hozzá.

A tréning alatt a gyermekek tombolajegyeket kaptak motivációként arra, hogy minél aktívabban vegyenek részt a programban. A tréning végén tombolasorsolást tartottak, minden gyermek vihetett magával valami finomságot. A program zárásaként megbeszéltük a gyermekekkel, hogy nekik mi tetszett a legjobban: egyértelműen a farmon való jelenlétet emelték ki. Útravalóul 100 dicsérő mondatról szóló emléklapot kaptak.

4.számú melléklet

3 napos AVP képzés szakembereknek

A tréning felépítése, szakaszai és témái

I. szakasz (2019. november 20.)

cél: megerősítés, közösségépítés

1. Nyitóbeszéd
2. Programáttekintés
3. Bemutakozás: Valami, amit szívesen újra átélnék és egy dolog, amit szeretnék kapni ettől a 3 naptól...
4. Melléknév-választás
5. Gyakorlat: 3 kérdéses interjú

SZÜNET

6. Gyülekező: Valami, amiben segített nekem a legutóbbi tréning
7. Gyakorlat: Pályatükör
8. Könnyed és élénk: Érintsd a kéket!
9. Gyakorlat: Közös rajz
10. Értékelés

II. szakasz

Cél: közösségépítés, kommunikáció

0. Könnyed és élénk: Krokodil és békák
1. Programáttekintés
2. Gyülekező: Egy kedves emlék, amire ez a kép emlékeztet
3. Gyakorlat: Mi az erőszak?
4. Könnyed és élénk: Maciölelés
5. Gyakorlat: Hatalom 1, 2, 3, 4
6. Könnyed és élénk: Bagoly és egér
7. Értékelés
8. Zárás – Texasi üvöltés

III. szakasz (2019. november 21.)

Cél: közösségépítés, kommunikáció, együttműködés

1. Programáttekintés
2. Gyülekező: Ki a vezető?
3. Gyakorlat: Papírtigris
4. Gyakorlat: Feldarabolt négyzetek
5. Könnyed és élénk: Börtönlázadás
6. Gyakorlat: Empátia gyakorlat
7. Könnyed és élénk: Noé bárkája

SZÜNET

8. Gyülekező: Gyermekkorom búvóhelye
9. Gyakorlat: Átalakító erő – Alapvető emberi jogok
10. Könnyed és élénk: Ember az emberhez
11. Gyakorlat: Kölcsönös függés
12. Könnyed és élénk: Millinger Maca

13. Értékelés

IV. szakasz

Cél: konfliktuskezelés

1. Programáttekintés
2. Gyülekező: Üsd a ritmust!
3. Gyakorlat: Személyes tér
4. Könnyed és élénk: Bambi
5. Gyakorlat: Bosszantó találkozások
6. Könnyed és élénk: Páros fogó
7. Felkészülés a szerepjátékra
8. Értékelés

V. szakasz (2019. november 22.)

Cél: kreatív konfliktuskezelés

1. Programáttekintés
2. Gyülekező: Ding-deng-dong
3. Szerepjáték I.: Különös vasárnap
4. Szerepjáték II.: Nekem jogom van!
5. Szerepjáték III.: Falu rossza
6. Értékelés

VI. szakasz

Cél: Belátás, zárás

1. Programáttekintés
2. Gyülekező: Valami, amit a tréning 3 napján tanultam...
3. Gyakorlat: A figyelem művészete
4. Gyakorlat: Önértékelő kérdőív kitöltése
5. Merre tovább AVP?
6. Megválaszolatlan kérdések
7. Tanúsítványok kiosztása
8. Zárás – Reflektor

5. számú melléklet

Ifjúsági klub programjaiból életképek

6.számú melléklet

Családok Átmeneti Otthona: közösségi programokról képek

7.számú melléklet

Tájékoztató füzetek

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

A család- és gyermekjóléti szolgáltatást az intézmény az alábbi településeken biztosítja:
Szombathely, Bucsú, Csépeszkopács, Dozmat, Felsőcsatár, Horvátlövő, Narda, Perenye,
Pornóapáti, Rábatöttös, Rum, Salköveskút, Sé, Süpte, Szentpéterfa, Tanakajd, Torony,
Vasasszonyfa, Vaskeresztes, Vassurány, Vasszécseny, Vasszilvág, Zsenye.

Elérhetőségek:

I. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Szőlősi stny. 36.
Tel.: + 36 (94) 501-612
Tel. és fax: +36 (94) 501-613
e-mail: szollosi@paloskaroly.hu

II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-792,
512-793, 512-796, 512-798
Fax: + 36 (94) 512-791
e-mail: domonkos@paloskaroly.hu

V. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Kodály Z. u. 4.
Tel. és fax: + 36 (94) 331-375
Tel.: + 36 (94) 501-557
e-mail: olad@paloskaroly.hu; oladgy@paloskaroly.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT

Működési területe: Szombathelyi Járás.

Elérhetőségek:

II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Központ
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-794, 512-795, 512-797
Fax: + 36 (94) 512-791
e-mail: gyermekjoletkozpont@paloskaroly.hu

Rögös úton helyes irányba

Iskolai erőszak, internetes zaklatás

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

A család- és gyermekjóléti szolgáltatást az intézmény az alábbi településeken biztosítja: Szombathely, Bucsú, Csémpeszkopács, Dozmat, Felsőcsatár, Horvátlövő, Narda, Perenye, Pornóapáti, Rábatöttös, Rum, Salköveskút, Sé, Söpte, Szentpéterfa, Tanakajd, Torony, Vasasszonyfa, Vaskeresztes, Vassurány, Vasszécseny, Vasszilvág, Zsenye.

Elérhetőségek:

I. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Szőlősi stny. 36.
Tel.: + 36 (94) 501-612
Tel. és fax: +36 (94) 501-613
e-mail: szollosi@paloskaroly.hu

II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-792,
512-793, 512-796, 512-798
Fax: + 36 (94) 512-791
e-mail: domonkos@paloskaroly.hu

V. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Kodály Z. u. 4.
Tel. és fax: + 36 (94) 331-375
Tel.: + 36 (94) 501-557
e-mail: olad@paloskaroly.hu; oladgy@paloskaroly.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT

Működési területe: Szombathelyi Járás.

Elérhetőségek:

II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Központ
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-794, 512-795, 512-797
Fax: + 36 (94) 512-791
e-mail: gyermekjoletkozpont@paloskaroly.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

A család- és gyermekjóléti szolgáltatást az intézmény az alábbi településeken biztosítja: Szombathely, Bucsú, Csémpeszkopács, Dozmat, Felsőcsatár, Horvátlövő, Narda, Perenye, Pornóapáti, Rábatöttös, Rum, Salköveskút, Sé, Söpte, Szentpéterfa, Tanakajd, Torony, Vasasszonyfa, Vaskeresztes, Vassurány, Vasszécseny, Vasszilvág, Zsenye.

Elérhetőségek:

I. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Szőlősi stny. 36.
Tel.: + 36 (94) 501-612
Tel. és fax: +36 (94) 501-613
e-mail: szollosi@paloskaroly.hu

II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-792,
512-793, 512-796, 512-798
Fax: + 36 (94) 512-791
e-mail: domonkos@paloskaroly.hu

V. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Kodály Z. u. 4.
Tel. és fax: + 36 (94) 331-375
Tel.: + 36 (94) 501-557
e-mail: olad@paloskaroly.hu; oladgy@paloskaroly.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT

Működési területe: Szombathelyi Járás.

Elérhetőségek:

II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Központ
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-794, 512-795, 512-797
Fax: + 36 (94) 512-791
e-mail: gyermekjoletkozpont@paloskaroly.hu

Rögös úton helyes irányba

Mediáció • Kapcsolatügyelet

Rögös úton helyes irányba

A válás hatása a gyermekre

Papp Krisztina – dr. Mátrai Márta: Én és a családom – A Budapest Főváros II. Kerületi Család- és Gyermekjóléti Központban megvalósított modellprogram

A modellprogram szakmai céljai

A pályázat keretében megvalósított komplex programunk célja a szülői kompetenciák fejlesztése volt olyan új – preventív jellegű és mentálhigiénés – programelemek segítségével, amelyek reflektálnak a kerületünkben élő lakosok jellemzőire, és rugalmasan igazodnak az ügyfelek igényeihez.

Modellprogramunkat 3 irányból építettük fel, melyek rövid és hosszú távú céljait az alábbiakban foglaljuk össze:

1. A preventív jellegű, általánosan elérhetővé tett gyermekjóléti programelemek életre hívásával a családi összetartozás érzését kívántuk erősíteni, alkalmat teremtve a családok számára a közös cselekvésre, az együtt töltött minőségi időre; arra, hogy a családok – szülők és gyerekek – valamilyen élmény mentén kapcsolódhassanak egymáshoz (rövid távú célok). Ugyanakkor hosszú távú célként fogalmazódott meg bennünk, hogy intézményünket és szakmai munkánkat széles körben láthatóvá, elérhetővé, vonzóvá tegyük, szolgáltató intézményként való jelenlétünket ezzel is tudatosan építve.

Végül, de egyáltalán nem utolsó sorban a preventív jellegű programelemek biztosítják számunkra a szélesebb körű tájékoztatás, és a társadalmi szemléletformálás lehetőségét is.

2. Fontosnak tartottuk, hogy szakmai tartalmú szolgáltatásokat szervezzünk külső, semleges helyszínekre. Az így szervezett csoportok nyitottak voltak a szülők számára, és rugalmasan tudtak alkalmazkodni az előzetesen felmért – időbeosztásra és helyszínre vonatkozó – igényekhez. Ezzel szeretnénk volna elérni, hogy a valamely élethelyzet, kérdés, probléma iránt érzékeny szülők időben (valójában idő- és klienssé – válásuk előtt) felkészült szakemberek által tájékozódhassanak az őket érintő témákról. Ez a „megrendelésre” felépített szolgáltatási forma a szülők részéről nem kívánt elköteleződést intézményünk irányába. Mégis lehetőséget teremtett arra, hogy a szülők elakadásaikat, félelmeiket, kérdéseiket egy biztonságos környezetben megoszthassák a szakemberrel, akik igény esetén a célzott szakmai támogatás biztosítását is meg tudták ajánlani.

Amikor a szülőket abban támogatjuk, hogy problémájukat felismerjék, tudatosítsák, lehetőséget adunk arra is, hogy a segítség időben érkezzen. Hosszú távon a szociális segítő munka eredményességének és hatékonyságának egyik legmeghatározóbb eleme, hogy a szakember megfelelő időben be tudjon avatkozni a folyamatokba, megelőzve ezzel a probléma eszkalálódását.

3. A hagyományos mentálhigiénés csoportmunkával – az egyéni esetkezelést végző kollégák munkáját támogatva és annak pozitív hatásait felerősítve – koncentráltabb segítséget nyújtottunk. A csoportok szervezésekor egy-egy speciális élethelyzetre, problémára fókuszáltunk. A csoportmunka célja volt, hogy a résztvevők elakadásait oldja, erőforrásait mobilizálja. Reméltük, hogy egymás életútjának és megoldásainak megismerésétől, a csoporttagok egymásra gyakorolt hatásaitól, a „nem vagyok egyedül” érzés felismerésétől, valamint a kölcsönös segítségnyújtás direkt és indirekt megjelenési formáitól hosszú távon megsokszorozódhatnak az egyéni esetkezelés során elért eredmények.

Összességében a pályázat programjának felépítésekor a kompetens és tudatos szülővé válást kívántuk elősegíteni, miközben a megvalósítás során bátran használtuk a szociális munka preventív és reaktív eszközeit egyaránt.

Megvalósított szakmai tevékenységek

A modellprogram szakmai tevékenységeinek ismertetésekor az előbbiekben ismertetett hármas felosztást követjük.

1. Preventív jellegű programelemeink

1.1. Kiadvány – Külön élünk Együtt nevelünk

A család- és gyermekjóléti központunk által végzett segítő munkában az egyik legjellemzőbb problémátípus a szülők különválása, és az ebből adódó nehézségek. Ebben az élethelyzetben olyan új kérdésekkel, feladatokkal és kihívásokkal kell megbirkózniuk a felnőtteknek és a gyerekeknek egyaránt, melyekkel az addigi életükben nem találkoztak; a család korábbi rutinja és dinamikája átrendeződik.

Tapasztalataink szerint a szülők sokszor elbizonytalanodnak, hogyan is kellene jól és helyesen cselekedniük, nem látják előre, tetteiknek milyen következményeik lesznek.

A kiadvány készítésekor megfogalmazott célunk volt, hogy tisztázzunk fogalmakat, érthetőbbé és átláthatóbbá tegyünk eljárásokat, és ezáltal csökkentsük a szülők bizonytalanságérzetét.

Segítséget kívántunk nyújtani a szülőknek ahhoz, hogy megfelelő ismeretek alapján tudatos, átgondolt és előremutató döntések születessenek. A kiadványban feldolgoztuk a szülői felügyeleti jog, a kapcsolattartás témáját, ismertettük a leggyakoribb intézményeket és eljárásokat. A II. kerület vonatkozásában megadtuk azoknak az intézményeknek az elérhetőségét, ahol támogatást, segítséget kaphatnak a szülők, és röviden érintettük a válás lélektani oldalát is.

A kiadvány ötletét a program tervezésének fázisában az igényfelmérés során jelezte egy ügyfelünk. Ő és családja már hosszú évek óta benne élnek egy elhúzódó válási folyamatban, amelyhez különféle gyermekvédelmi vonatkozású jelzések és intézkedések is kapcsolódtak. Ahogy ügyfelünk megfogalmazta, könnyebb lett volna számára, ha már az elején tudja, hogy mi minden várhat rá, és milyen következményekkel járhatnak a szülők döntései. A rendszerezett, áttekinthető, többször felhasználható „kisokos” ötletét neki köszönhetjük.

A pályázat keretében 1000 példányban készülhetett el a 40 oldalas kiadvány, A5-ös méretben.

1.2. 4 évszak 4 kilátó Kirándulás sorozat

Ezzel a programelemmel kirándulási lehetőséget ajánlottunk a kisgyermekes családok számára. A természetben, kötetlenül együtt töltött idő kivételes kapcsolódási lehetőséget kínál a családok számára, de tudjuk, hogy kisgyermekkel kirándulni „külön műfaj”, a gyakorlott természetjáró családoknak is át kell gondolni azokat az útvonalakat, amelyeket a család igényeihez igazodva ebben az időszakban be tudnak járni. A II. kerület kivételes természeti adottságaira tudatosan építettünk, az általunk kínált lehetőségben olyan turistautakat mutattunk a családoknak, amelyek: tömegközlekedéssel is jól megközelíthetőek, a legkisebb korosztály számára is könnyen teljesíthetőek, minden esetben olyan célt (kilátó) kínálnak, amely kellően csábító ahhoz, hogy nekiinduljanak, és az útvonal minden esetben erdei játszóteret is érintett. A családokat az óvodai-iskolai szociális segítők közreműködésével hívtuk meg (plakátok az óvodákban, iskolákban), illetve a programot meghirdettük a Facebook oldalunkon, honlapunkon, valamint a kerületi újságban is. Évszakonként egy kirándulást terveztünk, de az ütemezéssel nem volt szerencsénk. Az első, őszi kirándulás napján esett az eső, ráadásul a kerületi óvodák éves sportversenye is a kitűzött napra esett. A csekély érdeklődés után újragondoltuk a kereteket, és versenyt hirdettünk a kerületi óvodák között. Minden óvodavezetővel személyesen találkoztunk, és a téli, tavaszi, nyári kirándulások időpontjait közösen határoztuk meg, egyúttal a legtöbb családot küldő óvodának értékes könyvjutalmat ajánlottunk fel.

A második, téli alkalomra 30-an jöttek el, megtöltöttük a turistautat. A hideg és a köd ellenére a gyerekek és a szülők nagyon élvezték a kirándulást. A kirándulás beváltotta a hozzá fűzött reményeket, és lehetőséget teremtett az ismerkedésre. A jelen lévő kollégák spontán beszélgetésekbe keveredtek a szülőkkel, melyekben szakmai kérdések is helyet kaptak. A kirándulás végén sok pozitív, és néhány megdöbbentő visszajelzést is kaptunk. Voltak szülők, akik – bár tömegközlekedéssel legfeljebb 15 percre vannak a népszerű kirándulóhelyektől – nem voltak még a családdal közösen kirándulni; mások hétköznaponként a lakhely és az óvoda közötti távolságot sem teszik meg gyalog, és megdöbbentek azon, milyen jól érezték magukat.

A tavaszi kirándulásra bejelentkezett az a teljes óvodai csoport, akik közül többen jöttek télen (közösségteremtő hatás), illetve hat külsős család is, de a veszélyhelyzet kihirdetése miatt a tavaszi és a nyári kirándulás elmaradt.

A programelemnek a plakátok elkészítésén, a közös tízórai biztosításán, illetve a legtöbb kirándulót küldő óvodának felajánlott könyvjutalmon túl egyéb eszköz- és költségigénye nem volt.

1.3. Családi Nap – rajzpályázat – kiállítás

Modellprogramunk nyitó programja az intézményünk közösségi terébe szervezett Családi Nap volt, 2019. november 16-án. A Családi Napon kézműves foglalkozásokkal, arcfestéssel, mese- és instasarokkal, társasjátékokkal vártuk a családokat. Sportszer- és játékbörzét hirdettünk, ahová a családok elhozhatták megunt, jó állapotú játékaikat, sporteszközeiket, cserélhettek, újakat vihetek haza. A rendezvény célja a későbbi programelemek lehetséges célcsoportjának megszólítása volt. A Családi Napra workshopokat hirdettünk 4 témában, melyek a tervezett programelemekbe, illetve intézményünk munkájába engedtek bepillantást: Én, mint Apa; Ölelj Át; Egyszülős csoport; Relaxáció-stresszoldás. A workshopokat 30-40 perce időtartamra terveztük, rövid szünetekkel. Az Erődtér Ifjúsági Tér ezen a szombati napon megtelt étellel, a workshopok igény szerint megvalósulhattak (volt amelyekre több időt kellett szánni, és volt amelyik érdeklődés hiányában elmaradt).

Mialatt a felnőttek a tematikus foglalkozásokon „dolgoztak”, addig a gyerekekkel alkottunk, játszottunk. A részt vevő családok nagyon jól érezték magukat, többen közülük először kerültek kapcsolatba intézményünkkel. A legkedvesebb visszajelzést egy édesapától kaptuk, aki búcsúzóul azt kérdezte: „Születésnapokat nem vállalunk?”

A Családi Napra a kézműves foglalkozásokra eszközökkel, és BÜFÉ-vel készültünk.

A programsorozat záróeseményének szintén egy nagyszabású Családi Napot terveztünk, 2020. május 23- napjára, a Klebelsberg Kultúrkúriába, amikor is 300 fő részvételére számoltunk. A tavaszi családi napot – bár a szervezéssel már egészen előre haladtunk – a veszélyhelyzet miatt le kellett mondanunk.

Márciusra azonban már meghirdettük rajzpályázatunkat a kerületi óvodásoknak és iskolásoknak „Én és a családom” címmel. A pályázatra 28 pályamunka érkezett, melyek mindegyike otthon, családi körben készült el. A beérkezett rajzokból 2020. június 5. napjára zártkörű kiállítást szerveztünk. A veszélyhelyzetben előírt szabályok betartását szem előtt tartva felajánlottuk a családoknak, hogy délelőtt 10.00, 11.00 és délután 14.00 órákor megtekinthetik az intézményünkben installált kiállítást. Ennek köszönhetően egy időben maximum 8-9 család tartózkodott a térben, így nagyon meghitt és családias eredményhirdetésre és díjátadóra került sor. Az alacsony létszámnak köszönhetően alkalom nyílt arra is, hogy a gyerekekkel beszélgessünk

munkájukról, visszajelzést adhassunk számukra, kiemeljünk apró részleteket. Ezzel az apró gesztussal, a figyelemmel, és azzal, hogy minden pályamunkát beküldő gyerek számára egyéni ajándékkal - oklevéllel és tárgyjutalommal - készültünk olyan pozitív megerősítést kaphattak a gyerekek, és rajtuk keresztül a szülők is, aminek hatása egyértelműen kirajzolódott. Odafigyeltünk arra is, hogy a díjazott gyerekek a tárgyjutalmon kívül egy családi élményre szóló belépőt is kapjanak, ezzel erősítve a pozitív indirekt hatásokat a családi működésre. Támogatóinknak tartozunk köszönettel, hogy a helyezést vagy különdíjat elért gyerekek strandra, gyerekvasútra, vasúttörténeti parkba, láthatatlan kiállításra, és családi cukrászdázásra szóló belépőket vihettek haza.

Eszközéigényét tekintve a kiállítás installálására, a tárgyi jutalmak beszerzésére, és a családok vendégül látására kellett figyelmet fordítanunk.

2. Külső helyszíneken elérhetővé tett szolgáltatásaink

2.1. Szülők Iskolája a Budenz József Általános Iskola és Gimnáziumban

A Budenz József Általános Iskola és Gimnázium pedagógusa a szülők kérésére kereste meg az óvodai és iskolai szociális segítő, azzal, hogy a szülők a serdülőkor nehézségeiről és azok kezelési lehetőségeiről szeretnének többet tudni és hallani.

A Szülők Iskolája az igényekre reagálva épült fel. A 1,5 órás alkalmakat 2 nagyobb részre lehetett bontani. Az csoportalkalmak első felében elméleti áttekintést adtunk a kért témáról, majd ezt követően az alkalmak második felében a szülők szabadon kérdezhettek, megoszthatták személyes élettörténetüket, és kérhették a családterápiás szemlélettel rendelkező 3 csoportvezető kolléga tanácsát, meghallgatták meglátásaikat. A foglalkozásokon való részvételi szándékot nem kellett előre jelezni, az egyes alkalmak nem épültek feltétlenül egymásra, a csoport nyitott csoportként működött. A szülők elfoglaltsága és a téma által érintettsége határozta meg a résztvevők számát, volt olyan alkalom amikor 7, volt olyan amikor 20 szülő volt jelen a foglalkozáson.

A szülőkkel a programelem tervezésekor 4 alkalomban állapodtunk meg. A csoportvezetők minden találkozásra prezentációval és szakirodalom ajánlóval készültek, alkalmanként a szülők házi feladatot is kaptak.

Az alábbiakban felvillanásszerűen szeretnénk bemutatni, melyek azok a témák, amelyek előkerültek, és mik azok a kérdések, amelyekkel foglalkoztunk a csoportfoglalkozások alkalmával.

Az első csoportfoglalkozásra behívott témák voltak: a család, mint rendszer; az életciklusok találkozása; a serdülőkor. Emellett a szülők áttekintést kaptak a kríziselméletekről, és a hatékony családi megküzdési módokról.

Az első alkalom végén a szülők „házi feladatot” kaptak, viselkedésnaplót lehetett készíteniük három „kritikus helyzetről”, melynek célja a tudatos megfigyelés és önreflexió volt. Az előadáshoz készített prezentáció linkje elérhető: <https://prezi.com/p/ks87xp1vfuag/?present=1>

A második alkalommal a viselkedés napló megbeszélését tűztük ki célul, illetve az erőszakmentes kommunikációnak és a „4 fül-modellnek” – a valóság észlelésének, az üzenetek lehetséges aspektusainak a feldolgozására került sor.

<http://rambala.hu/az-eroszakmentes-kommunikacirol/trening-anyagok>

<https://prezi.com/p/tgl5vtigoepd/?present=1>

A harmadik alkalommal a kamaszkorról kaphattak a szülők új ismereteket, és ezzel kapcsolatban indult be a párbeszéd: „Normális” kamaszkor, vagy krízisállapot? Laufer-féle vészjelek; Testvérkapcsolatok.

<https://prezi.com/p/sjmwfni8wksb/?present=1>

A negyedik alkalommal személyes találkozásra már nem kerülhetett sor, a koronavírus helyzet miatt. A szülőknek felajánlottuk az online alkalmat, azonban ők egyhangúan a szeptemberi személyes találkozás lehetőségét választották, mivel nehézséget okozott számukra a nyugodt környezet biztosítása. A befejező alkalom témája a Testvérféltékenység, és mindannak összefoglalása, amikről az elmúlt alkalmakkal szó esett.

<https://prezi.com/p/sjmwfni8wksb/?present=1>

https://gyermekpszichologus.blog.hu/2016/07/23/5_nevelési_hiba_mely_elmelyíti_a_testverfel_tekenyseget

<https://www.medveczkykata.hu/testverfeltekenyseg-hogyan-neveljunk-jo-testvereket/>

2.2. Mesetábor

A tábor szervezésével a COVID-19 által teremtett helyzet kihívásaira reagáltunk. Célunk az volt, hogy a veszélyhelyzet elmúltával segítsük a kerületben élő szülők munkába történő visszatérést azzal, hogy a kisgyerekek szünidei felügyeletét egy hétig biztosítjuk. A résztvevőknek az ebéd költségén túl egyéb hozzájárulást nem kellett fizetniük.

A Tábor célcsoportjának a kisiskolás (alsó tagozatos) gyerekeket, és szüleiket határoztuk meg, összesen 10-15 kisgyerek részvételével számolva. A jelentkezést első körben a gondozott családok számára nyitottuk meg. A meghirdetett férőhelyek száma kevésnek bizonyult, figyelembe véve azt, hogy az első 5 jelentkező valamilyen speciális igénnyel (sni, adhd, btm stb.) bírt. Ezért azonnal felajánlottunk egy alternatív – augusztusi – időpontot is. Ezzel tudtuk annak a lehetőségét is biztosítani, hogy a júniusi csoportban homogénebb korosztály jelenjen meg.

Végül 13 gyereket vállaltunk a 2020. június 22. – 2020. június 26. között megrendezett Mesetáborba, közülük két főnek volt speciális szükséglete.

A Táborban a Kristálygömb című mesét dolgoztuk fel a mozgás, játék, alkotás eszközeivel. A tábor témáját adó meséhez hozzárendeltünk olyan szociális kompetenciákat, melyeket fejleszteni kívántunk: önbizalom, problémamegoldás, felelősségvállalás (önmagunkért, a tetteinkért), önazonosság.

A tematika kidolgozás során az alábbi eszközöket használtuk: gyerekjoga gyakorlatok; meseolvasás; szabad játék – mozgás; kézműves foglalkozások, bibliodramatikus feldolgozás; filmkészítés; akadályverseny.

A Tábor végére családi záróeseményt hirdettünk, mert fontosnak éreztük, hogy a szülők igény szerint megismerhessék a táborban történeteket, a mesét, a játékokat, és visszajelzést kaphassanak a gyerekekről. A gyerekek elkészített munkáiból kiállítást rendeztünk, majd a műveket hazavihették a gyerekek.

A Mesetábornak óriási sikere volt, mind a gyerekek, mind a szülők körében. A második nap reggelén a Tábor nyitására érkezett kolléga a meghirdetett időpontban (7:45-re lehetett legkorábban érkezni) egy csapat gyereket talált a kapuban, miközben a szülők hitetlenkedve mesélték, hogy reggel azonnal indulni akartak a gyerekek, sőt volt, aki az első nap estjén azzal aludt el, hogy bárcsak éjjel is a Mesetáborban lehetne. A siker kitartott egész héten, délutánonként 17.00 órakor a gyerekek nem akartak hazamenni, a záróeseményünk egy nagy, közös ünneplésbe torkollott.

A tábor vezető kollégák tudása és szakmai tapasztalata (szociális munkás, pszichológus, tanár, művészetterapeuta, családterapeuta, gyerekjogaoktató) nem összeadódott, hanem megsokszorozódott. Olyan elfogadó, biztonságos, de keretek között tartott légkört sikerült teremteni, amiben a kézműves foglalkozásokon szárnyaló lányok épp olyan jól érezték magukat, mint a folyamatosan egyszemélyes támogatást és foglalkozást igénylő SNI-s kisfiú. Azáltal, hogy sok segítő jutott a gyerekekre, biztosítani tudtuk az egyéni odafigyelést. A Tábor ideje alatt a segítő felnőttek mindvégig elérhetőek voltak, ha kellett irányítottak, ha kellett, engedtek, ezzel tartva biztonságban a gyerekeket.

A táborvezetők elfogadó attitűdjét a gyerekek hamar megérezték, megélhették a szabadságot a játékban és az alkotásban egyaránt. Igényeikre reagáltunk, azon az áron is, ha az az eredetileg tervezetthez képest programmódosítással is járt. A gyerekeknek szabadságot és biztonságot adott egyszerre, hogy az általuk életre hívott folyamatot hagytuk magától hatni/működni. A felkészült szakemberek a mese eszközével, az általa teremtett varázslattal, és a tudatosan felépített, hozzárendelt játékokkal a célul tűzött szociális kompetenciák fejlesztését a szülők által is érzékelhető módon tudták megvalósítani a Mesetábor alatt.

„Hanna annyira élvezi a tábor, azt mondta ez eddig a legjobb tábora. Köszönjük!”

„Biztosíthatom Önöket, hogy Panna remekül érzi magát a táborban. Minden nap lelkesen mesél, hogy milyen jól érzi magát és mennyi barátja van (felnőtt is :) Ma úgy jött haza, hogy egész nyáron ide szeretne járni! Jól esik neki végre közösségben, gyerekek között lenni és a beszámolója alapján egy nagyon lelkes és szeretetteljes közegben tölti a napot.”

„Szerintem nagyon jól érzi magát Panni! Már hiányoztak Neki a barátok, és a kézműveskedés különben is nagyon nagy kedvenc! Meglepődtem, de nekem is azt mondta, hogy megette az ebédet, pedig Panni nagyon válogatós különben. Legjobban az akvárium tetszett neki az ebédelésből!”

A Mesetábor volt a leginkább költség- és eszközigényesebb programelemünk. Itt számolnunk kellett a gyerekek egyenként csomagolt tízóráijával, uzsonnájával, a táborvezetők ebédelésének költségével, a záróalkalomra szervezett vendégséggel, a helyszín rendbe tételének és a folyamatos fertőtlenítésnek a költségeivel, valamint a szükséges kézműves eszközök és játékok beszerzésével is.

3. Mentálhigiénés csoportok

A modellprogram során összesen 4 – klasszikus értelemben vett – csoportot tudtunk elindítani. Az Önismereti csoport gyerekeknek (5 gyermekünk részvételével), és a Családi egyensúly workshop (6 szülő részvételével) a Vásáry Tamás Alapítvány közreműködésében szerveződött, szakmai tartalmuknak ismertetése az Alapítvány beszámolójában olvasható. Az alábbiakban az intézményünk által szervezett és lebonyolított két csoport bemutatása következik.

3.1. Apa csoport

Az apa csoportot az egyéni esetkezelést végző kollégák hívták életre. A családokkal folytatott szociális segítő munka során a női munkatársak úgy érezték, hogy a különélő apák számára ebben a speciális élethelyzetében érdemes lenne a csoportmunka nyújtotta előnyöket megragadni, ezzel téve teljesebbé a segítő munkát.

Célunk volt, hogy az apák személyes megosztásaikkal közelebb kerülhessenek ahhoz a gyászhoz, amit a különválás során átéltek. Megismerhették egymás apai szerepét, a válással kapcsolatos elakadásaikat és problémáikat, ami a jelenre is hatással van.

A toborzást a csoport indulása előtt másfél hónappal kezdtük meg. A plakátos és az online hirdetésen kívül a Család- és Gyermekjóléti Központ családsegítői és esetmenedzserei minden gondozott apa számára felajánlották a csoporton való részvétel lehetőséget. Meghirdetett csoportunkra, illetve az előzetes 30 perces interjúra 9 apa jelentkezett. Az interjú alkalmával ismertettük csoportunk célját, felépítését, de elsősorban az apák motivációira, és az elvárásokra voltunk kíváncsiak. A csoportot egy női és egy férfi kolléga vezette, általános szociális munkás illetve családterapeuta végzettségekkel.

A csoport 7. alkalommal indult, a harmadik alkalomra ötvenen jöttek el, és ők a csoport végéig megmaradtak. A foglalkozást heti egy alkalommal tartottuk másfél órában (2020 februárja és 2020 májusa között). Az apa csoport 5 alkalomra szerződött. A járványügyi helyzet miatt a csoport a negyedik alkalom után – egy hónap kihagyással – át kellett térjen az online formára, megtartva az eredetileg meghatározott időkeretet és időpontot. A csoport újraszervezése új „megérkezést” igényelt, de ezen kívül a csoporttagok reflexiói, és csoportvezetők visszajelzései is indokolták azt a döntést, hogy a csoport lezárása végül a nyolcadik találkozón történt csak meg.

A csoportalkalmak az erőforrásokat előhívó „Élet-fa” projektre épültek. Ezzel a résztvevők rálátást kaptak arra, hol tartanak jelenleg a válás okozta gyász feldolgozásában, egyúttal segítséget kaptak a múlt adta erőik mozgósításához, a jelen megküzdéseikhez és a jövő lehetőségeinek megtalálásához, belső és külső motivációik, valamint képességeik tudatosításához.

A projekt vezérgondolata: Problémáinkat – legyenek azok kisebbek vagy akár traumatikusak – akkor tudjuk sikerrel megoldani, ha a probléma/trauma által nem sérült személyiségünk megerősítjük és ebből a pozícióból tudunk a nehézséget okozó helyzetekre tekinteni. Ebben tud segíteni ez a projekt oly módon, hogy jelentőségteljessé teszi azokat a történeteket is az életünkben, amelyek eddig kisebb hangsúlyt kaptak, pedig azokról a készségeinkről és képességeinkről mesélnek, amelyek fontos erőforrásainkat adhatják. Milyen gyökerek segítenek a talpon maradásban, milyen kapcsolatok alakították ki, tartják életben és erősítik meg értékeinket, az életszemléletet, ami segít eligazodni a világ dolgaiban. Ezek végiggondolása, tudatosítása erőt ad. Ha felidézzük életünknek azokat a történeteit, amelyek a számunkra fontos emberekhez kapcsolódnak, akkor megerősödik az az érzésünk, hogy nem vagyunk egyedül. Ugyanígy az összetartozás érzését erősíti az is, ha problémáinkat hasonló problémákkal küzdő emberek társaságában tudjuk körbejárni. Az erőforrások nem csak összeadódnak, de az együttes élménnyel is gazdagodnak.

A csoportalkalmak során azt tapasztaltuk, hogy az apák egymáshoz képest nagyon különböző szinten tartanak a gyász megküzdésében. Nagyon jó lehetőséget kaptak a csoportban arra, hogy más nézőpontból, egy másik „szemüvegen” keresztül láthassanak rá saját helyzetükre és lássák azt is, mások hogyan küzdenek meg a hasonló problémákkal. A csoporttagok egymás támogatóiként és tanácsadóiként is funkcionáltak, a csoport alatt én-közlést használva reflektáltak egymás megosztásaira.

A csoport egyik legnagyobb nehézsége az online térre történő átállás volt, ami technikailag és a kommunikációs csatorna miatt is nehézségekbe ütközött. Volt olyan csoporttag, aki a megbeszélte időponthoz képest csak később tudott csatlakozni, és olyan is előfordult, hogy valaki képet, illetve hangot nem tudott beállítani az asztali számítógépén.

Az addigra már mindenki által megrajzolt fák bemutatása az online térben szintén nehezebb volt, hiszen csak monitoron keresztül megosztva tudtuk a munkákat elemezni. Így az apró részletek, színek, formák, nem úgy érvényesültek, mint ahogy az a valódi csoport-térben történt volna.

A tapasztalatok és a nehézségek azt mutatták meg számunkra, hogy a csoport valóban hiánypótló a család- és gyermekjóléti ellátás rendszerében. Új szolgáltatásunkkal lehetőséget tudtunk biztosítani az apák számára, hogy megoszthassák történetüket arról, milyen apának lenni egy válás, gyász után, milyen erőforrásokból képesek felépíteni a jövőjüket apaként, férfiként.

A csoport megvalósításához filckre, rajzeszközökre, nagyméretű papírra, és flipchart táblára volt szükség.

3.2. Drámacsoport

A drámapedagógiai módszertanra épülő tematikus csoportunk 13-18 éves kamaszoknak szólt. A 8 foglalkozásra tervezett tematika kidolgozásakor elsősorban az ő érdeklődési körükben kerestünk olyan feldolgozható témákat, amikben mérhető változást feltételeztünk.

A csoport megtartására egy szociális munkás végzettségű és két drámapedagógiát végzett szakembert kértünk fel. Minden csoportfoglalkozáshoz egy edukációs, egy színházi, illetve művészetterápiás elemet illesztettünk, és a csoportot feldolgozó, reflexiós elemekkel zártuk.

A tematika a következő témaköröket határozta meg: technológia, család, önazonosság, minták és értékek, közösség, életfilozófia, összefoglalás és reflexió. A témákhoz kapcsolódóan választottunk eszközöket, mint pl. az improvizációt, rövid helyzetgyakorlatok eljátszását, ötletvihart, művészetterápiás eszközöket, reflexiós beszélgetéseket. A csoport kéthetente találkozott, két órában, melybe egy 10 perces szünetet iktattunk be. A foglalkozások végén fél órás csoportvezetői megbeszélést tartottunk, amiben összefoglaltuk a tapasztaltakat és ha szükségesnek láttuk, újra hangoltuk a következő foglalkozás témáját, elősegítve a csoportdinamikai folyamatokat.

A kéthetente megvalósuló találkozások alkalmasak voltak, hogy mindig vissza tudjunk csatolni az előző alkalomhoz, intenzitását tekintve is megfelelő volt, jól be tudott illeszkedni az iskolai rendszerbe. Már a második alkalommal láttuk, hogy a fiatalok szívesen jönnek és töltenek két órát együtt.

A toborzást a csoport indítása előtt egy hónappal kezdtük meg. A második kerület iskolái számára készítettünk plakátot, mely minden érintett iskolában kihelyezésre került. Ezen kívül a második kerület Facebook oldalán, a kerületi újságban, és az Erődtér Ifjúsági Tér Facebook oldalán is megjelentettük bemutatkozó brosúránkat.

A foglalkozáson 8 fő 14-17 éves fiatal (5 lány 3 fiú) vett részt. Az első csoportfoglalkozásnak a célja az ismerkedés, a csoportba megérkezés, egymásra hangolódás volt. Mindenki nyitottan, érdeklődően állt a csoporthoz. Annak ellenére, hogy még nem ismerték egymást, könnyen tudtak

kapcsolódni egymáshoz. Az első alkalommal közösen beszéltük meg a csoportszabályokat, ki mit vár a csoporttól, a csoportvezetőktől és a foglalkozásoktól, mi az, amit szeretne, hogy történjen és mi az, amit nem.

A technológiáról szóló foglalkozás segített bepillantást nyerni abba, hogyan látják a mai fiatalok a technológiai újításokat, hogyan használják az eszközöket, hogyan használják ki az információátadás felgyorsulását. Mivel a drámaelemmel való megjelenítés még új volt számukra, ezért a feladat előkészítése és végrehajtása több időbe telt, de meglepően kreatívan adták elő elképzeléseiket. A folyamatba mindenki aktívan bekapcsolódott, aki elakadt a feladat bemutatásában, azt támogatóan segítették a többiek.

A család témakörnél megmutatkozott a családban zajló dinamikák sokszínűsége. Több fiatal elvált szülők közt él, van, ahol még aktívan zajlik a válás és vannak, ahol a szülők házasságban élnek. Az asszociációs (Dixit) feladatok segítettek a jelenlegi érzéseket kifejezni a családról való gondolkodásban. A csoport feldolgozó részében a konfliktusos kapcsolatokról is könnyebben tudtak már beszélni, az időkeretet is ki kellett 15 perccel bővíteni.

Az identitásról szóló foglalkozáson arra kerestük a választ, hogy „ki vagyok én”. Ebben a művészetterápiás eszközöket hívtuk segítségül és az óra első felében mindenki elkészíthette a saját maszkját. Egy fehér, sima maszkot kapott mindenki, aminek a feladat szerint a belső oldalára azt festhette, ami a belső értékeit, érzéseit jelenítette meg, amit csak ő ismer, míg a külső felületére a maszknak a mások által is látható külső jegyeit, gondolatait, érzéseit mutathatta meg. Ennél a feladatnál éreztük azt, hogy többen őszintén megnyílnak és olyan megosztásokat adnak a csoportban, ami még jobban elmélyíti az egymás közti kapcsolatot. Sajnos olyan megosztást is hallhattunk és láthattunk, amely komoly belső vívódást jelenített meg. Ebben az esetben a csoport végén, a csoportvezetői megbeszélésen lehetőségeket kerestünk a hatékony egyéni segítségnyújtásra. A következő alkalommal egy rövid egyéni beszélgetésben felderítettük, hogy a külső segítségnyújtás megtörtént, ezért a beavatkozásunkra nem volt szükség.

A mintákról, elvárásokról szóló csoport elsősorban a színházi improvizációra épült. Különböző rövid, rögtönzött helyzetgyakorlatokon élénk tárulhattak a családon belüli kommunikációk mintái, a konfliktusos kapcsolatok, döntési mechanizmusok és probléma megoldási módok. Mivel az improvizációban nem egy előre begyakorolt jelenetet kellett előadni, ezért a fiatalok spontaneitása valódi működésüket mutatta számunkra.

Az élet, a halál, a lét értelme mély filozófiai jelentéssel bír. Azt gondoltuk, hogy a kamaszok számára ez egy sokat vitatott kérdés jelenlegi életciklusukban. Ezen a csoportfoglalkozáson azt tapasztaltuk, hogy a téma mélyen érinti a csoportot, viszont a hozott feladatok nem érték el tervezett céljukat. A csoport elakadt, többen „lefagytak”, bagatellizáltak, vagy passzívvá váltak a feladatokban. A

csoportvezetői megbeszélésen reflektálva az eseményekre döntöttünk úgy, hogy módosítjuk a következő alkalom témáját és a csoportdinamikai elemekre helyezzük a hangsúlyt.

Utolsó élő találkozásunk a közösségről szólt, melyben mindenki elmondhatta, milyennek gondol egy jó közösséget. Közösségi értékeket rangsoroltunk, melyhez az értékeket a fiatalok rendelték hozzá. Ezután egy irányított vita-érvelés formát használva skáláztuk az értékeket, majd mindenki érvelhetett a sajátjai mellett, melyet a többiek demokratikusan megszavazhattak vagy elutasíthattak. Itt a konfliktuskezelés technikáit ismerhettük meg és azt is láthattuk, hogy a drámacsoport közössége hogyan támogatja egymást, értékeli döntéseit és ismeri el a másikat a közösségben. A foglalkozás második felében két jelenetet rendeztünk, amiben bemutathatták a csoport tagjai, milyen egy befogadó és milyen egy elutasító közösség. Ennek elemzését a következő alkalomra tettük át, az idő rövidsége miatt.

A záró alkalmat már nem tudtuk személyesen megtartani, mivel a vírushelyzet nem tette lehetővé. Megoldásként az online zárást ajánlottuk fel, melyet a fiatalok örömmel elfogadtak. A foglalkozás szintén két óra terjedelmű volt, mely időt aktívan kihasználtuk. Nehézséget jelentett a virtuális felület, a technika sokszor nehezítette a kommunikációt. A csoportba megérkezés, a kezdés és a feladatok instruálása is nagyon nagy koncentrációt igényelt a vezetés részéről. Mindazonáltal nagyon jó és ünnepélyes hangulatban telt a zárás, melynek végén egymás felé intézhettünk elismerő mondatokat, amit írásos formában tettünk meg. Néhány írás a csoportról, egymásról:

„Én imádtam ezt az egészet, a közösséget, a feladatokat, az összes együtt töltött időt. És erről beszéltem E-vel is, az ő nevében is nyilatkoznék: ő is imádta és nagyon örült, hogy ilyen sok jó fej embert ismert meg egy helyen.”

„A maszkkészítés az zenitális ötlet volt, a popcorn mindig megadta az alaphangulatot, mondjuk szerintem túl kevés volt az időnk és hamar vége lett az alkalmaknak.”

A csoportfoglalkozások alkalmával azt vettük észre, hogy a fiatalok egységként értelmezik magukat és egy új baráti közösséget hoznak létre. A „drámacsoportosok” tagjai összetartozóak, már a csoporttól függetlenül is tudnak egymáshoz kapcsolódni. Ennek megerősítésére programokat terveztek, melyet közösen fognak végezni. Többek közt elmentek a Burger Kingbe, a Millenárisra. Egy kezdődő párkapcsolatnak is szemtanúi lehettünk, ami a mai napig tart és a csoport által jöhetett létre. Fontos tapasztalás számunkra, hogy egy irányított tematikus vezetés mellett mennyire lehet segíteni a fiatalok szemléletformálását, egymás ítéletmentes megismerését. A résztvevők megfogalmazták igényüket a szeptemberi folytatásra is.

Összefoglalva a drámacsoport kamaszok számára elérte a célját. Úgy tapasztaltuk, hogy a feladatok által közelebb kerülhettünk azokhoz az érzésekhez, melynek segítségével megismerhetjük gondolkodásukat, kapcsolataik sokszínűségét, nehézségeiket, döntés mechanizmusait, amivel egy egészséges felnőtt identitást tudnak kialakítani maguk számára. Számunkra is fontos felismerések

történtek, melyek a szakmai attitűdben is változást hoztak. Új tapasztalataink elősegítik a hatékonyabb munkát a 13-17 éves kamaszkorú fiatalokkal való munkában, a csoportfoglalkozások újbóli megvalósításában, a tematikának és feladatoknak az újratervezésében.

A drámacsoport lebonyolításakor be kellett szerezni a kézműves technikákhoz kapcsolódó eszközöket, és a csoporttagoknak a foglalkozások alatt rágcálni valót is biztosítottunk.

Modellprogramunk az „A.” család életében – Esetbemutató

Az A. család előzménye:

A család évekkal ezelőtt, 2017 januárjában került először intézményünk látókörébe, amikor a különélő édesapa kért segítséget. Az édesanya ekkor már új férjével élt, és három gyermeket nevelt. A három gyermek közül a legidősebb a különélő édesapa gyermeke, a középső gyermek esetében apaság vélelmének megdöntése iránt per folyt, a legkisebb gyermek az édesanya új férjének gyermeke.

Az édesanya és a különélő apa között konfliktusos és nehéz évek állnak, mely a külön válással, a középső gyermek bizonytalan, rendezetlen helyzetével, és a szülőknél, családtagokban ennek nyomán keletkezett mély és komoly sérülésekkel vannak összefüggésben.

A legidősebb gyermek ebben a családi légkörben rendszeresen jár kapcsolattartásra édesapjához. Az élete háborúk és csatározások színtere, éveken keresztül nincs olyan kapcsolattartás, amely ne rendőri intézkedéssel kezdődne. A szülővel való kapcsolata átítatódik a felnőttek egymás iránti érzelmeivel, indulataival, komoly lojalitáskonfliktussal küzd, a szakértői vélemény sajátos nevelési igényt állapít meg, egyéb pszichés fejlődési zavar alapján.

A családdal folytatott segítő munka több irányból épült fel, alapellátás keretében segítettük őket, majd védelembe vételre került sor. Eközben az édesanya és a férje a családterapeuta kollégák vezette konzultációkra járt, a középső gyermek intézményünk gyermekpszichológusával állt kapcsolatban. A legidősebb gyermek állapota miatt egyéni terápiát igényelt, a konzultációs és a csoportos foglalkozások nem voltak relevánsak estében.

A család kezdettől fogva elfogadja és igényli intézményünk segítségét, a Budapesten élő szülők együttműködők.

Az A. család részvétele a modellprogramban:

A modellprogram elindításakor a család további támogatását fontosnak tartottuk. A novemberi családi napra az édesanya, férje, és a két kisebb gyermek eljött, a szülők az Ölel át workshopon aktívan részt vettek. A legidősebb gyermek 2019 őszén nem tartózkodott Budapesten, 4 hónapig vidéken volt az édesapánál.

A család a tavaszi kirándulásra bejelentkezett, a középső gyermek két óvodás barátjával/családjával együtt.

Az apa csoport beindításában, az elvárások megfogalmazásában a férj aktívan részt vett, a csoportnak később meghatározó tagja lett. Ő már túl volt egy házasságon, váláson. A csoportban nem csak a különélő apa nézőpontját tudta megjeleníteni, hanem az új párkapcsolatba belépő férfi (nevelőapa) kérdéseit és élményeit is. Nagyon bátran, hitelesen, jó érzékkel segítette a csoport működését.

Az Ölelj át programra a házaspár bejelentkezett, hiszen az évek óta zajló hivatalos eljárások és perek, a „háború” megterheli párkapcsolatukat.

A legnagyobb fiú Á. eljött a Mesetáborra. Az első napon (a júniusi melegben) fekete, steppelt, kapucnis kabátban érkezett, és leült egy külön asztalhoz. Rögtön lerajzolt egy vértől csöpögő fegyvert, és kirakta arra a falra, ahová a táborban készült alkotások kerültek. Kontaktusba tudták őt vonni a felnőttek, de nem lehetett másról beszélni vele, csak a fegyverekről, harcról, arról, hogy mit/kit hogyan kell elpusztítani, megölni. Két napig jött a steppelt fekete kabátban, kedden délután már bent felejtette a fogason. Közben nagyon provokatív módon mesélte családjá történetét, a vele történt eseményeket. Szerdán délután amikor megérkeztek érte, épp kint fociztunk, és könnyedén megemléttük a szülőknek, hogy meleg van, kerestünk rövidujjú pólót, de nem találtunk. A szülők elmondták, a legidősebb gyermek nem szívesen hord rövidujjút, rövidnadrágot pedig a legnagyobb melegben sem hajlandó felvenni.

Á. a táborban nagyon jól érezte magát. A gyerekekhez csak alkalmilag, egy-egy játék erejéig tudott kapcsolódni, és folyamatos külön figyelmet, törődést igényelt. Maga is elmondta, hogy jó itt neki, biztonságban érzi magát. Csütörtökön reggel már rajta volt a póló, délután először rajzolt olyasvalamit - egy képzeletbeli várost - ahol már nem az erőszak dominált. Pénteken egész nap rövid nadrágban, pólóban volt.

A siker persze nem teljes. A pénteki nap utolsó játékában a mesében történetekkel összefüggésben a gyerekek egy „tükröt” (papírtányért) kaptak a nyakukba, és arra kértük őket, adjanak egymásnak visszajelzést, írják a másik tányérjába, amit megszerettek benne, amit kedveltek, vagy akár a pozitív közös élményeket. A cél az volt, hogy amikor belenéznek a saját tükrukben, meglássák azt, ami szerethető bennük, az értékeiket, és hazavihetővé tegyék számukra mindazt a sok pozitív emléket, amit az egy hét alatt szereztek.

Á. tányérjába is szerettek volna írni a gyerekek és a felnőttek, de nem engedte. Hiába próbálkoztunk, a tányért folyamatosan elrántotta. Amikor mégis sikerült beleírunk (zsivány, kedves, jó humorú...) elkezdte kisatírozni a szavakat. A feladat végén mindenki ragyogó arccal olvassagatta az ajándékait, ő csak fél szemmel nézett a tükrébe, és elkezdte széttépkedni a tányért.

Amire ez az egy hetes tábor elég lehetett, azt elérte az ő esetében, de a szakemberek és a szülők számára is nyilvánvaló, hogy további terápiás támogatásra van szükség.

A modellprogram célcsoportja

A program célcsoportját a főváros II. kerületében élő, valamint az intézményünkkel már kapcsolatban álló, gondozott családok jelentették. A modellprogram tervezésének fázisában ügyfeleink körében előzetes szükségletfelmérést végeztünk. Személyesen kértük a családokat arra, hogy igényeiket, szükségleteiket fogalmazzák meg, ezáltal legyenek segítségünkre a megfelelő, adekvát programelemek megtervezésében.

A gondozott családok számára tervezett programok esetében a személyes kapcsolatfelvételt preferáltuk, arra kértük az esetet vivő kollégákat, hogy egy segítő beszélgetés keretében tájékoztassák ügyfeleiket a program indulásáról, lehetőségeiről.

Azokat az ügynevezett alacsonyküszöbű programelemeket, amelyek preventív jellegűek, és a kerületben élő családokat kívánják megszólítani, több csatornán keresztül is próbáltuk eljuttatni az érdeklődőkhöz. Egyrészt a korábban már említett, 2019 novemberében rendezett családi szombatunkon a személyes kapcsolatfelvétel és ajánlattétel lehetőségét használtuk ki (tájékoztató workshopok), másrészt az online felületeken (intézményi, kerületi Facebook-oldal, intézményi honlap, kerületi Facebook-csoportok), a kerületi újságban, és az óvodai-iskolai szociális segítőkön keresztül is promotáltuk szolgáltatásainkat, programjainkat.

Az intézményünkben megjelenő jellemző problémátípusok (családi-kapcsolati konfliktusok), az ügyfelek (szülők) szociokulturális mutatói – magas iskolai végzettség, stabil anyagi körülmények, erős érzelmi bevonódás –, és a hatósági intézkedések alacsony száma miatt modellprogramunkba bármely gondozott családunk bekapcsolódását kívánatosnak tartottuk, fontosnak éreztük.

A gondozott családok esetében jellemzően évekig elhúzódó eljárásokkal találkozunk, a jogorvoslati lehetőségek teljes körű kimerítésével. Ezért a programelemek lehetséges pozitív hatásának szempontjából nem a hatósági intézkedések véglegessé válását, a védelembe vételi megszüntetését tartottuk meghatározó tényezőnek. Nem éreztük célravezetőnek azt sem, ha előre meghatározzuk a bevont családok megoszlását (alapellátás által érintett, védelembe vett, nevelésbe vett gyerekek/családok).

Intézményünk többféle speciális szolgáltatást is biztosít. Szakemberink az elmúlt évek során több csoportfoglalkozás beindításával is próbálkoztak, de érdeklődés hiányában nem tudott mindegyik csoport elindulni. Ebből kiindulva kockázati tényezőként vettük figyelembe a program során az önként jelentkezés hiányát, és a lemorzsolódást. Előbbivel sok energiabefektetés árán sikeresen

megbirkóztunk, utóbbi szerencsére nem jelentett komoly veszélyt a csoportok működése szempontjából.

A kockázatok megelőzése érdekében kiemelt fontosságúnak tartottuk az előzetes igényfelmérést, és a több csatornán futtatott promóciót – kiemelve a személyes megszólítás lehetőségét.

Szintén a kockázati elem csökkentését szolgálta, hogy azokban az esetekben, ahol erre a szakmai szempontok alapján lehetőség van, a csoportfoglalkozásokat nem zárt, hanem nyitott rendszerben terveztük. Így biztosítottuk a későbbi csatlakozás lehetőségét, illetve azt, hogy a csoporttagok alkalmi akadályoztatása ne zárja ki a további részvételt.

A program alap gondolata volt, hogy a résztvevő szülők, gyerekek és családok mentális támogatásával elősegíthetjük családi rendszerük stabilizálódását. A szülői kompetenciák megerősödésével a programban résztvevők magabiztosabbá válhattak, a megvalósuló programelemek megnyugvást, visszaigazolást, kiegyensúlyozottságot hoztak a családok életében. Némely programelem esetében reméltük azt is, hogy a program lezárultát követően megmarad a kapcsolat a csoporttagok között, amely valóban be is következett (lásd: drámacsoport). A közösségi kapcsolatok erősödésével olyan erőforrás birtokába juthattak a résztvevők, amely szülői/családi szerepeikben hosszú távon is támogató hatással bír.

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe /elemeibe bekapcsolódó klienskör	Modellprogram elemét /elemeit teljesítő klienskör
Védelembe vett gyermekek száma	38	14	14
Alapellátás által érintett gyermekek száma (célcsoportok kívül)	327	17	15
Óvodai iskolai szociális segítő tevékenység mentén programelembe bevont gyermekek száma	3022	135	134
Összes bevont gyermek száma	-	166	163
Védelembe vett gyermekek családjainak száma	26	7	7
Alapellátás által érintett gyermekek családjainak száma (célcsoporton kívül)	215	10	8
Programelembe bekapcsolódó szülők száma	-	105	103

Szakemberek

A modellprogram megvalósítása során mindössze egy külsős szakértőt foglalkoztattunk, aki a drámacsoportunk vezetésében vett részt. Munkatársaink felkészültsége, szerteágazó szakmai végzettségeik, a szociális szakmában és egyéb területeken szerzett munkatapasztalataik a megvalósítás folyamatában „aranybányaként” funkcionáltak. A programban résztvevő munkatársaink végzettségei a teljesség igénye nélkül: szociális munkás, pedagógus, pszichológus, családterapeuta, családkonzulens, jogász, gyerekjoga oktató, drámapedagógus, mentálhigiénés szakember, művészetterapeuta.

A programba belépő kollégák szakmai elhivatottsága példaértékű volt. Feladatuknak érezték, és személyes kihívásként élték meg a programelemek minél magasabb színvonalú megvalósítását. A csoportvezetőkkel, a táborvezetőkkel, a kiadvány készítőivel egy-egy programelem megvalósítására szerződünk, így az elvárásokat, a feladatokat és vállalásokat világosan és egyértelműen meg tudtuk fogalmazni, motivációs nehézségek nem merültek fel.

A modellprogram a mentálhigiénés támogatásra épült. Talán ezért alakult úgy, hogy a családsegítőként és esetmenedzserként foglalkoztatott munkatársainkat szinte egyáltalán nem tudtuk bevonni a program megvalósításába. Az óvodai – iskolai szociális segítők, az utcai szociális munkások és a tanácsadóként foglalkoztatott kollégák aktivitása azonban kiegyensúlyozta a helyzetet.

Az összetartozás, a közös cél, az előremutató gondolkodás, a megoldás keresése és az új kihívásokhoz való folyamatos alkalmazkodás jellemezte a kollégák munkáját. Ha ebben a koronavírus által alakított helyzetben a pályázat keretében mód lett volna a szakemberek rezilienciájának vizsgálatára, úgy véljük, munkatársaink kimagasló eredményeket mutatnának.

Az összetartozásnak, a veszélyhelyzet diktálta újra tervezésnek, és a nagyfokú alkalmazkodási képességnek egyik legszemléletesebb példája esetünkben a Mesetábor megvalósulása. A Tábor 2020. június 22-én nyitott, úgy, hogy a szervezés lehetősége 2020 májusában, a veszélyhelyzeti korlátozások feloldásakor realizálódott számunkra. Ekkor azonban még nem tudtuk, milyen helyszín áll majd rendelkezésünkre. 2020. június 4-én három héttel a nyitás előtt derült ki, hogy intézményünk a nyári időszakban – a Mesetáborra is – használhat egy régi óvodaépületet. Az óvoda kulcsait június 8-án vehettük át, azaz két héttel a nyitás előtt birtokba vehettünk egy olyan leharcolt épületet, amelyet hónapok óta nem használt senki. Talán egyszerűbb lett volna a hagyományosan használt közösségi térbe szervezni a Mesetábort, az intézmény munkatársai azonban egyértelműen úgy gondolták, hogy a saját kerttel rendelkező kertvárosi óvoda sokkal jobb helyszín egy belvárosi bérház földszinti-alagsori épületénél.

A helyszín berendezése és alkalmassá tétele az intézmény valamennyi kollégájának összefogását, szervezett és összehangolt munkáját kívánta meg. Két héten keresztül takarítottunk, ablakot pucoltunk, kertet rendeztünk, és szobákat csinosítottunk. A Tábor nyitására minden munkával elkészültünk, az óvodát és a csoportszobát gyermekbarát, kedves, jó hangulatú helyé varázsoltuk.

2. számú tábla: Szakemberek száma és szakmai végzettsége programelemenként

Programelem	Hozzárendelt kollégák száma	A kollégák szakmai végzettsége
Apacsoport	2 fő csoportvezető	általános szociális munkás, mentálhigiénés családtudományi és családterápiás szakember, autogén tréner
Drámacsoport	3 fő csoportvezető (1 fő külsős szakember)	általános szociális munkás, drámapedagógus, mentálhigiénés családtudományi és családterápiás szakember, szociálpedagógus
Szülők Iskolája	3 fő csoportvezető	szociális munkás, mentálhigiénés családtudományi és családterápiás szakember, autogén tréner, gyerekpszichológus
Mesetábor	5 fő csoportvezető	tanár, általános szociális munkás, mentálhigiénés családtudományi és családterápiás szakember, autogén tréner, gyerekpszichológus, gyerekjoga oktató, művészetterapeuta

Szakmai kihívások

Már a tervezés fázisában kiderült, hogy az esetvitelben dolgozó munkatársak (családsegítők és esetmenedzserek) érdeklődése és nyitottsága a program iránt kisebb, mint amire számítottunk. A pályázatban való közreműködést nem lehetőségnek, mint inkább feladatnak látták. Ettől az ügyfelek körében végzett igényfelmérés is elnehezedett, hiszen olyan kollégáktól vártuk, hogy a pályázatban való részvételre bátorítsák az ügyfeleket, akik maguk sem voltak meggyőződve a pályázat adta pozitívumokról. Az igényfelmérést aztán egy lépéssel koncentráltabbá tettük, de a kliensek válaszáinak és reakcióinak összegzése így is túl sok időt és energiát vett el.

Végül a megvalósítás során leginkább azok a kollégák tudták mozgósítani energiáikat, akik tanácsadóként, vagy óvodai-iskolai szociális segítőként dolgoznak az intézményben.

Kihívásként éltük meg azt is, amikor programjainkat az óvodákon, oktatási intézményeken keresztül szerettük volna a szülők figyelmébe ajánlani, de ők kevésbé voltak kaphatóak erre a feladatra. Visszajelzéseik alapján – a plakátok kihelyezésén túl – személyes kontaktus keretében nem szívesen ajánlanak új szolgáltatást a szülők figyelmébe, mert határaik átlépésének érzik ezt. Hiába látják, érzékelik, hogy egy családnak szüksége lehet plusz információra, segítségre, elzárkóznak attól, hogy azt direkt módon megajánlják. Tapasztalatunk szerint a megfelelő beavatkozási pont megtalálása komoly dilemmákat okoz a szakemberek számára, kompetenciahatáraikra hivatkozva gyakran hárítanak. Sokkal könnyebben ment ez a folyamat azokban az intézményekben, ahol a szakemberek egymás közötti, és a szakember-szülő közötti

nyílt kommunikáció működik, ahol volt már tapasztalati megélése annak, mit is jelenthet egy család, vagy egy óvoda/iskola életében a szociális segítő munka.

A pályázat tapasztalatai alapján talán át kell értékelnünk intézményünk külvilágba történő kilépésének, megjelenésének lehetőségeit is – lehet-e az intézmény honlapját, Facebook-oldalát trendibbé, érdekesebbé, követhetőbbé alakítani? Hogyan tudjuk hátrahagyni, meghaladni azt a társadalmi szemléletet, miszerint a család – és gyermekjóléti központ megjelenése a család életében szükségszerűen negatív asszociációkat, félelmeket aktivál, és intézményünket – legalábbis kezdetben – automatikusan a „nemkívánatos” kategóriába sorolja?

Az a kommunikációs csatorna, amely a leghatékonyabbnak bizonyult a program megvalósítása során, a személyes kontaktus volt. Ügyfeleink személyes megszólítása, és az óvodavezetőkkel, iskolavezetőkkel történő személyes találkozás tudott bemozdítani folyamatokat, kellett, hogy a sokadik e-mailen túl, előben lássák és hallják a kollégáinkat.

Ha nagyon leegyszerűsítve ragadjuk meg a következő szakmai kihívást, akkor fogalmazhatunk úgy is, hogy a főváros II. kerületében a családok anyagi helyzete stabil, az ingyenesen nyújtott szolgáltatások „gyanúsak”. A vásárolt szolgáltatások nagyobb szakmai elköteleződést, beépített garanciákat, és a számon kérhetőség lehetőségét biztosítják a szülők számára, ráadásul nagyobb eséllyel marad bent valaki egy csoportban, amelyért sok tízezer forintot kifizetett. Intézményünk ingyenes programjai iránt ezért általánosságban nem volt akkora érdeklődés, és a lemorzsolódás gátjaként sem tudott funkcionálni a befizetett részvételi díj.

COVID-19

A vírus miatt elrendelt veszélyhelyzet újragondolásra késztett bennünket. Hiába tartottunk előre a szervezéssel, bizonyos programelemeket el kellett engednünk. Az Ölelj át csoport, és az Ökumenikus Óvodába szervezett Szülőcsoportunk nem tudott elindulni. A „Mamakukk” elnevezésű csoportunkat (Szülőklub babákkal) novembertől nem sikerült elindítanunk. Februárban úgy döntöttünk, hogy a csoport helyszínét adó terembe szakmai előadásokat, belső továbbképzéseket szervezünk, de az első alkalmat már nem tudtuk megtartani a vírus miatt.

A 4 évszak 4 kilátó program tavaszi, nyári kirándulásait, illetve a májusi Családi napot szintén le kellett mondanunk.

A működő csoportok online térbe történő áttérését már ismertettük az egyes csoportok beszámolóinál. Összességében úgy értékelhetjük, hogy a személyes kapcsolódások elvesztése veszteséggel járt, a személyesen indult csoportok online formában kevésbé hatékonyan tudtak csoportként funkcionálni.

Pozitív hozadéka is volt azonban a vírusnak, a kollégák rugalmasságáról és újratervezési képességéről győződhattunk meg általa. A Mesetábor lehetőségét a veszélyhelyzet hozta el, a Tábor megszervezése és a kollégák összefogása példa nélküli volt.

Szakmai innovációk értékelése

A modellprogram megvalósítása során gyermekjóléti innovációként értékeljük az alábbiakat:

1. Nagy hangsúlyt helyeztünk a külső helyszíneken megvalósuló, alacsony küszöbű, preventív jellegű családi programok szervezésére. Célunk a szemléletformálás, a kapcsolatteremtés volt, egy konkrét élményen (családi nap, kirándulás, kiállítás, mesetábor) keresztül.
Hosszú távon hasonló programelemek beépítésével esélyünk lehet arra, hogy a család- és gyermekjóléti központhoz pozitív élmények, pozitív asszociációk kapcsolódjanak, egy-egy jól sikerült programot követően a családok „hírbe hozzanak” bennünket. Azt, hogy ezek a programelemek természetes módon történnek meg egy család életében, és örömet okoznak a családtagoknak, közvetlen módon megtapasztaltuk, visszajelzéseik alapján egyértelmű számunkra. Hasonlóan nyilvánvaló számunkra az is, hogy ezek a projektjellegű akciók a bennük részt vevő kollégák számára is azonnal „szárnyakat adnak”, a befektetett munkához képest nagyon hamar, és közvetlen módon megérkezik az elismerés, ami a szociális segítő szakmában azonnaliságát és egyértelműségét tekintve is ritka jelenség. Az egyes programelemeket megvalósító szakemberek komoly erőforrásra tehetek szert munkájuk által.
2. Kiadványunk megjelentetése szintén újszerű intézményünk életében. Bízunk abban, hogy segítségével nem csak az ügyfelek tudnak majd elmélyülni a különválás témájában, de a segítő beszélgetések vezetése során kapaszkodót adhat a családsegítők és esetmenedzserek számára is, növelve a szakemberek magabiztosságát. Szélesebb körben történő elérhetővé tételével pozitív hatásai messzebbre érhetnek el.
3. A külső helyszíneken megvalósított programelemek segítségével szolgáltatásaink hozzáférhetővé váltak olyan családok számára is, akiket enélkül a mobilizáció nélkül sosem értünk volna el. Az állandó időhiányban, amivel a családok küzdenek, sokat számított, hogy a szülő időt tudott spórolni a gyermek oktatási intézményébe elvitt csoporttal, ami mellett ráadásul nem kellett hosszú távon és nyíltan elköteleződnie. Megadtuk ezzel a szülő számára azt a lehetőséget, hogy annyit vegyen ki a csoportból, amennyit szeretne, és bizalmat tudtunk építeni. Ha engedünk annak, hogy a szülők maguk érkezzenek meg egy helyzetbe, és nem kívülről erőszakolunk rájuk szolgáltatásokat, jobban be tudják fogadni azt a tudást, amit a szakembertől hallanak, és reméljük, hogy meg is próbálják integrálni családjuk működésébe.

4. Modellprogramunk legizgalmasabb elemei sokak számára a klasszikus csoportfoglalkozások voltak. Tapasztalatunk szerint a csoportmunkának van létjogosultsága a mai világban is, habár a megvalósítás körülményeit (pl.: helyszín, csoport alkalmak száma, ütemezése) érdemes a mai igényekhez alakítani.

Meglátásunk szerint a csoportok jellegét, a „rejtett igényt” jó érzékkel ismerte fel intézményünk. Egészen biztos, hogy az ügyfelek megnyerése egy-egy csoportnak komoly utánajárást igényel, és ebben a folyamatban a személyes kapcsolatoknak, a közvetlenségnek nagy szerepe van. Abban a pillanatban azonban, hogy egy csoport el tudott indulni, és a csoporttagok megéreztek a csoporthoz tartozás élményét, mondhatni eldőlt a csoport sorsa, működött, az összes, tanulmányaink során megtanult pozitív hatásával együtt.

Intézményünk a modellprogramban történő részvételével új irányokba indulhatott el. A megvalósított programelemek közül az ügyfelek igényei alapján egészen biztosan folytatjuk a kirándulást, a Mesetábort, a Drámacsoportot, a Szülők Iskoláját és a rajzpályázatunkat.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk megköszönni kollégáink elkötelezett munkáját, nélkülik a modellprogram elemeit nem sikerült volna megvalósítanunk:

Balog Kata, Csapláros Nikolett, Farkas Attila, Huszár Krisztina, Jakkel Melinda, Juhász Judit, Karádi Anita, Kreif Kinga, Molitórisz-Dobri Edit, Retek Diana, és Tóth Bence

Mellékletek

1. számú melléklet: Az igényfelmérés lépései

Tisztelt Szülők! Kedves Családok!

Budapest Főváros II. Kerületi Önkormányzat Család – és Gyermekjóléti Központjának a 2019/2020-as év során pályázati forrásból lehetősége nyílik arra, hogy a kerületben élő családok számára új szolgáltatásokat tervezzen.

A pályázat célja, hogy a részt vevő családok szükségleteikhez igazodva a szülői kompetenciák fejlesztése által nyújtson komplex segítséget.

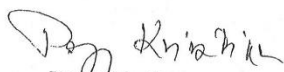
Ahhoz, hogy a felmerülő kérdésekre, problémákra adekvát programot és szolgáltatást tudjunk nyújtani, szeretnénk minél pontosabban meghatározni a szükségleteket.

A fentiek alapján közreműködésüket szeretnénk kérni abban, hogy a családok igényeit és szükségleteit megismerhessük. Kérjük, jelezzék intézményünk felé, ha gyermekükkel, családjukkal összefüggésben valamilyen témában és kérdésben támogatást igényelnének. A témajavaslatok mellett örömmel vennénk arra vonatkozó ötleteiket is, hogy családjuk és a probléma ismeretében mi lenne az a forma, amely a legmegfelelőbb az Önök számára (pl.: információnyújtás, klubfoglalkozás, szülőcsoport, külső szakember által tartott előadás, személyes konzultáció lehetősége, gyermekcsoport, stb...).

Észrevételeiket és visszajelzéseiket kérjük, osszák meg az Önökkel kapcsolatban álló szakemberrel, vagy küldjék meg a matrai.marta@csgyk02.hu e-mail címre 2019. szeptember 20. napjáig.

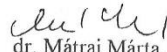
Segítő közreműködésüket előre is köszönjük!

Budapest, 2019. 09. 09.

Papp Krisztina
intézményvezető

Köszönettel:

dr. Mátrai Márta
családsegítő

BUDAPEST FŐVÁROS II. KERÜLETI ÖNKORMÁNYZAT

CSALÁD-ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT

1027 Budapest, Horvát utca 2-12.

Telefon/fax: 225-7956

E-mail: csgyk@csgyk02.hu

H-788/3/2019

Tisztelt Szülő!

Budapest Főváros II. Kerületi Önkormányzat Család – és Gyermekjóléti Központjának a 2019/2020-as év során pályázati forrásból lehetősége nyílik arra, hogy a kerületben élő családok számára új szolgáltatásokat tervezzen.

A pályázat célja, hogy a részt vevő családok szükségleteikhez igazodva a szülői kompetenciák fejlesztése által nyújtson komplex segítséget.

Intézményünk fontosnak tartja, hogy a gondozott családok problémáira reflektáljon. Így merült fel bennünk a gondolat, hogy **csoportot** szervezzünk **édesapák számára**, mely lehetőséget ad a résztvevőknek arra, hogy a csoportmunka során a közösség erejét használva mozgósítsák saját erőforrásaikat. A csoport kéthetente egy alkalommal találkozna, 2020 januárjától kezdődően.

A csoport tematikájára vonatkozóan felmerülő saját ötleteink eddig a következők:

- Mit jelent apának lenni – szülői szerepek?
- A válással kapcsolatos témajavaslataink: veszteségek feldolgozása; erőforrások felkutatása; szerepek alakulása, változása.
- Az élet újraszervezése, mit tartogat a jövő?

A csoport tematikáját mindenképpen az abban részt vevők igényeihez szeretnénk alakítani. Indulás előtt ezért a csoportvezetők személyesen szeretnék megismerni a résztvevőket, hogy meghallgathassák a jelentkezők kérdéseit, észrevételeit, ötleteit.

Megtisztelő részvételére feltétlenül számítunk!

Kérjük, kérdés esetén keressék bizalommal csoportvezető kollégáinkat:

Retek Diána: 06-20/804-55-09 retok.diana@csgyk02.hu, vagy

Tóth Bence: 06-20/289-30-77 toth.bence@csgyk02.hu

Budapest, 2019. 12. 03.

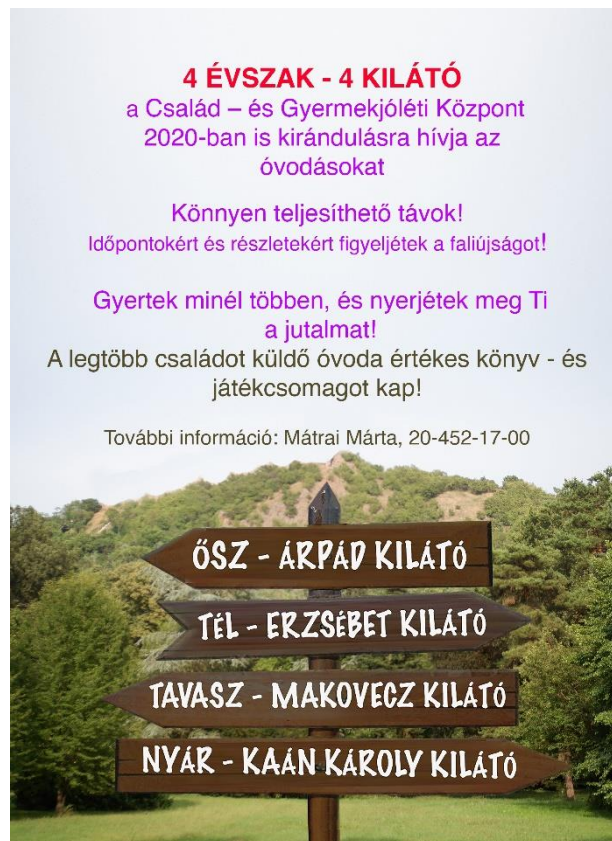

Papp Krisztina
intézményvezető

Köszönettel:

dr. Mátrai Márta
családsegítő

2. számú melléklet: 4 évszak – 4 kilátó programelem

3. számú melléklet: Apa csoport – Életfa projekt leírás

Az élet-fa projektet a REPSSI (www.repssi.net) és a Dulwich Centre Foundation közösen dolgozta ki nehéz élethelyzeteket megélt gyerekek számára. A megközelítés segítségével a gyerekek oly módon mesélhetnek az életükről, ami megerősíti őket. A módszer során megrajzolják „életük fáját” és beszélnek a gyökereikről, készségeikről és képességeikről, céljaikról és vágyaikról, valamint azokról az emberekről, akik inspirálóan hatottak rájuk.

A projekt leírása

Az élet-fa projekt 4 fő részből áll.

1. *Az én életem fája* – a fa megrajzolása

A csoporttal közösen beszélgetünk a fa szimbólumokról, majd mindenki megrajzolja és feliratozza a saját fáját az alábbiak alapján:

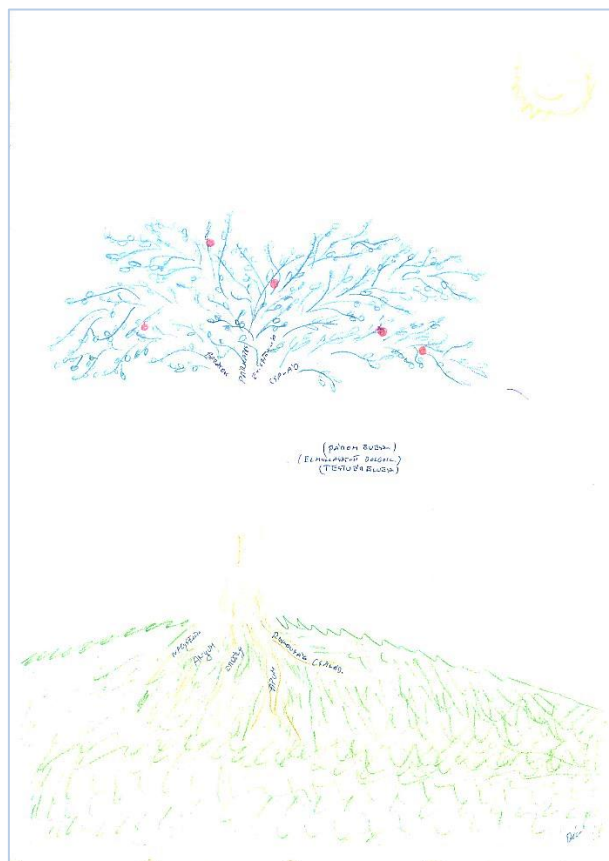
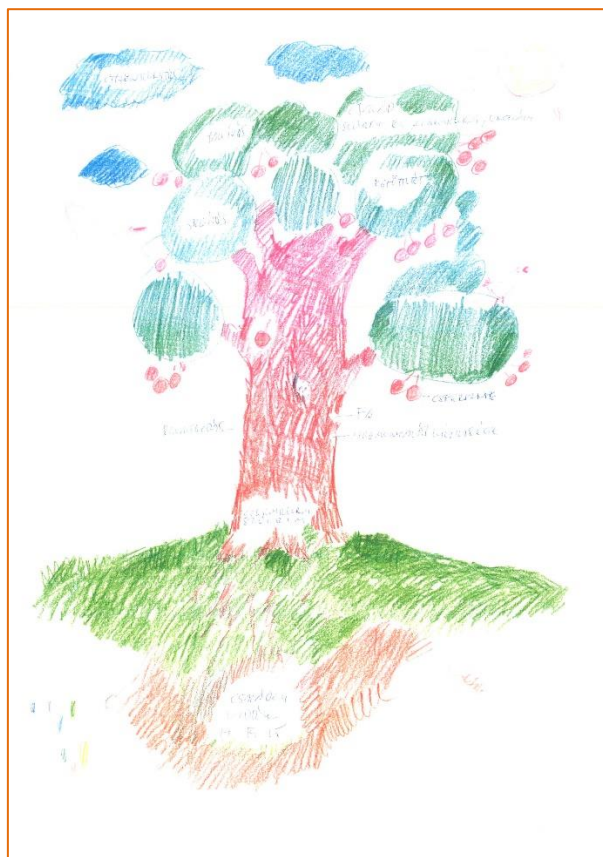
- 1) a fa gyökere – honnan jöttünk, szokások, dalok, versek, családi emlékek, nevem története stb.
- 2) a fa törzse – készségek, képességek – amiben ügyes vagyok, amit szeretnek bennem mások
- 3) a fa ágai – vágyak, remények, célok, elképzelések – ami felé törekszem
- 4) a fa levelei – életem meghatározó személyei – akár élnek, akár már meghaltak vagy esetleg kitaláltak
- 5) a fa gyümölcsei – ajándékok, amiket értékeltél, nem csak tárgyak, hanem pl. barátság, segítség, megértés stb.

2. *Az erdő* – a csoport tagjai bemutatják egymásnak a fájukat – először esetleg párokban – majd kitűzzük az összes fát – meg lehet beszélni a hasonlóságokat, ki lehet emelni a különlegességeket

3. *A vihar* – annak megbeszélése, hogy milyen viharok érhetik ezt az erdőt – azoknak a problémáknak a felsorolása, amik a csoport tagjait fenyegetik

4. *Küzdelem a viharok ellen* – a csoport közösen – az erdő erősségeit felhasználva – felsorolja, milyen módszerek használhatóak az egyes viharok leküzdésére, majd ezt valamilyen módon feldolgozza: pl. könyv, közös rajz vagy ének formájában.

4. Apa csoport – Életfa rajzok

5. számú melléklet: Szülők Iskolája – Viselkedésnapló

VISELKEDÉSI NAPLÓ

A következő hét során figyelj meg legalább három „kritikus helyzetet”, és amint erre időd van, jegyezd le a tapasztalataidat!

1. Mik voltak az előzmények? Mi történt, ami kiváltotta, elindította az eseményeket?
2. Mit gondoltál ebben a helyzetben? Jegyezd le azt a belső beszédet, gondolatáramlást, ami lezajlott benned?
3. Mit éreztél ebben a helyzetben?
4. Mit tettél? Írd le a saját reakcióidat, szavaidat, tetteidet úgy, mintha azt egy kamera rögzítette volna!
5. Mi lett a következmény? Mit sikerült elérned? Mit váltott ez ki a másik félből? Mi volt az, amivel elégedett voltál? Mit nem sikerült elérned? Mi volt az, amivel nem voltál elégedett?
6. Mit érzel most, ahogyan visszaidézed ez a helyzetet?
7. Lépcsőházi gondolatok: így utólag visszatekintve mit mondhattál, tehetnél volna másként, ami pozitívabb eredményekhez vezetett volna?

6. számú melléklet: „Én és a családom” rajzpályázat – beérkezett munkák

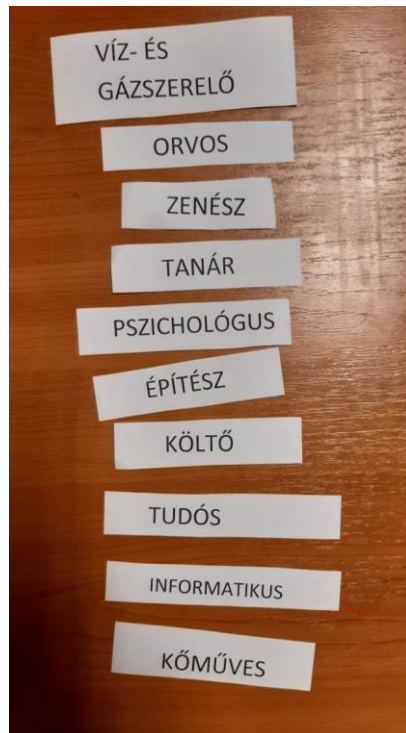

7. számú melléklet: Drámacsoport

A szavak egy újra induló társadalom 10 embere, arra az esetre, ha összesen csak 10 foglalkozás maradhatna fenn. A foglalkozásokat 30 másik közül választottak ki a kamaszok.

(Az első, amit kiválasztottak, a pszichológus volt, mert szerintük a legfontosabb, hogy a lelkünk rendben legyen.)

„A maszkok az identitásunkról szólnak, mi az, ami kívülről látható, és eközben milyen a belső megélés.”

8. számú melléklet: Mesetábor

Balog Andrea – Túrjei Zoltán – Varga András: Személyes megszólítás és jelenlét a családsegítésben – A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium modellprogramja

Intézményünk rövid bemutatása

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium egy meglehetősen sajátos intézmény, amely alapidokumentuma szerint is kettős funkcióval bír. Kollégiumunk mellett, hogy közoktatási intézmény, gyermekvédelmi feladatokat is ellát. Tehát a gyerekek elsősorban nem azért kerülnek az intézménybe, mert messze laknak iskolájuktól, hanem mert családjuk valamilyen nehézséggel küzd. Ezzel összefüggésben megfogalmazható, hogy tanulóink lelki problémáinak hátterében a *családok nehéz anyagi helyzete, a szülők esetleges pszichés problémája*, ill. egyéni traumatizáló tényezők, pl.: *gyász, iskolaváltás, iskolai bántalmazás (mobbing), abúzus (verbális, testi, szexuális)* állnak. Minden tanuló, valamely gyermekjóléti szolgálat javaslatával kerül hozzánk. Országos körzet vagyunk, ennek megfelelően a területi eloszlás igen nagy szórást mutat, bármely megyéből érkezhet hozzánk gyermek. A tanulók – általános iskolai kollégium lévén – 1-8. osztályos koruk között iratkozhatnak be, ám bizonyos feltételek mellett a nálunk felnövekedett gyerekek, fenntartói engedéllyel maradhatnak a középiskola elvégzéséig, és/vagy az érettségi megszerzéséig.

Modellprogram szakmai céljai

A modellprogram fő elemeként, kollégiumunkban a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek hátránykompenzációjának közösségfejlesztő és egyben művészetterápiás csoportfoglalkozásokkal történő megvalósítása. A kollégiumi programban meghatározott célok, mint pl. tanulás támogatása, erkölcsi nevelés, vagy a nálunk kiemelten fontos családi életre nevelés és testi és lelki egészségre nevelés, a hozzánk kerülő gyermekek traumatizált állapota miatt hatékonyan úgy valósítható meg, hogy terápiás hatású foglalkozásokkal segítjük feldolgozni az őket ért veszteségeket, abúzusokat és oldani a szorongásaikat, kezeletlen agresszivitásukat. Ezek segítségével kerülnek a gyerekek abba a mentális állapotba, amely ahhoz szükséges, hogy egyáltalán tanulásra, közösségben működésre alkalmasak legyenek. A foglalkozások akkor hatékonyak, ha a gyermek el tud merülni az alkotásban, ki tud szakadni a megszokott környezetből és kreatív módon ki tudja dolgozni magából az őt megsebző és fogva tartó traumákat.

Rövid távú célként azt fogalmaztuk meg, hogy ezek a közösségek kiépüljenek, a működésük olajozott legyen, olyan közösségi térré váljanak, amelyben a gyermekek a személyes érintettségek okán szívesen vesznek részt és oda tartozónak érzik magukat. Ezzel együtt és ezen felül már a programidőszakban megvalósuljanak olyan fellépések, sikerélmények, amelyek a várt hatásokat meghozzák. A szülőkkel való bizalmas kapcsolat kiépítése, amelyre a kérdőívek kitöltése adott

nagyyszerű alapot, illetve indukált egy olyan személyes légkört, amelyre a későbbi években alapozni lehet. Hosszú távú célként olyan közösségeket kívánunk létrehozni, amelyhez kiskamasz kortól a fiatal felnőtté válásukig tartozhatnak a gyerekeink, amely egy erős lelki háttérrel és támaszt nyújt, kevés biztos alappal rendelkező életükben. Minden koncertünkön, szereplésünkön értéket szeretnénk továbbadni a zene nyelvén más gyermekotthonos gyerekeknek, és minden embernek Magyarországon, ahol hallanak, látnak minket, ahol lehetőséget kapunk, hogy megmutassuk magunkat.

További hosszú távú szakmai cél a gyermekek családon belüli pozíciójának a megerősítése és a gyermekeken keresztül a szülők elérése, valamint a bizalom kiépítése a hatékony segítség megvalósításához.

Megvalósított szakmai tevékenységek

Közösségépítő csoportfoglalkozások

Magyarországon és Európában is egyedülálló Gospel kórusunk, amely 6 gyermekotthon gyerekeiből áll, illetve 6 gyermekotthon és egy általános iskolai kollégiumban (a Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégiumában (volt hetes gyermekotthonban) élő és tanuló gyermekekből és az Őket nevelő felnőttekből jött létre. Kórusunkban és zenei-pedagógiai munkánkban a Kodály-módszert merészen, műfajokon átívelően használjuk, így lehetőség nyílik a mai fiatalokkal, illetve olyan gyerekekkel, felnőttekkel, megszerettetni a zenét, az éneklést, akik igazából nem lennének fogékonyak a zene iránt. Így valósulnak meg sorra azok a kodályi elvek, amelyeken keresztül értékeket vihetünk a gyerekek és a felnőttek életébe. Különleges feladat volt számunkra az állami gondoskodásban élő gyerekek átkarolása a zene nyelvén történő megszólítása. Kórusunk saját dalokat ír és ad elő, a legprofesszionálisabb zenei kísérettel, hangszereléssel. Óriási eredménynek tartjuk, hogy 2019 december 6-án kétórás koncertet adhattunk a Nemzeti Színházban, olyan sztárvendégekkel, mint Szolnoki Péter (Bon-Bon együttes), a Benkó Dixiland Band, vagy a Caprice Quartet. A koncert teltházas volt, az esemény egy a budapesti és környéki gyermekotthonokban élő és nevelkedő gyerekeknek, nevelőknek, fiataloknak, valamint nagycsaládos gyerekeknek szüleiknek tartandó ajándék karácsonyi koncert volt.

Úgy gondoljuk, hogy igazi érték teremtdött a zene által. Új dalok születtek, melyeket, mint a katolikus, mint a keresztény-keresztyén médiák szívesen játszanak sugároznak. Kórusunk a zenei igényesség maximumával, teljességével dalol és dolgozik és szólít meg mindenkit a színpadról! „KEZDD EL TENNI A JÓT” énekeljük az új lemezünk címadó számát kortársainknak, a többi gyermekotthonban élő gyerekeknek. A gospel számunkra az a nyelv, amelyben a zene és a hit találkozik.

A másik közösségformáló csoportfoglalkozás szintén zenei jellegű, dobszakkörként indult. A gyerekek igényeihez igazodva azonban zenés műhelyeinkből kifejlődött egy olyan kreatív gyakorlat, amelynek keretében további hangszerek, valamint ének bevonásával a gyerekekkel közösen saját dalokat is írtunk, ezeket meghangszereljük és már több esetben nagy sikerrel tartottunk belőlük előadást is. Például decemberben a Nemzeti Színházban tartott Lélekzuhany koncert részeként, vagy a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács, Iránytű elnevezésű országos konferenciáján. Ezt az egyre nagyobb érdeklődésre tekintettel szeretnénk a jövőben tovább vinni és fejleszteni. A közös zenélés – kiváltképp a saját dalszerzés és annak előadásai – olyan sikerélményekhez és egy magabiztos személyiség kifejlődéséhez segítik ezeket a sok közösségből kirekesztett gyerekeket, amely révén jelentős fejlődés figyelhető meg mind a kortárs közösségek szociometriáját, mind pedig – az alapképességekre ható indirekt fejlesztés révén – a tanulmányi eredményeket illetően.

Személyes családgondozás a kérdőívek mentén.

A kérdőívek felvétele váratlan eredményeket hozott a családgondozás terén. Olyan fajta személyes megszólíttatást és megérintettséget tapasztaltunk, amelyek új szintre emelték a segítség gyakorlatát. Sokkal beljebb kerültünk (pozitív értelemben) a családi térbe, egészen új szemszögből világított rá a családszerkezetekre és különösen bensőséges légkört alakított ki a családokkal felvett kapcsolatokban, megismerésben és együttműködésben. A szülőket megérintették a kérdőívekben szereplő témák, témakörök, még ha rövid időre is, de újra volt módjuk és lehetőségük egy külső személy segítségével újragondolniuk azt, hogy milyenek voltak ők gyerekként, milyen volt a kapcsolatuk gyermekükkel korábban. Az időnként kompromittálónak is tűnhető kérdések a társadalom részéről adhattak visszajelzést, mutathattak tükröt (dohányzás, alkohol) nekik. A kérdőívek abban is segítettek, hogy a szülők most úgy érezték részesei lehetnek annak a segítő munkának, amit a kollégium biztosít az ő gyerekük részére. A kérdőív által részesévé, segítettekké és segítőkévé váltak a gyermekük ellátásában. Újraértékelték a család fogalmát. Ez a felgyorsult problémameghatározás, beazonosítás, együttműködés, vezetett, hogy a programba bevont családok segítése a beazonosított problémák megoldása gyakorlatilag március végéig végső megoldás közeli állapotba került.

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium nagyon egyedi pozícióban van, ezért tulajdonképpen diákjaink/családjaink egy egészen sajátos szeletét képezik a célcsoportnak, ami már a kérdőívek felvételénél kiderült.

El kell mondani, hogy a velünk kötődő családok tipikusan nagyon sok kontaktust kaptak már a rendszer intézményeitől: különböző problémák miatt kerültek (gyakran nem önszántukból) a családsegítő intézmények látóterébe, és ezt legtöbbször „vegzálásként” élték meg. Ugyanis a beszélgetések nagyon sokszor jártak következményekkel, lépésekkel (természetesen a gyermekek

védelve érdekében), de ezeket mindannyiszor a saját elégtelenségük tükrékként tapasztalták, ítéletként, ami miatt az intézményekkel való kapcsolattartás egy neuralgikus pont – inkább kellemetlenségekkel asszociálják, mint a pozitív hatásokkal. Hiszen a legtöbb esetben nem tudnak annyi és olyan segítséget kapni, ami az alapokban is gyenge családot valós változás felé viszi. Nagyon sok családuk esetében alapvető érzelmi érettségi nehézségei vannak a szülői működésnek, leggyakrabban eleve nem kívánt terhekből kiindulva. A Tapolcsányi Kollégium egy teherlevételt jelent a szülőknek.

A kérdőív kérdései teljesen mások, mint amikhez az intézményi kontaktok során hozzászórtak a szülők, mint amikkel harcolniuk kellett korábban. Sem nem fizikai körülmények felmérése (ebben hátrányos anyagi helyzetük miatt mindig erős frusztrációt élnek meg) sem nem a standardizált pszichológiai tesztek önfigyelése (itt a „nem vagyok elég jó”- érzéstől a „rossz szülő vagyok” pozícióig sodródhatnak, úgy, hogy közben nem feltétlenül értik a vélt megfelelési kritériumokat) nem aktiválja a bezárkózást. A kompetenciák gyakorlatias megközelítése egy sokkal gazdagabb, nyitottabb beszélgetést tett lehetővé, a kérdőív köré illesztve.

A család mindennapi működésére irányuló kérdések tartalma tapasztalatunk szerint ötletként hat az interjúhelyzetben. Egészen más hatású, ha azt kérdezzük, hogy van-e egyáltalán vacsora minden nap (támadás, védekezés, elégtelenség érzés aktiválódik), mint amikor azt kérdezzük, hogy közösen zajlanak-e az étkezések, egész családként. Hiszen az érzelmi jólétet a közös élmények, az összetartozás erősítik, és erre valójában az étkezés az egyes számú lehetőség, nem pedig egy közös külföldi nyaralás, ami valószínűleg még a tervek között sem szerepel, az anyagi feltételek hiányában. Ezek a kérdések tükröt tartanak, de egyidejűleg emlékeztetnek olyan elméletileg mindennapi dolgokra, amik esetleg már kimosódtak a valóságos mindennapokból, miközben visszaszerzésük nem kerül nagy erőfeszítésbe. Lehet, hogy ilyenféle családi rituálék soha nem is jöttek létre, de képe mindenkinek van arról, hogy ez máshogyan is tud zajlani. Elérhetőnek tűnik egy családiasabb működés az „ötletektől” inspirálva.

Az imádkozás egy tipikusan megosztó kérdés volt. A vallásosság vagy egyértelműen része az egyén létének, vagy nem. Viszont a családra kiterjesztés és a közös imádkozás megint csak nem a spiritualitás meglétét vonja fókuszba, hanem a közös élmény lehetőségét. Mint ahogy a közös vacsora a mindennapok eseményeinek a megbeszélését teszi lehetővé, a közös ima a vágyak, félelmek együttes tudatosítására hatna, összetartozást erősítene.

Jó érzés volt látni, a meglepődött arcokat a kérdőív felvételekor, ahogy kérdésenként egyre nyitottabbak lettek a szülők, és egyre elgondolkodóbbak. Hiszen semmiféle számonkérésnek hangzó elem nem volt, és igyekeztünk olyan interjúkörülményeket teremteni, ahol bizalommal

„kimagyarázhatják” némely kérdésre érkező válaszukat, illetve nyíltan felvázolhatják a különbségeket.

Jellegzetessége a mi alanyainknak, hogy elenyészően kevés a két vér szerinti szülővel élő gyermek. Sajnos a mostohák sem stabil figurák a legtöbb esetben, gyakori a kudarcos pár-csere, és a magány is. Nehézség volt a válaszadásnál a számos szeretetkifejezésre, gyengéd gesztusokra irányuló kérdés, hiszen egyedülállóként csak a régebbi kapcsolatok emlékképeire gondolhatott, illetve a gyermekkel való szeretet-viselkedés sajátosságaira. Itt a kérdőív kapcsán kialakult beszélgetések nagy kitérőkkel gazdagodtak a szülő személyes problémái párkapcsolat-választási kudarcai mentén. Nagyon sokat gazdagította a beszélgetéseket a kérdések által felvetett gyakorlatias és érzelemfókuszú hangolás.

A zárókérdés megfogalmazása különösen ötletes. „Előfordult, hogy a gyerek kapott üdítőt (ropit, csokit) a kocsmban, amikor én vagy társam magunkkal vittük” Itt is kétféle választípus érkezett: egyik olyan szülő, aki nem érti, miért feltételezik róla, hogy kocsmába jár, a másik pedig, aki mindenképp a rátermettségére irányuló kérdésként hallja, és büszkén bólint, hogy a gyermek soha nem üres kézzel fordul meg vele a kocsmban. Valószínűleg kevésbé felelne igennel egy olyan előfeszítéssel, hogy „veszélyeztet-e az életvitele a gyereket”, de ilyen formában azok a szülők, akiknek a kocsmá csak egy a sok szokás közül, a fókusz a gondoskodó viselkedésre kerül, nem arra, hogy „ilyet szabad-e”. Ezt a kompetenciaérzetet nem törtük meg az interjúk során sem.

Problémás kérdés volt a dohányzás/alkohol. A dohányzás és alkoholfogyasztás együtt szerepelt a kérdésekben, itt meglátásunk szerint sok szülő nem tudott jól választ adni, mert a dohányzás általánosabban jellemző, mint az alkoholfogyasztás, mértékében mindenképp. Általában a reakcióban a tiltakozás volt hangsúlyos (az alkohol kapcsán) és ezért elsikkadt az elgondolkodás lehetősége (hogy a passzív dohányzás egészségkárosító a gyerekekre, és a példamutatás sem elhanyagolandó)

Benyomásaink szerint összességében a beszélgetések végén minden szülő elgondolkodva haladt tovább.

Külön kiemelnénk az ötfokú Likert-skála alkalmazásának pozitív személyes hatását. A szülőknek is újszerű módszer volt, hogy ők maguk adnak pontszámot, a saját mérlegelésük alapján, de a gyerekek lelkesedtek be igazán attól, hogy most aztán ők „osztályozhatnak”.

Bizonyos kérdéseket nehéz volt jól értelmezni, a dupla tagadás jellegű elemeknél külön átfogalmaztuk a kérdést, hogy biztosan jól értelmezzék, és értelmeztük az adott pontszámot is, hogy biztosan azt jelenti-e, amit ők kigondoltak válaszként. Ilyen nehéz kérdés volt: „Szívemhez legközelebb nem a családtagjaim állnak.”

Különösen katartikus jeleneteket indított el a „Értékesnek, szeretetre méltónak tartom magam.” kérdés. Az értékesség, szerethetőség kérdésköre ugyanis halmozottan sérült a legtöbb gyerekünk

esetében. Nagyon elsötétült arcokat láthattunk, akik halkán mondják azt, hogy „1 pont... egyáltalán nem”. Ezek voltak azok a percek, amikor erős szakmai jelenléttel kellett kijelenteni, hogy mi magunk könnyen szerethető gyerekként látjuk őket, és megkérdezni, hogy mi mindent képzelnek el, mi kellene ahhoz, hogy mégis szerethetők legyenek. Itt sok szomorú csendhez érkeztünk, hiszen ez már a preverbális sérülés lenyomata, a nem örömmel várt gyerekek csendje. Kevés esetben jött valamiféle indulatos válasz a jobb iskolai érdemjegyekről, esetleg rendrakásról.

Megfontolandó és informatív tapasztalat lehet, hogy különbség mutatkozott abban is, hogy ki volt a kérdező személye. A szociális szakember és a pszichológus is vett fel kérdőíveket és talán a szakmai attitűd is és a szülő hozzá való viszonyulása is eredményezett különböző válaszokat.

A Tapolcsányi Kollégium diákjainak alapvető identitásformáló eleme a Csoport. Négy darab valamelyest eltérő nevelési stílussal vitt csoportunk van az intézményben, és az ezekbe tartozás varázslatos közösségélményeket alapoz meg. Ezért a csoportszabályok követésének fogalma a legtöbb válaszadóban automatikusan a lakócsoport írott szabályainak betartásánál horgonyzott le – ezekről állandó visszajelzést kapnak, a szabálykövetésnek kézzelfogható jutalmát tapasztalják. Ezért az általános csoport-idomulást nehezebben tudtuk velük fókuszba hozni.

A másik szituatív nehezítés a nevelőotthonokból érkező gyerekek esetében merült fel. Sok növendékünk édesanyja/édesapja halott vagy szándékosan teljességgel eltűnt az életükből. Ezért a láthatásokra, közös élményekre vonatkozó kérdések negatív érzelmi helyzetbe húzták a gyereket a kérdezés során. Szakmailag nehéz volt ez ellen hatni a folyamat során.

Összességében az tapasztaltuk, hogy nagyon sokat jelentett a résztvevőknek a kérdőív köré kivirágzó beszélgetés, és a kérdésekben felmerült gyakorlatias tartalmak, nagyon tanulságos volt számunkra is a folyamat.

Az elmúlt tanévekben többször próbáltuk a gyerekek szükségletéhez igazítani a csoportok szervezését. Évről évre újításokat vezettünk be, mint például a középiskolás csoport önálló egységben való működtetését. Az elmúlt tanév tapasztalata alapján a középiskolás csoportban élő gyereket visszaszerveztük normál csoportokba, a nevelők jelzése és a gyerekek szükséglete szerint. Ahogy az elmúlt években történt, ebben a tanévben is a korábbi munkánk eredményeképp, folyamatosan vannak új megkereséseink és a gyerekek rotációja az intézményünkben az új igényekhez igazodik, igazítjuk. A társadalmi változások azt mutatják számunkra, hogy egyre több a pszichés tünetekkel bíró gyerekeknek az aránya. Mely tüneteket a gyerekek, mint tünethordozók, jelenítenek meg és milyen problémákkal a családjuk nem tud megbirkózni. Ezen tünetek kezelésére próbáljuk a kollégáink felkészültségét, felkészítését javítani és igyekszünk olyan képzéseket, projekteket szervezni, amelyek az ilyen szükségletű gyerekek ellátását segítik.

Mintegy évtizedes szakmai hagyománnyal bír, hogy a csoportokban dolgozó kollégákkal, heti rendszerességgel tartunk team-et. Értékeljük a gyerekek és az ő családjaiknak a helyzetét és megbeszéléseken felmerülő problémák megoldására tervet készítünk. A szakmai fórum, amely minden hét kedd délelőttjén megrendezésre kerül. Az intézményünkben működő négy csoport, forgó rendszerben tartja a megbeszélést, így minden hónapban egyszer sor kerül mind a négy csoportra. A szakmai fórum a következők részvételével zajlik: Intézményvezető-helyettes, szociális munkás, pszichológus, valamint az adott csoport két nevelője. Minden csoport, minden tanulójának a helyzetét megtárgyaljuk és öt szempont szerint szövegesen értékeljük, valamint egy 1-5-ig terjedő skálán le is pontozzuk. A szempontok a következők: Tanulmányi munka, eredmény; családi és szociális helyzetkép; szociális magatartás, sajátos nevelési igény; pszichés állapot; egészségi helyzet. Amennyiben valamelyik gyermek esetén fontos tennivalót állapítunk meg, úgy azt is feljegyezzük és megnevezzük a feladat felelősét. *(A dokumentációra használt adatlap a mellékletben megtekinthető.)* A csoport négy hét múlva esedékes következő team-jén pedig értékeljük és dokumentáljuk a múlt megbeszéléseken kiosztott feladat eredményét. Egy-egy gyermekre a helyzet súlyától függően 5-30 perc jut, a team hossza 2-3 óra.

A teammunkában jelentős változást hozott ebben a tanévben a nevelő kollégák számára biztosított szupervízió, mely szupervízió a korábbiakhoz képest hatékonyabbnak bizonyult. Vélelmezésünk szerint a hatékonyság elsősorban annak köszönhető, hogy a szupervízor az egyéni esetproblémák esetkezelések felé igyekezett orientálni a nevelők, csoportok munkáját. A szupervíziós tevékenységnek köszönhetően a családgondozó, illetve a nevelők együtt gondolkodását közös nevezőre hozta. Sokat segített abban, hogy a probléma, megoldandó feladatot külsős személy segítségével fogalmazhatták meg a nevelők. Ezzel a segítséggel a családok felé irányuló prekonceptiók, előítéletek nem okoztak akkora akadályt a segítségben, a kollégák a szupervízión saját maguk által is kimondott és meghatározott feladatokra tudtak fókuszálni és tevékenykedni. Ennek köszönhetően az elvégzendő feladatok: nevelői, gyerekefelügyelői, vezetői, pszichológusi, családgondozói, tisztábbá váltak. Az előítéletek, a nevelők közötti versengések jelentősen csökkentek. A gyerekek segítése, működése a nevelő számára érthetővé vált, az elvégzendő feladatokat a pszichológus, a családgondozó a vezetőség felé könnyebben, egyértelműbben tudták megfogalmazni. Ez a családgondozásban és a szülőkkel történő együttműködésben, segítségben példaértékű változást hozott. A problémafeltáró idő jelentősen lecsökkent, lényegesen aktívabb kapcsolat alakult ki a gyermeket ellátó partnerkapcsolatainkban. (Iskolák, Gyermekjóléti szolgálatok, Iskolai szociális munkások, Önkormányzatok, Kormányhivatalok)

Ennek a folyamatnak az eredményeképpen, olyan új kapcsolatrendszerünk is kialakulóban van, amely eddig nem volt jellemző a működésünkre. Mint azt fentebb megfogalmaztuk, egyre több

pszichés terheléssel élő gyermeket fogadunk, akik ennek az új működésnek köszönhetően a pszichiátriai ellátórendszer kérése, jelzése nyomán kerül hozzánk másrészt olyan az alapellátásból, illetve az alapellátás határterületén élő családokból, szakellátásból, akiket nem tudnak otthon megtartani, illetve a szakellátás pedig a speciális szükséglet (magatartási, pszichiátriai gond) miatt nem tudja, nem meri bevállalni. Ebből adódóan folyamatosan nő a szakellátásban élő növendékeink aránya. Egy kissé úgy tűnik, hogy a gyermekvédelmi szakellátás, hiánypótló intézményeként is működünk. Nagyon fontosnak tartjuk azonban a jövőben azt, hogy az ilyen szükségletű gyerekek ellátásához szakmailag tovább képezzük magunkat. A szakemberi létszámunkat ebben az irányban tudjuk fejleszteni, illetve az egészségügyi szakellátókkal fejlesszük.

A modellprogram célcsoportja

Gyermekeink legnagyobb része, (80-90%-a) olyan hátrányos helyzetű családokból, csonkacsaládból érkezik, ahol a szülői kompetenciák nem érik el az elvárható szintet, de még nincs olyan krízishelyzet, ami miatt nevelésbe vennék őket. A védelembe vétel azonban már ezen gyermekek hozzávetőlegesen 15%-a esetében fennáll, amelyben több esetben feltételül szabva előírás a család számára a Tapolcsányi Kollégiumban való elhelyezés. Mi – ahogy mondani szoktuk – a gyermekkel együtt egy picit a szülőket is „neveljük”, vagyis a kompetenciáit erősítjük. A fennmaradó 10-20% pedig már nevelésbe vett gyermek, akik valamelyik nevelőotthonban vagy nevelőszülőnél vannak elhelyezve, ám (általában korábbi kötődések miatt) hétközben nálunk vannak kollégiumi ellátásban. A modellprogramba még bevontunk 6 budapesti gyermekotthon gyerekei közül 25 főt, akikkel kiegészülve jött létre egyik közösségfejlesztő csoportfoglalkozásunk, a kollégiumban működő Lélekzuhany Gospel kórus.

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe /elemeibe bekapcsolódó klienskör	Modellprogram elemét /elemeit teljesítő klienskör
Védelembe vett gyermekek száma	4	4	4
Nevelésbe vett gyermekek száma	32	32	32
Alapellátás által érintett gyermekek száma (célcsoportok kívül)	42	42	42
Védelembe vett gyermekek családjainak száma	3	3	3
Nevelésbe vett gyermekek családjainak száma	24	24	24
Alapellátás által érintett gyermekek családjainak száma (célcsoportok kívül)	37	37	37

Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek száma	36	36	36
Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek családjainak a száma	27	27	27
Összes védelembe és nevelésbe vett gyermekek családjában a bevonható felnőtt hozzátartozók a száma	33	33	33

A programba négy szakembert vontunk be, akik mind a Tapolcsányi Kollégium munkatársai.

- *Intézményvezető:* középiskolai tanár, közoktatás-vezető szakvizsgával rendelkezik
- *Intézményvezető-helyettes:* középiskolai tanár, közoktatás-vezető szakvizsgára készül,
- *Szociális munkás:* általános szociális munkás és szociálpolitikus, gyermekjóléti szakvizsgával és gyermekvédelmi szakvizsgával rendelkezik, a gyermekjóléti szolgálat és gyermekvédelmi szakellátás kialakításának és működtetésének szakértője
- *Pszichológus:* középiskolai tanár és pszichológus, metamorfózis-meseterapeuta, művészetterapeuta és intervenciókrisiskezelő.

COVID-19 (2020 márciusától)

Ekkor érte utol intézményünket a COVID-19 vírus és a korlátozások bevezetése. Eddigre azonban sikerült a hozzánk forduló családok és gyerekek életét olyan állapotba hozni, hogy az lehetőséget adjon arra, hogy a vírus okozta további megoldandó helyzetekben is segítségül tudjunk lenni. Szinte az utolsó pillanatokban tudtuk a családok részére a rendszeres RGYK kedvezményt elintézni. Volt, akinek az utolsó pillanatban sikerült, decemberben, januárban, a munkahelyét, albérletét rendezni. Aztán január végére a családnak a letelepedési engedélyt, a gyerekeknek a továbbtanuláshoz szükséges jelentkezést, iskolai dokumentációt beszerezni. Ennek a felgyorsult együttműködésnek köszönhető, hogy a növendékeink a továbbtanulásához szükséges szülői együttműködést megkapták, jellemzően a szándékuk szerinti középiskolába felvették őket. Szintén ennek a folyamatnak az eredménye, hogy a családokkal a korlátozások első két hónapjában, április-májusban is megmaradt a bizalmi kapcsolat és a szülők korábban nem tapasztalható módon mertek segítséget kérni a nevelők közvetítésével a családgondozóktól.

A vírus okán történt korlátozások miatt több szülő veszítette el az állását. Elsősorban olyanok, akik a vendéglátó iparban dolgoztak takarítóként, mosogatóként, felszolgálóként. Az intézményünkben ellátott gyerekek szülei sajnos jellemzően nem bejelentett munkahelyeken dolgoztak. Így egy-egy kivételtől eltekintve semmiféle segítségre nem számíthattak. A korlátozások első két hónapjában a családok nagy segítségére voltak a korábbi partnerkapcsolataink, mint a Második Kerületi

Gyermekjóléti Szolgálat, Nyolcadik Kerületi Polgármesteri Hivatal, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, civil önkéntes segítők. Az ő segítségükkel tudtunk a rendkívül nehéz helyzetbe kerülő családok számára a szükségleteik szerinti segítséget nyújtani. A nyolcadik kerületi ügyfeleinknek a helyi önkormányzat segítségével azonnali pénzbeli és természetbeni támogatást tudtunk nyújtani. A Második Kerületi Gyermekjóléti Szolgálat segítségével, a második kerületiek számára gyors hozzáférést biztosítottunk a kártyás gáz és villanymérőknek a működtetéséhez. A természetben csomagot tudtunk nyújtani a Magyar Máltai Szeretetszolgálaton keresztül. A civil segélyszervezet segítségével több családot, gyermeket a digitális képzéshez szükséghez, elektronikus eszközökhöz (laptophoz) tudtunk juttatni. Ebben a nehéz időszakban a kormányhivatalok és képzési intézmények, korlátozott nyitvatartása mellett tudtunk segíteni általános iskolai bizonyítványok beszerzésére a szülők részére. Tudtunk munkahelyet keresni a családok számára és van olyan családnak, akinek az elbocsátást követően képzésben való részvételi lehetőséget kínáltunk fel.

A családgondozási tapasztalat az, hogy a korlátozások alapján a szülők, gyerekek kényszerű együttléte megterhelte a szülő-gyermek kapcsolatot. Kezdetben, különösen az első hónapban, nagyon pozitív érzékelésünk volt, a szülők a gyerekeik ellátásában sokkal kompetensebbnek érezték magukat, mint korábban. Úgy érezték, hogy választ tudnak adni akár önerőből, akár kollégiumi segítséggel az élet kihívásaira. A gyermekek is azt tapasztalhatták, meg hogy a szüleik komoly erőfeszítéseket tesznek meg annak érdekében, hogy a veszélyhelyzetet megoldják és közvetlenül tapasztalhatták meg a szülői segítséget. Nagyon jó folyamatok indultak el a családok együttműködésében és úgy tűnt sok családnak gyorsabban és könnyebben tudunk az együttműködés végleges fokán segítséget nyújtani. Sajnos a második hónap végére azt kellett tapasztaljuk, hogy a felgyorsult folyamatok kinek-kinek a saját már korábban tudott vagy tudattalanul meghatározott céljának a megvalósulását hozta előbbre.

Három családba fogadási folyamat közül egy jó irányban zárult le. A családba fogadás sikeres lett. Egy esetben újabb és újabb rokoni és családi kapcsolatok kerültek beazonosításra és ezért még mindig van esély a növendékünk megfelelő családi környezetbe kerüljön. Egy esetben azonban egy reményt keltő családba fogadás a kényszerű együttlét okán felerősítette a gyermek pszichés problémáit így nevelésbe vételre került sor. Két családnál nem sikerült előre lépni. Az egyik családnál a szülő életkora, betegsége és a gyermekéhez fűződő viszonya nagyon megromlott. A szülő ebben az időszakban átéltte azt, hogy a 12 éves gyermeke terelésében nem tud hatékonyan részt venni. Itt vélelmezhetően újabb családi kapcsolatokat kell keresni, hogy megelőzzük a nevelésbe vételt.

A másik családnál a pszichés problémával azonosított pszichiátriai kezelésben részesülő gyermek, otthoni kapcsolata vállalhatatlanná vált. Haladéktalanul kellett aktív napközbeni ellátást keresni,

hogy az egyébként kitűnő tanulmányi eredménnyel bíró gyermek ne veszítse el a családját. Sajnos ez a típusú probléma egyre több családnál jelentkezik. Egy autizmus spektrummal élő gyermek haladéktalanul szeretne visszakerülni az intézményünkbe. Ő azért került hozzánk, mert az állapota miatt az édesanyjával való kapcsolata a végletekig megromlott. Serdülőkorú nevelőszülőnél élő növendékünknek számára kellett olyan szabadidős tevékenységet keresni, hogy a nevelőszülő egészségügyi állapota ne forduljon ismét válságossá. A gyermek felvételét azért kérte, mert olyan egészségügyi problémái kerültek felszínre, amelyek konkrétan az életét veszélyeztették. Az állapota javult, a kapcsolata a gyermekével rendeződni látszott, azonban ez a két hónap ismét olyan állapotba hozta a kapcsolatukat, hogy a nevelt gyermek ellátását a családjától távol hosszabb időre kell megoldani.

Vissza a kályhához?

A felmerülő problémák és tapasztalatok azt mutatják, hogy a szociális munka és a szociális segítségnyújtás történetét, fejlesztését, irányait ismét szükséges újragondolni. Magyarországon a családsegítő szolgálatok kialakulása az önkormányzatok fenntartásával a fővárosban 1986-ban kezdődött. Az első családsegítő szolgálatok még jellemzően az önkormányzatok fenntartásában, segítségével a rászorulóknak részére segítséget is nyújtottak. Volt még lehetőségük és eszközük a szociális munkában „itt és most” segítségre lehetőségük volt pénzügyi és természetbeni adományok nyújtására. A családsegítők folyamatos, az egész ország területére történő kiépülése fokozatosan szüntette meg az ilyen típusú segítségnyújtást. Különös módon a gyermekjóléti szolgálatok a fejlődés során, az általuk nyújtott anyagi segítségnyújtás elmaradása miatt azt élték át, hogy folyamatosan csökken az eszköztáruk. Anyagi forrásokhoz való hozzáférés jellemzően a családsegítő szolgálatok közvetítő segítségével az önkormányzatokhoz került. A gyermekjóléti szolgálatok, kezdettől fogva, gondozási, megelőzési és félhatósági szerepeket láttak el. A jelenlegi helyzet felveti a kérdést: vissza a kályhához? Azaz legyen ezeknek az intézményeknek akár közvetlen támogatást nyújtó szerepe vagy az önkormányzatok intézményeként, mint a rendkívüli helyzetekre leggyorsabban reagáló intézmények kaphassanak jogosítványokat, eszközöket, amelyek a krízishelyzetbe kerülő családokat hatékonyan tudják segíteni. Ezzel párhuzamosan szükséges lehet a családsegítő szolgálatok, kollégiumok megerősítése, hogy a vészhelyzetben a családok számára az internetes, elektronikus elérést biztosítani tudják.

Szakmai kihívások és innovációk

A Tapolcsányi Kollégiumban a modellprogram megvalósítása sajátos fordulatokkal történt, amelyek a kollégium működési struktúrájából és a jelenlegi diákanyagból fakadnak. A gyerekek és a nevelői team részére indultak zárt csoportos foglalkozások, mindkettő máshogyan, de hasonló

okokból vált nehezzé már az elején és nagy kérdőjel, hogy a karantén nélkül mivé futott volna ki. Úgy véljük, ez az első néhány hónap egy utat törő és megalapozó időszak volt egy elkövetkező nagy fejlődési ugráshoz.

Az itt levő gyerekpopulációról fontos tudni, hogy extrémén sokszínű: biológiai életkor, mentális életkor, pszichés egészség és stabilitás, és fizikai fejlettség mentén gyakorlatilag lehetetlen 2 főnél nagyobb homogén csoportot szervezni – ne feledjük, hogy a fiú-lány ellentét problematika ebben az életkorban igencsak aktívan zajlik. A program ideje alatt a négy kollégiumi csoportból kettő (egy fiú és egy lányszoba) szinte kizárólag mentális nehézségekkel küzdő gyerekekből állt (többen gyógyszeres kezelésben részesülnek ma is), amely a mindennapi társas helyzetekben többször okozott bonyodalmakat és állandó kihívást jelentett a velük dolgozó nevelőknek. Ennek a helyzetnek a nevelőkkel végzett munkára kivetülő hatásáról a későbbiekben szólnunk.

A gyerekcsoportok megvalósításában az idő bizonyult a legfontosabb nehezítő faktornak. A Kollégium falai között az idő nagyon mereven strukturált, ez egyfajta védelmi eszközként is funkcionál az elkallódás ellen, amit még abban az időszakban rögzített az intézmény, amíg a bentlakó gyerekek kizárólag 14 éves kor alatti általános iskolások voltak, de a napjainkban jellemző felgyorsult biológiai érés nélkül és az internetes robbanás előtt. Ez azt jelenti, hogy a foglalkozásoknak mindig rögzített heti rendszeressége van, és a napirend is percre pontosan beosztott, felkeléstől lámpaoltásig. A mostani kiskamaszok számára ezért a legértékesebb a szabadidő, az a fél/egy óra, amit tanulás és foglalkozások nélkül tölthetnek vacsora és lefekvés között – itt lehet egymással kötetlenül időt tölteni, hintázni, udvaron játszani, vagy egyszerűen csak egyedül lenni kicsit. Ezért a pszichológusok által vezetett foglalkozások időbeni megszervezése kifejezetten erős ellenállásba ütközött. A gyerekek a szabadidejüket féltették, egyes nevelők a plusz tanulásra fordítható időt. Nagyon nehéz úgy csoportot összetartani, hogy minden résztvevő plusz feladatként értelmezi, és nem tudják játékos együtt beszélgetésként megélni. A foglalkozások végeztével sem nyert ez pozitívabb színezetet, nem tudott önkéntesen létrejönni egy olyan mag, akik valóban szívesen töltöttek volna együtt egy órát a pszichológusokkal. Több korosztály/nemi/szoba alapú verziót is megpróbáltunk, egyik variáció sem keltett pozitív visszhangot. Valószínűleg más metodikák, több mozgással járó foglalkozásformák lehetnének sikeresebbek, ezeknek viszont a kollégiumi infrastruktúra is gátat szab.

A pszichológusi egyéni foglalkozások ugyanezen okok miatt nagyon nehezen megvalósíthatók a házban, de van még egy sajnálatos ok, amely az ellátórendszer sajátjaiból fakad. Ezek a gyerekek arra lettek szocializálva, hogy a családsegítő személy és a pszichológus akkor kerül az életükbe, amikor „rosszak voltak”, vagy „baj van velük”. A spontán reakció arra, ha pszichológussal lehetne beszélgetni az, hogy: „nem vagyok én fogyatékos”. Kifejezetten sok szakmai ügyességet és nevelői

megsegítést igényel az, hogy valakivel egy segítői folyamat kialakuljon, és sokszor egyszerűen nem is tud létrejönni. Emiatt különösen fontos a via proxy terápiás segítség, azaz, amikor a nevelőn keresztül lehet a gyereket, sőt az egész családot pszichésen támogatni. Ez amiatt van, mert a gyerekek keresnek egy bizalmi személyt az új környezetben, és a lehető legtermészetesebb módon valamelyik nevelőre esik a választás. Ő lesz az a személy, akinek bevallhat dolgokat, akitől kérdezni fog, akire hallgat, amikor nehéz helyzetbe kerül. A többiek előtt szégyelli, vagy egyszerűen törekény énjének védelme érdekében titkokat tart. Ezt maximálisan tiszteletben kell tartani, de a segítséget is meg kell valósítani, ez pedig a nevelő támogatásán át lehetséges. Ebben nagy segítség volt a pszichológusi szupervízió, ahol lehetséges volt szakmai szempontokat kapni a beavatkozások mérlegeléséhez és a segítségnyújtás megvalósításához. Mindenképpen fontos lenne egy ilyen lehetőség biztosítása a jövőbeni jó működés fenntartásához.

A nevelőgárda összetételére jellemző, hogy egyetlen dolgozó sincs 40 éves kor alatt, de rengetegen állnak pár évnnyire a nyugdíjkorhatártól. Ez a sajátos életkori szerkezet azzal jár, hogy mindenkinek több évtizedes tapasztalata van a munkakörében, a gyermekvédelem, oktatás, szociális szféra területén. A nagy tapasztalat szilárd rutinokat épít ki, amelyek könnyen válnak merevvé és kevés kapacitást hagynak az új tapasztalásokkal való kísérletezésre. A pszichológus jelenléte tulajdonképpen egy újdonság a struktúrában, amely szakma természeténél fogva a sablonok ellen hat, kérdésekkel, megkérdőjelezéssel operál a változtatás érdekében. Ez a napi működésben is szül konfliktusokat. A nevelőtestület életében hiányként szerepelt eddig a szupervízió, illetve nem voltak rendszeres kiégésmegelőző és fejlesztő stresszkezelő tréningek, foglalkozások. Elmondható, hogy a szervezet szövetében egy áldásos kezdeményezés volt a nagycsoportos foglalkozás bevezetése. Miért lett mégis kudarcos az egyik forma, és sikeres a másik, ennek több oka valószínűsíthető. Az egyéni (illetve páros) szupervíziós elbeszélgetéseket könnyedén tudták használni és hasznukra fordítani a nevelők. Ez a kiscsoportos helyzet fokozott intimitásával is magyarázható, hiszen így könnyebb megnyílni, ugyanakkor lényeges alapja a diák-anyagnál említett mentális sokszínűség. Ezek a tapasztalt pedagógusok nap mint nap kerülnek olyan helyzetekbe, amelyeknek jó megoldásához tulajdonképpen mentálhigiénés képzettség szükséges. Nem egy tanórányi időn át tomboló ADHD-s vagy hangulatzavarral élő, vagy autista gyerek kezelése a feladat, hanem (mint egy sokgyerekes családban) egy egész délután és este, fürdetéssel, lefektetéssel együtt kell hogy levezényelve legyen, lehetőleg szakmailag kifogástalan módon. Nagyon sok esetben élük meg pedagógusi kudarcként a felmerülő váratlan nehézségeket. Ezek a kudarcok nehezen egyeztethetők az évtizedes szakmai tapasztalatból táplálkozó sikeres énképükkel – ezért nagyon nehéz ezeket nagycsoportos formában megbeszélni. Gyakorlatilag minden csoportunk teljesen eltérő mentális profilú gyerekekkel dolgozik, emiatt minden hasznossága ellenére nagyon nagy falat ilyen

problémákat nagycsoportosan megbeszélni. Ebből következik, hogy az elkövetkező időszak egy fontos fejlesztési területe lenne a pszichoedukáció, hiszen a megérkező gyerekanyag egyre inkább fog tartalmazni ilyen nagy amplitúdójú kilengéseket – ezeknek csak pszichológiai háttértudással felvértezve lehet magabiztosan megfelelni. Ezen kívül nem elhanyagolható szempont a testület kiégettség szintje, a berögzült struktúra merevsége. Erre utal, hogy az időfaktor volt a leginkább neuralgikus pont, ugyanúgy, mint a gyerekek esetében.

Noha a csoportos beszélgetések három alkalom után abbamaradtak, a szervezet egészére nagy hatással volt a megkezdett folyamat, a megkövesedett struktúra megkérdőjeleződött. Ez tetten érhető volt a mindennapi működés újszerű feszültségeiben és az egymáshoz való viszonyokban. Sajnos a karanténhelyzet az informális csoportfolyamatot is elvágta, de reménytelnek érzem a helyzetet egy jövőbeli, új alapokon szervezett csoportos folyamathoz. A Tapolcsányi Kollégiumban, zártabb működésű, családi jellegű intézmény lévén, esetleg hatékonyságnövelő lenne a vezetőkkel való foglalkozás is. Mivel több tevékenységen keresztül is nagyon aktív részesei a nevelési folyamatnak, talán érdemes lenne a vezetőket hozzáilleszteni a célcsoport-listához valamilyen formában.

Mellékletek

1. számú melléklet: TEAM MEGBESZÉLÉS – 1. csoport

Időpont: 2019.11.10.

Gyermek neve:

Jelen lévők: igazgatóhelyettes – értekezlet levezetése, az értekezlet dokumentálása, időpontok kijelölése csoportvezető nevelő nevelő pszichológus gyermek – és ifjúsági felelős	Elvégzendő feladat: Feladat felelőse: Beszámoló az előző TEAM feladatáról (amennyiben volt):
---	---

Tanulás, tanulmányi munka, előmenetel sajátos oktatási igény	Családi és szociális helyzetkép, együttműködés	Szociális magatartás, sajátos nevelési igény	Pszichés állapot	Egészségi helyzet
súlyossági index:	súlyossági index:	súlyossági index:	súlyossági index:	súlyossági index:

Súlyossági index:

1. súlyos krízishelyzet, azonnali beavatkozást igényel (külső intézményi, ill. szakemberi segítség igénye)
2. fokozott figyelem, sajátos és különleges, ellátást igényel (folyamatos kapcsolattartás az érintett intézményekkel, szakemberekkel)

3. a probléma sajátosságának megfelelő folyamatos figyelem fenntartása szükséges
4. nem igényel különleges beavatkozást, a kollégiumi programnak megfelelő ellátás
5. Végleges hazagondozás, vagy a gyermek szükségleteinek megfelelő kollégiumunkon kívüli gondozási forma elérése (a régi tanulóink esetében, visszatekintő értékelés szükséges)

2. számú melléklet: Fotók a Lélekzuhany Gospel kórus Nemzeti Színházban adott koncertjéről

Borbély Lilla – Joó Beatris – Filep Imre – Kovács Orsolya – Milbik Zsuzsanna: Pszichoedukatív jelenlét a gyermekvédelmi alap- és szakellátásban

Bevezető

A Rubeus Egyesület *Szülői kompetenciafejlesztés* projektjének keretében a Gyermekhíd Alapítvány (*Vásáry Tamás Alapítvány*) és annak társadalmi vállalkozása a Bebalanced Pszichológiai Pont komplex mentálhigiénés programcsomagok megvalósítását tűzte ki célul a Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium nevelői és gyermekei, a II. kerületi Család- és Gyermekjóléti Központ kliensei (szülők és gyermekek) illetve az Alapítvány által már évek óta támogatott lakásotthonok nevelői számára. Az alábbiakban röviden bemutatom a Gyermekhíd Alapítványt és a Bebalanced Pszichológiai Pontot, majd részletesen ismertetem a két szervezet által kitűzött programokat, a járványügyi helyzetre való tekintettel meghozott változtatásokat és a megvalósult eredményeket.

I.1. Gyermekhíd Alapítvány – *legerősebb híd a bizalom*

A Gyermekhíd Alapítvány küldetése a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek folyamatos érzelmi támogatása egyéni életvezetés és közösségi fejlesztés mentén. Olyan minőségi kapcsolatok létrehozását és gondozását segítjük elő önkénteseink és a gyerekek között, amelyek garantálják a gyermekek számára a fejlődés lehetőségét, és ezáltal egy kiegyensúlyozott felnőttkor biztonságát. Egy sokrétű és komplex támogatói programrendszert dolgoztunk ki, amelynek működése elhivatott önkénteseken és pszichológusokon alapszik. Mentor-, útmutató tréning- és mentálhigiénés programjaink hiánypótlónak számítanak, ezek nélkül az érzelmi és társadalmi stabilitás szinte elérhetetlen a számukra.

- 1) Együtt tanulás és Mentorprogramunk egyéni életvezetést biztosít a gyermekeknek, ami heti, illetve napi szintű kapcsolattartást jelent saját önkénteseikkel.
- 2) Útmutató tréningjeinken minden önkéntes-gyermek páros részt vesz, hogy közösségi élményeken keresztül is megtapasztalják az összetartozás segítő erejét. Ezeken a másfél havonta megtartott alkalmakon játékos, pályaorientációs elemeken van a hangsúly, különböző foglalkozásokat és ahhoz vezető utakat mutatunk be.
- 3) Mentálhigiénés programunk keretében pedig, pszichológusok, terapeuták igénybevételével, pszichoedukációs foglalkozásokat biztosítunk, illetve olyan egyénre szabott terápiás segítséget, ami a gyermekek pszichés fejlődéséhez szükséges. A gyermekek fejlesztése mellett ügyelünk nevelőikre is, akiknek egyéni és csoportos szupervíziós folyamatot biztosítunk.

A három pillérből álló, egyéni, közösségi és pszichés támogatáson alapuló programban, a szinergikus hatás kifejtése miatt, ugyanazok a gyermekek vesznek részt. Jelenleg 3 gyermekotthon 40 lakója részesül alapítványunk komplex programjában. Az alapítvány több mellékprogrammal is jelen van, amivel több száz budapesti állami gondozott gyermeket támogattunk eddig (nagyszabású pályaorientációs nap, élménynap, több alkalmas szexedukációs foglalkozások). Önkénteseink számára külön képzési programot biztosítunk, hogy rendelkezzenek a megfelelő szakmai tudással és mentálhigiénés támogatással.

I.1.1. Módszertan

Céljaink kidolgozásában és megvalósításában kiemelt szerepet kap pszichológiai szemléletünk és pedagógiai alapelveink. Mivel a gyermek- és lakásotthonokban nevelkedő gyermekek speciális háttérrel rendelkeznek, programjainkban kiemelt hangsúlyt kap lelki egészségvédelmük.

Módszertani koncepciónkat áthatja a fejlődéslelektani szemlélet, amely szerint a gyermek születésétől kezdve változik gondolkodásában, érzéseiben és viselkedésében. Attól függően, hogy élete mely szakaszában éri trauma, elhanyagolás vagy bántalmazás, sok vonatkozásban meghatározza a fejlődése menetét, így a megfelelő beavatkozási eszközöket is ennek mentén érdemes alkalmazni. Az atipikus fejlődés pedig fokozott figyelmet és elfogadást kíván, amelyet az önkéntes segítők gyerekekhez viszonyulásában alapvetőnek tartunk.

Az egzisztencialista pszichológia perspektívája szintén meghatározza munkánkat, hiszen sok traumát megélt gyermekek és fiatalok esetében kiemelten fontos az élet értelmének keresése, az a folyamat, amiben választ tudnak találni fájdalmas múltjukra és bizonytalansággal teli jövőjükre egyaránt. Ebben kiemelt szerepe van a felelősségvállalás kérdésének, mivel egy gyermekvédelmi rendszerbe kerülő gyermeket gyakran mozgatnak egyik helyről a másikra, anélkül, hogy értené, mi is zajlik körülötte. Ezt követően folyamatos függésben él a rendszertől, azonban nem világos, hogy ezért mit kell cserébe tennie. Nem tapasztalja meg, milyen egy biztonságosan működő kölcsönös emberi kapcsolat és a felelősségvállalás a saját életében vele megtörténő dolgokért. Emiatt gyakori, hogy áldozati vagy elkövetői szerepbe kerülnek, ezekből az attitűdökből működnek emberi kapcsolataikban és a társadalomhoz, közösségekhez való viszonyukban. Ennek formálásához a programunkba bekerülő gyermekekkel folyamatosan beszélgetünk önállósodásukról, a felelősség különféle formáiról, az emberi kapcsolati dinamikákról, pénzügyi tudatosságról. Útmutató tréningjeink során saját élményt gyűjthetnek a felnőtt élet kihívásairól, az azokra adható megoldási stratégiákról.

A gyermek- és lakásotthonokban nevelkedő gyermekekkel önkénteseink a humanisztikus-személyközpontú pszichológia emberképe és alapelvei mentén foglalkoznak. A három fő kritérium

alapján a segítő feltétel nélküli elfogadással fordul a gyermekhez, hiteles személyiségében és megnyilvánulásiban, emellett pedig beleélő megértéssel, empátiáját megfelelő módon kifejezve kommunikál vele.

Programjaink koncepciójában és önkénteseink működésében központi szerepe van a pozitív pszichológiai perspektívából következő erőforrás-központúságnak. Ezt azt jelenti, hogy a gyerekek hiányosságai helyett erőforrásaikra építünk, segítjük őket abban, hogyan tudják belső erőforrásaikat és megküzdési stratégiáikat mozgósítani.

Pedagógiai alapelveink a következő elemekre épülnek:

- együttműködés és közösségben való munka
- társas érzékenység és tolerancia
- kulcskompetenciák fejlesztése
- önismeret és intraperszonális intelligencia mélyítése
- motiváció és felelősségvállalás építése

Használt eszközök:

- egyéni értékelő visszajelzések
- közösségfejlesztés
- projektfeladatok
- csoportmunka
- mentor-rendszer

Programjaink során a lelki, társas és kognitív fejlesztés egyik legfontosabb célja, hogy eredményeivel a gyermek egyéni sikert éljen meg, amely által önértékelése és önbizalma erősödik, ennek pozitív hozadékaként pedig változhat a tanuláshoz és a munkához való viszonya, ebbe fektetett energiája és várható teljesítménye.

I.2. Bebalanced Pszichológiai Pont – *elkísérünk a fejlődés útján*

A Bebalanced Pszichológiai Pont a Gyermekhíd Alapítvány társadalmi vállalkozásaként indult el azzal a céllal, hogy szolgáltatásai bevételeiből állami gondozott gyermekek terápiás fejlesztését finanszírozza.

Piackutatásunk, és saját szakmai tapasztalataink is visszaigazolják, hogy Magyarországon a középréteg, a felső közép -és felsőosztály kifejezetten keres magán pszichológiai központokat, amelynek azonban nincs még kiépült piaca. Dr. Pászthy Bea gyermekpszichiáter szerint egyre

nagyobb kihívást jelentenek a gyermekeket és fiatalokat érintő mentális zavarok, amelyek közül leginkább a gyermekkori szorongás, a depresszió, a viselkedészavarok, a figyelemhiányos hiperaktivitászavar (ADHD), a táplálkozási magatartás zavarai (anorexia, túlsúlyosság), a pszichoszomatikus zavarok, az agresszió, a számítógépfüggőség, a drog-, alkoholhasználat és az iskolai teljesítményzavarok veszélyeztetik őket. Különösen súlyos a helyzet a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek körében, ahol hatványozottabban jelennek meg ezek a problémák, illetve nehezebb megfelelő ellátáshoz jutni.

Alapítványunk a piaci rést megcélózva, gyermekeket és szüleiket megcélzó tanácsadó központot hozott létre, amelynek fő fókusza egészségpszichológiai ellátás és tanácsadás biztosítása.

A Bebalanced pszichoedukatív szemléletének köszönhetően, széles körben hozzájárul ahhoz, hogy professzionális segítséget nyújtson családok, gyermekek és fiatalok számára életvezetési, nevelési, kapcsolati kérdések és elakadások esetén. Az ebből származó bevétel pedig kitermeli az állami gondozott gyermekek támogatásának a költségét. A központ hozzájárul ahhoz, hogy megfelelő szociális és mentális támogatást tudjunk biztosítani egyre több állami gondozott gyermeknek.

Az iskolapszichológusok és nevelési tanácsadók szakmailag képesek megfelelő ellátást biztosítani, azonban túlterheltek, kapacitás hiányában nem tudnak teljeskörű segítő szolgáltatást nyújtani. A gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek esetében szintén elmondható, hogy ugyan a gyermekotthonokban dolgoznak pszichológusok, azonban ők is túlterheltek, és leginkább az akut esetvezetésekre tudnak fókuszálni. Az iskolapszichológusokhoz, pedagógiai szakszolgálatokhoz és nevelési tanácsadóhoz eljutott gyermekek száma ebből a közegből nagyon alacsony, pedig nekik kivételesen nagy szükségük lenne a pszichés segítség biztosítására.

Központunk a hathatós segítség érdekében együttműködik az alap- és szakellátással (iskolapszichológus, nevelési tanácsadó, család- és gyermekjóléti központ, gyermekotthon), valamint a gyermek életében résztvevő fontos egyéb személyekkel – szülők, pedagógusok, gyermekotthonban élő gyerekek esetében pedig nevelők, önkéntesek. A prevenciófókusz a devianciák elkerülését, korai traumák oldását teszi lehetővé, amelynek köszönhetően a negatív életpálya megelőzhető. A hangsúly az erőforrás aktivizálására, a megküzdési potenciál mobilizálására kerül, a gyermek személyiségének és fejlődépszichológiai igényeinek mentén.

I.2.1. Bebalanced Lelki Egyensúly Kampány – *fókuszban a pszichoedukáció*

Központunk tágabb célcsoportnak is szól: küldetésünk a gyermekek és fiatalok számára tudatos viszony formálása lelki egészségükhöz, pszichés megküzdési eszköztáruk bővítése

stresszhelyzetekben. Ennek érdekében működtetjük ingyenes Lelki Egyensúly Kampányunkat nevelési-oktatási intézményekben, hogy széles körű pszichoedukációs segítséget nyújtsunk gyermekek, serdülők számára lelki egészségük megőrzésében, kommunikációs, társas és érzelmi kompetenciáik fejlesztésében.

Mivel a gyerekek lelki egészségének biztosításában kulcsszerepet játszanak a szülők, kampányunk szülői előadásokat is nyújt. Ennek célja a szülői szerepben való megerősítésük, nevelési eszköztáruk bővítése, valamint a szülő-gyermek kapcsolati zavar megoldásában való segítségnyújtás, szükség esetén megfelelő szakemberhez irányítás.

Az általános iskolás és gimnazista diákok számára pszichológusaink interaktív csoportos tréninget tartanak a leggyakrabban felmerülő témákat érintve mint a kortárs zaklatás, erőszakmentes kommunikáció, pályaválasztás, önértékelési problémák, függőségek, szorongásoldás stb. Szülők számára pedig nevelési kérdések széles spektrumában biztosítunk pszichoedukációs workshopokat, az igénybe vevő óvodákban, iskolákban.

Mind a Bebalanced Pszichológiai Pontnak mind a Bebalanced ingyenes programjának kiemelt célja, hogy hozzájáruljon egy egészségesebb és tudatosabb társadalom kialakulásához, hogy kiegyensúlyozott és a nehézségekhez könnyebben alkalmazkodó állampolgárok legyenek.

II. Bebalanced mentálhigiéné a Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégiumban

II.1. Kitűzött programelemek és céljaik

II.1.1. Önismereti workshop és szupervízió nevelők számára

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium nevelői és vezetői gárdája egy stabil, kevés fluktuációs veszéllyel működő elhivatott szakmai csapat, ahol szívesen vették mentálhigiénés szolgáltatásainkat. Az intézmény erős közösségformáló ereje a gyerekeket és a nevelőket is egyaránt összetartja. Olyan kihívásokra kínáltunk eszköztárat és fejlődést a nevelők számára, ami az intézmény igényei mentén formálódott: kiegészítés megelőzés és rugalmas megküzdés; konfliktuskezelés és hatékony kommunikáció; közösségépítés és együttműködés fejlesztés. Emellett egyéni és csoportos szupervíziós alkalmakat tartottunk, amelyek a nevelők és vezetőség aktuálisan behozott elakadásaira reagált.

Összesen 9 workshop alkalmat és 12 szupervíziós alkalmat terveztünk 2020. január és június közötti időszakra.

II.1.2. Önismereti fejlesztő csoportok gyermekek számára

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégiumban nevelkedő állami gondoskodásban élő gyermekek számára önismereti fejlesztő csoportokat indítottunk. Mindkét önismereti csoport célja az volt, hogy hozzásegítsük a gyermekeket belső szorongásaik feloldásához. A kisiskolás korosztály számára indított szociális készség- és érzelemszabályozást fejlesztő önismereti csoportban azon dolgoztunk, hogy a gyerekek képesek legyenek érzéseiket felismerni, azokat megfogalmazni, elfogadni és tudatosan kezelni. A kamaszok számára meghirdetett szociális készségfejlesztő és önértékelés-növelő önismereti csoportokban kifejezetten olyan nehézségekre reagáltunk, amelyek az eleve terhelt gyerekek életében nagyobb kihívásként jelenik meg. Az érzelmi intelligencia, az erőszakmentes kommunikáció, a konfliktus kezelés, saját maguk és mások elfogadása mind megjelent mindkét fejlesztő csoportban.

Összesen 16-16 alkalmat terveztünk 2020. január és június közötti időszakra.

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium nevelői és vezetői tagjainál kitűzött célok:

Rövid távú célok: megküzdési stratégia eszköztárának megismerése; konfliktuskezelés, hatékony kommunikáció, együttműködési képesség fejlesztése; tudatos kommunikáció, énhatárok kijelölése.

Hosszú távú célok: A preventív és szupportív komplex mentálhigiénés szolgáltatás hatására a kollégium, illetve a szakellátói rendszerben való hatékonyabb működés.

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium gyermekeknek szóló önismereti csoportok során kitűzött célok:

Rövid távú célok: érzelmi tudatosság, érzelmi önkontroll, kitartás, alkalmazkodás, lelkiismeretesség, stressztűrés, empátia, konfliktuskezelés alapjainak megismerése.

Hosszú távú célok: fejlődés a gyermek viselkedésében az intézmény rendszerében és kortárs kapcsolataiban.

II.2. Elért eredmények és a COVID-19 kihívásaira adott válaszok

II.2.1. Szupervízió és önismereti workshop szakmai eredményei

Pajor András szupervízorunk összesen 8 óra csoportos és egyéni szupervíziót tartott összesen 20 főnek, amelyet a Tapolcsányi Kollégiumban dolgozó nevelők és vezetők is minden alkalommal maximális együttműködéssel csináltak végig. Szupervízorunk szakmaisága és személye megtartó közeget teremtett számukra, ezért elakadásaikkal, kérdéseikkel bátran és bizalommal nyíltak meg az érintett szakemberek.

A Rubeus-program keretében három alkalommal valósult meg kompetenciafejlesztő, önismereti workshop a Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium nevelői és gyermekfelügyelői részére, amelyet Borbély Lilla pszichológus szakemberünk tartott. A három alkalom a stresszkezelés és a kiegészítő témákra fókuszált. Az alkalmak szemléletében hangsúlyt kapott a feladatok visszajelző jellege és az erőforrás-központúság.

Az első alkalommal a csoport és a csoportvezető egymásra hangolódására helyeztük a hangsúlyt. Bemelegítő feladatok kaptak szerepet a stresszel és a megoldásaikkal kapcsolatban. Ismertettem a pszichológiai immunrendszer elméletét és ennek komponenseiről a csoport résztvevői rövid összefoglalót kaptak. Így rátekinthettek, melyiket működtetik és mi az, amit még kiaknázhathatnának. A komponensek kapcsán saját tapasztalatokat, történeteket osztottak meg, így lehetőség nyílt az egymástól való tanulásra, az ötletekből való inspirálódásra. Az alkalom végén csoportos imaginációs relaxációt végeztünk.

A második alkalommal projektív módszerrel néztünk rá arra, hogyan viszonyulnak a csoport résztvevői a munkájukhoz, majd csoportos formában erőforrásokat kerestek, amik segítik őket. Majd az „élethordó” feladattal összegyűjtötték, életükben milyen szerepekben vannak jelen (pl. munkavállaló, szülő, sportoló stb.). Kördiagramon jelölték, hogy mennyit tesz ki átlagosan az idejükből egy-egy szerep, és ezek mennyi energiát hoznak és visznek. Kis csoportokban átgondolták, hol lehetne/kellene megváltoztatni, hogy komfortosabb képet mutasson.

Az utolsó alkalommal főként a kiegészítő foglalkoztunk. Átvettük, milyen ismereteik, tapasztalataik vannak a burnouttal kapcsolatban. Egy összefoglalóban összegyűjtöttem információkat a burnout jeleivel és pszichológiai hátterével kapcsolatban. Ezen információk birtokában kis csoportban megbeszélték, milyen kihívásokkal szembesülnek a kiegészítő kapcsolatban, személy szerint mit tudnak megtenni az elkerülése érdekében. Ezután egy önismereti kérdőív kitöltése következett, melyben megtudhatták, az öt driver közül melyik mennyire jellemzi őket. A driverek túlzott működtetése nagy személyes stresszel és diszkomfort érzéssel járhat az egyén számára, erről kaphattak visszajelzést a csoporttagok. Közösén dolgoztuk fel a driverek jelentését és az ő megfigyeléseiket, tapasztalataikat. Az alkalom zárásaként ismét egy imaginációs relaxáció következett.

II.2.2. Önismereti fejlesztő csoportok szakmai eredményei

A Tapolcsányi Kollégiumban Borbély Lilla és Filep Imre pszichológus szakembereink a két önismereti gyermekcsoport 9-9 alkalommal tudták megtartani, összesen 16 fő számára. A gyerekek kezdeti ellenállását két fiatal pszichológusunk pozitív személyisége áthidalta, és sikerült az alkalmakat mélyebb önismereti fejlesztő irányba vinni.

Mindkét önismereti csoport szakmai megközelítésénél a pszichoeducációs szemlélet volt a fókuszban. Cél volt, hogy a programban részt vevő gyermekek minél jobban megismerjék önmagukat és a pszichológiában használt módszereket és szemléletet, amit kamatoztatni tudnak a mindennapi életben. Ez segíthet nekik a személyiségük fejlődésében, a problémáik megoldásában és a kapcsolataik építésében.

Az alkalmazott módszerek önismereti csoportfoglalkozásokra épültek. Ez az egyének erőnyeinek és képességeinek felfedezése mellett az interperszonális kapcsolataik fejlesztésére irányult. A használt módszereknél megjelentek a strukturált játékos, kapcsolatépítő, érzelmi intelligenciát célzó és önismereti feladatok, valamint a félig strukturált és strukturálatlan beszélgetés is. A csoportfoglalkozások során felvezetett témák arra szolgáltak, hogy a csoporttagok együtt tudjanak működni másokkal. Ez abban segített nekik, hogy megtanuljanak figyelni másokra, nyitottabbak legyenek mások véleményére, nézőpontjára és megtapasztalják azt, hogy milyen biztatást, megerősítést és együttérzést kapni, illetve adni. A csoportban megélt tapasztalatok arra hívatottak, hogy a csoporttagok azokat a csoporton kívül is alkalmazni tudják.

A lemorzsolódás megelőzésére, illetve csökkentésére azzal törekedtünk, hogy olyan témákat vittek szakembereink, amelyek a gyerekek számára érdekesek és aktuálisak voltak. Egyrészt megkérdezték őket, hogy milyen témák érdeklik másrészt felmérték, hogy életkoruk és élethelyzetük mentén milyen témák lehetnek aktuálisak náluk. A csoportfoglalkozásokat rugalmasan kezelték, ha egy új téma merült fel, akkor azt is átvették. A főbb témák a kapcsolatépítés, a bizalom, az önértékelés és az énhatárok voltak.

II.2.3. Megvalósított szakmai tevékenységek

Csoportos és egyéni szupervízió az intézmény nevelőinek:

8 óra csoportos és egyéni szupervízió

I. Önismereti fejlesztő csoport kisiskolás korosztály számára:

Szociális készség és érzelmszabályozás fejlesztő önismereti csoport kisiskolásoknak

Időtartam: hetente kedden 18.30-19.30 között, összesen 9 alkalom

Résztvevők száma: 6-8 fő

II. Önismereti fejlesztő csoport kamaszok számára:

Szociális készségfejlesztő és önértékelés növelő önismereti csoport kamaszoknak

Időtartam: hetente szerdán 18.30-19.30 között, összesen 9 alkalom

Résztvevők száma: 6-8 fő

II.3. Újratervezés a COVID-19 után

A járványügyi helyzet komoly kihívások elé állította szakembereinket, hiszen megakasztotta mind a nevelőknek mind a gyerekeknek nyújtott segítői tevékenységeinket. A bevont gyerekek esetében

különösen is fontos lett volna a folyamatot végig vinni, hogy a kitűzött módszertani eszköztár megismertetésével el tudjuk őket indítani a pszichés fejlődés útján. A bizalom és a motiváció kialakulása traumatizálódott gyerekek esetében mindig kezdeti kihívásként jelenik meg, ezt szakembereink is tapasztalták mindkét önismereti csoport elindításánál. A mélyebb lélektani munka csak akkor tud elkezdődni, ha a kliensben létrejön az együttműködési szándék, és ezáltal lehetőség adódik a közös munkát igénylő bizalmi légkör megteremtésére. Az önismereti csoportok esetében pszichológus szakembereink ezt a bizalmi légkört tudták kialakítani bevonva a gyerekeket a fejlődés irányába. A járványügyi helyzet után nem volt lehetőség online térbe átemelni a csoportokat, az online csoportos foglalkozás nem is hatékony, másrészt a járványügyi helyzet alatt a kollégium bezárt. A nevelők esetében hatékonyabban tudtunk jelen lenni a járványügyi helyzet kialakulásával. Szupervízor kollégánk egyéni szupervíziós alkalmakat biztosított telefonon keresztül.

III. Bebalanced mentálhigiéné a II. kerület számára

III.1. Kitűzött programelemek és céljaik

II. kerületi Család- és Gyermekjóléti Központ klienseinek nyújtott szolgáltatások révén hátrányos helyzetű szülők és gyermekek számára indítottunk külön-külön zárt önismereti csoportot, illetve elindítottuk diákokat és szülőket egyaránt megcélzott Bebalanced Lelki Egyensúly Kampányunkat. Az önismereti csoportokban való részvétel lehetőségét a II. kerületi Család- és Gyermekjóléti Központ, illetve a Bebalanced Pszichológiai Pont hirdette saját fórumain. Mindkét csoportot – a Tapolcsányi Kollégiumtól eltérve – saját mentálhigiénés rendelőkben indítottuk el. Míg a Tapolcsányi Kollégiumot tekintve a szakellátásban dolgozó, illetve élő kliensekkel foglalkoztunk, addig a Család- és Gyermekjóléti Központ esetén alapellátásban érintett családokat vontunk be. Az alapellátásban érintett családoknál a prevenció, illetve szupportív segítségnyújtásra helyeztük a hangsúlyt. A Bebalanced Lelki Egyensúly Kampányunkat II. kerületi nevelési-oktatási intézményekben tartottuk meg.

III.1.1. Családi egyensúly workshop szülők számára

Olyan szülőket vártunk a családi egyensúly workshopra, akik nyitottak voltak közelebbről megismerni saját szülői szerepüket, illetve gyermekneveléssel kapcsolatos jól használható technikákat elsajátítani. Több fontos témát jelöltünk ki, mint energiamenedzsment, stresszkezelés, konfliktuskezelés és hatékony kommunikáció, de a leghangsúlyosabb fókusz a szülő és gyermeke közti bizalmi kapcsolat erősítése jelentette.

Az egyes alkalmakat egymásra épülve terveztük, célul tűztük ki a szülők belső erőforrásainak mozgósítását, és különféle kapcsolati területeken való kompetensebb jelenlétét. Egy ilyen csoport

lehetővé teszi, hogy a tagok egymástól is tanuljanak, egymást segítsék, a megosztáson keresztül kapcsolódjanak szülő társaikhoz. Összesen 12 alkalmat terveztünk megtartani 2020. január és június között.

III.1.2. Önismereti csoport gyermekek számára

Csoportunkban a szülőkkal való autentikusabb kapcsolat kialakításának képességére helyeztük a hangsúlyt. Tematikus kérdéseket dolgoztunk ki, amelyek mentén játékos formában terveztük elmélyíteni a gyermekek kapcsolatokról, együttműködésről, konfliktuskezelésről és EQ-ról (érzelmi intelligencia) való tudását, megélését. A pszichoedukációs célok mellett az egymástól való tanulást bátorítva is terveztük segíteni a gyermekek belső munkáját.

Csoportunkat 6-9 éves gyermekek számára hirdettük meg. Egy ilyen csoport várhatóan segítséget ad ahhoz, hogy a gyermekek tudatosabbá váljanak a szüleikkel való kapcsolatban, konkrét módszereket és technikákat sajátíthassanak el a kapcsolataik minőségének növelése érdekében, valamint, hogy önismereti tudásuk növekedhessen. Összesen 16 alkalmat terveztünk megtartani 2020. január és június között.

III.1.3. Bebalanced Lelki Egyensúly Kampány

Az általános iskolás és gimnazista diákok számára pszichológusaink interaktív csoportos tréninget tartanak a leggyakrabban felmerülő témákat érintve, mint a kortárs zaklatás, erőszakmentes kommunikáció, pályaválasztás, önértékelési problémák, függőségek, szorongásoldás stb. Szülők számára pedig nevelési kérdések széles spektrumában biztosítunk pszichoedukációs workshopokat, az igénybe vevő óvodákban, iskolákban.

II. kerületi Család- és Gyermekjóléti Központ szüleit érintő célok:

Rövid távú cél: Tudatosság szintjének növekedése, érzelmi elérhetőség és válaszkészség szintjének növekedése, tudatos kommunikáció kialakulása, kiegyensúlyozott határok kiépítése.

Hosszú távú célok: Családi rendszerben való hatékonyabb együttműködés, gyermek pszichoszociális igényeinek pontosabb felismerése és támogatása.

II. kerületi Család- és Gyermekjóléti Központ gyermek klienseinél kitűzött célok:

Rövid távú cél: Érzelmi differenciációs és érzelemkifejezés készségének növelése, szociális készségek javulása (együttműködés, konfliktuskezelés).

Hosszú távon: fejlődés a gyermek viselkedésében a család rendszerében és kortárs kapcsolataiban.

III.2. Elért eredmények és a COVID-19 kihívásaira adott válaszok

III.2.1. Családi egyensúly workshop szülők számára:

A csoportra öt édesanya jelentkezett, gyerekeik életkora az ovistól a kamaszig terjedt. Ennek nagyon örültek, mert így, akinek már kamaszkorú gyermeke volt, jó volt hallani azokat a szülőtársaktól, amiken ők már keresztülmentek, a fiatalabb gyerekek anyukái pedig hasznosnak találták azt, hogy előre nézhetnek arra, milyen kihívások várnak rájuk.

Az első alkalommal az önismeret volt a fókuszban. Milbik Zsuzsa pszichológus szakemberünk beszélt annak forrásairól, illetve a Johari-ablak módszerével feltérképezte, ki mit mutat magából, mások mit látnak belőle, illetve mit szeretnének jobban hangsúlyozni. Ezt követően pedig mindannyian egyik gyermekük szemüvegén keresztül mutatta be magát azt kiemelve, *miért jó, hogy éppen ő az én anyukám*. Sok ráismerés volt a gyakorlat közben arra, hogy az alapvető önkritika és szülőtársaktól érkező kritika mellett mennyi mindent csinálnak jól, amit észre sem vesznek.

A második alkalommal ezt folytatták tovább, montázs technikával. Saját anyaságukhoz való kapcsolatukkal dolgoztak képekkel, szavakkal. Megjelenítettek örömöket, nehézségeket, várakozásokat. A képeken keresztül sok érzelm tudott kifejeződni.

Ezt követően sajnos a vírushelyzet miatt személyes formában nem volt lehetőség folytatni az alkalmakat. Közösén abban egyeztek meg, hogy házi feladatok formájában folytatják a közös munkát. Így a csoport tematikáját követve edukatív anyagokat és gyakorlatokat küldött ki szakemberünk (pl. saját erőforrások, jó megoldások azonosítása, időmenedzsment, a különböző szerepek összehangolására az életkerékkel néztünk rá). Illetve a Bebalanced videóit osztotta meg velük, melyek különböző életkorú gyerekek jellemzőiről, sajátosságairól szóltak.

A szülők számára felajánlottuk, hogy egyéniben öt alkalommal tudnak jönni online formában, ezzel két édesanya élt. Velük a gyakorlatok tapasztalataival, az elmúlt időszak megélésével és tanulságaival folytatódott a közös munka.

Nagyon hasznosnak tartjuk a szülőcsoportokat, hiszen a gyermekek születése után ők kerülnek a fókuszba, a szülők kevés pozitív visszajelzést kapnak magukkal kapcsolatban. Csoportunkon ráláthattak erősségeikre, ami új szemléletet adott nekik.

III.2.2. II. kerületi Családsegítő és gyermekjóléti központ / gyermekcsoport

Bebalanced: heti workshopok és havi önismereti napok

Gyermekeknek szóló önismereti csoportunkban Borbély Lilla pszichológus szakemberünk a szociális készségek fejlesztésére és a szorongásoldásra helyezte a hangsúlyt. Tematikus kérdések mentén, illetve játékos formában mélyítette el a gyermekek kapcsolatokról, együttműködésről, konfliktuskezelésről és EQ-ról (érzelmi intelligencia) való tudását, megélését. A pszichoedukációs célok mellett az egymástól tanulást bátorítva segítette a gyermekek belső munkáját. Gyakorlatokon keresztül dolgoztak azon, hogy a gyermekek a megszerzett tudást hogyan tudják a saját életükben kamatoztatni. Mindezt játékos, a gyermekek számára befogadható formában. A folyamat során

strukturált játékos és rajzos feladatokon, félig strukturált tematikus (pl.: érzelmekről, érzelmek kezeléséről) és strukturálatlan beszélgetéseken keresztül mélyülhettek el a gyerekek. Mivel a csoport a koronavírus miatt félbeszakadt, minden gyermek szülőjének 5 alkalmas egyéni önismereti szülőkonzultációs folyamatot ajánlottunk fel, mellyel egy szülő élt.

A koronavírus hatására programjainkat igyekeztünk az online térbe áthelyezni, ennek példái a heti rendszerességű online workshop és a havonta megrendezett önismereti nap sorozat, melyet felnőttek számára alakítottunk ki. Mindkét formát alapvetően a pszichoedukációs szemlélet határozta meg: a megfelelő ismeretek birtokában képessé válhatunk jobb megoldások kialakítására, nagyobb fokú kontrollal és tudatossággal közelíthetjük meg nehézségeinket. Workshopjainkat változatos témákban hirdettük meg, például stressz- és konfliktuskezelés, energiamenedzsment, kapcsolaterősítés, asszertív kommunikáció, családi minták, önbizalom stb.

A workshopokon a témához kapcsolódóan önismereti feladatok közös megoldása, a tapasztalatok átbeszélése, a témáról való interaktív beszélgetés és a legfontosabb pszichológiai tartalmak átadása zajlott. A résztvevők találkozhattak a pszichológiai tanácsadás, a coaching, a relaxáció és az imagináció eszköztárával is, és megtapasztalhatták, milyen egy önismereti fókuszú workshopon szakemberrel dolgozni. Cél volt továbbá a tagok közötti interakció bátorítása is, hogy a csoport ne csak független tagokból tevődjön össze, hanem létrejöhessen az együttes élmény is. A csoport után még küldtünk a résztvevőknek a további elmélyülést segítő feladatot és szakmai anyagokat, melyeket visszaküldhettek nekünk, mi pedig visszajelzést küldtünk rájuk.

Önismereti napjaink alkalmával az érdeklődők két előadáson és egy interaktív workshopon vehettek részt, napközben pedig egyéni önismereti feladatsorral, filmajánlóval és könyvajánlóval mélyíthették tovább a belső munkát. Igyekeztünk a legaktuálisabb és legrelevánsabb anyagokból dolgozni, és azokat elérhetővé és közérthetővé tenni a résztvevők számára is. Szintén lehetőségük nyílt arra, hogy a nap feladatainál felmerülő reflexióikat elküldhessék nekünk, melyre szakemberunktől kaphattak egyéni visszajelzést.

Összes részfolyamatunk a megtapasztalás általi tanulás, a pszichoedukációs szemlélet és a kapcsolódás általi fejlődés fókuszaival valósult meg. Különösen fontosnak tartottuk a szakember és a résztvevők, valamint a szakember és a szülők élő kapcsolatának mélyítését, ezzel a bizalom és az elfogadó légkör megteremtését.

Éppen ez az élő kapcsolat segített abban, hogy a lemorzsolódás arányát csökkenthessük. A gyerekcsoport esetében a gyermekek és a szülők is szívesen jártak, sikerült aktív kapcsolatot kialakítani a szakember és köztük, így akik megkezdhatték a csoportot, azok a végéig részt is vettek. A workshopok és az önismereti nap esetében nagy szerepe van a népszerű és sokakat érintő témák választásának, valamint az izgalmas és fogyasztható előadásmódnak. Azt tapasztaltuk, hogy sok

visszajáró résztvevőnk volt, akik korábban már jó élményt szereztek a szakembereinkkel csoport vagy előadás formájában, így szívesen folytatták velünk a munkát.

III.2.3. Bebalanced Lelki Egyensúly Kampány

Első Bebalanced Lelki Egyensúly Kampányunkat 2019. október és 2020 január között 12 nevelési-oktatási intézményben tartottuk meg 160 szülő és 866 diák számára. A kampány küldetése, hogy hozzájáruljon egy egészségesebb, kiegyensúlyozottabb és tudatosabb társadalom kialakulásához. Tréningjeinkkel és előadásainkkal olyan prevenciós segítséget nyújtunk diákoknak és szülőknek, amely jól illeszthető az intézmény tanrendjéhez. Kampányunkban hangsúlyos szerepet tölt be a rendszerszemléletben való gondolkodás, programjainkat a családsegítő és gyermekjóléti központtal, az óvodai-iskolai szociális munkás csapattal, illetve az iskolapszichológusi csapattal összhangban valósítottuk meg.

A járványügyi helyzet alatt kampányunkat nem tudtuk megvalósítani nevelési-oktatási intézményekben, azok bezárás miatt, így átvittük online térbe és Digitális Lelki Egészségvédő programot hirdettünk meg a Bebalanced Pszichológiai Pont Facebook oldalunkon, honlapunkon és YouTube csatornáinkon. Pszichológus szakembereink rövid, könnyen fogyasztható tanácsadási videók formájában nyújtottak tippet, támogatást a járványügyi helyzet okozta nehézségekre, illetve folyamatosan készítettünk szakmai cikkeket is a témában. Ezeket a videókat és cikkeket nemcsak nevelési-oktatási intézmények számára küldtük ki, hanem elérhetővé tettük széles körben, egyéb forrásból hirdetési költséggel támogattuk meg a nagyobb elérésszámot.

III.2.4. Megvalósított szakmai tevékenységek és eredmények

Családi egyensúly workshop szülők számára:

Családi egyensúly workshop szülők számára – pszichodramatikus elemekkel

Időtartam: Egy alkalom 1*60 perc., összesen 2 alkalom

Résztvevők száma: 5 fő / workshop

Önismereti fejlesztő csoport gyermekek számára:

Szociális készség és érzelmszabályozás fejlesztő önismereti csoport kisiskolásoknak dramatikus és meseterápiás eszközök bevonásával

Időtartam: hetente, összesen 8 alkalom

Résztvevők száma: 7 fő

Bebalanced Lelki Egyensúly Kampány II. kerületi nevelési-oktatási intézmények számára 2019. október – 2020. január között:

- 20 alkalom szülői előadás 160 szülő bevonásával
- 88 alkalom gyermektréning 866 diák bevonásával

Bebalanced online aktivitás:

- 24 tanácsadói kisvideó elkészítése
- 13 online előadás a Bebalanced Facebook oldalán
- 12 workshop megtartása

IV. Gyermekhíd Alapítvány (*Vásáry Tamás Alapítvány*)

IV.1. Kitűzött programelem és célok

A Gyermekhíd Alapítvány által támogatott két Bokréta Lakásotthon nevelői már 2018 január óta rendszeres szupervízióban részesülnek. Az elmúlt két évben gyakran cserélődött a nevelői gárda, azonban a szupervíziós lehetőségre minden nevelő nyitott volt. A két lakásotthonban élő összesen 20 gyermek 2017 októberétől részt vesz alapítványunk gyermekvédelmi programjában, így nagyon fontosnak tartjuk, hogy a velük foglalkozó nevelőket mindenképpen megtámogassuk nevelői kompetenciáikban. A szupervízió során az aktuális, mindennapos elakadásokon, nehézségeken túl szupervízorunk alapfokú szociálpedagógiai képzési elemeket is bevisz, hogy hozzájáruljon a nevelők eltérő képzési ismereteinek szinten tartásához.

IV.2. Elért eredmények és a COVID-19 kihívásaira adott válaszok

A szupervízió során az aktuális helyzetek voltak a fókuszban pl. a gyerekek egymás közötti agressziójának kezelése, engedetlenségek, illetve a kötelességek elmulasztása esetén alkalmazható válaszreakciók. Felmerült a nevelők között egymás toleranciahatárainak a megbeszélése és a különbözőségek tiszteletben tartása. Visszatérő probléma a pszichés ellátás biztosítása, a pszichiátriai kezelések diszfunkciói, illetve a szülőkkel való kapcsolatok anomáliái.

Az ülések intimitása az elmúlt 2 évben mélyült, állandósult a barátságos, empátikus légkör. Így a járványhelyzet kialakulása után szupervízor kollégánk könnyedén tudta folytatni a nevelők támogatását telefonos beszélgetések formájában. Ezek a *“támogatói telefonok”* a járványhelyzet következtében bensőségebb beszélgetésekké alakultak át, ahol a vírus miatti személyes problémák is előtérbe kerültek.

Szupervízorunk 2019. október – 2020. június között összesen 12 alkalmas személyes csoportos szupervíziót tartott és 8 alkalommal *“támogatói telefont”* 3 vezetővel.

Alapítványunk gyermekekkel kapcsolatos munkáját is kihívások elé állította a járványhelyzet, az iskolák bezárása és a látogatási tilalom megnehezítette a gyerekekkel való kapcsolattartást, így önkénteseink online tartottak kapcsolatot a gyerekekkel, hogy a kommunikáció rendszeressége ne szakadjon meg. Mivel nemcsak a mi általunk támogatott lakásotthonoknál és gyermekotthonoknál volt probléma a digitális eszközhiány és a megfelelő internet elérése, így alapítványunk elindította

Digitális Híd kampányát, hogy annyi intézménynek és gyermeknek tudjon segíteni, amennyi lehetséges. Ennek a kampánynak a keretében összesen közel 80 eszközt (tablet, laptop, számítógép) és közel 1 millió Ft-ot gyűjtöttünk össze.

Mentálhigiénés programjainkat megvalósító szakemberek

A Gyermekhíd Alapítvány és a Bebalanced Pszichológiai Pont is az érzelmi fejlesztésre és az érzelmi támogatásra helyezi elsősorban a hangsúlyt. Tapasztalataink és szakmai ismereteink is alátámasztják, hogy ugyan egyre népszerűbbé válik maga a pszichológia, sokak számára még mindig idegen és távoli. A Gyermekhíd Alapítvány az általa támogatott állami gondoskodásban élő gyermekek számára nyújt terápiás megsegítést, a Bebalanced Pszichológiai Pont pedig, a piaci szolgáltatásokon túl, ingyenes Lelki Egyensúly Kampányával tréningeket és workshopokat nyújt diákoknak és szülőknek. Mindkét szervezeti egység mentálhigiénés programelemei kapcsán megtapasztaltuk, hogy a pszichológiai segítségnyújtás idegensége miatt folyamatosan hangsúlyt szükséges helyezni a pszichoedukációra.

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium nevelői és gyermekei, a II. kerületi lakosok, és a Bokréta Lakásotthonok nevelői számára nyújtott mentálhigiénés szolgáltatásainkat mind a Bebalanced Pszichológiai Pont pszichológus szakemberei biztosították. A csapatot 10 professzionális pszichológus alkotja, akik összesen 22 különféle módszerben jártasak. A *Szülői kompetenciafejlesztés* programban következő szakembereink vettek részt: Kovács Orsolya tanácsadó pszichológus, egyúttal a Bebalanced szakmai vezetője; Adamik Eszter pszichológus, gyászcsoporthoz vezető, integratív hipnoterápiás szakember; Milbik Zsuzsa pszichológus, család- és párterapeuta jelölt, megoldásfókuszú mediátor; Borbély Lilla tanácsadó- és iskolapszichológus, coach; Durucz Péter személyközpontú tanácsadó; Molnár Zita pszichológus, klinikai és mentálhigiéniai gyermek- és ifjúsági szakpszichológus jelölt, család- és párterapeuta jelölt; Filep Imre pszichológus, család és párterapeuta jelölt; Dienes Angéla tanácsadó pszichológus, coach; Olé Adrienn tanácsadó- és iskolapszichológus.

Szakmai innovációk, mint gyermekjóléti kiegészítő modulok

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium állami gondoskodásban élő gyermekei számára a folyamatos mentálhigiénés támogatás – hozzájárulva az intézményben kiemelkedően jól működő közösségfejlesztő és alap pszichológiai ellátáshoz – hozzásegíti a gyermekeket lelki, társas és kognitív fejlődésükhöz. Egy, a gyermekek igényeire, traumáira szabott csoportos (vagy akár egyéni) pszichológiai önismereti folyamat legfontosabb célja, hogy a gyermek képes legyen felismerni érzelmeit, azokat kifejezni, illetve hogy rendelkezzen olyan eszköztárral, amely a nehézségekhez

való alkalmazkodóképességét elősegíti. Hiszünk azonban abban, hogy egy gyermeket csak akkor lehet a leghatékonyabban megtámogatni, ha gondozóját is bevonjuk a segítői folyamatba. Ezért a gyerekeknek nyújtott mentálhigiénés támogatást a nevelők szupervíziójával és esetleges önismereti továbbképzésével célszerű biztosítani.

Hasonlóan fontos a gyermekvédelmi alapellátásban érintett, pszichés problémákkal küzdő gyermekek esetében is a folyamatos mentálhigiénés fejlesztés. Az általunk biztosított szociális készség és érzelemszabályozás fejlesztő önismereti csoport olyan területeken kínál fejlesztést, mint a stresszoldás, érzelmi intelligencia fejlesztés, szülőkkel való kapcsolat elmélyítése. Szakmai tapasztalataink megerősítik, hogy ezen témákban gyakori elakadásokkal szembesülnek szülők. Ahogy a szakellátásban bevont gyermekek esetében, úgy itt is fontos a rendszerszemlélet, és a család egészével szükséges foglalkozni (*Családi egyensúly workshop*).

Egyre nagyobb kihívásokkal szembesülnek a nevelési-oktatási intézmények is diákjaikat érintő problémák esetén, amelyekre sokszor nem tudnak azonnal vagy időben kész megoldási recepttel szolgálni (kortárs zaklatás, önértékelési zavarok, pályaorientációs elakadások, szorongás, kapcsolati nehézségek). Bebalanced Lelki Egyensúly Kampányunk elindítása előtt felmértük a II. kerületi intézmények igényeit, és kikértük a Családsegítő és gyermekjóléti központ szakembereinek (iskolai szociális munkás csapat, iskolapszichológus csapat) véleményét is programunk kapcsán. Tréning és workshop témáinkat ezen igények és szakmai vélemények mentén dolgoztuk ki. A nagy létszám elérés és az óriási érdeklődés is bizonyítja, hogy pszichoedukációs tevékenységünk jól kiegészíti a nevelési-oktatási intézmények munkáját és nyitottak pszichológus kollégáink mélylélektani megközelítésére is. A rendszerszemlélet itt is érvényesül, egy gyermeket vagy gyermek közösséget a leghatékonyabban a gondozásban részt vevő szereplők bevonásával lehet fejleszteni, támogatni. Ezért tartottuk fontosnak a pedagógus, iskolapszichológus, iskolai szociális munkás, és szülő bevonását is kampányunkba.

Habár mind a gyermekvédelmi alap- és szakellátás mind a nevelési-oktatási intézmények esetében elmondható, hogy kiépült segítői hálózat működik elhivatott szakemberekkel, tapasztalhatóak rendszerszintű elakadások. Fluktuáció, kiegészítés, szakember hiány, túlterheltség, szakmai válaszképtelenség mind növeli a feszültséget és okozhat további elakadásokat egy folyamatosan újabb kihívásokkal találkozó közösségben. A nonprofit és a vállalati szektor rugalmassága, innovatív megközelítése, szakmai együttműködőkészsége és gyors reakcióképessége hatékony működéssel tud szolgálni a gyermekjóléti ellátásokban.

Bogács Ernő: Jelenlétalapú reszponzív gyermekjólét

A szülői kompetenciafejlesztésre irányuló modellprogramsorozat² harmadik ütemében már a projektben résztvevő szervezetek kiválasztása és a célkitűzés is módszertani stratégiaváltást jelzett. A gyermekjóléti alapellátás és gyermekvédelmi szakellátás dichotom relációját szétfeszítve megjelentek az alternatív ellátások és szolgáltatások is. A módszerek tekintetében pedig az intenzív családsegítés fenntartása mellett tovább erősödött a közösségfejlesztés és külön elemként kiemelt jelentőségű a mentálhigiénés komplex segítségnyújtás. Mindegyik ellátásnak, szolgáltatásnak, módszernek van olyan mozzanata, amely egyrészt a megváltozott körülményekhez történő gyors alkalmazkodásra, másrészt közvetlen, pontosabban a közvetlenül az egyénre (kliensre) irányuló módszereken túl a közvetett elérésre fekteti a hangsúlyt.

A direkt beavatkozás szükségessége és hatékonysága csak bizonyos körülmények között garantált. Kizárólagos alkalmazása kontraproduktív lehet. Ott, ahol az egyénre irányuló közvetlen beavatkozás szükségessége nem kényszerítő erővel jelentkezik (pl. életveszély, másképpen el nem hárítható károsodás stb.), vagy a beavatkozás alanyának nem kifejezett igénye, ott más, közvetett eszközök alkalmazása, alkalmazásának megkísérlése elengedhetetlen. Beleértve magának a segítőnek a segítségét is (Bogács-Rác 2016; Rác-Bogács 2019).

Az úgynevezett segítő tevékenység aktivizálását és módját, nem a segítség eszközzrendszere, hanem az alany, a kliens, az ügyfél szükséglete határozza meg. Triviális megállapítás, hogy a segítség professziójában az eszköznek kell az alanyhoz igazodnia, és nem az alanynak az eszközhöz. A trivialitás nem a valóság szerinti egyértelműségből következik, hanem ellenkezőleg. Az alkalmazkodás nem csak a kliens megküzdési lehetősége, hanem a segítőé is (Rác-Bogács 2019). Az alkalmazkodás pedig feltételezi a kísérletezésre való nyitottságot, és azt a szakmai nyitottságot mely szerint a kísérletezés a segítő professzió szükségszerű feltétele. A kísérletezés alapja nem a tudatlanság, hanem paradox módon a felkészültség. Egyrészt a lehetséges (és azonnal fel nem ismerhető) szükségletek ismerete, másrészt a tudatlanság tudatossága (lehetnek nem ismert szükségletek), harmadrészt a problémákra adható válaszok (beavatkozási eszközök, rendszerek) ismerete.

Tényszerű és mentori megközelítésben a többi jellemző mellett az öt program mindegyikében megjelenik a közvetett beavatkozás és az alkalmazkodás, mint stratégia és mint módszer.

² Szülői kompetenciák fejlesztése, erősítése c. Nemzeti Bünmegelőzési Tanács által támogatott projekt, résztvevők: Budapest II. kerület, Szekszárd és Szombathely Család- és Gyermekjóléti Központjai, Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium és Gyermekhid Alapítvány

A közvetett beavatkozás szükségességének felismerése a projekt korábbi két szakaszában is jól felismerhetően jelen volt (Rubeus Egyesület 2018; 2019), jellemzően azokban a foglalkozásokban, melyek a közös tevékenységeken keresztül érték el a szülőket. A projekt harmadik, jelenlegi szakaszában a közvetett elérés hangsúlyossá vált és új elemmel bővült. Az új elem a szakemberek szakmai személyiségének, mint eszköznek a támogatása. Az eszközként való támogatás mögött az a szakmai meggyőződés húzódik meg, mely szerint a szakember (szakmai) személyisége ugyanolyan eszköz vagy szolgáltatás, mint bármely más eszköz vagy szolgáltatás. Az ily módon (jó értelemben vett) eszköznek tekintett szakember eszköz mivoltában ugyanolyan odafigyelést igényel, mint az ügyfél, legyen az szülő vagy gyermek (ugyanolyan „karbantartást” érdemel, mint bármely más „eszköz”). Szakember nélkül nincs szolgáltatás, szolgáltatás nélkül az ügyfél szükségletei sem elégíthetők ki. A projekt harmadik részének kétségtávol egyik nagy újdonsága a szakember és az ügyfél fontosságának azonos szintű kezelése, az odafigyelés értelmezési keretében (Rácz 2016; Rácz-Bogács 2019).

Alkalmazkodás

A felelősség és cselekvés kényszerében működő szociális ellátórendszert rendszerint megkísérti a standardizáció biztonsága. Ez tetten érhető a különféle protokollok és eljárásrendek készítésére irányuló, valamint a szakma felől is tapasztalható kazuisztikus jogszabályalkotási késztetésekből. A szabályozási igényt egyrészt a minőségbiztosítás szükségessége generálja, másrészt a biztonsági szükséglet. A jogszabályi előírások és protokollok, valamint a standardok elengedhetetlenek a szakmai minimum hatékonyság eléréséhez. Kizárólagosságuk viszont észrevétlenül a rendszert és annak működtetését teszi az a tevékenység céljává. Elsődleges célként – látens vagy explicit módon – a szakma és a szakember szükségletei és az ahhoz történő alkalmazkodás jelenik meg. A rendszer célként történő újradefiniálása mellett a kliens felőli inadekvát/eredménytelen működés ezzel összefüggő oka, hogy a különböző szabályozási eszközök „másoknak” íródnak. Ez azon a vélt vagy valós tapasztaláson alapul, hogy a „másik” nem jól, nem hatékonyan, nem kielégítően működik. Ebből következően a standardok, protokollok imperatívuszokat tartalmaznak, utasításszerűek, kizárólagosságot követelnek maguknak így dogmatikusak. Ettől egyben merevek is, amelyek jól szolgálják a biztonsági szükséglet kielégítését a felelősség elkerülése vonatkozásában. A felelős képessége vonatkozásában viszont behatárolják a szakember mozgásterét, mert valamely kihívásra, csak egyfajta feleletre képesek, amely lehet adekvát, ismerve viszont a szociális munkában jelentkező kihívásokat az inadekvát válasz/felelet is prognosztizálható.

A másik nagy kísértés a kliens igényeihez történő alkalmazkodás. A szükséglet és igény, jóllehet fedi egymást (a szükségletek primer szintjén többnyire) eltérhet egymástól. Például a gyermek,

szakember vagy gyógyszer általi „megjavításának” szülői igénye, eltérhet attól a szükséglettől, hogy ő tudjon a nevelési kihívásokon eredményesen túlhaladni. A szükséglet és igény beazonosítása, valamint elkülönítése a professzió része, mely a szakmai ismereteken túl nagyfokú tudatosságot igényel. Az alkalmazkodás tehát egyrészt a kliens szükségleteihez történő alkalmazkodást jelenti (szemben a rendszerrel), másrészt ezen belül a kliens szükségleteihez történő alkalmazkodást (szemben az igényekkel).

A programban résztvevő intézmények és szakemberek alkalmazkodási mintázata megfelelő arányosságot tükrözött, nem csak a COVID-19 által kiváltott körülményekhez történő igazodás, hanem a kliensek és azok szükségletei vonatkozásában is.

Már a tervezéskor tudatosan felhasználták a korábbi tapasztalatokat. Szekszárdon a szociális diagnózis, az intenzív családgondozás, multidiszciplináris team, értékelő team, rajzelemzés, családi fotó készítése és elemzése programelemeket emelték át a III. szakaszba. Szombathelyen a korábbi pozitív tapasztalatokat figyelembe véve fejlesztették a szolgáltatási lehetőségeket, megtartva a családok részére szervezett Családi Napot, a szülőknek szóló kompetenciafejlesztést célzó kiadványokat és az AVP tréninget. Mindkét helyszínen ugyanakkor továbbfejlesztették a programelemeket, nem csak a szükségleteket, hanem egyéb változókat is figyelembe véve. A kiadványok tartalmát a napi segítő tevékenység során tapasztalt és regisztrált témák inspirálták. A családi programokat az időt tagoló hagyományok, szokások, az AVP tréninget a hatalmi helyzetből adódó konfliktuskezelés és a nonverbális kommunikáció, valamint az együttműködés egysége. A multidiszciplináris team új mozzanata a megoldásközpontú közös gondolkodás, az értékelő teamé a tervezéssel kombinált tudatosság, a fotóelemzésnél pedig a fotókészítéssel történő tagolás és tudatosítás.

Az új programelemek tervezését is a szükségletekre vonatkozó tapasztalatok összegzése és az igényfelmérés előzte meg. Az intézmények és bevont szakemberek tudatosan kerültek a saját preferencia csapdáját. Tervezési alapnak nem a „jól bevált” szakmai megoldásokat tekintették, hanem a valószínűsített vagy igazolt szükségleteket. A preferált (vagy jól bevált) szakmai megoldásokat pedig a beazonosított vagy valószínűsített szükségletekhez és igényekhez igazították. A II. kerületben írásban is megszólították a szülőket, felméréndő az igényeket, azon túl, hogy a napi esetvitel során tudatosult szükségleteket is becsatornázták. A Gyermekhíd Alapítvány a két intézmény által kért szolgáltatást biztosította. A Tapolcsányi Kollégium a szakemberek által napi rendszerességgel tapasztalt élmények alapján egyértelműsített hátránykompenzációs szükségletekre törekedett választ adni. A II. kerületi lakosok számára számos edukatív megoldást kínáltak. Szekszárdon eleve olyan családokat szólítottak meg, akik nyitottak voltak az együttműködésre, akik tenni akartak családjukért (mely példaértékű módja az erőforrás optimalizációnak, amikor a szűkös

erőforrást összehangolják a valószínűségi mutatókkal). Szombathelyen igényfelmérés előzte meg a programot.

Az alkalmazkodás nem csak a nulladik pontban tudatosított szükségletekre való reagálást jelentette, hanem a program megvalósítása közben megjelent új kihívásokhoz történő igazodást is. Ennek elsődleges feltétele volt a belső monitoring, mint természetes programelem. A monitoring nem egy formális rendszerbe épített ellenőrzést jelentett (habár például Szekszárdon ez is tetten érhető, lásd: értékelő team), hanem a tudatos szakemberi jelenlétet. A szükségletek ugyanis rövid időn belül is változhatnak, nem kevésbé a körülmények, és a szükségletfélreértés relevanciáját sem lehetett kizárni. Erre jó példa a II. kerület által megvalósított Mesetábor, amely egyrészt a program során megjelent új szükségletre reagált, másrészt a jelentkezések során tapasztalt heterogenitásra (eltérő speciális szükségletű gyermekek).

A körülmények változásának leglátványosabb része a COVID-19 által generált járványhelyzet és kapcsolódó intézkedések. Tekintettel arra, hogy mindegyik helyszín és mindegyik program a személyes jelenlételre és kapcsolatra épített, 2020. márciusában nagyon gyorsan felül kellett vizsgálni a programelemek megvalósíthatóságát és ennek függvényében újra kellett tervezni. Volt olyan programelem, amelynél a folytatás ellehetetlenült a személyes kapcsolat hiányában, a legtöbbször viszont a résztvevő intézmények kidolgozták azt a megvalósítási módot, melynek keretében tovább vihető volt a megkezdett folyamat. Legtöbb esetben ez az online térbe történő átemelést jelentett, de hibrid megoldást is alkalmaztak. Ez utóbbi szó szoros értelmében is vett „látványos” példája a II. kerület által szervezett Családi Nap keretében meghirdetett rajzpályázat és a kapcsolódó zártkörű kiállítás.

Jellemzőbb megoldás volt az online térre és kapcsolatra történő átállás, ennek eszközét és módszertanát a résztvevők mindegyike nagyon gyorsan kidolgozta és alkalmazta, annak ellenére, hogy azok eredményességével kapcsolatosan voltak kételyek.

A járványhoz kapcsolódó korlátozó intézkedések által okozott bizonytalanság nem tehetetlenségben manifesztálódott, hanem megoldásközpontú aktivitásban. Mindegyik helyszín áttekintette a programokat, meghatározta a kihívásokat és a kihívásokra adható válaszokat.

A válaszok közül az egyes programelemekről való lemondás volt a legnehezebb a szakemberek számára. Fel voltak készülve az újratervezésre (ez volt az alapattitűd és ezért építették be a monitoringot), ilyen mértékű változás azonban nem volt prognosztizálható. Ráadásul a személyes (fizikai) kapcsolatokat érintő korlátozások, nem csak a programot érintették, hanem a szervezetek, szolgáltatók alapműködését is. Párhuzamosan át kellett tekinteni az alapfeladatokat, és azok végrehajtásnak módját, valamint a vállalt programelemeket. A Tapolcsányi Kollégiumban például „eltűnt” a célcsoport, a gyermekeknek haza kellett menniük a családjukhoz vagy a

gyermekotthonba. A szombathelyi intézmény integráltan több feladatot lát el, beleértve az idősgondozást, melynek kitettsége okán munkaerőt kellett átcsoportosítani, és ez érintette a programban résztvevő kollégákat is. Ez csak két példa arra, hogy a program megvalósításán túl egyes szervezetek az alapvető működésük ellehetetlenülésének kockázatával szembesültek.

Nem csak összességében, hanem az egyes vállalt feladatokat (programelemeket) áttekintve mentori tapasztalatból is megállapítható, hogy az adekvát alkalmazkodási készségnek köszönhetően a szervezetek gyorsan és hatékonyan reagáltak a megváltozott körülményekre. A résztvevői beszámolókból ennek folyamata részletesen nyomon követhető és a kutatási eredmények is ezt a hatékonyságot, gyors reakciót támasztják alá.

Kísérés (indirekt jelenlét)

Bármely támogatás jellegű jelenlét, annak alanya szempontjából akkor segítség, ha az alany segítésként éli meg, alapja pedig a segítségi igény, továbbá ennek explicit vagy burkolt módon történő kifejezése. Segítségigény és -kérés nélkül az alany megélése szempontjából nincs segítség. A segítő szakmák gyakran szembesülnek ezzel az ellenállásban is kifejeződő állapottal és dinamikával, mind közül azoknak okoz feloldhatatlan vagy feloldhatatlannak tűnő meghasonlást, amelyek kötelezettek a segítségre, akár kényszerítő eszközök igénybevételével is (Bogács-Rácz 2016). Ilyen helyzetekben esetenként kényszerítő jellegű és kényszerű beavatkozás történik. Az alany igényétől függetlenül vannak olyan helyzetek, amelyek megkövetelik a beavatkozást, akár akarata ellenére is. A szociális munkában változó ezen eseteknek a köre és száma, az viszont nagy bizonyossággal kijelenthető, hogy a szociális munka nem csak ilyen esetekre korlátozódik. A szociális munka ténszerűen is és „munkásai” szándéka szerint is finomabban preventív, a kényszerítő beavatkozást kiváltó helyzetek és állapotok megelőzésére irányul. Itt se mindig kifejezett segítség kérésre vagy igényre reagál. Nagyon sokszor a nem tudatosult és nem kifejezett szükségletekre. Ennek következtében nagyon jól kell megválasztani a reagálását, hogy az ügyfél ne beavatkozásként élje azt meg. A gyermekjólétben dolgozó szakembereknek ezen felül meg kell küzdeniük a tevékenységükhöz társított hatásági jelleggel, illetve azzal a prekoncepcióval, hogy akkor jelennek meg, amikor valaki valamit nem jól csinál.

A programban résztvevők számára ez egy jól felmért és tudatosított kockázat volt. A direkt beavatkozást jelentő vagy direkt beavatkozásként értelmezhető módszerek helyett ezért olyanokat választottak és dolgoztak ki, amelyek jellemzője a jelenlét és a kísérés, továbbá a jelenlét és kísérés során megtapasztalt szükségletre való szinte észrevétlen rezponzivitás. A II. kerület által ismertetett A. család esete nagyon jól illusztrálja ezt a működést, és jelen volt valamennyi résztvevő programelemében is. Példának említhető: a Tapolcsányi kollégium által összeállított kérdőív,

Szekszárdon az élményalapú fejlődés lehetőségét megteremtő játékkerápia és játékklub, Szombathelyen a Családi Nap programsorozat.

A résztvevő szervezetek és intézmények mindegyikénél nagyon erős kontúrral jelentkezett a modellprogramokban a szakember „segítése”. Nem új felismerés, hogy a közvetett kísérés és jelenlét szükségessége nem csak az ügyfelek tekintetében releváns, hanem a szakemberek vonatkozásában is, önálló programelemekben tárgyiasult mindegyik résztvevőnél.

A hatékony szociális munka szolgáltatási elemek nélkül értelmezhetetlen. A szolgáltatások jelentős részben és jelentős részükben interperszonális kapcsolatokban és kapcsolatokon keresztül eszközöltek. A szakember ezekben a kapcsolatokban eszköz. Mint eszköz, nem csak fizikáltságában, hanem érzelmi és szellemi minőségében is „elhasználódik”. Az elhasználódás a feladatellátás minőségére is kihatással van.

A fentiekben megfogalmazott állítások közhelyek. A szakmai diskurzusban kétségkívül. Diskurzuson túl a képzések szervezésében és biztosításában, amely mögött azért tetten érhető az a sejtés/gyanú, hogy a szakemberek nem eléggé felkészültek tudásban, nem elég motiváltak stb.

Amiben a modellprogramban résztvevők eltérnek ettől az attitűdtől, hogy az elégségesség értelemezési keretéből kimozdulva, az el- és kihasználás terében keresték a megtartás perspektíváit. Résztvevői szinten ennek megnyilvánulása egy olyan szolgáltató bevonása, amely deklaráltan, nem csak a gyermekek, hanem a szakemberek szükségleteire is fókuszáltan szervezi tevékenységét. A Gyermekhíd Alapítvány így biztosított szupervíziós lehetőséget a Tapolcsányi Kollégium és a Bokréta lakásotthon nevelői számára.

Programelemek szintjén még diverzifikáltabb volt a szakember és szükséglete fókusz. Szombathelyen az AVP tréning, Szekszárdon pedig a tudatosság rendszerszintű bevezetésével törekedtek a minőségi szolgáltatás biztosítására.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a projekt harmadik ütemében résztvevők a rugalmas alkalmazkodás és az indirekt támogatás által meghatározottan, olyan modellértékű programokat valósítottak meg, amelyek rendszerszintű adaptálása hozzájárulhat egy új típusú vagy legalábbis új hangsúlyú szükségletközpontú szolgáltatási szakmai attitűd megerősödéséhez.

Felhasznált irodalom

Bogács E. – Rácz Andrea (2016): Gyermekvédelem és szakmai integritás. *Esély*, 3: 92-113.
http://www.esely.org/kiadvanyok/2016_3/2016-3_4-1_Bogacs-Racz_Gyermekvedelem.pdf
(Utolsó elérés: 2020.07.12.)

Rácz A. (2016): *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény: A korporált szülőség értelmezése a hazai gyakorlatban*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.

Rácz A. – Bogács E. (2019): Towards an Integrative and Inclusive Child Protection Practice. *Investigaciones Regionales – Journal of Regional Research*, 2: 143-160. <https://investigacionesregionales.org/wp-content/uploads/sites/3/2019/11/9.-Racz.pdf> (Utolsó elérés: 2020.07.12.)

Rubeus Egyesület (2018): *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában*. (szerk. Rácz Andrea) Budapest, Rubeus Egyesület. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf (Utolsó elérés: 2020.07.12.)

Rubeus Egyesület (2019): *Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szüleiket támogató modellprogramok a gyermekvédelemben*. (szerk. Rácz Andrea) Budapest, Rubeus Egyesület. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv_szulomkomp_BM2_final_201906.pdf (Utolsó elérés: 2020.07.12.)

Alacsony Zsóka – Freisinger Balázs – Ónodi István – Rácz Andrea – Sik Dorottya: A gyermekvédelem új útkereséseinek komplex értékelése

Helyszíni látogatások és az interjúk kutatás tapasztalatai

A vizsgálat 4 helyszínen kísérte figyelemmel a kidolgozott és megvalósított modellprogramokat, ehhez kapcsolódott a Gyermekhíd Alapítvány által a két fővárosi helyszínen is nyújtott komplex mentálhigiénés programcsomagjának értékelése.

A programok működésének jobb megértése érdekében elégedettségi kérdőívek, illetve a helyszíneken bemeneti és kimeneti interjúk készültek a programot szervező és levezető szakértőkkel, valamint a résztvevőkkel. Emellett kisfilmeket, kiadványokat és a gyermekek fellépéseit is elemeztük. A járványügyi helyzet a programokban is hozott változást, ezeket félidős beszámolókkal és a mentorral való egyeztetés tanulságai alapján ismertük meg.

A megkérdezett szakértők között voltak programszervező/ csoportvezetők, esetmenedzserek és családsegítők, illetve egyéb szakemberek (Apa, csoportot vezető szakember, pszichológus, pedagógus). Ennek megfelelően az interjúk a programok különböző aspektusaira világítottak rá, melyeket az egyes helyszínekhez kapcsolóan mutatunk be.

1. számú tábla: Mérések az egyes helyszíneken (db)

	Tapolcsányi Kollégium	Budapest II. kerület	Gyermekhíd Alapítvány	Szekszárd	Szombathely
elégedettségi kérdőívek	-	21	-	100	28
bemeneti szakember interjú	2	2	1	5	3
bemeneti kliens interjú	2	4	-	4	4
kimeneti szakember interjú	3	3	2	3	2
kimeneti kliens interjú	2	7	1	2	2
interjúk összesen - szakemberek	5	5	3	8	5
interjúk összesen - kliensek	4	11	1	6	6
interjúk összesen	9	16	4	14	11

Szekszárdi modellprogram

Helyszíni megfigyelés: intenzív családgondozás

A helyszín

A Szekszárdi Egyesített Humán Szolgáltató Központjában a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatások mellett a gyermekvédelmi hatósági munka és az idősgondozás is megtalálható. Az épület a város központjában van, jól megközelíthető. Portaszolgálat segít eligazodni a többemeletes épületben. A felső emeleten található a család- és gyermekjóléti szolgálat. Az épület régebben volt felújítva, de a tágas folyosó és világos, nagy ablakokkal rendelkező terek mégis barátságos hangulatot biztosítanak a családok számára. A belépésnél a fogadópult körül játékdobozok, adományok várják a családokat. Az esetmenedzserek és a családgondozók közel dolgoznak egymáshoz, így minden esetben tudnak könnyedén és gyorsan kommunikálni, ami nagyban segíti a hatékony munkát. Az épület nem akadálymentesített, van ugyan lift, de azt nem mindig és mindenki használhatja, az épületben működő többi szolgáltatás nyitvatartásától függően hozzáférhető a lift vagy nem.

A program

A Rubeus program keretében a program célja az intenzív családgondozásnak, mint módszernek a továbbvitele, további alkalmazása. az intenzív családsegítés részeként alapellátásban, illetve már hatósági intézkedéssel rendelkező családok esetében. Olyan intenzív családgondozás megvalósítása a cél, amely elősegíti a még hatósági intézkedéssel nem rendelkezők esetében, annak az elkerülését, akiknél már van, ott kiemelés megakadályozását és elkerülését, illetve a már kiemelt gyermekek esetében a minél gyorsabb és tartósabb hazagondozást. Az intenzív családgondozás mellett társasjáték klub, játékterápia is zajlik az érintett gyermekek számára, illetve családi napok, külső programok is bekerültek a programba.

A célcsoport

Olyan gyermekes családokat vonnak be a programba, ahol a gyermekekkel kapcsolatos nehézségek, elakadások hatósági intézkedés lehetőségét vetik fel, illetve akiknél szorosabb együttműködéssel, intenzívebb munkával akár eredményesen lehet sikeres változást elérni. Fontos szempont a motiváció kérdése a szülők részéről. Igyekeztek olyan családokat bevonni a programba, akik motiváltak a változásra.

A szakemberek

A programba bevont szakemberek mind régóta dolgoznak családgondozóként vagy esetmenedzszerként az intézményben. A változások iránt elkötelezett, a kliensek érdekeit és szükségleteit szemük előtt tartva dolgoznak a családokkal szoros együttműködésben.

Szülői kompetenciák fejlesztése, a program hatékonysága

A megvalósított programokkal és az intenzív családgondozással a program célja a szülői és gyermeki kompetenciák fejlesztése. A szülők esetében a gyermeknevelési kérdések, nehézségek és problémák esetében a kommunikációs és a problémamegoldó készségek javítása a cél. A program során a gyermekekkel való kommunikációban és problémamegoldásban egy hatékonyabb és konfliktusmentesebb stratégia, szülői attitűd fejlesztése a cél. A játékterápia és játéklub a gyermekek készségfejlesztésének egy játékos módja. A játékok során az egymáshoz való viszonyt, egymással való bánásmód, a konfliktusok megoldása és a sikeres és hatékony kommunikáció mind fejleszthető és gyakorolható.

Kutató saját észrevételei, benyomásai

Az érintettekkel és szakemberekkel készült interjúk és a megfigyelt programelemek alapján elmondható, hogy a programba bevont szakemberek és a megvalósítani kíván programelemek egy komoly, alátámasztott, színvonalas szakmai folyamatot biztosítanak a Rubeus pályázatában Szekszárdon.

Azonosított szakmai innovációk

A legfontosabb azonosított szakmai innováció maga az intenzív családgondozás, amelynek Szekszárdon már komoly hagyománya van. A családokkal való intenzív és gyakori találkozás során olyan mély, bizalmi kapcsolat tud kialakulni a család, a családgondozó és az intézmény között, amely a hatékony és sikeres szakmai folyamatnak az alapja. Az intenzív családgondozás a családot egy egységnek, egy rendszernek kezeli és nem akkor próbál beavatkozni, amikor már kialakult valamilyen elhanyagolás vagy veszélyeztetés, hanem a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. A gyermekekkel való segítő tevékenység játékterápia és a játéklub ezt a szakmai munkát támogatja a gyermekek oldaláról.

Helyszíni megfigyelés: online szülőcsoport

A helyszín

A Szekszárdi Egyesített Humán Szolgáltató Központjában a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatások mellett a gyermekvédelmi hatósági munka és az idősgondozás is megtalálható. A COVID-19 vírus megjelenése és a járványveszély miatt a Humán Szolgáltató Központnak át kellett állnia az online működési módra. Az online felület a karatén időszak alatt lett létrehozva a Facebookon. Napi szinten kerül fel a Facebook-oldalra információ, tartalom, cikk, érdekesség és praktikus tudnivaló. Az oldalt követők száma folyamatosan növekszik, jelenleg 500 főnél tart. A

tartalmak megosztása mellett a Facebook-oldalon való kommunikálás részeként pályázatokat, interaktív alkalmakat is kezdeményeznek az oldalon az intézmény dolgozói.

A program

A program célja az intenzív családgondozásnak, mint módszernek a továbbvitele, további alkalmazása. Az intenzív családsegítés részeként alapellátásban, illetve már hatósági intézkedéssel rendelkező családok esetében, tudatos segítés – segítő tudatosság mottó jegyében a megcélzott programokat, vállalt feladatokat az intézmény online formában valósította meg a március járványhelyzet kialakulása után. A különböző módszerek, melyek beépítése a tervben szerepelt, mind meg tudott valósulni online formában: a játékterápia, genomgramm-készítés, fotó- és rajzterápia is. A meghirdetett szülőcsoportokat is a megváltozott helyzetre érzékenyen, gyorsan és hatékonyan reagálva online bonyolították le az intézmény dolgozói.

A célcsoport

Olyan gyermekes családokat vonnak be a programba, ahol a gyermekekkel kapcsolatos nehézségek, elakadások hatósági intézkedés lehetőségét vetik fel, illetve akiknél szorosabb együttműködéssel, intenzívebb munkával eredményesen lehet sikeres változást elérni. A megfigyelt esemény kapcsán a családsegítőhöz kötődő, családsegítő kliensei voltak a célcsoport, de ezen túlmenően a városban élő érdeklődők felé is nyitott volt ez a beszélgetés, mindenki számára nyitottan, elérhetően valósult meg az online program.

A szakemberek

A meghívott szakember mellett az intézményvezető és szakmai vezető ültek a kamerák előtt és beszélgettek, illetve válaszoltak a kérdésekre. A beérkezett, kliensek által feltett kérdések egy részét a családsegítő szolgálatban dolgozó kollégák tolmácsolták. A beszélgetés alatt folyamatosan interaktív módon tudtak reagálni a beérkező kommentekre és kérdésekre a beszélgetés résztvevői.

Szülői kompetenciák fejlesztése, a program hatékonysága

A beszélgetés során több témát is érintettek a beszélgetés résztvevői, amelyeknek a célja a tudatos szülői magatartás erősítése volt. A kompetens, következetes szülői attitűdök megerősítése, a kiszámítható és kiegyensúlyozott nevelési elvek mentén történő gyermeknevelés volt a beszélgetés fókuszában. Fontos kérdésként merült fel a válás, és a kapcsolattartás nehézségei. Általános érdeklődés mellett konkrét kérdések és esetek mentén.

Kutató saját észrevételei, benyomásai

Az érintettekkel és szakemberekkel készült interjúk és a megfigyelt programelemek alapján elmondható, hogy a programba bevont szakemberek és a megvalósítani kíván programelemek egy komoly, szakmailag alátámasztott és színvonalas szakmai folyamatot biztosítanak a Rubeus pályázatban Szekszárdon. A rendkívüli helyzet, amely a koronavírus megjelenése kapcsán kialakult

járványhelyzet, hirtelen gyors és hatékony döntésekre és változtatásokra sarkalta az intézményt. Nagyon fontos, hogy rugalmasan a kliensek szükségleteire reagálva, a digitális világ nyújtotta eszközök igénybevételével tudták maradéktalanul megvalósítani a kitűzött céljaikat a tudatosság jegyében. Így vált a pályázati mottó valóban a keretév és legfontosabb eredményévé a pályázati időszaknak.

Azonosított szakmai innovációk

A tudatosság átítatja az intézmény dolgozóit és a megfigyelt programokat, Az egyértelmű keretek, határok, szakmai kompetenciák, és az ebből következően kompetens szakemberek nyújtotta flexibilis, intenzív, a családok szükségleteit és a családok működését alaposan és mélyen értő, szakmailag felkészült szakemberek mellett nem csoda, hogy a vírushelyzet ellenére, a nehézségek dacára a családok, kliensek nagyobb megrázkódtatás nélkül megtámogatva, akár megerősödve kerültek ki az utóbbi hónapok emberpróbáló, stresszes időszakából.

A modellprogram értékelése az interjúk alapján

A Szekszárdi Egyesített Humán Szolgáltató Központjában a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatások mellett a gyermekvédelmi hatósági munka és az idősgondozás is megtalálható. A program célja az intenzív családgondozásnak, mint módszernek a továbbvitele és további alkalmazása volt az intenzív családsegítés részeként az alapellátásban, illetve a már hatósági intézkedéssel rendelkező családok esetében. Olyan intenzív családgondozás megvalósítása volt a cél, amely elősegíti a még hatósági intézkedéssel nem rendelkezők esetében, annak az elkerülését, akiknél már van, ott kiemelés megakadályozását és elkerülését, illetve a már kiemelt gyermekek esetében a minél gyorsabb és tartósabb hazagondozást. Az intenzív családgondozás mellett társasjáték klub, játékterápia is zajlott az érintett gyermekek számára, illetve családi napok, külső programok is bekerültek a programba. A COVID-19 vírus megjelenése és a járványveszély miatt a Humán Szolgáltató Központnak 2020 tavaszán át kellett állnia az online működési módra. Az online felületet a karantén időszak alatt alakították ki a Facebookon. Napi szinten kerül fel a Facebook-oldalra információ, tartalom, cikk, érdekesség és praktikus tudnivaló. Az oldalt követők száma folyamatosan növekszik, jelenleg 500 főnél tart. A tartalmak megosztása mellett a Facebook-oldalon való kommunikálás részeként pályázatokat, interaktív alkalmakat is kezdeményeznek az oldalon az intézmény dolgozói. A családokkal való munka telefonon, messengeren, videóhíváson keresztül zajlott az utóbbi három hónapban, amíg a személyes találkozás nem volt lehetséges.

Program értékelése

A megvalósított programokkal és az intenzív családgondozással a program célja a szülői és gyermeki kompetenciák fejlesztése volt. A szülők esetében a gyermeknevelési kérdések, nehézségek és problémák esetében a kommunikációs és a problémamegoldó készségeket javítása volt a cél. A program során a gyermekekkel való kommunikációban és problémamegoldásban egy hatékonyabb és konfliktusmentesebb stratégia, szülői attitűd fejlesztése volt a cél. A játékterápia és játéklub a gyermekek készségfejlesztésének egy játékos módja. A játékok során az egymáshoz való viszony, egymással való bánásmód, a konfliktusok megoldása és a sikeres és hatékony kommunikáció mind-mind fejleszthető és gyakorolható.

A programba bevont szakemberek, esetmenedzserek és családgondozók, szakmai teamként nagyon szorosan dolgoztak együtt a pályázati időszakban. Aktív és szoros együttműködés jellemezte a jelzőrendszeri tagokkal való közös munkájukat is.

A megvalósított program újszerűsége

A legfontosabb azonosított szakmai innováció maga az intenzív családgondozás, amelynek Szekszárdon már komoly hagyománya van. A családokkal való intenzív és gyakori találkozás során olyan mély, bizalmi kapcsolat tud kialakulni a család, a családgondozó és az intézmény között, amely a hatékony és sikeres szakmai folyamatnak az alapja. Az intenzív családgondozás a családot egy egységnek, egy rendszernek kezeli és nem akkor próbál beavatkozni, amikor már kialakult valamilyen elhanyagolás vagy veszélyeztetés, hanem a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. A gyermekekkel való segítő tevékenység játékterápia és a játéklub ezt a szakmai munkát támogatja a gyermekek oldaláról. A tudatosság átítatja az intézmény dolgozóit és a megfigyelt programokat, Az egyértelmű keretek, határok, szakmai kompetenciák, és az ebből következően kompetens szakemberek nyújtotta flexibilis, intenzív, a családok szükségleteit és a családok működését alaposan és mélyen értő, szakmailag felkészült szakemberek mellett nem csoda, hogy a vírushelyzet ellenére, a nehézségek dacára a családok, kliensek nagyobb megrázkódtatás nélkül megtámogatva, akár megerősödve kerültek ki az utóbbi hónapok emberpróbáló, stresszes időszakából.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

Fontos célkitűzése, célja volt a programnak az intenzív családgondozás folytatása és gyakorlása. A megtervezett programelemekkel a cél a családokban működő szülői attitűdök, kompetenciák megerősítése és a tudatos gyermeknevelés fejlesztése volt. A rajzterápia, genogram-készítés és a játékterápia is mind a tudatosság és a kompetencia érzésének a növelését és fejlesztését célozta meg a családokkal való közös munka során. A családokkal folyó munkában a családok tudatosságának a fejlesztése volt a cél. Ezzel párhuzamosan a tudatos segítés állt a programnak a fókuszában. Fontos kiemelni, hogy az együttműködés a különböző társszervezetekkel és különös tekintettel a

családgondozók és az esetmenedzserek közötti együttműködésére, közös gondolkodásra és munkára nagyon szoros és hatékony volt. A pandémiás helyzetben ezeket a foglalkozásokat és az intenzív közös munkát kellett az online, digitális térben folytatni. Ez nagyban megsegítette a pandémiás helyzetben is a krízisintervenciót, és az átállást a digitális munkaformára.

„Az esetmenedzser családsegítő között, ha tényleg egy tudatosan átgondolt gondozást visznek, az szerintem a programon belül, de azon kívül is megvalósul. És itt esetleg tényleg a jelzőrendszer tagjaival való kapcsolattartás az, ami sokkal intenzívebb lett”

„Hát én mindenképpen az egyik családomnál konkrétan kiűzött cél, hogy a program végére a védelembé vételt azt megszüntetjük. És ez egy borzasztó nagy dolog, ők nagyon régóta benne vannak a mi rendszerünkben, tehát iszonyatosan, de végre eljutottak arra pontra – és azt gondolom, hogy ehhez a pályázat is nagyban hozzájárult.”

Elvárások és eredmények a szülők olvasatában

A szülői elvárások az első interjúk alkalmával a gyermekükre, a gyermekeik jól-létére fókuszáltak. A programban való aktív együttműködésük mögött meghúzódó motivációjuk egyértelműen a gyermekeik jól-léte volt. Az interjúk alapján elmondható, hogy az intenzív családsegítés nagyon hatékonyan tud a szülő és a gyermek közötti konfliktusokon és kommunikáción javítani, csökkenti a feszültségeket és a család stressz szintjét a mindennapokban.

„Tanácsokat adtak, hogy mit lehet csinálni, meg a gyerekekkel is beszéltek azért és most már sokat javult a helyzet. Eleinte nagyon nehéz volt. Megszabadulni nem akartam tőle, de néha mégis mondtam úristen. Milyen gyerek ez? Segítettek mindig, hogy mi a türelem, ugye elmagyarázták, hogy miért lehet körül-belül ez a viselkedés”

„Kitartóbb vagyok. A gyerekeimmel szemben nagyon. Meg következetes. A Zsuzsi mondta, hogy következetesnek kell lenni, úgyhogy igyekszem.”

Nagyon fontos eredménye a szülői visszajelzések alapján a szülői kompetenciák fejlődésében az a fajta tudatosság, hogy lehet és kell segítséget kérni. Ehhez kell az a fajta bizalmi viszony, amely ebben az intézményben ki tudott alakulni a családok és a szakemberek között.

„mert megtanultam, hogy beszéljek a problémámról, ha kérdeznek nem azt kell mondani, hogy minden rendben van, minden rendben van. Itt nem, itt tényleg el kell mondani, hogy mi az, ami nincs rendben.”

A járványhelyzetben az iskolákkal, fejlesztőpedagógusokkal való kapcsolat fenntartásában is hatalmas segítséget nyújtott a családoknak az intézmény. A leckék megszerzése és visszaküldése, a tanulási elakadásokban való segítségnyújtása, a félbeszakadt logopédiai és egyéb fejlesztések lehetőségeihez mérten való folytatása, a KRÉTA használatának megértése mind a szociális szakemberek együttműködésével és segítségével tudott megvalósulni az utóbbi három hónapban.

„Krétának a használatában nagyon sokat segítettek, elején nagyon elmaradtunk a házi feladatokkal, mert nem tudtuk használni. Illetve sokszor volt, hogy Mariann segített szólni iskolába, ha valami probléma volt. Videóhívásban magyarázott fiamnak, meg telefonon, meg messengeren mindenféle felületen segített nekünk”

„Tanácsokkal segített, főleg óvodai dolgokban. Csúfolták, büdösnek találták és ebben. Tetű miatt is sok baj volt, abban is segített. Meg hogy nyugodtabb legyek.”

Összegzés

Összességében megállapítható, hogy az érintettekkel és szakemberekkel készült interjúk és a megfigyelt programelemek alapján a programba bevont szakemberek és a megvalósítani kíván programelemek egy komoly, szakmailag alátámasztott és színvonalas szakmai folyamatot biztosítanak Szekszárdon. A rendkívüli helyzet, amely a koronavírus megjelenése kapcsán kialakult járványhelyzet, hirtelen gyors és hatékony döntésekre és változtatásokra sarkalta az intézményt. Nagyon fontos, hogy rugalmasan, a kliensek szükségleteire reagálva, a digitális világ nyújtotta eszközök igénybevételével tudták maradéktalanul megvalósítani a kitűzött céljaikat a tudatosság jegyében. Így vált a pályázati mottó valóban a keretév és legfontosabb eredményévé a pályázati időszaknak.

Szombathelyi modellprogram

Helyszíni megfigyelés: Szabadulószo

A helyszín

A szombathelyi Pálos Károly Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Szolgálat több telephelyen működik. Az intézmény egyik telephelye a Községi tér, amely több, gyermekeknek és családoknak szóló program helyszínéül funkcionál ebben a második pályázati ciklusban is. A Kapaszkodó 2 programsorozat, modellprogram a gyermekek és szüleik közös, minőségi együttlétére helyezi a hangsúlyt, ennek megfelelően lettek kialakítva a programelemek. A helyszín megegyezik az előző modellprogram egyik megvalósulási helyszínével. A helyszínválasztás azért nagyon szerencsés, mert a programokkal a családok megismerik a Községi Teret és a gyermekek így könnyebben illeszkednek bele a községi tér hétköznapi programjaiba, és így válnak rendszeresen Községi Tér használókká. A Községi Tér Szombathely jól megközelíthető városrészében fekszik, a környékén több általános és középiskola is megtalálható. Egy lakótelepen működik, ahonnan sok gyermek vesz részt a programokban. A körülmények rendkívül kedvezőek, internet, xbox, csocsó, sok társasjáték áll a gyermekek rendelkezésére. A nagy csoportszoba mellett kisebb helységek is megtalálhatóak, ide lehet elvonulni a gyermekekkel, ha szükséges külön beszélgetni velük a felmerülő problémákról, nehézségekről, illetve tanulni a gyermekkel, ha igénylik.

A program

A községi térben több programelem kerül megrendezésre, rendszeres a fotószakkör, amely kéthetente van. Emellett több szülő-gyermek közös programot is itt tartanak. A 2020. január 17-én megvalósult, általam megfigyelt program is itt zajlott. Péntek délutáni időpont kiválasztásával több család, szülő tudott részt venni a programon, ezért ez megfelelő időpontválasztásnak tekinthető. A

program célja az internetes zaklatás jelenségének, veszélyeinek a megismerése, téma körbejárása volt. A nagytermet alakították át erre a programra a szabadulójáték igényeinek megfelelően. A programot egy külsős hölgy vezette, aki vállal külső helyszínekre kihelyezett szabadulószo­ba program kialakítását és megvalósítását a felkérésnek megfelelő témában, azaz külön erre a programra készült ez a konkrét játék. A téma feldolgozása szabadulószo­ba keretein belül rendkívül ötletes, szellemes és kreatív. A szabadulószo­bákra jellemző módon adott volt egy kerettörténet, hogy egy fiatal lány elszökött otthonról, mert internetes zaklatás áldozata lett. Ahhoz, hogy megtalálják és hazavigyék, a résztvevő családnak segítenie kell egy hackernek. A feladatok egyrészt izgalmasak, időben kell megoldani őket, hogy megtalálják az eltűnt lányt, ugyanakkor edukatívak, mind a gyermekeknek, mind a szülőknek. Nem frontális módszerrel, nem lexikális tudás átadásával, hanem kreatív, játékos formában.

A célcsoport

A délután alatt egymás után 30 perces blokkokban 6 család vett részt a programon. A családok létszáma változó, egyszülős, kétszülős, egy- és többgyermekes családok jöttek a programra. A családok mind a pályázati céloknak megfelelően hátrányos helyzetű családok, akiknek nincs lehetősége önerőből megfizetni különböző szabadidős programokat. Jellemzően a környéken, nem messze az intézménytől élnek, gyermekeik rendszeren járnak a Közösségi Térbe, nem jellemző rájuk a munkanélküliség, mindenki, akivel találkoztam, rendelkezett állással. A szülők középkorúak, 35-55 évesek, a gyermekek esetében kifejezetten a kamasz korosztályt célozza a programelem, ennek megfelelően 12-16 év közöttiek.

A szakemberek

A programot a szabadulószo­ba kitalálója vezette. A játék vége után a Közösségi Térben rendszeresen programokon résztvevő, Szombathelyi Rendőrség Bünmegelőzési Osztályán ifjúsági segítőként dolgozó hölgyel lehetett a témáról, a játék során megtapasztaltokról, esetleges kérdésekről beszélgetni egy másik teremben. Szinte minden család beült beszélgetni a hölgyel, voltak kérdéseik a témával kapcsolatban. Azt gondolom, ez a fajta levezető, személyes szinten kiscsoportos, a konkrét érdeklődés mentén, konkrét kérdésekre válaszoló módszer a szabadulószo­bás játék mellett nagyon alaposan mélyítette el a családok internetes zaklatással kapcsolatos tudását. Ezt a fajta „kísérő” beszélgetést nagyon jónak, kreatívnak és a kitűzött célok szempontjából hatékony megoldásnak tartom.

Szülői kompetenciák fejlesztése, a program hatékonysága

A megfigyelt esemény alatt a programban résztvevő szakemberek kedvesen, empatikusan fordultak a családokhoz. Láthatóan a családok, gyermekek és felnőttek biztonságban érezték magukat, örömmel vettek részt a programon, várták, mindenki előbb érkezett. Amíg vára­koztak, nagy

csocsóparti volt. Az intézményre általában jellemző egy nyitott, befogadó és elfogadó attitűd, nem volt ez most sem másképpen. A program előkészítése, lebonyolítása gördülékenyen ment, mindenki tudta, mikor, kinek, mi a feladata, nem volt fennakadás, üresjárat, így a kitűzött céloknak abszolút eleget tett a megfigyelt program megvalósulási módja.

Egyrészt a programelem során a Kapaszkodó 2. alapvető célja tudott megvalósulni, azaz a családok közösen, együtt vettek részt egy programon. Itt ráadásul együtt kellett dolgozniuk, ügyesen és hatékonyan kellett kooperálniuk és kommunikálniuk egymással ahhoz, hogy időben elvégezzék a feladatot (megtalálják az eltűnt lányt). Ez olyan kompetenciákat fejleszt a résztvevő családokban, amely a mindennapi életben is nagyon szükségesek: együttműködés, egymás meggyőzése megfelelő kommunikációval, egymás segítése a közös cél érdekében. Másrészt a konkrét téma mentén az internetes zaklatás témájában elmélyült a tudásuk, megismerhették a szülők a gyermekükre leselkedő veszélyeket, illetve megtapasztalhatták, a gyermekük milyen közösségimédia-felületeket ismer, használ, mire kell figyelniük gyermekük érdekében. Általános tudással és gyermekükre vonatkozó konkrét tapasztalattal gazdagodtak. A gyermekek meg tudták élni, hogy szüleik megismerkednek egy olyan világgal, amelyben nem feltétlenül jártasak, de nyitottak és érdekelődőek a közösség média világára, amelyben a gyermekek sok időt töltenek.

Közvetlenül a program mint közös élményszerzés a családtagoknak, kimozdulás a mindennapokból, egyértelműen pozitív hatással jár a családok számára. Közvetetten a családi kommunikáció, együttműködés javulása, illetve a szabadulószoa témájának kapcsán a szülők és gyermekek számára is plusz információ, ami a hosszú távú biztonságos gyermekkorhoz hozzásegíti a programban résztvevő családokat.

Kutató saját észrevételei, benyomásai

A szabadulószoa ötlete nagyon innovatív, a kamaszok számára vonzó program, ami nagyon eredményes lehet a program által kitűzött célok megvalósítása tekintetében. A Közösségi Tér dolgozói és a program megálmodói kifejezetten kiemelkedő módon nyúltak a témához, és nagyon kreatív módon valósították meg a programot.

Azonosított szakmai innovációk

A kamaszkor érzékeny időszakában nehéz olyan programot kitalálni, amit a fiatalok érdekesnek, vonzónak találnak, a szülők számára sem idegen, ugyanakkor megfelelő a kitűzött célok tekintetében. Azt gondolom, hogy a megtekintett programnak sikerült ezt ötvöznie innovatív és kreatív módon.

Helyszíni megfigyelés: Egészségnap – Közös főzés

A helyszín

A szombathelyi Pálos Károly Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Szolgálat több telephelyen működik. A megfigyelt program a Szociális Szolgáltató Központ Családok Átmeneti Otthonában került megrendezésre. Önálló telephelyként működik a Családok Átmeneti Otthona a városban, negyven férőhellyel. „Az otthonban folyó gondozás célja: az ellátásra szoruló családok lakhatásának biztosítása, segítségnyújtás a család otthontalanságának megszüntetéséhez, segítség krízishelyzet kezeléséhez, a jövő tervezéséhez, a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítése, az otthonban töltött idő alatt a gyermeki jogok minél teljesebb érvényesülése.” (<http://szszkpszhely.hu/szolgalatasok/gyermekek-atmeneti-gondozasa/>) A COVID-19 miatt kialakult veszélyhelyzetben a Községi Tér utcai szociális munkásai először a lakosság tájékoztatásban, majd az idősek házi ellátásában vettek részt. Végül a Családok Átmeneti Otthonában kezdtek el dolgozni a bezártságtól stresszes, rossz pszichés állapotú családokkal, akiknek fontos volt, hogy extra segítséget kapjanak ebben az időszakban. Maga az épület jól felszerelt, a kialakítása megfelelő a céloknak. A nehézség, és a vírus okozta bezártság miatt most különösen nagy problémát okozott a saját udvar, játszótér hiánya.

A program

A pandémia kitörését követően a programban dolgozó utcai szociális munkások a CSÁÓ-ban lakó, kijárási tilalom miatt az intézménybe beszoruló családoknak segítettek a vásárlásban és az ügyintézésben. A kialakult helyzet következtében a családok nagyon szenvedtek a bezártságtól, összezártágtól. Egy-két hét alatt megszokták és elfogadták az új segítőket és ettől kezdve a napi ügyintézési, illetve bevásárlás segítségével túl más problémáikkal is felkeresték őket. A gyermekek számára benti, majd a karantén folyamatos enyhülésével kinti programokat szerveztek a gyermekeknek és családjaiknak. Hamar kiderült, hogy az iskoláskorú gyermekek online tanításában a CSÁÓ-ban élő családoknak segítségre van szüksége. Egyrészt magában a tanulásban, a szülők a gyermekekkel való együtt tanuláshoz szükséges tudások, képességeik hiányában nem tudtak segíteni megfelelően a megtanulandó feladatok elsajátításában gyermekeiknek. Illetve internethasználat hiányában a leckék, feladatok megszerzése, fogadása, illetve a kész feladatok elküldése is komoly nehézséget okozott a számukra. Így a karantén ideje alatt az iskolai feladatokban való segítségnyújtás fontos eleme lett a programnak. A benti programok során a nyilvánvalóvá vált, hogy ezek a gyermekek nagyon igénylik a szeretetet, törődést, foglalkozást, különösen az idősebbek, akiknek anyukájuk főleg a kistestvérek gondozásával van elfoglalva. Számukra különösen fontosak voltak a tanulás mellett a közös programok, kézműves foglalkozások, játékok. A karantén

enyhülését követően több kinti program valósult meg június folyamán az intézményben. A megfigyelt közösségi főzés ezeknek a programoknak a záróalkalma volt. A foglalkozás során nem drága, egészséges, könnyen elkészíthető és persze finom ételek közös elkészítése és elfogyasztása volt a cél. A CSÁÓ-ban élő családok vettek részt a programokon, anyukák a gyermekeikkel.

A célcsoport

A CSÁÓ-ban lakó családok alkották a programok célcsoportját. A házban élnek egyedülálló anyák gyermekeikkel, illetve szülőpárok gyermekeikkel. A programokon természetesen önkéntes a részvétel. A benti programokon főleg az otthon lévő, nem dolgozó anyák és gyermekek tudtak részt venni, a hétvégén a CSÁÓ-ban lakó dolgozó felnőttek is tudtak csatlakozni. A CSÁÓ-ban élő családok a lehető legsérülékenyebb társadalmi csoport a városban, a lakhatás elvesztése, anyagi problémák, bizonytalan munkaerő-piaci helyzet vagy munkahely hiánya, alacsony iskolai végzettség alapján halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és családok kerültek a program fókuszába.

A szakemberek

A Közösségi Térben dolgozó kollégák már második éve vesznek részt a Rubeus Egyesület által biztosított pályázatában, a két év alatt többször volt alkalmam megfigyelni a lelkes, nyitott, családok iránt elkötelezett és szakmailag felkészült munkájukat. A CSÁÓ-ba való bekerülésük után egy-két héttel, már beágyazottan, a családok igényeire ráhangolódva, rugalmasan és nagy odaadással végezték munkájukat.

Szülői kompetenciák fejlesztése, a program hatékonysága

A megfigyelt esemény alatt egyértelműen kirajzolódott, hogy a bentlakásos intézményekben mekkora igény merül fel a közösségi programok iránt. A közös főzés, új ízek megismerése, új technikák elsajátítása természetesen bővíti a kliensek ismereteit, új tudásokat és készségeket sajátítanak el, mégis nem ezt emelném ki most a programmal kapcsolatban, hanem a megfigyelt programelem fő eredményét, a közösség erejét. Egy bentlakásos intézményben a kényszerű együttélés komoly feszültségekkel, nehézségekkel jár, még akkor is, ha egyébként a családok nem küzdenek számos problémával (egészségügyi, munkaerő piaci, oktatási stb.) A CSÁÓ-ba kerülő családok mindenféle komplex nehézségekkel küzdve, krízishelyzetben kerülnek az intézménybe. A kényszerű együttélés önmagában komoly kihívásokat rejt magában, ezt a helyzetet a COVID-19 még jobban kiélezte és megnehezítette a bentlakásos intézményekben. Azzal, hogy ebben az intézményben a Szolgáltató Központ gyors, hatékony és jó reagálásával átkerültek a Közösségi Tér dolgozói ezt a nagyon nehéz helyzetet lehetett megkönnyíteni a családok számára a közösségfejlesztés és a közösségi programok erejével. A szociális területen a gyors és hatékony reagálás a kliensek szükségleteire elengedhetetlen, a pandémia alatt a városi Szolgáltató Központ és az ott dolgozó kollégák ebben voltak rendkívül eredményesek és hatékonyak. A programok által a

következő szülői kompetenciák tudtak fejlődni: odafordulás és figyelem a gyermekeik felé, különös tekintettel a nagyobb gyermekek irányába, közös programokon való írott és íratlan viselkedési szabályok elsajátítása, személyes higiéniaira való nagyobb figyelem.

Kutató saját észrevételei, benyomásai

Kiemelném még egyszer a rugalmas, kreatív és a kliensek szükségleteire reagáló intézményi és szakemberi működést. A vírus okozta krízishelyzet mindenki számára, kliensek és szakemberek számára is nagyon nehéz, embert próbáló, stresszes időszak volt. Az, hogy maga az intézmény és a benne dolgozó szakemberek egy krízishelyzetbe is meg tudják őrizni rugalmasságukat és gyorsan és megfelelően tudnak reagálni a kliensek megváltozott szükségleteire, a legnagyobb eredmény, amit szociális ellátások területén megtapasztalhatunk.

Azonosított szakmai innovációk

Szülői kompetenciákat erősítő közösségi programok, internetes eszközök rugalmas alkalmazása pandémia alatt

A modellprogram értékelése az interjúk alapján

A Kapaszkodó 2 programsorozat, modellprogram a gyermekek és szüleik közös, minőségi együttlétére helyezi a hangsúlyt, ennek megfelelően lettek kialakítva a programelemek. Második alkalommal a járványhelyzet enyhülése után a második megfigyelt program a Szociális Szolgáltató Központ Családok Átmeneti Otthonában került megrendezésre. A Családok Átmeneti Otthona önálló telephelyként működik a városban, negyven férőhellyel. „Az otthonban folyó gondozás célja: az ellátásra szoruló családok lakhatásának biztosítása, segítségnyújtás a család otthontalanságának megszüntetéséhez, segítség krízishelyzet kezeléséhez, a jövő tervezéséhez, a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítése, az otthonban töltött idő alatt a gyermeki jogok minél teljesebb érvényesülése.” (<http://szszkpszhely.hu/szolgaltatasok/gyermekek-atmeneti-gondozasa/>) A COVID-19 miatt kialakult veszélyhelyzetben a Községi Tér utcai szociális munkásai először a lakosság tájékoztatásban, majd az idősek házi ellátásában vettek részt. Végül a Családok Átmeneti Otthonában kezdtek el dolgozni a bezártságtól stresszes, rossz pszichés állapotú családokkal, akiknek fontos volt, hogy extra segítséget kapjanak ebben az időszakban.

Program értékelése

Az első megfigyelés a Községi Térben, a második alkalommal a Családok Átmeneti Otthonában zajlott. Az első helyszín választás, a Községi Tér, azért nagyon szerencsés, mert a programokkal a családok megismerik a Községi Teret és a gyermekek így könnyebben illeszkednek bele a közösségi tér hétköznapi programjaiba, és így válnak rendszeresen Községi Tér használókká. A

Közösségi Tér Szombathely jól megközelíthető városrészében fekszik, a környékén több általános és középiskola is megtalálható. Egy lakótelepen működik, ahonnan sok gyermek vesz részt a programokban. A körülmények rendkívül kedvezőek, internet, xbox, csocsó, sok társasjáték áll a gyermekek rendelkezésére. A nagy csoportszoba mellett kisebb helységek is megtalálhatóak, ide lehet elvonulni a gyermekekkel, ha szükséges külön beszélgetni velük a felmerülő problémákról, nehézségekről, illetve tanulni gyermekkel, ha igénylik. A második helyszín a CSAÓ épülete is jól felszerelt, a kialakítása megfelelő a céloknak. Nehézség, és a vírus okozta bezártság miatt most különösen nagy problémát okozott a saját udvar, játszótér hiánya.

A kapaszkodó 2 célja a korábbi pályázatban megvalósított célok folytatása és elmélyítése volt. A családi napok folyamatos megrendezése, a szakemberek számára biztosított AVP tréningek, a mediáció és a szóróanyag készítés folytatása ennek a célnak megfelelően történt. Három szóróanyag készült el a félév alatt, az egyik téma a válás hatása a gyermekre, a második a mediáció, kapcsolattartás és kapcsolattartási ügyelet, és a harmadik téma az internetes zaklatás.

„A családi napokat hétvégeente tartjuk, hiszen akkor ráérnek a szülők és sikerült szakemberek találni, akik vállalták a programokat. A szülők előző programok tapasztalata alapján várták, kérdezték, hogy mikor indul újra ez a program, így a toborzás is sokkal könnyebben ment.”

A Kőszegi gyermekotthonban az AVP tréning a bentlakó gyermekek számára konfliktuskezelési tréning néven valósult meg. Nem három egymás utáni napban gondolkodtak, hanem a pályázati időszak alatt több alkalomban, hogy legyen idő a megtapasztaltakat visszacsatolni és elmélyíteni. A vírushelyzet ezt a rendszeresen találkozást felülírta és tömbösítve kellett megtartani a foglalkozásokat.

„A nevelőotthonos gyermekek között egyrészt segítheti őket visszakerülni a családjukban, illetve mivel ők maguk is korán szülővé válnak, szülői szerepükben és általában életük minden területén fontos, hogy konfliktusaikat kreatívabban és könnyebben tudják megoldani. „

Két közösségi tér működik az intézményben. Az ifjúsági térben különböző programokkal gyermekeknek és szüleiknek, olyan programok valósultak meg a pandémia kitöréséig, amelyek során a közös élményekre, az együtt töltött időre helyezték a hangsúlyt. Fontos cél volt az élményszerzés mellett a családokon belüli kommunikáció erősítése is. A közösségi térben több programelem került megrendezésre, rendszeres a fotószakkör, amelyet kéthetente tartottak. A közösségi térben januárban megtartott foglalkozás jól illusztrálja a Szombathelyi modellprogram innovatív módszereit. A foglalkozás célja az internetes zaklatás jelenségének, veszélyeinek a megismerése, a téma körbejárása volt. A nagytermet alakították át erre a programra a szabadulójáték igényeinek megfelelően. A programot egy külsős hölgy vezette, aki vállalt külső helyszínekre kihelyezett szabadulószoza program kialakítását és megvalósítását a felkérésnek megfelelő témában, azaz külön erre a programra készült ez a konkrét játék. A téma feldolgozása szabadulószoza keretein belül rendkívül ötletes, szellemes és kreatív. A szabadulószozákra jellemző

módon adott volt egy kerettörténet, hogy egy fiatal lány elszökött otthonról, mert internetes zaklatás áldozata lett. Ahhoz, hogy megtalálják és hazavigyék, a résztvevő családnak segítenie kell egy hackernek. A feladatok egyrészt izgalmasak, időben kell megoldani őket, hogy megtalálják az eltűnt lányt, ugyanakkor edukatívak, mind a gyermekeknek, mind a szülőknek. Nem frontális módszerrel, nem lexikális tudás átadásával, hanem kreatív, játékos formában.

A pandémia miatt kialakult helyzet következtében a családok nagyon szenvedtek a bezártságtól, összezártságtól. Egy-két hét alatt megszokták és elfogadták az új segítőköt és ettől kezdve a napi ügyintézési, illetve bevásárlás segítségével túl más problémáikkal is felkeresték őket. A gyermekek számára benti, majd a karantén folyamatos enyhülésével kinti programokat szerveztek a gyermekeknek és családjaiknak. Hamar kiderült, hogy az iskoláskorú gyermekek online tanításában a CSÁÓ-ban élő családoknak segítségre van szüksége. Egyrészt magában a tanulásban, a szülők a gyermekekkel való együtt tanuláshoz szükséges tudások, képességeik hiányában nem tudtak segíteni megfelelően a megtanulandó feladatok elsajátításában gyermekeiknek. Illetve internet használat hiányában a leckék, feladatok megszerzése, fogadása, illetve a kész feladatok elküldése is komoly nehézséget okozott a számukra. Így a karantén ideje alatt az iskolai feladatokban való segítségnyújtás fontos eleme lett a programnak. A benti programok során a nyilvánvalóvá vált, hogy ezek a gyermekek nagyon igénylik a szeretetet, törődést és foglalkozást, különösen az idősebbek, akiknek anyukájuk főleg a kistestvérek gondozásával van elfoglalva. Számukra különösen fontosak voltak a tanulás mellett a közös programok, kézművesfoglalkozások, játékok. A karantén enyhülését követően több kinti program valósult meg június folyamán az intézményben. A megfigyelt közösségi főzés ezeknek a programoknak a záróalkalma volt. A foglalkozás során nem drága, egészséges, könnyen elkészíthető és persze finom ételek közös elkészítése és elfogyasztása volt a cél. A CSÁÓ-ban élő családok vettek részt a programokon, anyukák a gyermekeikkel.

A megvalósított program újszerűsége

A szabadulószoza mint programelem pontosan mutatja be a megvalósított programok újszerűségét. Egyrészt a Kapaszkodó 2. alapvető célja tudott megvalósulni, azaz a családok közösen, együtt vettek részt egy programon. Itt ráadásul együtt kellett dolgozniuk, ügyesen és hatékonyan kellett kooperálniuk és kommunikálniuk egymással ahhoz, hogy időben elvégezzék a feladatot (megtalálják az eltűnt lányt). Ez olyan kompetenciákat fejleszt a résztvevő családokban, amely a mindennapi életben is nagyon szükségesek: együttműködés, egymás meggyőzése megfelelő kommunikációval, egymás segítése a közös cél érdekében. Másrészt a konkrét téma mentén az internetes zaklatás témájában elmélyült a tudásuk, megismerhették a szülők gyermekükre leselkedő veszélyeket, illetve megtapasztalhatták a gyermekük milyen közösségimédia-felületeket ismer,

használ, mire kell figyelniük gyermekük érdekében. Általános tudást és gyermekükre vonatkozó konkrét tapasztalattal gazdagodtak. A gyermekek meg tudták élni, hogy szüleik megismerkednek egy olyan világgal, amelyben nem feltétlenül jártasak, de nyitottak és érdeklődőek a közösségi média világára, amelyben a gyermekek sok időt töltenek. Közvetlenül a program mint közös élményszerzés a családtagoknak, kimozdulás a mindennapokból egyértelműen pozitív hatással jár a családok számára. Közvetetten a családi kommunikáció, együttműködés javulása, illetve a szabadulószoza témájának kapcsán a szülők és gyermekek számára is plusz információ, ami a hosszú távú biztonságos gyermekkorhoz hozzásegíti a programban résztvevő családokat.

A járványhelyzet Szombathelyen is váratlanul borította fel a mindennapokat, a szociális ellátásokat végző szakemberek munkáját és a pályázatban tervezetek megvalósítását is. A közösségi tér kényszerű bezárása, az utcai szociális munkások átirányítása a Családok Átmeneti Otthonában élők problémáira helyezte a fókuszot. Egy bentlakásos intézményben a kényszerű együttélés komoly feszültségekkel, nehézségekkel jár, még akkor is, ha egyébként a családok nem küzdenek számos problémával (egészségügyi, munkaerő-piaci, oktatási stb.) A CSÁÓ-ba kerülő családok mindenféle komplex nehézségekkel küzdve, krízishelyzetben kerültek az intézménybe. A kényszerű együttélés önmagában is komoly kihívásokat rejt magában, ezt a helyzetet a COVID-19 még jobban kiélezte és megnehezítette a bentlakásos intézményekben. Azzal, hogy ebben az intézményben a Szolgáltató Központ gyors, hatékony és jó reagálásával átkerültek a Községi Tér dolgozói, ezt a nagyon nehéz helyzetet lehetett megkönnyíteni a családok számára a közösségfejlesztés és a közösségi programok erejével. A szociális területen a gyors és hatékony reagálás a kliensek szükségleteire elengedhetetlen. A pandémia alatt a városi Szolgáltató Központ és az ott dolgozó kollégák ebben voltak rendkívül eredményesek és hatékonyak. A programok által a következő szülői kompetenciák tudtak fejlődni: odafordulás és figyelem a gyermekeik felé, különös tekintettel a nagyobb gyermekek irányába, közös programokon való írott és íratlan viselkedési szabályok elsajátítása, személyes higiénára való nagyobb figyelem.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A Kapaszkodó 2 összeállításakor a szakembereknek legfőbb célja a szülő-gyermek viszony erősítése, a családon belüli kommunikáció fejlesztése volt.

„Fontos, hogy mi nem szülők helyett, hanem velük együtt szeretnénk őket kimozdítani, új élményeket adni.”

Az ünnepek közös megélése, több sportolás, mozgás, mindenféle programlehetőség, ami a telefonnyomkodásnak az alternatívája lehet.

„A mobiltelefonok nagyon rossz hatással vannak szocializációra, mindenki bele van fordulva telefonjába, helyes egyensúlyt kellene megtalálni. Akik már óvodás koruk óta telefonjukat nyomkodják nehéz megszólítani kamaszkorban, nehéz versenyezni telefonnal.”

Ezeket a programokat megjelenő értékek, minták közvetítésének célja, hogy ezek beépüljenek az életükbe, mert „így példamutatáson keresztül lehet hatni gyermekekre”.

A programok megtervezésének fontos szempont volt, hogy legyen tárgyasult formában valami, amit kapnak, amit hazavihetnek.

„Ez nagyon fontos kliensek számára, hogy kapjanak, ki vannak éhezve arra, hogy kapjanak, nem kell, hogy értékes legyen, nem kell, hogy nagy dolog legyen, de valami kell, ami az övék lehet, amit hazavihetnek.”

A programok nagy része megvalósult március előtt. Az ifjúsági teret be kellett zárni, itt a folyamatosság megszakadt és elmaradtak programok. Júniusban tudott újraindulni és kihívás most a klub újraindítása. A Facebookon a klubtagokkal folyamatosan tartották a kollégák kapcsolatát, ez nagyon sokat segített a fiataloknak. Nagyon fontosak a minőségi programok, telefonos, netes magányos tevékenységből ezzel kimozdítani a kamaszokat. Olyan programokra van igényük, amelyek olyan újszerű élményeket nyújtanak számukra, amihez nem férnek hozzá, ahová maguktól nem jutnának el. Ezekre a programokra nagy az igény.

Elvárások és eredmények a szülők olvasatában

A megkérdezett szülők elmondása alapján a programok a közös időtöltésre adnak lehetőséget. Olyan programokra, amelyekre pénz vagy információ hiányában nem biztos, hogy maguktól elmennének. Olyan programokon tudtak részt venni a Kapaszkodó 2 keretében, amelyre maguktól nem mentek volna el: jógázás, szabadulószoza, aromaterápia.

„Eddig kétszer voltunk, az első az ilyen jóga, meg ilyenek voltak, a második pedig mézeskalácssütés volt karácsony előtt. Mind a két program nagyon tetszett, olyan, amit korábban nem csináltunk. A nejem előző két programra nem tudott eljönni, ő most tudott először elszabadulni és jönni. Most pedig szabadulószozás játékra jöttünk.”

„Hát ezek ilyen közös programok, az ember keveset van, tud lenni együtt családjával a munka, minden sok az elfoglaltság. Így azért többet tudunk együtt lenni, egy kis kikapcsolódás mindenki számára.”

A gyermekeiket érintő témák megismerése, az összehangolódás, a közös időtöltés minden szülőnek fontos. Egyik interjúalany az előre tudható programok időpontjához alakítja munkahelyi beosztását, nagyon fontos neki, hogy részt tudjon venni a programokon.

A pandémia alatt a Családok Átmeneti Otthonában a bentlakók közötti feszültséget, a bezártság okozta frusztrációt kellett segíteni a Községi Térdfolgozóinak. A megkérdezett szülők mindegyike számára ezek a foglalkozások, programok nagyon fontosak voltak és nagy segítséget jelentettek.

„Nagyon nehéz volt a bezártság, nem lehetett kimenni, maximum picit és nem tudtam már mit kitalálni, hogy mit csináljunk bent. Nincs udvar vagy kert, ház elé, meg ház mellé mentünk ki virágot szedni, a bezártság nagyon rossz volt nekik. Ami jó volt, hogy többet voltunk együtt és többet játszottak együtt. Tibi bácsiékkal való közös programok nagyon jók voltak.”

A programok mellett az iskolai feladatokban való támogatást említették még, mint fontos és kiemelendő segítséget.

„Gyerekeknek nagyon sokat segítettek a tanulásban, meg mindenkinek a programokkal nagyon sokban, sok mindenben! Nagyon sokat tanultak nagyobbik lányommal, türelmesek voltak vele, nagyon jó jegyekeket kapott.”

Összegzés

Összességében megállapítható, hogy nagyon fontos, szakmailag előremutató és innovatív megoldásokra lehetőséget adó, a rugalmas, kreatív és a kliensek szükségleteire reagáló intézményi és szakemberi működés tette lehetővé a program sikeres megvalósulását a pandémiás helyzetben. A vírus okozta krízishelyzet mindenki számára, a kliensek és a szakemberek számára is nagyon nehéz, embert próbáló és stresszes időszak volt. Az, hogy maga az intézmény és a benne dolgozó szakemberek egy krízishelyzetben is meg tudták őrizni rugalmasságukat és gyorsan és megfelelően tudtak reagálni a kliensek megváltozott helyzetére, nagyon fontos tény, és ez nagyban segítette a kliensek megtartását és megfelelő segítségét is.

Budapest, II. kerületi modellprogram

Helyszíni megfigyelés: Családi nap

A helyszín

A helyszín tömegközlekedéssel jól megközelíthető (autóbusszal és villamossal), a megállóktól pár perc sétával elérhető. Régi bérházas övezetben az egyik bérház alsó szintjén található a programnak helyt adó és lebonyolító gyermekjóléti szolgálat. A szolgálat kívülről egy iroda képét mutatja, viszont belépve az ajtón színes, meséket idéző dekorált falak fogadják a résztvevőket, kedves barátságos hely benyomását keltve. Ez a légkör az egész irodára jellemző, mindenütt jelen van: a falfestéstől kezdve egészen az ott dolgozó szakemberekig. Az előtér egy tágas helyiség, itt fogadják a résztvevőket, innen nyílik több foglalkozásnak helyt adó szoba és egy folyósó. A folyósón áthaladva egy tágas terembe jutunk, a program néhány, gyermekek számára szervezett elemei itt zajlanak. A szülők számára szervezett programelemek az előtérből nyíló helyiségekben kapnak helyet. A program lebonyolításához szükséges eszközök, kellékek széles tárházával készültek a szervezők. A gyerekprogramokhoz rajz- és íróeszközök, kifestők, arcfestéshez szükséges anyagok, társasjáték, gyurma, sporteszközök állnak rendelkezésre. Minden adott az együtt töltött idő kellemes, oldott hangulatú eltöltéséhez a családok és a gyermekek számára. A szülők számára tartott foglalkozásokhoz szükséges nyugodt, csendes helyiségek kényelmes bútorokkal vannak berendezve (kanapék, fotelek). A büféasztalon szendvicsek, üdítő, kávé áll rendelkezésre a programban résztvevőknek természetesen ingyenes. Az időpontválasztás fontos része volt a program előkészítésének, mivel szombati nap, nem korán és nem is túl későn: 10-16 óra között került megrendezésre, így jól beilleszthető volt a család hétvégi teendői közé.

A program

A program több elemből áll. Az elemek két részre oszthatók, a gyermekek számára rendezett játékos szabadidős foglalkozásokból és a szülők számára tartott foglalkozásokból. A gyermekeknek rendezett program csoportos, könnyed, játékos formában segít enyhíteni a családban megélt feszültségeket, egyúttal tartalmas együtt töltött időt biztosít a családoknak. A gyerekprogramok között található arcfestés, családi fotóalbum készítése, mesesarok, kézműves műhely. A programok mindegyike szabadon választható. A szülőknek tartott foglalkozások külön helyiségekben valósulnak meg, míg a gyermekeik játszanak. E programok között szintén több elem található, csoportos, páros és egyéni foglalkozások formájában. A párkapcsolati problémák kezelésére ad lehetőséget az „Ölelj át!” elnevezésű párkapcsolat megerősítő foglalkozás, mely párterapeuta segítségével zajlik. Külön foglalkozást szerveztek a gyermeküket egyedül nevelő szülőknek, és ezen belül is a gyermeküket egyedül nevelő apáknak. Az „Én mint apa” és, az „Egyszülősen a világban” elnevezésű foglalkozások keretében, a mindennapi élettel és a szülői szereppel kapcsolatosan felmerülő nehézségek kezelésére nyílik mód.

A célcsoport

A programban résztvevő családok jellemzően a középosztályból kerülnek ki. 30-60 éves kor közötti szülők, akik óvodás és/vagy kisiskoláskorú gyermeket (3-7 éves) nevelnek. A családi napon 4 család, körülbelül 20 fő volt jelen. A családokban általánosan mindkét szülő dolgozik.

A szakemberek

A szakemberek végzettségüket tekintve széles körű ellátást képesek nyújtani, a programban résztvevő családoknak. Pszichológus, mentálhigiénés szakember, szociális munkás, család- és párterapeuta egyaránt dolgozik a szakmai teamben. Mindannyian tapasztalt szakemberek, barátságos és kedves, az együttműködést és a nehézségek megoldását elősegítő hozzáállással végzik munkájukat.

Szülői kompetenciák fejlesztése, a program hatékonysága

A kompetenciákat tekintve a kommunikáció, a megértés, odafigyelés és támogató jelenlét az, amit elsősorban fejleszteni szeretnének a szülők között, a szülők és gyermekeik között.

E célokat a program helyszíne, az időpont, a foglalkozások és a szakemberek mind jól szolgálják. Az, hogy a szülők a gyermekekkel közösen töltik el az időt kötetlen, felszabadult formában, önmagában is segíti a családi kapcsolatok változását, de az, hogy ezt összekötik szakmai segítséggel és a család minden tagjának egyszerre, egy helyen nyújtanak segítséget, a szükségleteikre reagálva, kifejezetten növeli a hatékonyságot.

Innovatívnak számít, hogy a szakmai programot nem frontálisan valósítják meg, hanem beemelik egy vidám, játékos, gyermeknap hangulatú programba. Ez a gyermekek és szülők számára egyaránt feszültégmentessé és befogadhatóbbá teszi a segítségnyújtást.

Mesetábor

A helyszín

A modellprogram, a II. kerület külső részén, egy jelenleg használaton kívüli óvodában került megrendezésre. Az óvoda a várostól való távolság ellenére jól megközelíthető autóval és tömegközlekedési eszközzel egyaránt. A zöldövezeti, zárt, csendes és biztonságos környezet kifejezetten alkalmas a program megvalósítására. A külső (udvari) és belső terek egyaránt tágasak, jól felszereltek, nagyobb létszámú csoport befogadására is alkalmasak. A program lebonyolításához szükséges eszközök (író- és rajzeszközök, udvari játékok, arcfestő készlet, pasztellkréta stb.) rendelkezésre állnak.

A program

A modellprogram lehetőséget adott a benne résztvevő szakemberek számára, hogy a gyermekekkel folyamatos, intenzív fejlesztőmunkát valósíthassanak meg. Az egyhetes program alatt a szakemberek a meseterápia és drámapedagógia módszereit alkalmazták, egy kiválasztott mesét a gyerekekkel közösen dolgoztak fel csoportos foglalkozás formájában. A kiválasztott mese köré építették a kapcsolódó foglalkozásokat, fókuszban tartva a mesét. A kötetlen és kötött programelemek váltakozása fenntartotta a gyermekek figyelmét és segítette részvételüket a foglalkozásokban. A délelőtti csoportfoglalkozások tematikus rend szerint valósultak meg a szakember vezetésével. A délutáni szabadidős és kreatív foglalkozások kötetlenebb formában, lazább keretek között bonyolódtak. A programban három típusú foglalkozás kapott helyet: csoportmunka, klubfoglalkozás és játékos szabadidős tevékenység. A modellprogram célja, a gyerekek családi vagy kortárs kapcsolataiban elszenvedett érzelmi sérüléseik, az ezek következtében kialakult problémák feloldása (zárkózottság, bizalom- és önbizalomhiány), a kortársakhoz való kapcsolódás segítése.

A célcsoport

A programban részt vevő 10-12 gyermek közel egykorú, 8-10 éves. Arányaiban több a lány, mint a fiú (2/3 – 1/3). Jellemzően alsó-közép- és középosztálybeli család gyermekei. Többségükben kétszülős családok, melyekben valamely szülő pszichés problémával küzd, és/vagy a szülőknek vannak párkapcsolati problémái. A résztvevő gyermekek mindannyian a családsegítő és a gyermekjóléti szolgálat kliensköréből kerültek ki.

A szakemberek

A modellprogramban öt szakember és két önkéntes vesz részt, a szakemberek a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat munkatársai, illetve a team tagja egy fő gyermekjóléti központban dolgozó esetmenedzser. Végzettségüket tekintve szociális munkás, pszichológus, mentálhigiénés szakember és fejlesztőpedagógus, a két önkéntes lány a kötelező 50 órás közösségi munka keretében van jelen. A csoportfoglalkozásokat végzettségnek megfelelően tartják, a klubfoglalkozásokon nincs hierarchikus megosztás, mindenki résztvevőként van jelen, a szakemberek is alkotnak a gyerekekkel közösen. Hozzáállásuk barátságos, empátikus, türelmes, megértő, viszont következetes, ez viselkedésükben és kommunikációjukban egyaránt érezhető, tapasztalható. A szakemberek ezáltal biztonságos, vidám és oldott közeget hoztak létre a gyermekek számára, amelyben bátran mernek kapcsolatot teremteni egymással és a segítőkkel egyaránt.

Gyermei kompetenciák

A programban részt vevő gyermekek a kamaszkor küszöbén állnak, ennek megfelelően a biztonságos kapcsolatteremtést és az ehhez kapcsolódó képességek fejlesztését célozza a program. Az önbizalom és bizalom képességének kialakítása, fejlesztése központi eleme a programnak és az autonómia fejlesztése is szerepet kapott a programban. E mellett az önkifejezés, kreativitás fejlesztése a program elengedhetetlen része.

Hatékonyság

Azok a családok, akiket megkerestek a gyermekek mesetáborban való részvételével kapcsolatban, mind elfogadták a lehetőséget. Ez a szakemberek és a családok közötti jó viszonynak is köszönhető. A tábor időpontja valószínűleg szintén hozzájárult a magas részvételhez, mivel a COVID-19 járvány miatti korlátozások feloldása után nyílt erre lehetőség, így a tábor fellelegzést is jelentett a szülőknek a hosszú karantén után.

Összességében a táborban már megérkezésemkor egy vidám, felszabadult csapat fogadott, ez a benyomásom végig megmaradt az ott töltött idő alatt. Mind a gyermekek, mind a szakemberek nyitottak és barátságosak voltak. A gyerekek az interjúk közben nagyon kommunikatívak, vidámak voltak és bátran, őszintén válaszoltak, ami minden bizonnyal a szakemberek munkájának az eredménye. Többen megfogalmazták, hogy a tábor előtt nem mertek barátkozni, odamenni más gyerekekhez, a táborban töltött időben ez sikerült nekik – és láthatóan nagyon örültek ennek az eredménynek.

Rajzpályázat eredményhirdetés, kiállítás

„Az én családom” címmel kiírt rajzpályázat eredményhirdetése 2020 májusában valósult meg az intézmény közösségi terében.

A célcsoport

A rajzpályázat kiírása óvodásoknak és általános iskolás alsó tagozatos gyermekeknek szólt, családdal kapcsolatos rajzokat vártak a szervezők, technikai megkötés nélkül. A versenyre 27 pályamű érkezett. Az iskolai segítő a kerületi óvodákat és általános iskolákat részletesen tájékoztatta a versenyről, a kiépített jó kapcsolatnak és a hatékony kommunikációnak köszönhetően sok pedagógus magáénak érezte a kihívást, fakultatív jelleggel beépítették a gyermekekkel való együttműködésbe a pályázatra való felkészülést, így lehetett a járványügyi helyzet ellenére is magas a pályázó gyermekek száma.

A program

A díjátadót a szervezők a biztonságos lebonyolítás érdekében három időszakra bontva hirdették meg, 10, 11 és 14 órakor fogadták a meghívottakat. A pályázók ekkor vehették át a díjakat, illetve tekinthették meg szüleikkel, kísérőikkel a kiállított pályaműveket.

14 órakor 8 család volt jelen a rendezvényen, ez a létszám a kiállítótér méretéhez képest ideális volt, nem volt zsúfoltság. A berendezés, az installáció rendkívül igényes volt, jó hangulatú teret alakítottak ki a szervezők. A járványügyi intézkedéseknek megfelelően minden résztvevő maszkot viselt, az étel és az ital is a biztonsági szempontokat figyelembe véve került tálalásra, üdítő, gyümölcs és külön csomagolt Dörmi-szelet fogadta a vendégeket. A gyermekek többsége el tudott jönni a díjátadóra, néhányukat szüleik képviselték.

Az intézményvezető és az alpolgármester közösen nyitották meg a rendezvényt, a díjakat a program vezetőjével együtt adták át. Minden pályázó kapott ajándécsomagot. Az első helyezettek (óvodás és iskolás kategóriában) családi csomagot is kaptak, melyek közös aktivitásra invitálják őket, tartalmazott ez a csomag például családi strandbelépőt és más közös programot célzó ajándékokat.

Hatékonyság

A díjátadó oldott és ünnepélyes hangulata a szervezők profizmusát mutatja, ami nemcsak az esemény precíz előkészítésében és lebonyolításában érhető tetten, egyértelműen mutatja azt is, hogy a kliensekkel kiépített kapcsolatuk messzemenőig partneri, kidolgozott és tartalmas. Az eseményen a szülőknek alkalma ismét nyílt a szakemberekkel találkozni, az oldott és emelkedett hangulatban kötetlen beszélgetések alakultak ki.

A szülői visszajelzések alapján rendkívül hasznos és élvezetes volt a program, külön kiemelték többen is, hogy a digitális oktatás időszakában üdítő változatosságot hozott egy ilyen alkalom.

A szakemberek értékelése szerint a program egyik legfontosabb hozadéka, hogy hatékonyan segítette a folyamatos párbeszéd, a partnerség és a hiteles, minőségi kommunikáció megvalósítását, mely értékek küldetésük kiemelten fontos elemei.

A rendezvény sikere jól mutatja, hogy a gyermekjóléti szolgálat beágyazottsága, klienskapcsolatainak intenzitása és minősége kiemelkedően magas.

A modellprogram értékelése az interjúk alapján

A II. Kerületi Család-és Gyermekjóléti Központ alapszolgáltatásain felül számtalan kiegészítő szolgáltatást biztosít a családok és gyermekek számára. A programba való bekerülésükkor az 'Én és a családom' címet kapta a programsorozat, amely középpontjában a szülői és gyermeki kompetenciák fókuszált fejlesztése áll. A II. kerület lakossági adottságait tekintve a Szolgálat kliensei nem kizárólag az anyagi gondok nehézségeiből fakadó problémákkal küzdenek. Sok szülőpár az egymás közötti konfliktusok miatt kerül kapcsolatba az intézménnyel. Emiatt nagy hangsúlyt kapott a felnőttek egymás közötti és gyermekeikkel való biztonságos érzelmi kötődéseinek megerősítése. A COVID-19 járványhelyzet idején az online egyéni és csoportos kapcsolattartást is igyekeztek fenntartani a családsegítő szakemberei.

A megvalósított program újszerűsége

A párkapcsolatok megerősítését célozta az Ölelj át program, amellyel Sue Johnson azonos című terápiás könyve alapján 10 alkalmas csoportfoglalkozást biztosítottak a szülőknek. Továbbá, a programelemek szerves része volt az elvált szülők megsegítése. Erre jött létre az Apa csoport, ami az elvált, illetve egyedül maradt édesapákat támogatja. A kamaszoknak alakult csoport drámapedagógia módszertana alapján működött. A kisebb gyermekek számára indult rajzpályázat „Én és a családom” címmel, ami kapcsán jól körül lehet járni és építeni a családi kapcsolódást. Ezen felül családi napok is megszervezésre kerültek, ehhez kapcsolódó tematikus programokkal. A COVID-19 vírushelyzet feloldása után a Mesetábor segítette elő a gyermekek újbóli találkozását. A Mesetábor szakmai szempontja a gyermekek érzelmi fejlődésének támogatása az élménygazdag szabadidős tevékenységek mellett. A mesék történeteinek és szereplőinek keresztül történt az érzelmek megélése és kifejezése. Kiemelt fontossággal bír a Szolgálat szolgáltatásainak népszerűsítése, a lakosság tájékoztatása. A megvalósított programokat is több platformon, szóróanyagokon és a közösségi oldalakon is hirdették.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A Szolgálattal kapcsolatban álló elvált szülők férfi tagjainak kiemelt fontosságú lehetőséget biztosított az Apa csoport. A családsegítő rendszerében sokszor kevés meghallgatásra talál az elvált vagy egyedül maradt édesapák problémás és nehéz megküzdése ebben az intenzív krízisidőszakban.

„Arról nagyon sokat beszéltek, hogy mi az a jó apaság és mikor lesznek ők jó apák, mi tartozik ebbe bele és hogy kell csinálni. Ez a széllel szembe menni, és ez így a rendszer, hogy mennyire van nekik felelősségük abban, hogy ők hol tartanak és a rendszer mennyire támogató vagy nem támogató. Ez egy nagyon hangos dolog volt nálunk. Amit mi nagyon szerettünk volna, hogy inkább az ilyen erőforrásokra kerüljön a hangsúly és mik azok a támpontok meg erőforrások, ami őket támogatja.”

Az apaságon túl hangsúlyos volt még az esetleges gyászfeldolgozás, illetve a volt házastárssal való konfliktusok kezelése. A járványhelyzet idején is igény volt a csoportok megtartására, így online működtek tovább, melyet nagy sikerként értékelünk.

A szakemberek számára a gyermekkel kapcsolatos foglalkozások kapcsán elsődleges volt a keretek és szabályok gyakorlati és érzelmi tudatosítása.

„Hát az, hogy mennyire fontosak nekik a keretek például, ami a nagy szabadság mellett, hogy mennyire fontos az, hogy pontos legyél egy információ átadásban. Hogy ne kavard össze a kis dolgaiban. Hogy akkor most, hogy legyen? Most ide menjek vagy oda menjek? Ide be szabad menni vagy nem szabad menni? Hogy szabad a másikhoz viszonyulni, hogy például az érintés, hogy akkor megérintem, nem érintem.”

A mesetábor szervezésében nem csak a gyermekekkel, de az egész családdal való munka központi volt. Ebben a megközelítésben is felmerültek a határok és keretek és ezek segítése a szülői szerepek megélésében. *„Azán fontos az, hogy hitelesek tudjunk maradni, a szülők előtt olyan példát tudjunk mutatni, egyrészt segítjük őket, másrészt meg nem kiszolgálók vagyunk.”*

Elvárások és eredmények a szülők olvasatában

Az Ölelj át programelem módszertana a szülők egymással való kommunikációját és érzelmerkifejezését célozta.

„Azt tudom, hogy el vagyunk akadva olyan szinten, hogy ha olyan dolgot kell megbeszélünk, ami valamelyikünknek is fontos. Akár a feleségemnek, akár nekem, vagy ne adj Isten mind a kettőnknek, akkor az nagyon hamar egy teljesen kontraproduktív társalgásba torkollik. [...] ezen a programon keresztül lesz egy rálátásunk és lesz egy pozitív képünk arról, hogy mit lehet olyankor csinálni, amikor nekem vagy a másinak éppen mély-énje van. És akkor remélem, hogy lesz lehetőségünk utána érdemben beszélgetniük olyan dolgokról, amik fontosak a hétköznapi életben.”

A mesetábor a résztvevő gyermekeken keresztül a szülőket is motiválta, erről az egyik szülő így vallott:

„Nem vagyok ennek a szakembere, tehát nem ismerem annyira a drámapedagógiai elemeket, de azért, hogy mondjam, felhasználói szinten nyilván én is tudok belőle dolgokat. Szülői szintem és akkor fölhívta a figyelmet rá, hogy ezekre jobban oda kell figyelni vagy engedni neki hasonló programot. Esetleg a nyár folyamán még csinálhatunk mi is otthon, hogy mesét dolgozunk fel vagy hallgatunk.”

Elvárások és eredmények a gyermekek olvasatában

A kijárási korlátozás feloldása után a gyermekek számára szervezett programok segítségükre voltak a közösségbe való újbóli beilleszkedésben. Többen a barátkozást és nyitottságot említették, mint legpozitívabb készséget, amiben fejlődtek.

„Hát nagyon nincs olyan, max. ugye a barátkozásban, hogy már jobban oda merek menni másokhoz. Hogy meg kérdezzem tőlük, hogy leszünk-e barátok? Meg talán abban, hogy bátrabb lettem nem csak a barátkozásban, hanem másban is.”

„Hát a kreatívásban mindenképpen, nagyon tetszett, hogy mindig volt valami új és a barátkozásban nekem is egy kicsit segített. Mindig nagyon szegénylős voltam, sose mertem csak úgy odamenni valakibe és megkérdezni, hogy leszünk-e barátok?”

Összegzés

A megvalósított programelemek tudatos szakmai szempontok alapján épültek fel. A Szolgálat szakemberei elsődlegesen a családi érzelmi kötődések megerősítését célozták meg nem csak a gyermek-szülő kapcsolatban, de kiemelt fontosságú volt az együtt élő szülők összhangjának elősegítése is. Emellett hangsúlyos szerepet kapott egy olyan platform biztosítása, amely az egyedülálló édesapáknak nyújt segítséget az apaság megélésében és a válás veszteségeinek feldolgozásában. Minden program a családot, mint egységet célozta. A szociális szakemberek hatékony és rugalmas munkája a járványhelyzet rendkívüli nehézségeiben is támasza tudott lenni a klienseknek.

Tapolcsányi kollégiumi modellprogram

Helyszíni megfigyelés: Zenés foglalkozás

A helyszín

A helyszín tömegközlekedéssel jól megközelíthető (autóbusszal), az elhelyezkedés II. kerületi, hegyvidéki környezet, budai panorámával. A kollégium régebben hetes iskolaként üzemelt, mára a rendszer maradt, csak az elnevezés változott. A többszintes régi téglapülethez tágas parkolón keresztül vezet az út. Az épületbe belépve 80-as évekbeli környezet fogad, elhanyagolt iskola benyomását kelti, régi fa ajtók, öreg csempe és festés mellett a bútorok is elavultak. Az irodák, a számítógépektől eltekintve szintén ezt a benyomást keltik, ez szintén érvényes a közösségi és hálótermekre is, elhasznált régi székek, asztalok, szekrények és emeletes ágyak.

A program

A programelem zenés klubfoglalkozás keretében valósult meg, amely egyben főpróba is volt, mivel egy előadásra készülnek a gyermekek a foglalkozás vezetőjével, aki pedagógus és zenei végzettséggel is rendelkezik. Egy kicsit zsúfolt, viszont hangszerekkel gazdagon felszerelt teremben zajlott a foglalkozás, minden rendelkezésre állt, ami egy zenekar számára szükséges, dob (többféle), gitár, billentyűs hangszerek, mikrofon, erősítő és hangfalak stb.

A célcsoport

A foglalkozáson jelenleg négy általános iskolás korú lány vesz részt, a következő fellépésre ők alkotják a zenekart. Alapvetően 6-14 éves korú, a kollégiumban lakó fiúk és lányok vesznek részt a foglalkozásokon. Legtöbbjük hátrányos helyzetű, szegény család gyermeke, illetve van köztük olyan gyermek is, aki már védelemben vétel alatt áll. A hátrányos helyzeten túl a kollégiumban élő gyermekek között van, aki családon belüli abúzus áldozata. A kollégiumban él jelenleg egy Ugandai származású 15 éves lány is, ő a zenekar énekese.

A szakemberek

A kollégiumban dolgozó szakmai teamet gyermekvédelemben, nevelésben jártas tapasztalt pedagógus, pszichológus, fejlesztőpedagógus alkotják.

A szakemberek a foglalkozást vezető és a többi kollégiumban dolgozót is beleértve, kedves barátságos, megértő, bizalmat sugárzó hozzáállásról tettek tanúbizonyságot. Az elfogadásuk a gyermekek felé az alapja az együttműködésnek és a nyugodt, bizalomgerjesztő légkörnek, amelyet ezáltal teremtenek és melyet munkájuk során végig fenntartanak. A foglalkozást vezető fejlesztőpedagógus nagyfokú türelemmel és elfogadással fordul a gyermekek felé, nyílt, őszinte kommunikációt folytat és vidám, szeretetteljes, támogató attitűd jellemzi, ez segíti az oldott hangulat elérését és az együttműködés zökkenőmentes, hatékony alakulását.

Ezáltal az kollégiumban lakó gyermekek testi, szellemi, de leginkább lelki fejlődését támogatja a szakemberek munkája. A szerethetőség, mások elfogadása, a közösségben való jelenlét megtapasztalása, az egymással való törődés, odafigyelés és konfliktusok kezelése egyaránt fejlődik a gyermekekben.

Szülői kompetenciák fejlesztése, a program hatékonysága

A célokat tekintve a foglalkozás hosszú távon értékteremtő, az alkotás képességének elsajátítása, a „fontos és hasznos vagyok” érzésének megtanulása igen meghatározó élményhez juttatja a gyermekeket. A közös zenés foglalkozás továbbá segít a fiataloknak érzéseik kifejezésében – nonverbális úton is. A tehetség kibontakozásában szintén fontos szerepe lehet a foglalkozásnak. A közvetlen cél a figyelem és koncentráció képességének fejlesztése, az együttműködés kialakításának igénye, illetve a az együttműködés kialakításának képessége. A foglalkozás preventív jelleggel is bír az értékteremtés által, a hátrányos helyzetből és abúzusból fakadó hiányos vagy téves értékorientáció áthangolását teszi lehetővé a közös teremtés, alkotás által, ami nekik és másoknak örömet okoz, ezáltal az önbecsülését, önszeretetét alapozza meg a gyermekeknek.

A modellprogram értékelése az interjúk alapján

A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium Budapesten az állami ellátórendszerben egyedi, speciális intézmény, gyermekvédelmi kollégium. A Kollégium 60 férőhelyes, jelenleg 50 ellátottal, főként általános iskolás korú gyermekkel működik. A gyerekek bekerülésének feltétele a gyermekjóléti szolgálat ajánlása. A bentlakó gyermekek a családon belüli bántalmazó, illetve problémás környezet következtében minimum védelembe vételi eljárás alatt állnak. Ebben az esetben a kollégium fő profilja a gyermekotthonba való bekerülés megelőzése. Másrészt, a már gyermekotthonban élő gyermekek hazagondozásának segítése. Ezt a munkát a gyermekjóléti szolgálat munkatársai, illetve a kollégiumban dolgozó szociális munkás, pszichológus és gyermekvédelmi szakemberek is támogatják.

A Kollégium a hétköznapi ellátáson és a tanulássegítésen felül számtalan tehetséggondozó programot kínál és szervez a gyermekek számára. Kiemelkednek ezek a közül a különböző művészeti ágak köré szerveződő, készségfejlesztő foglalkozások, mint: zene-, színjátszó-, rajz-, fotó- és fazekas szakkör. A szakkörök a gyermekek igényei és érdeklődései szerint alakulnak az ehhez megfelelő foglalkoztató szakemberek támogatásával. A különórák célja a szabadidő hasznos eltöltése, amit önfejlesztő és közösségfejlesztő programok strukturálnak. A Kollégium igyekszik biztosítani minden gyermek számára a személyiségének megfelelő motivációs képzéseket és önkifejezést, emellett egyéni pszichológiai tanácsadást is biztosít.

A fent említett foglalkozások mellé újszerű programelemként kapcsolódott a kollégiumi nevelők számára szervezett workshop és szupervízió, illetve közösségépítő csoport a gyermekeknek, melyet a Gyermekhíd Alapítvány biztosított. A COVID-19 vírus megjelenésével és a kijárási korlátozás bevezetésével sajnos ezek a csoportok nem tudtak tovább működni.

Program értékelése

A célzott programokkal a kollégiumban dolgozó nevelőknek és gyermekfelügyelőknek biztosítottak workshopot és szupervíziót a Gyermekhíd Alapítvány munkatársai. A workshop célja a nevelők és gyermekfelügyelők szakmai munkájának és közösségének együttműködése, a csoportkohézió és a kollegialitás erősítése volt. A szupervízió kiscsoportos és egyéni formában valósult meg; minden kollégiumi csoport 2-2 nevelőjének volt lehetősége a csoportjában zajló, gyermekekkel kapcsolatos egyedi és speciális problémákat átbeszélni a szupervizorral.

A gyermekek számára szervezett közösségépítő csoport célja a gyermekek között meglévő csoportdinamika megfelelő működésének elősegítése volt játékos beszélgetések formájában. Ezt a foglalkozást a Gyermekhíd Alapítvány két pszichológus munkatársa vezette.

A megvalósított programok újszerűsége

Elsősorban rendkívüli haszna volt az egyéni és kiscsoportos szupervíziónak, amely az egyes csoportokban dolgozó szakemberek munkáját volt hivatott segíteni. A szupervízor támogatásával egyéni megsegítést kaptak a kollégák abban, hogy hogyan dolgozzanak a legspeciálisabb, főként mentális és pszichiátriai problémákkal küzdő gyermekekkel. Egyrészt volt lehetőségük a ventillálásra, másrészt a külsős szakember hozzáértésével több szempontú megközelítéssel tudták értelmezni az egyes gyermekek beilleszkedési zavarát és családi háttérét. Ez a feldolgozási módszer a kollégium szociális munkását is segítette azzal, hogy a gyermekekkel közvetlenül dolgozó nevelők kompetens kérdésekkel és nagyobb együttműködési hajlandósággal fordultak hozzá. A program sikeressége a hatékony és progresszív teammunkában mutatkozott meg.

A másik, workshop jellegű programelem a nevelők és gyermekfelügyelők egész közösségének az együttműködését és csoportkohézióját célozta. Ez a foglalkozás kevésbé bizonyult sikeresnek, mivel a különböző csoportban dolgozó kollégák nem mindegyike volt nyitott a részvételre. Az évek óta rögzült és nem mindig jól működő csoportdinamika megbontásához és újjászervezéséhez nem volt elég a rendelkezésre álló idő, amit a COVID-19 vírushelyzetnek is tulajdoníthatunk.

A kollégiumban lakó gyermekeket célzó programelemek közül kiemelkedőnek bizonyultak a művészeti foglalkozások. Ezek közül is a zenei foglalkozások közösségépítő és érzelmkifejező ereje. A készségfejlesztésen túl a zenélésen keresztül erősödik és érvényesül az érzelmi intelligencia és az önkifejezés gyakorlása is. Míg a nyíltan közösségfejlesztő, önismereti, beszélgetős foglalkozások nem nyerték el maradéktalanul a kamaszok tetszését. A gyermekprogramok megvalósításában is komoly fennakadást okozott a járványveszély. Az iskolabezárás és a kijárási korlátozás időtartama alatt a kollégium fő célkitűzése az online tanulássegítés, a tanulmányi előmenetel biztosítása és a gyermekek érzelmi támogatása volt. A csoportos művészeti és egyéb foglalkozások nem tudtak folytatódni a virtuális térben.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A kollégiumban dolgozó szociális munkással és pszichológussal való együttműködést és a problémamegoldás hatékonyságát sikeresen növelte a szupervízió. Mindez a családgondozás hatékonyságát is növelte, a szakemberék megértőbbek, empátikusabbak lettek a szülők helyzetével kapcsolatban.

„Meg kell mondjam, nagyon hasznosnak láttam ezt, mert sokszor az a probléma merült fel az elmúlt években, hogy nem a problémát azonosították és a megoldást keresték, hanem projektálták a gyerekekre és a szüleikre. Leginkább a szüleikre, de sokszor a gyerekekre is! [...] És ezáltal, hogy megértették, hogy nem így születtek. Így be tudták azonosítani a problémát és nem a szülőkre projektálták, hogy az

undok vagy nem tudom milyen szülő, hanem észrevették azt, hogy van, lehet egy megoldási út, amihez lehetnek eszközök. Ők is megértőbbek lettek. [...] És be tudták azonosítani, hogy mi az ő feladatuk, hogyan viszonyulnak a gyerekekhez.”

„A konkrét gyerekek ügyeire odafigyelni, ahhoz ez egy szuper forma és én nagyon-nagyon örülnék, ha jövőre is lehetne ez a forma, mert nagyon hasznos. Ezt érzem én is a saját beszélgetéseimből. Vannak olyan dolgok, amit eddig én is nagyon nehezen tudtam átvinni, hogy így vagy úgy kéne, ezek most sokkal jobban átvihetők voltak.”

Elvárások és eredmények a programban résztvevő gyermekek olvasatában

A gyermekek körében leginkább a már ismert, állandó jellegű művészeti foglalkozásoknak van rendkívüli sikere. A zene által bújtatott módszertan mentén történik a zenei készségen túli fejlesztés és önismereti munka. Erről az egyik részt vevő így mesélt: *„És elsőnek mikor még csak így bejöttem és meghallgattam a zenét, és akkor még nem voltam csapattag, elkezdek zenélni és mondta Zoli bácsi, hogy ahogy tudok, úgy hallgassam először a zenét és ha tudok, akkor úgy beálljak. És én végig sírtam az egész zenét egyébként, tehát ahogy próbáltunk, az egész félórát én végig sírtam, mert éreztem a zenében valamit, ami miatt előjöttek az emlékek.”*

Összegzés

A nevelőknek és gyermekfelügyelőknek célzott programok a problémamegoldásra és a szakmai kompetenciák tudatosítására fókuszáltak. A szupervízió mindezekben kiemelkedő segítség volt. A gyermekprogramok tanulságaként vonható le, hogy a kifejezetten a csapatépítést célzó játékos-beszélgetős, önismereti foglalkozásokba nehezen vonhatóak be a kiskamaszok és kamaszok. Egyrészt ez életkori sajátosság, másrészt a problémás viselkedésű és helyzetű fiatalok nem köthetők le egy ilyen erősen fókuszálást és megnyílást kívánó szituációban. A kollégiumban dolgozó pszichológus, szociális munkás és az igazgatóhelyettes egyöntetű álláspontja, hogy a szupervíziós alkalmakat a jövőben is szeretnék biztosítani a kollégák számára. A gyermekeknek szánt szabadidős foglalkozások bevált módszere pedig a művészeti tevékenységek köré szervezett tematikus készségfejlesztés, ezeket a programokat a jövőben is fontosnak tartják beépíteni a napi munkába.

Gyermekhíd Alapítvány által nyújtott komplex mentálhigiénés szolgáltatási csomag

Útmutató tréning³

A helyszín

A Gyermekhíd Alapítvány által látogatott két fővárosi lakásotthon, ahol önkénteseikkel rendszeres jelen vannak. A program az intézményekben valósult meg, a járványügyi helyzet óta ez volt az első alkalom, hogy lehetőség nyílt az online téren kívül is találkozni.

A program

A Gyermekhíd Alapítvány Útmutató tréning programjának célja a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek tehetségének felkutatása, a tanulás iránti motivációjának felkeltése, képességeik fejlesztése egy olyan önkéntes közösségben, ahol feltétel nélküli elfogadást élhetnek meg. Központi szerepet kap, hogy minél több életpályát ismerjenek meg, körvonalazódjanak számukra a különféle szakmák és munkakörök sajátosságai, a munka világába vezető lépéseket átlássák és megtalálják a számukra legjobban illeszkedőt. Mindeközben fontos, hogy megértsék az angol nyelv, az információtechnológiai tudás nélkülözhetetlenségét a tanulásban és munkára való felkészülésben, valamint, hogy fejlesszék az együttműködő képességüket.

Az Útmutató tréning 6 heti rendszerességgel ütemezve három programpontra épül:

- Szombati iskola
- Cég- és szakmalátogatás
- Intenzív hétvégi fejlesztés

Mind a három program attitűdváltozásra és gyakorlati tudásbővítésre épül. A gyermekek munkához és tanuláshoz való hozzáállásának megváltoztatása kulcsfontosságú. Minden foglalkozás része, hogy egy meghívott munkavállaló mesél szakmájáról, saját szakmai életútjáról, munkaköre sajátosságairól, az azzal járó életstílus jellemzőiről, tanulmányainak nehézségeiről és sikereiről. A meghívottak széles spektrumot fednek le. Az interaktív beszámolók során a gyerekek egyrészt kipróbálhatják az adott munkakör tipikus feladatait egyéni- és kiscsoportos formában, másrészt szabadon kérdezhetnek a foglalkozást tartó szakembertől. A viselkedésváltozás terén elsősorban az együttműködési készség, valamint az érzelmi intelligencia fejlesztése kap hangsúlyt.

Célcsoport

A programban 2 lakásotthonban élő gyermekek vettek részt, akik önkéntes mentorral rendelkeznek az Alapítvány által. A 2 programom összesen 15 gyermek vett részt.

³ Köszönettel tartozunk Joó Beatrisnek a beszámoló elkészítésében való munkájáért.

A szakemberek

A programba önkéntesek vettek részt, illetve a program koordinátora. A szakmai munkát a szakmai vezető segíti, aki pszichológus végzettséggel rendelkezik. A két programon a szakemberek, önkéntesek száma 20 fő volt.

A program hatékonysága

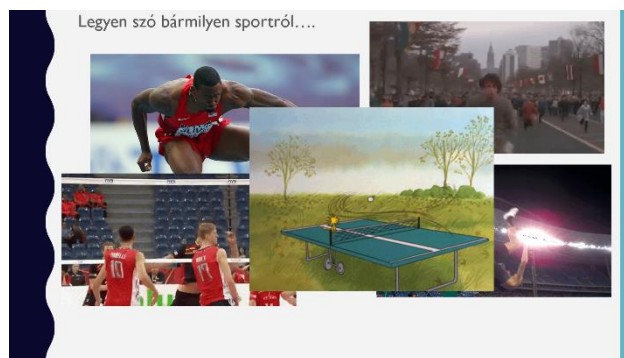
Kapcsolattartás a Covid-19 időszaka alatt

A járványügyi helyzet komoly kihívások elé állította az Alapítványt, hiszen az iskolák bezárásával, illetve a gyermekotthonokat is érintő kijárási és látogatási tilalom bevezetésével nem tudtak az önkéntesek találkozni a gyerekekkel. Ez nagyon nehéz helyzet volt mindkét oldalon. Ennek áthidalása érdekében felkészítettek önkénteseiket, hogy az online térben hogyan tudnak együtt lenni, minőségi időt eltölteni, valós segítséget nyújtani. A nevelőkre hárult plusz terhek, a gyerekek körében nehezen megvalósuló távoktatás, és a digitális akadályok felhívták a figyelmet, hogy ez alatt az időszak alatt a telefonon/interneten keresztül kapcsolatfelvételre szükséges a hangsúlyt helyezni.

Az első személyes Útmutató tréning a látogatási tilalom feloldása után

A látogatási tilalom feloldása után két fővárosi lakásotthonban tartottak Útmutató tréninget személyesen. Az Útmutató tréning koordinátora bemelegítő és kapcsolaterősítő játékokkal készült, hogy az önkéntesek és gyerekek közötti bizalmi szálát felerősítse. A szakmai vezető tanácsára nagyobb szabadságot adtak a gyerekeknek, hogy az elmúlt időszak túlszabályozottsága és bezártsága után megtapasztalják azt az élményt, hogy alakító tényezői a programnak.

A gyerekek az egyik lakásotthonban a teljes napot felhőtlen örömmel éltek meg, és különböző javaslatokkal álltak elő: közös tik-tok videó készítése, bújócskázás a kertben, illetve saját karantén-élményeik elmesélése. A nap egyik fénypontja egy rögtönzött kick box edzés lett, melyet az egyik önkéntes tartott. A másik lakásotthonban pedig megvalósult az ún. *karantén kaland* nevű program: a gyermekek lelkesen adták elő önkénteseikkel együtt, hogy mit valósítottak meg a karantén ideje alatt, ehhez nagyon színvonalas prezentációt tartottak.

Részlet a közös prezentációból – a fiatal, aki testneveléstanár szeretne lenni általános iskolában
Mindkét helyszínen nagy sikerrel valósult meg az élménygazdag program.

A komplex mentálhigiénés programcsomag értékelése az interjúk alapján

A Gyermekhíd Alapítvány sokrétű munkát végez. A modellprogramokba való bekapcsolódásukkal több intézményt is segítettek mind szakmailag, mind a gyakorlati megvalósítás terén. Az Alapítvány elsősorban a Cseppkő Gyermekotthon számára biztosít mentorprogramot és állandó foglalkozásokat. A programban továbbá szerepet vállaltak a II. kerület több intézményének támogatásában. A II. Kerületi Család- és Gyermekjóléti Szolgálat klienseinek biztosítottak szülői kompetenciafejlesztést célzó csoportot. A Tapolcsányi Általános Iskolai Kollégium számára a nevelőknek és gyermekfelügyelőknek szerveztek egyéni és csoportos szupervíziót, valamint egy workshop képzést, a kollégiumban lakó gyermekeknek pedig önismereti csoportfoglalkozást. Továbbá a II. kerületi iskolákban biztosítottak prevenciós alkalmakat a diákoknak és önismereti csoporton való ingyenes részvételi lehetőséget a szülőknek.

A megvalósított programok újszerűsége

A Gyermekhíd Alapítvány a gyermekotthonban élő gyermeknek nyújtott programjai három szakmai pillérén alapszik. Egyrészt a mentorprogram segíti a gyermekek egyéni odafigyelését és támogatását, másrészt csoportos, közösségépítő foglalkozásokat is biztosítanak. Ilyenek a különböző prevenciós alkalmak, pályaválasztással kapcsolatos programok, érzelmi intelligenciafejlesztés és erőszakmentes kommunikációs tréningek. Harmadrészt a mentálhigiénés segítségnyújtás kerül előtérbe. Az Alapítvány reflektál a gyermekotthon hiányos egyéni és csoportos terápiára. Mindezekon felül biztosít képzéseket és szupervíziót a nevelőknek és gyermekfelügyelőknek.

Az Alapítvány széleskörű szakmai programelemekkel támogatta a II. kerületi segítő és oktatási intézményeket a gyermekek és a szülők megszólítása és bevonása által.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A külső támogatóként való bevonódásnak előnyei és hátrányai is voltak. A szülői kompetenciafejlesztést és önismeretet célzó csoportok mind az iskolákban, mind a Családsegítő Szolgálatban ingyenes lehetőségként voltak biztosítva.

A Gyermekotthon foglalkozásai túlmutatnak a számokban kifejezhető adatokon. A jelenlét és a gyermekkel való bizalmi kapcsolat az alapja a szakmai munkának.

„[...] nagyon erős szakmai tudatossággal vagyunk jelen az intézmények felé is. Nagyon fontosnak tartjuk azt, hogy a gyermekotthonok, de a fenntartó szervezet, meg a minisztérium szakmapolitikai osztálya is úgy tudjon ránk tekinteni, mint szakmai partnerre. És ne azt lássák bennünk, hogy mi most egy olyan civil szervezet vagyunk, akik fel akarják tárni a hiányosságokat és jelenteni akarják ezeket.

Szeretnénk intézményi és szakpolitikai szinten is egy partneri együttműködést fenntartani, hogy azt lássák, hogy egy kiegészítő segítségként vagyunk jelen.”

„Nálunk ez a hatékonyság mérés egy nagyon érdekes kérdés, mert egyrészt 7. éve működünk, tehát nem tudjuk azt még felmutatni, hogy a gyerekek nőttek fel a kezünk között. Viszont azt el tudjuk mondani, hogy önmagában véve annak óriási értéke és hatása van, hogy a gyerekek egy stabil pontként tekintenek ránk. Ez minden gyereknél megmutatkozik, hogy szinte mi vagyunk az időszámításuk. Hozzáánk igazítják azt, hogy mikor volt tegnap, mikor lesz holnap.”

Összegzés

A Gyermekhíd Alapítványon belüli szakmaiság kimagasló. Nonprofit szervezetként vállalták, hogy hosszú távú és mélyreható segítséget nyújtsanak a gyermekotthonban élő gyermekek számára. A mentorprogram nem kizárólag a tanulássegítésre korlátozódik, hanem az gyermekek életvezetésében is segítenek a személyes önkéntesek. Az önkéntesekkel való kapcsolatukban megélhetik és megtapasztalhatják a biztonságos érzelmi kötődést és támaszt. Ezen felül az Alapítvány önkéntesképzésének alapját képezik a megfelelő szociálpedagógiai, pszichológiai és szociálpolitikai ismeretek. Az Alapítványnál dolgozó szakemberek a programban kiemelkedő szakmai képzéseket, szupervíziót és csoportfoglalkozásokat nyújtottak a II. kerületi intézményeknek, melyek szintén hiánypótlóak a gyermekjólét terén.

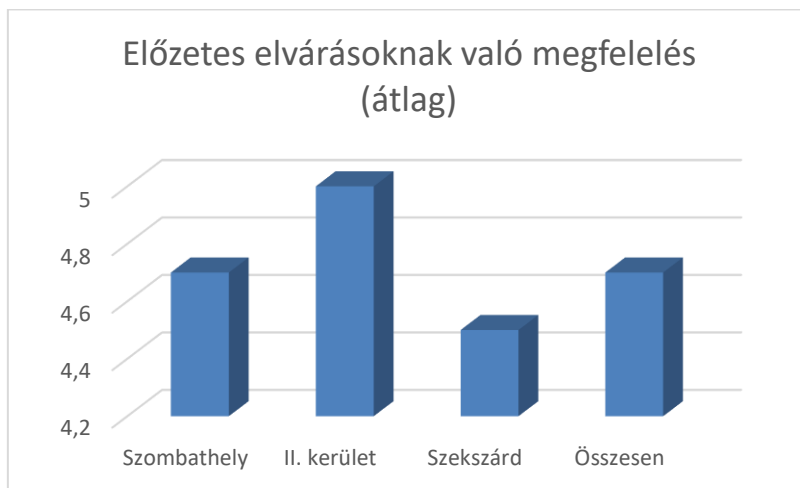
Elégedettségi vizsgálat eredményei

A kutatás keretében egy elégedettségi kérdőív felvételére is sor került. A programok jellegéből adódón 3 helyszínen, a II. kerületben, Szombathelyen és Szekszárdon töltötték ki szülők kérdőíveket. A programok igen változatosak voltak: mesetábor, rajzpályázat, szülőcsoport, családok átmeneti otthonában élőknek szervezett közösségi program, mediáció. A kérdőív 10 kérdést tartalmazott, ahol 1-5 között kellett értékelni az egyes szempontokat, célkitűzéseket, valamint 2 nyitott kérdést is feltettünk: 1) Mit lehetne máshogy csinálni, milyen más témák feldolgozására lenne még szükség egy ilyen program keretében? 2) Mire lenne még szükségük a bűnelkövetéssel érintett fiataloknak és szüleiknek a programon túl, hogy szülői feladataikat megfelelően tudják ellátni és a fiatalok sikeresen beilleszkedhessenek a társadalomba? Összesen 149 kérdőív érkezett, bár nagyon eltérő darabszámokkal (Szombathelyről 28, Szekszárdról 100 és a II. kerületből 21 kérdőív).

Modellhelyszínenként nagyon hasonló válaszok születtek az egyes kérdésekre, jellemzően minden kérdés kapcsán jó minősítést kapott az összes helyszín, és így az összesített eredmények is megfelelő szintű elégedettséget mutatnak.

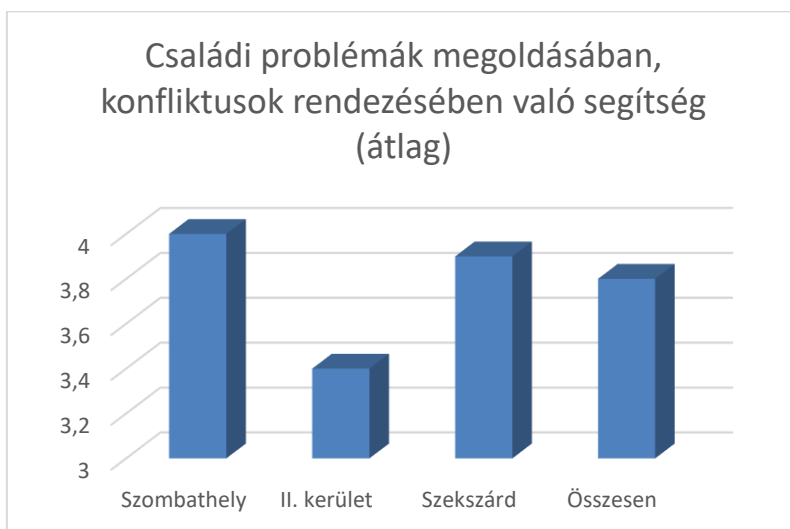
A következőkben az egyes kérdések kapcsán mutatjuk be az átlagokat, majd az összesített eredményeket.

1. számú ábra: Milyen mértékben felelt meg a program az Ön előzetes elvárásainak?

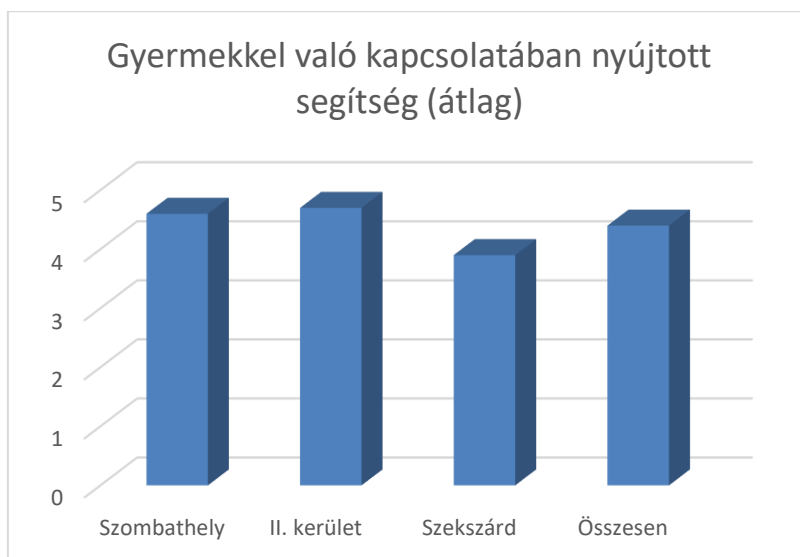
Látható, hogy az előzetes várakozásokhoz mérten jó helyezést értek el a modellprogramok, a II. kerület a maximális, jeles minősítést kapta.

2. számú ábra: Milyen mértékben segítette a program a családi problémák, konfliktusok megoldását?

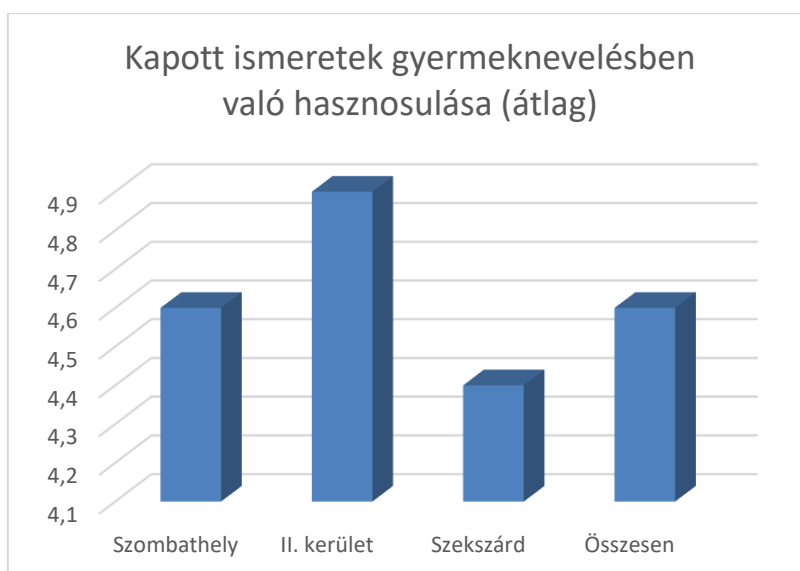
Fontos eredménynek számít, hogy a családi konfliktusok, problémák megoldásában is segítséget kaptak a szülők, itt az összesített érték jó minősítést kapott, még akkor is, ha pl. a II. kerületi programokban ez nem direkt cél volt, ahonnan a válaszok születtek.

3. számú ábra: Milyen mértékben segítette a program gyermekével való kapcsolatának erősítését?

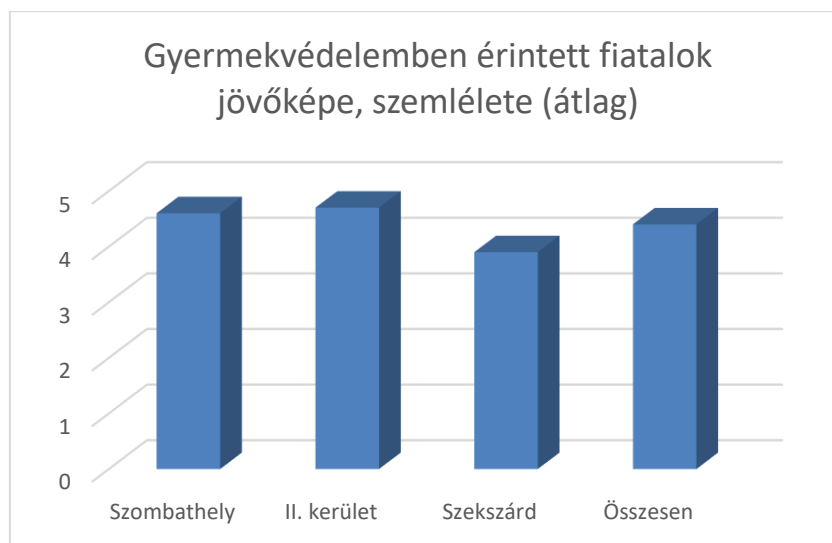
Láthatjuk, hogy a gyermekkel való kapcsolat erősítésére is hatott a program, ami szorosan összefügg a szülőség megerősítésével, a jó szülővé válással. Érdekes, hogy a fejlesztések terén ez az egyik olyan terület, amit megerősítenének a szülők, hogy több alkalommal, célzottabban legyenek a gyermekkel való kapcsolat javítását, megerősítését célzó gyermekjóléti programok.

4. számú ábra: A kapott információk gyermeknevelésbe való beillesztése a hétköznapi szintjén?

Ezen a téren is nagyon jó eredmények születtek, mely azt mutatja, hogy a program valóban hasznosítható a szülők szempontjából, releváns ismeretek szereztek, szülőséggel kapcsolatos tudásuk bővül, eszköztáruk színesedett.

5. számú ábra: Hogyan segítette a program a gyermekvédelemmel érintett fiatal hozzáállásának, szemléletének, jövőképeinek pozitív irányú változását?

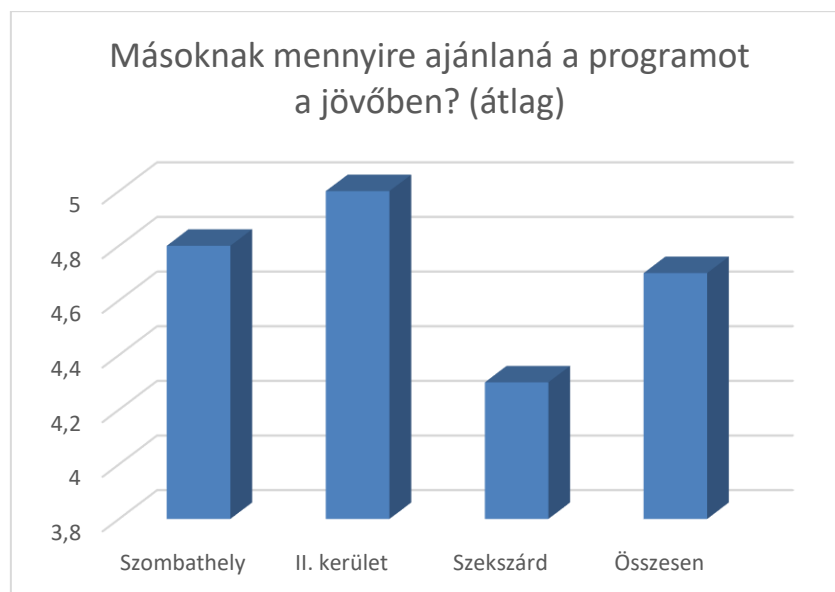
A fiatalok attitűdjének pozitív irányát egyértelműen jelzi a 4,4-es összesített érték, ez mindenképpen a modellprogramok sikerességét mutatja.

6. számú ábra: A szakemberek hozzáállása és szakmai felkészültsége mennyire segítette az Ön személyes fejlődését?

Jó minőségű a szakemberek felkészültsége és hozzáállása is (összesített átlag: 4,2), amely a kliensek személyes fejlődését tudja szolgálni.

7. számú ábra: Mennyiben ajánlaná a programot más, hasonló problémával érintett gyermeknek és szülőjének?

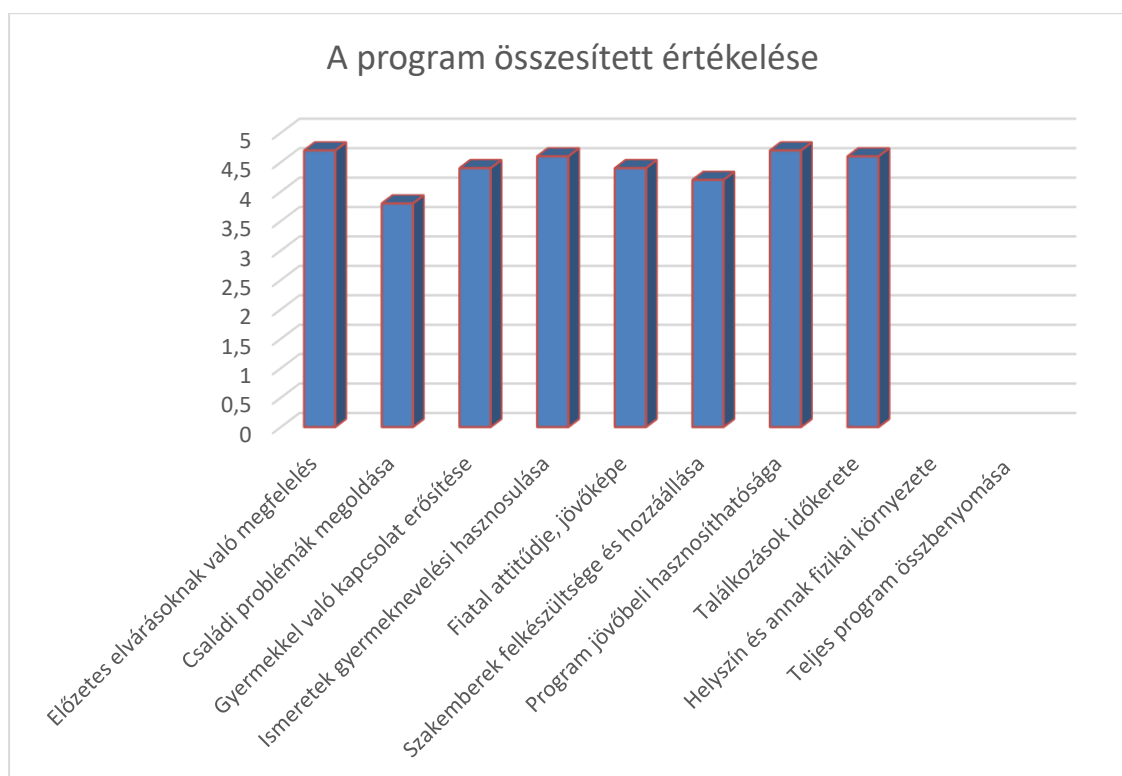

Itt is kiemelkedően jó eredményeket kaptunk, melyek a programba vetett bizalmat és annak hosszabb távú hasznosíthatóságát is jelzik.

A megkérdezettek a rendelkezésre álló időkeretet, a megvalósítás helyszínét is jónak tartották (összesített átlag: 4,6 és 4,7), mint ahogy az összebenyomásuk is a megvalósított programról nagyon jó volt (4,7-es átlag).

Ahogy a 8. számú ábra mutatja, minden vizsgálati dimenzióban pozitív kép rajzolódik ki, az összebenyomás, a program fontossága és mások számára való jövőbeli hasznosulása kimagasló, mint ahogy a programban részt vett szakemberek felkészültek és a hozzá állásuk is támogató.

8. számú ábra: Teljes program értékelése a 3 helyszínen (1-10 kérdések)

Mindenképpen sikeresnek tekinthetjük a programot. A válaszolók úgy vélik, hogy gyakrabban lenne ilyen jellegű programokra szükség, több alkalomra és hosszabb távon, megfogalmazták, hogy több pszichológiai jellegű előadáson, foglalkozáson vennének szívesen részt, fontosnak tartják, hogy a szülői szerep erősítéséhez a jövőben is kaphassanak segítséget. Szívesen részt vennének egész napos családi programokon a szakemberek koordinálása mellett, játék- és meseterápiás foglalkozásokon, közös sportprogramokon. A szülők kiemelten fontosnak tartják az önismereti foglalkozásokat a gyermekek esetében is, illetve minden olyan felzárkóztató és tehetséggondozó programot, amely a tanulmányok támogatását és a továbbtanulást segíti elő. A kortást bántalmazás, bullying, internetes zaklatás is központi náluk, amiről szívesebben hallgatnának előadásokat. Kiemelték az egészséges életmód, mentálhigiéne és tinédzser a családban témákat, amiről szintén jó lenne friss információkkal rendelkezniük.

A programokon túl leginkább olyan segítségre lenne szükség, ami a családok anyagi helyzetét stabilizálja: megfelelő szintű jövedelem, munkalehetőség, adományok (élelmiszer, ruha és bútor). Emellett megfogalmazták az önbizalom növelést, a családok motivációjának a fenntartását is a hátrányaik és gyermekneveléssel kapcsolatos elakadásaik segítésére. Többen kiemelték, hogy minőségi családi időt szeretnének eltölteni, anyagi helyzetük ellenére szívesen mennének együtt nyaralni a családjukkal, amihez programötletekre is nagy szükségük van, bár ebben sokat fejlődtek

saját bevallásuk szerint. Szívesen dolgoznának a család egyensúlyának megteremtése érdekében kiscsoportban a jövőben is, ahol egy támogató közegben segíthetik egymást a hasonló problémákkal küzdők.

Médiatartalmak elemzése a láthatóság értékelése szempontjából

Kisfilmek, online tájékoztató előadások

A „Megküzdési stratégiák a karantén idején” című előadás a Facebookon zajlott élő adásként, de a felvétel bármikor visszanézhető. Dienes Angéla pszichológus rendhagyó előadása a koronavírus okozta megváltozott mindennapok témája köré szerveződött, elsősorban a magánnyal, izoláltsággal kapcsolatos megküzdési stratégiákat helyezve a fókuszba.

Az előadás több szempontból is rendhagyó volt, egyrészt online, egy közösségi oldalon zajlott, másrészt nagy szerepet kapott az interaktivitás. Ahogy azt az előadó elmondta, a személyesen megtartott előadások esetében is arra törekszik, hogy a közönségnek legyen alkalma bekapcsolódni, mindig ad teret a kérdéseknek, sőt az előadás közben is szívesen fogadja, ha a hallgatóság is szót kér. Ezúttal is hangsúlyozta, hogy van helye az előadás közben is a kérdéseknek, a nézők éltek is a lehetőséggel, és a pszichológus beépítette ezeket a mondandójába.

A téma a karantén alatt jelentkező új problémák. A közlemény maga, hogy felszabadítsa a hallgatót, nézőt az alól a szorongás alól, hogy a hirtelen jött szabadidő tartalmas és hatékony időszervezésre kötelez. Központi gondolata, hogy a vírushelyzet és az azzal járó bezártság krízis, és az ember ilyen helyzetben tanácstalan, hiszen a korábban alkalmazott megküzdési stratégiái működésképtelenné válnak, újakat kell kialakítani és ez időigényes és fáradságos feladat. Ki lehet használni a karantén adta körülményeket, de nem kell. És nem is nagyon lehet: a kríziseknek éppen az a sajátja, hogy hirtelen nem tudunk vele mit kezdeni. Nem elvárható tehát, hogy vidáman és lendülettel telve valósítsuk meg régóta halogatott ötleteinket, mert most hirtelen lett rá idő. Az előadás lényege, hogy ettől a stressztől szabadítsa meg a hallgatóságot. A szabadságvesztés, az izoláltság nagyon komoly krízis, új problémák egész sorát hozza, melyekre válaszokat kell találni. Ebben segít úgy a pszichológus, hogy számos konkrét javaslatot ad, működő megküzdési stratégiákat javasol.

A Bebalanced Pszichológiai Pont néhány perces kisfilmeket forgatott, melyekben pszichológusok beszélnek egy-egy témáról. Borbély Lilla arról beszél, hogy krízishelyzetben átalakulnak a szokásaink, kapcsolataink beszűkülnek. A frusztráció, düh, szorongás feldolgozásához ad praktikus tanácsokat. Ahogy rámutat: összemósódhatnak a határok a mindennapi életben, ennek megoldása lehet például, hogy a különböző tevékenységekre dedikált időt szánjunk, vagyis fix és határozott napirend szerint haladjanak a mindennapok. Ugyanígy fontos a pozitív szemléletmód, illetve arra

hívja fel a figyelmet ezúttal is a pszichológus, hogy nem szabad extra elvárásokat támasztanunk önmagunkkal szemben pusztán azért, mert megnövekedett a szabadidő.

A 4 és fél percben végig az előadót mutatja a kamera, egy-egy fontosabb kulcsszót a képernyőre is kiírtak a szerkesztők, ami nagyban segíti a hallottak feldolgozását. Összességében professzionális és hiteles benyomást kelt az anyag, az elhangzottak hasznosságához sem fér kétség.

Milbik Zsuzsanna pszichológus filmje szintén ezen a helyszínen forgott. Ő arra igyekszik válaszokat, megoldásokat kínálni néhány percben, hogy mit lehet tenni abban a helyzetben, ha óvodás korú gyermekkel marad otthon a szülő. Az előadó videójában ábrák is megjelennek a képernyőn, ami nagyban segíti a megértést. A dizájn (betűtípus, vágás stb.) egységes, egyértelműen érzékelhető, hogy egybe tartozó anyagokról van szó, amelyek persze önálló darabokként is fogyaszthatók. A szakember érthetően és pontosan magyarázza el, hogy milyen sajátosságok jellemzők a gyermeki gondolkodásra, és ezeken keresztül kínál eszközöket a szülőknek, hogy a felmerülő problémákat kezelni, illetve megelőzni tudják.

Durucz Péter „Hogyan fejlődhetünk tovább a krízis idején?” című 6 és fél perces filmjében személyes példán keresztül vezeti fel a témát, melynek lényege, hogy minden krízis egyben lehetőség arra, hogy fejlődjünk. Elsősorban a gyermekek szempontjából közelít, gyermekneveléssel kapcsolatos tanácsokat fogalmaz meg szülők számára. Központi gondolata a szabályok és keretek kialakítása, ezeknek az eljárásoknak korlátait és lehetőségeit részletezi az előadó, illetve konkrétan alkalmazható technikákat is kínál a közönségnek.

A kisfilmek a Youtube-on tekinthetők meg. Hatékonyságuk, hasznosságuk egyértelműen kimagasló.

Zenei produkció

A Tapolcsányi Kollégium zenekarának koncertjéről a Müpában készült felvétel. Több kamera rögzítette az előadást, ezek képéből vágtak össze egy 3 és fél perces műsort a szerkesztők. A képen a színpad látható, a gyerekek egy része a színpad szélén ül, mások hangszereikkel állva vagy a színpadon ülve szerepelnek. A néző első benyomása az lehet, hogy egy baráti találkozót lát, ahol sok fiatal és néhány felnőtt örömmel fogadja a zenét. A zene – és az egész műsor – gyönyörű, rendkívül megható, ahogy a fiatalok együttműködnek. A színpad háttérében egy kivetített képen vízen ringó hajó egészíti ki a látványt. A Hallelúja című dalt zenekari kísérettel és kórossal adják elő, két lány szólóénekesként vezeti az előadást. Professzionális produkció. Üzenete szavak nélkül is

egyértelmű: az együttműködés, a közös munka és a művészet óriási erőt ad, a közösségbe tartozás felbecsülhetetlen kincs. A műsor természetesen a közönség kitörő tapsával zárul.

Kiadványok

A Budapest Főváros II. kerületi Önkormányzat Család- és Gyermekjóléti Központ gondozásában megjelent egyik kiadvány címe: „Külön élünk – együtt nevelünk”. A „Kisokos a válás, külön költözés témájához” alcímmel megjelent füzet A5-ös formátumú, 35 oldalas, puha kötésű, borítóját egy gyermekrajz díszíti. A kiadvány elérhető online formában is.

A tájékoztató anyag Weöres Sándor „Eltévedt gyerekek” című versével nyit, majd egy köszöntő következik, melyet két családsegítő jegyez. A tartalom 7 nagyobb fejezetre oszlik: a szülői felügyeleti jog, a kapcsolattartás, az intézmények és eljárások témaköre, fontos elérhetőségek, a válás mint gyászfolyamat, a válás témája a gyermek szemszögéből adják a szöveg főbb elemeit, végül a jogszabályokra, szakirodalomra kitekintés zárja a kötetet.

A szöveg jól olvasható, alapos munka. Kérdéseket fogalmaz meg, majd azokra igyekszik válaszolni (sikerrel). Néhány fontosabb gondolatot aláhúzással is kiemeltek a szerkesztők, így újraolvasáskor könnyen megtalálhatók a kulcsfontosságú részek. A kötet a szülőket célozza, elsősorban értelemszerűen azokat, akik a válás mellett döntöttek, nekik kíván segítséget nyújtani, elsősorban a gyermek érdekét szem előtt tartva. Az egyes kérdéscsoportok tárgyalása jól tagolt szerkezetben történik, olyakor pontokba szedett listák is segítik a könnyebb áttekinthetőséget. Alapos, de mégis könnyen befogadható áttekintés a témáról, az érdeklődő szülők számára egyértelműen nagy segítség lehet.

A másik elemzett kiadvány a szombathelyi Család- és Gyermekjóléti Központ gondozásában jelent meg. Ez a füzet a „Kapaszkodó” sorozat része, annak 2. darabja, a sorozat alcíme: „Rögös úton helyes irányba”. Ennek a kiadványnak a címe: „Iskolai erőszak, internetes zaklatás”. A rövid füzet célcsoportja a szülők, akik a gyermeküket fenyegető veszélyekről tájékozódhatnak, megelőzéshez, problémakezeléshez kaphatnak segítséget a kiadvány által. A jól tagolt, könnyen átlátható és gördülékenyen olvasható anyagot rajzok illusztrálják. Összességében professzionális szerkesztésről és nívós tartalomról győzi meg az olvasót. Átfogóan tárgyalja, hogy pontosan mit is jelent az internetes zaklatás és az iskolai erőszak, részletezi, hogy milyen jelek lehetnek árulkodóak, ahogyan azt is, hogy a szülő mit tehet, hogy gyanút fog, hogy gyermeke veszélyben van, illetve, ha megtörtént a baj, milyen segítséget kaphat, hova fordulhat, mit tehet ő maga, illetve a család a gyermek érdekében. Kifejezetten precíz, színvonalas kiadvány, rendkívül fontos tartalommal.

A COVID-19 idején született innovatív megoldások

A járványügyi helyzetben az intézmények bezártak és a működésük jelentősen átrendeződött. A program keretében új utakat kerestek, hogy a klienseket hogyan lehet megtartani, segíteni. Az online működésre való átállás a szakemberek és a kliensek oldalán is kihívást jelentett.

Kezdeti kihívások a szakemberek oldaláról:

- munkarend módosítása, otthoni munkavégzés megoldása
- információáramlás biztosítása szervezetben belül és a kliens-szakember között
- információs eszközök használata és rendelkezésre bocsátása
- adományok szervezése (étel, ruha, IT eszközök)
- pszichológussal és szupervizorral történő kapcsolat biztosítása
- biztonságérzet megteremtése a lehetőségekhez képest a gyermekek és a szülők számára
- gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek elérése, kapcsolattartás folyamatos biztosítása, lelki megerősítés
- a modellprogram régi és új programelemeinek kombinálása

Kezdeti kihívások a célcsoport oldaláról:

- krízis esetén azonnali segítségnyújtás a gyermek és a család számára
- segítővel való beszélgetés lehetőségének biztosítása
- speciális tanácsadás elérhetővé tétele telefonos és elektronikus felületek használatával
- digitális oktatás segítése, eszközök és Internet biztosítása
- bizonytalanság, kilátástalanság oldása a szülőkben és a gyermekekben
- online csoportok működtetése

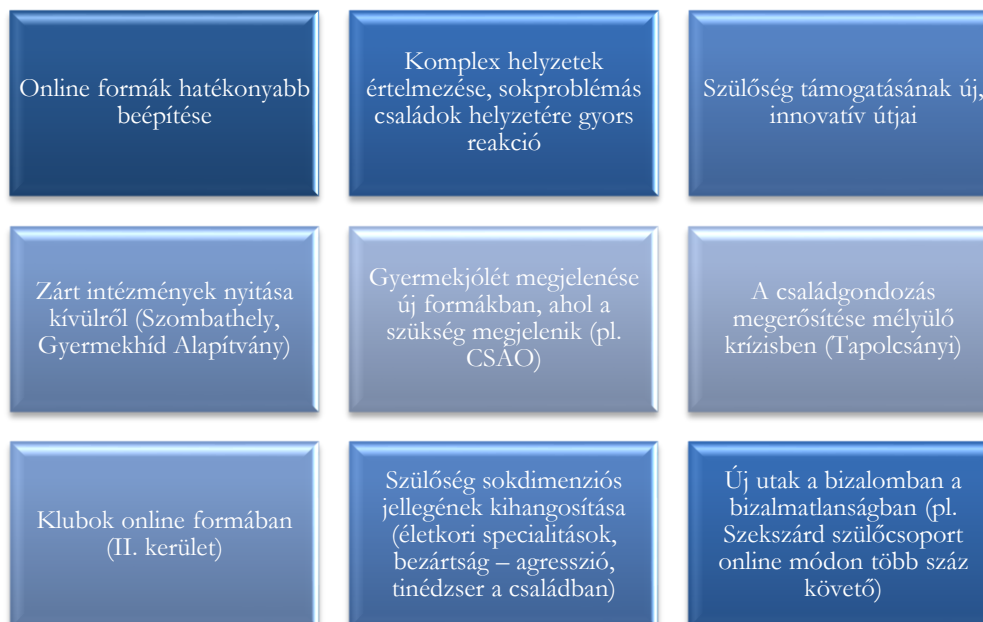
Az egyik szakember a hirtelen kialakult helyzetről így nyilatkozott: „Nekem a nehézség az volt, hogy nyakamba szakadt a privát életem teljes újra szervezése és közben helytállni a munkahelyemen, azt se tudtam kinek- mit-hova töltöttem fel, hirtelen kellett nagyon sok szegmensben újra tervezni, pillanatnyi helyzetet tudtam uralni. Külső bizonytalanságoktól sodródva, hogyan lehet megtartani klienseket ez nagyon nehéz volt. Fontos hozadéka a digitális felületek kipróbálása, ami egy pozitívum. Amiben megerősödtem, hogy ha tényleg tudatosan tervezek, akkor újra tudok tervezni és ha pillanatnyilag sodródok is, de elő tudok húzni egy B tervet a tudatos működésem eredményeként.” (Szekszárd, esetmenedzser)

A kihívásokra nagyon jól reagáltak a helyszínek, rövid időn belül megtalálták a legoptimálisabb együttműködési formákat. Új munkaformák is születtek, amelyeket önmagában is pozitív hozadékként értékelhetünk, melyek megtartása a későbbiekben is fontos lehet.

A bizonytalan helyzetben a családgondozó segítségéről és jelenlétéről az egyik szülő így nyilatkozott: „Sokat beszélünk, kérdezte, hogy van a kislány, főleg telefonon hívott, érdeklődött, hogy vagyunk. Felvette a kislányt

ahogy verset mond és beküldte versenyre. Kaptunk adományt, élelmiszer csomagot. Hozott a kislánynak készségfejlesztő papírokat is.”
(Szekszárd, szülő, intenzív családgondozás)

1. számú ábra: Főbb eredmények a járványügyi helyzetben

A komplex segítségnyújtásra egy példa a Tapolcsányi Kollégiumból: *Hanga és anyja között a kapcsolatot viharossá vált. Az anya kompetenciái így is gyengék voltak. Többször kellett beszélni velük az esti fekvésről és az iskolai kötelezettségekről. Sikerült megfelelő láptopot kivinni nekik, így a viszonyuk rendeződött. Az anya kifizetésében dolgozik két hetet folyamatosan, két hetet otthon van. A lány kapcsolata a bátyjával is szorosabbá vált. Az intenzív családgondozás és a gyermekkel való folyamatos online és telefonos kapcsolat megerősítőleg hatott a család életére.*

Összegző tapasztalatok

A kutatás eredményei egyértelműen jelzik, hogy a komplex megközelítésre épülő gyermekvédelmi programok hangsúlyt fektetnek a szülők szerepének megerősítésére a pozitív irányú változások elérése érdekében. Erősségük, hogy a támogatástervezésbe és -nyújtásba is bevonják a kliensek szociális hálóját és a közösségi, illetve kortársi erőforrásokat. Ez a hazai gyermekvédelemben nagyon újnak és előremutatónak számít. A rugalmas és átfogó szolgáltatások a szakemberek rendszeres jelenlétére és rendelkezésre állására épül, ahogy ezt minden helyszínen is láthattuk. A következőkben az egyes helyszínek mentén kiemeljük, hogy a szakemberek és a kliensek értelmezésében melyek voltak a legfontosabb értékek és szakmai innovációk (2. számú tábla).

2. számú tábla: Szakemberek és célcsoporti tagok véleménye a program eredményeiről, sikeréről programhelyszínenként

Szakemberek által megfogalmazott eredmények	
Tapolcsányi Kollégium	- a művészeti nevelés révén számos sikerélményhez jutottak a diákok - erősödött a szülő-gyermek kapcsolat - komplex segítséget is kaptak családok a járványügyi helyzetben - a családgondozás még hatékonyabb lett - a szakmai team munkája tudatosabb lett, erősödött a szakmai közösség is
Szekszárd	- a meseterápia mentén sikerült a családokat bevonni, megszólítani és pozitív közös élményeket nyújtani - az intenzív családsegítéssel sikerült több krízishelyzetet megoldani - letisztultak a családsegítő és az esetmenedzser együttműködésének lehetőségei, határai - bővültek a szakemberek szakmai eszközeik - a multi-team munkája tudatosabbá és hatékonyabbá vált, a szakmai szerepek és kompetenciák letisztulása és tiszteletben tartása által - a segítség egésze és a segítők maguk is tudatosabbá váltak
Szombathely	- szülő-gyermek számára minőségi programok kínálása a helyi közösségi erőforrásokra építve - szülői kompetenciák erősítése, szülői nevelési attitűdök alakítása - új típusú szolgáltatások és tudások kínálása: mediáció, ÁPV tréning - élményközpontú, mentálhigiénés programok a család összes tagja számára - a szakmai kapcsolatok további szélesítése, hálózatosodás növelése egy sikeres gyermekjóléti rendszer megerősítése érdekében - szülők segítése kiadványokkal válás, mediáció és iskolai erőszak témában
Budapest II. kerület	- problémák tudatosítása a szülőknél és a gyermekeknél - szülőklub sikeressége, apaklub működtetése - gyermekjóléti prevenciók programok szélesítése (mesetábor, rajzpályázat) - válással érintett szülők segítése, kiadvány publikálása a témában
Gyermekhíd Alapítvány	- szakemberek munkájának tudatosabbá tétele szakmai háttértámogatással, egyéni és csoportos szupervízió biztosításával - online előadások készítése és széles körű terjesztése - mentorprogram és számos gyermekprogram biztosítása szakellátásban élő gyermekeknek - bizalmi kapcsolatok megalapozása és növelése a gyermek és segítője között
Résztevők által megfogalmazott eredmények	
Tapolcsányi Kollégium	- komplex megtámogatása a szülőknek krízis idején - meghallgatták a szülőket és elfogadással fordultak feléjük - a gyermekek élményekkel gazdagodtak, ahol tehetségüket is megmutathatták
Szekszárd	- nőtt a figyelem, elfogadás, megértés a családon belül az intenzív támogatásra - a segítővel is erősödött a kapcsolat - sikerült változtatni a problémás élethelyzetben, viselkedésben, ez a karantén idején is pozitív tapasztalata a szülőknek - nőtt a szülői tudatosság, a csoportmunka erejének felismerése fontos értéként fogalmazódott meg
Szombathely	- élvezetes programok az egész családnak - a gyermekek önismertete fejlődött - sikerült változást elérni a szülők és gyermekek viselkedésben, hozzáállásban, esetleges konfliktusaik enyhültek, megszűntek - a szülők tudatossága és nyitottsága nőtt

Budapest kerület	II.	• a szülők a problémáikat a szakemberekkel megtudták osztani és előre léptek a megoldásban is • a gyermekek kiváló programokban, élményeket nyújtó táborban vehettek részt, baráti kapcsolatokra tettek szert • jól érezték magukat a programokon a célcsoporti tagok
Gyermekhíd Alapítvány		• pozitív perspektívát kaptak a szülők gyermekük jövőjének alakítása terén • megerősödött az szülők és a kamaszok önbizalma • a bizalomra épülő kapcsolatok fontosságát megélhették a karantén alatt is a szakellátott gyermekek

A szülőség komplex támogatását jól mutatja az egyik szakember véleménye: „A szülőket abban, hogy hogyan tudják a gyerekeket szülőként nevelni, szabályokat betartatni. Kommunikációs képességükben, információ átadás, sok segítséget kaptak abba, hogyan tudják segíteni a gyerekeiket, tájékozottabbak lettek gyermeknevelési kérdéseikben, akár iskola problémáikban. Ha gyermeknek magatartási problémája van, akkor nemcsak gyereket kell fejleszteni, hanem a szülőket is, hogy a szakemberek együttműködve közösen, ugyanazt képviseljék családok felé, egy nyelvet beszéljenek. A gyerekek esetében a sok-sok ötlet a szabadiódó hasznon eltöltésére, a sok ismeret, újszerű technika, lehetőség.” (Szombathely, szakmai vezető)

A célcsoporti tagok véleménye is a komplexitást, bizalmat, őszinte együttműködést mutatja:

„Hát végül is a munkahelyben is segítettek, hogy találjak, mert nem tudtam, hogy hol keresssem, az is általuk lett. Akkor óvodában is, háziorvosban, fogorvos kellett, azt megkeresték nekem, végrehajtonak a számát, hogy tudjak intézkedni, hogy a két nagyobbik fiú után kapjak valamit. Aztán akkor kellett ügyvéd, akkor azt intézett, utána kijöttek, beszélgettek külön a gyerekekkel is. Beszélgettek velem is, mert hát eléggé nehéz volt összehangolódni, mert nagy volt ez a kimaradás, másfél év, de akkor is sok volt neki.” (Szekszárd, szülő, intenzív családgondozás)

„Azért, mert a nagyobbik gyerekemmel olyan jellegű konfliktusaink voltak, vannak, hogy úgy érzem, nehezen tudom őt motiválni a tanulásban. (...) báhha kapok valami tippet vagy erről is tudunk beszélni és akkor egy újabb megközelítéssel eredményesebb leszek.” (II. kerület, szülő, szülőcsoport)

A 3. számú tábla az innovációkat és a mögötte meghúzódó értékeket mutatja be.

3. számú tábla: Gyermekjóléti innovációk összegzése

Innovatív elemek	
Prevenció, korai beavatkozás Időben történő reagálás, segítségnyújtás Család-és gyermekközpontúság Multiszektoralitás, interdiszciplinaritás Nyílt kommunikáció Információmegosztás, hatékony információáramlás biztosítása Képessé tevés támogatása, aktivizálás Szükségletekre reagáló, adekvát szolgáltatási csomagok nyújtása	Együttműködések ösztönzése a helyi közösségben Közösségi erőforrások összegyűjtése és aktív bevonása Team-építése Bizalmi kapcsolatok a családdal, gyermekkel Kompetenciák széleskörű fejlesztése Gyors válságkezelés a COVID-19 idején Rendszerszemlélet

A kliensek és az ellátórendszer kapcsolatának mélyítését szorgalmazzák a program során megkérdezett szakemberek. A gyermekvédelmi rendszer merev működési szabályokkal, rutinokkal működik, kevésbé veszi figyelembe a klientúra elvárásait, lehetőségeit. A lényegében csak önmagára

reflektáló struktúra egyik lehetséges oldása lehet, ha segítő munka egyfelől minél inkább a kliens életterében zajlik, mint ahogy ezt az intenzív családgondozás is mutatja, másfelől, amikor nem a családokat irányítják prevenciós vagy egyéb fejlesztési programokra az intézményekbe, hanem külső helyszíneket alkalmaznak. Erre kiváló programokat láthattunk óvodába, iskolába, közösségi terekbe, szabadba vitt programokon keresztül. A valós jelenlét, illetve az élmények közös megélése, illetve nyújtása erős katalizátora lehet a bizalmi kapcsolatok kiépülésének, ahogyan a problémák észlelését is felgyorsítja, és a kialakuló krízisek sokkal korábban azonosíthatók. Mindehhez azonban az kell, hogy a rendszer szemléletében gyökeres változás menjen végbe: szolgáltatást nyújtóként azonosítsa magát, olyan intézményrendszerként és szolgáltatási palettaként, mely – ha csak lehetséges – a kliens érdekében van, gyorsan reagál és adekvát válaszokat ad. A segítségnyújtás megkerülhetetlen alapfeltétele, hogy az ügyfél hajlandó legyen az együttműködésre, ehhez pedig bizalom szükséges és a segítő tudatossága és a segítői tevékenység széles eszköztára, amelyet szintén jól láthattunk a programokban.

A szakemberek egybehangzó véleménye, hogy az innovativitás záloga a team-jellegű munkafolyamatok megléte az adott intézmény és szervezet életében. Ezek jellemzően az adott intézményben együtt dolgozó kollégák rendszeres esetmegbeszéléseit jelentik, illetve többen kiemelték, hogy a kliensekkel dolgozó különböző intézmények munkatársainak rendszeres találkozása és közös gondolkodása is rendkívül hatékony módszer, ahogyan a szakmaközi megbeszélések is. A szupervíziós háttérrel is fontosnak tartották, a komplex mentálhigiénés programcsomagban való gondolkodás és annak kívülről való bevitele az intézménybe is gyümölcsözőnek bizonyult.

Az önkéntesség mint munkaerő-bővítés a modellhelyszíneket képviselő szakemberek mindegyike szerint üdvözlendő irány, mely bizonyos kitételek, illetve részletes keretbe foglalás mellett rendszerszinten is működőképes megoldást hozhatna. Emellett a tapasztalati szakértők, kortárs segítők bevonása is fontos lenne.

Megfelelő prevenciós szolgáltatásokkal jelentősen csökkenthető lenne a rendszerterhelés, egyúttal a klientúra traumatizáltságának foka is, amennyiben egy-egy kialakulóban lévő krízis esetében sokkal korábban tudnának beavatkozni a szakemberek. A legfőbb jótékony hatása a preventív szemléletnek az lehetne, hogy a kliensek körében nőne az önkéntes segítségkérésre való hajlandóság. Ehhez a szakemberek meglátása szerint egyértelműen arra van szükség, hogy a gyermekvédelmi rendszer nyisson a társadalom felé olyan módon, hogy széles körű és hatékony tájékoztatás segítségével tompítsák a gyermekvédelemmel és a szociális szakma egészével szembeni idegenkedést, a hátrányos helyzetű gyermekes családokról, gyermekvédelemben élő gyermekekről kialakult negatív képet, melyet a média tovább torzít egy-egy kudarcos esetvital kapcsán.

Kutatási eredményeink és résztvevő megfigyeléseink megerősítik, hogy a gyermekvédelem gyakorlata csak akkor tud hatékony lenni, ha a szakmai munka céljainak meghatározásához, valamint ezen célok eléréséhez szükséges módszerek és eszközök megválasztásához figyelembe veszik a szakemberek, hogy a klienssel együtt és a kliensre figyelve, valamennyi érintett és kötelezett bevonása mellett, rendszerben gondolkodva és cselekedve kell együttműködni. A komplex problémákra reagáló beavatkozásnak elemeiben is komplexnek kell lennie a kliensek jól-létének támogatása érdekében. Mindez a modellprogramok működtetése során a járványügyi helyzetben is megvalósult, kijelölve a jövőbeli fejlesztési irányokat és igényeket is. A gyermekvédelem szakmai eszköztára számos új módszerrel színesedett, mely az innovációk kapcsán megfogalmazott értékekre épül.

Homoki Andrea: Szülőket és gyermekeiket komplex segítségnyújtással támogató modellprogramok hatékonyságmérése a gyermeki reziliencia és a szülői attitűdök vizsgálatával

Bevezetés

Magyarország gyermek- és ifjúságvédelmi ellátórendszerének különböző intézménytípusaiban és klienscsoportjaiban 2018. évtől a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Kor. határozatának előírásai szerint az ország több pontján pilot jellegű, szakértői segítséggel fejlesztett, a helyi szükségletekre reflektáló innovatív szakmai modellprogramok valósultak meg.

Az évről évre egyre több helyszínen, a családok és a gyermekek jóllétét szolgáló területen megvalósított innovatív szolgáltatáselemek kidolgozásával és hatékony működtetésével a gyermekeket és szülőket belső és külső erőforrásaikban támogatni hivatott szakemberek a programokba bevont együttműködő partnereik teljes hálójával új utakra léptek.

Az elmúlt három évben segítségükkel és körükben elemeztük a kísérleti segítő tevékenységsorozataik hatékonyságát, melyekkel a családokat, adott esetben speciális helyzete révén egy-egy családtagot (lsd. 2019-ben bűnelkövető szülőt, javítóintézetben nevelkedő fiataalt) célozták. A kísérleti modellprogramok hatásosságát és hatékonyságát az előző évek kutatási eredményei már rövid távon is igazolták, amikor kimutatható volt a gyermeki rezilienciára gyakorolt előmozdító hatás, illetve a jellemzően kisebb mértékű, de a szülői kompetenciák egy-egy célzott területén mutakozó szignifikáns pozitív változás is mérhetővé vált.

Jelen kutatás a programok megvalósulásának négy helyszínén: Budapest II. kerületében, Szekszárdon, Szombathelyen és a Tapolcsányi Általános Iskola és Kollégiumban, a Gyermekhíd Alapítvánnyal való együttműködésben zajlottak.

A kutatás célja a korábbi évekhez hasonlóan a programelemek hatékonyságmérése volt a rendelkezésre álló reziliencia és szülői attitűdöket mérő skálák alkalmazásával.

Hatékonyságmérésünk elméleti háttéréül a nehézségek ellenére való sikeres helytállást eredményező nemzetközi és hazai reziliencia elméletekből indultunk ki, hangsúlyozva azokat a külső környezeti erőforrásokat, melyek az egyének énhatékonyságára tartósan kedvezőtlenebb körülmények között is pozitív hatást gyakorolhatnak. Ezen elméletekről a korábbi években megjelent tanulmányokban (Homoki 2018; Czinderi-Homoki-Rácz 2018; Homoki 2019) részletesen beszámoltunk, ismétlésüktől terjedelmi korlátok miatt eltekintünk, azonban a 2020. évi pályázati ciklusban

megvalósított programok hatékonyságának elemzése során nem tekinthetünk el azon társadalmi, gazdasági, kulturális és környezeti jelenségek újszerű kihívásaihoz kapcsolódó elméletek tárgyalásától, melyek a jelen programciklussal egyidőben a SARS-CoV-2 vírus által okozott COVID-19 pandémia időszakában váratlanul, fenyegetően a nehéz helyzetben lévő családok, gyermekek és az őket segítő szakemberek életére további terheket róttak. Minden érintett család életében az átstrukturálódó tér-, időszerkezeti elemek hatására a túléléshez és a programok sikeres megvalósításához jelen helyzetben még inkább szükség mutatkozott a rugalmasságra, kreativitásra. A hatékonyságot mérő reziliencia és szülői attitűdöt mérő skálák első körös lekérdézése a járványhelyzet magyarországi kihirdetését megelőzően történt, míg a második alkalom a rendkívüli vészhelyzet feloldását követően valósult meg.

A programok, egyes programelemek gyermeki rezilienciára gyakorolt hatásával kapcsolatosan megfogalmazott kutatási kérdéseink között megjelenik a COVID-19 járványidőszakkal való megküzdés sajátosságainak ismeretében a szakemberek és a szülők rugalmassága, a megváltozott körülmények között, a digitális térben való együttműködés rezilienciára gyakorolt látens hatásának vizsgálata is.

A tanulmánykötet modellhelyszíneinek programjait bemutató tanulmányok szólnak a digitális térben való megjelenés és működés személyi és tárgyi feltételrendszereihez köthető nehézségekről és a sürgető infokommunikációs szükségletekre való sikeres intervenciókról, az elméleti részében éppen ezért betekintést nyújtunk a reziliencia vonatkozásában is releváns, – a szakembereknek, szülőknél és gyermekeknek egyaránt kihívást jelentő – sikeres IKT eszközhasználattal kapcsolatos elméletekről is.

Jelen helyzet sajátossága pedig a gyakorlatban is rávilágított a reziliencia jelenségének ökológiai értelmezési keretben való értelmezésének relevanciájára, ezért a családok hatékony segítségét szolgáló programok társadalmi-ökológiai rendszerben való értelmezési keretéről, a szociális ökológiai modell szerinti programok, beavatkozások nehézségeiről írunk a Resilience Research Center alapító Micheal Ungar (2020) írása alapján, mely mentén a fejlesztett programok hazai gyermekvédelmi rendszerben való integrációja kapcsán megfogalmazott dilemmák (Rác (szerk.) 2020: 4) is tágabb értelmet nyerhetnek, illetve előrevetítik a hazai reziliencia-vizsgálatok családi közösségek színterére való továbbfejlesztésének szükségességét is.

Elméleti áttekintés

A COVID-19 járvány következtében hirdetett vészhelyzet a működésre leginkább hatást gyakorló következménye a célcsoportok és a szakemberek életében a digitális eszköztárak segítségével az

online térben való együttműködés és „megmaradás, túlélés” avagy fejlődés, előrelépés kihívásainak megoldása volt.

„Napjainkban organikusan változó típusú, nagyságú és okú kihívásokra kell válaszokat és megoldási javaslatokat adnia a szociális munkának is. A világszintű és komplex problémák globális és összetett megoldásokat igényelnek. Ha maga a probléma újszerű, többdimenziós és szakma-határokon átívelő, akkora a válasznak is multidiszciplinárisnak, innovatívnak és szükség szerint a megszokottól eltérőnek kell lennie.” (Kosztka 2020:3)

A későmodern, posztmodern kor másfajta hozzáállást kíván a szociális munka szakmától is. *„A posztmodern társadalmakra jellemző a korábbinál gyorsabb ütemű változás, a pluralitás és a különbözőségek növekvő megléte. A jelenleg fennálló környezeti krízisre akkor tud adekvátan és hatékonyan reagálni, ha az ökológiai fókuszú szakmák tudásanyagát is integrálja, bővítve ezzel saját határait az ismeretek terén.”* (Kosztka 2020:13)

A szakmai beszámolókból képet kaphatunk arról, hogy újszerű problémaként jelentkezett az ügyfelekkel az új térben való kapcsolattartás gyakorlatának kialakítása, a tárgyi és módszertani, informatikai eszköztelenség miatt. Első körben az érintett gyermekek digitális oktatáshoz való hozzáférése, egyenlőségének biztosításában nyújtott professzionális segítség sürgető problémájával találták szembe magukat a családokat segítő szakemberek.

Az információs és kommunikációs technológiák fogalmára a szakirodalomban nem találunk egyetlen, mindent magába foglaló meghatározást. Molnár (2008) ír arról, hogy ez a fogalom a számológéptől a színes televízióig, a mobiltelefontól a személyi számítógépig, a műholdas hírközléstől a számítógépes tervezésig és gyártásig, a videokamerától a szuperszámítógépekig mindent magába foglal. A szerző meghatározása szerint: *„Az Információs és Kommunikációs Technológiák, olyan eszközök, technológiák, szervezési tevékenységek, innovatív folyamatok összessége, amelyek az információ- és kommunikációközlést, feldolgozást, áramlást, tárolást, kódolást elősegítik, gyorsabbá, könnyebbé és hatékonyabbá teszik”⁴*

A tanulási környezetek jövőbeli alakulását szemléltető „Interaktív, virtuális tanulási környezet” modell (Molnár 2008) mutatja, hogy az IKT eszközök térnyerése hatására mind a gyermekek és fiatalok, mind a felnőttek életében a tipikus és atipikus tanulási formák közelítenek egymáshoz, illetve megtörténik a térbeli és időbeli dimenzióinak összekapcsolódása. A folyamat eredményeként kialakul és folyamatosan fejlődik eszköz- és módszertanában a virtuális tanulási környezet. A pedagógus az ismeret átadása során hatékonyabban tud az összefüggésekre rámutatni, amikor

⁴Molnár György: IKT, hálózati és mobil kommunikációs megoldások az atipikus tanulási formák tükrében. 5. Magyar Nemzeti és Nemzetközi Lifelong Learning konferencia.

képesse válik az online tér, a médiaszféra, az internetes információuniverzum elemeinek tudatos info-pedagógiai alkalmazására az informatikai és a vizuális kultúra fejlesztésével egyidejűleg (Komenczi 2001). *„A technológia és a tanulás sikere közötti kapcsolat, valamint a technológia oktatásba történő beillesztésének vizsgálata nem újszerű kutatási terület. A digitális forradalom, a technológia fejlődése alapvetően megváltoztatja a tanítás módját. Azonban csak az utóbbi néhány évben nyílt meg az út az új tanulási lehetőségekhez, a számítógéppel támogatott tanulás koncepciója pedig az 1980-as években jelent meg. Az 1980-as és 1990-es években indult kutatások vegyes eredményekkel és következtetésekkel hasonlították össze a hagyományos és a technológia által támogatott oktatás hatékonyságát.”* (Thékes 2020:7)

Komenczi (2001) és Thékes (2020) gondolatai a posztmodern társadalom iskoláiban végbemenő kommunikációs stratégiák alakulásáról az egész világot érintő pandémia hatására az iskola falain kívül megvalósuló digitális oktatás keretei között még hangsúlyosabbá teszik az egyének és közösségek IKT kompetenciáinak és az eszközökhöz való egyenlő hozzáférés lehetőségének kérdését, társadalmi réteghelyzettől függetlenül. *„A 21. század elején az iskolának a médiumkörnyezet és a társadalom kommunikációs szerkezetének a megváltozása által okozott problémákkal kell szembenéznie. Ehhez társul a társadalom értékrendjének és preferenciáinak átalakulása, a tudás alapú gazdaságnak a korábbiaktól eltérő munkaerő-piaci igényei és az információsnak nevezett társadalom életvilágának radikális újszerűsége. A Gutenberg-galaxis iskolája a számítógép és az internet formájában talán történetének legnagyobb kihívásával szembesül.”* (Komenczi 2001:16)

A digitális eszközök és az internet alkalmazásával a tanulás sokkal intenzívebb és ez által, eredményesebb. Az eszközök érdekesek, újszerűek ebből adódóan jobban motiválnak, több lehetőség van az önálló, személyre szabott tanulásra, ami felerősíti a tanulóban a „saját tanulás” élményét, és ez ugyancsak erősen motiválóan hat.

„A digitális távoktatás egyik legszembetűnőbb eredménye, hogy felértékelődik az a fajta tudás, amely digitális környezetben, életszerű tapasztalatok megszerzésével történik.” (Bíró 2020:18)

A kihívás minden felhasználóé egyszerre.

„A pedagógusokkal készített interjúkra adott válaszok és Robinson-Aronica szerzőpáros gondolatainak szintézisé rávilágít arra, hogy az eredményes tanítási-tanulási folyamat a felkészült tanár motiváló erején, a felszabadítás képességén, az elvárások világos megfogalmazásán és támogató értelmezésén, valamint az ösztönző szennvedélyesség felkeltésének képességén alapul. A virtuális osztálytermekben folyó munka ugyan kényszerpálya a jelenlegi helyzetben, de olyan célképzetek kitűzését teszi indokolttá, amelyek a fenti szegmensek mentén értelmezhetők, vagyis hasonlóan a hagyományos intézményi keretekhez ugyanazt a célt fogalmazza meg az eredményesség szempontjából. Jelen esetben is teret nyert az a gyakorivá vált oktatást leíró hasonlat, ami magát a pedagógiai tevékenységet a

növénytermesztés nemis gyakorlatához hasonlítja. Ennek kiindulópontja, az hogy a növények maguktól nőnek, optimális fejlődésüket a „jó kertész” segítheti, feladata a legjobb körülmények megteremtése. A tanítás gyakorlata is elemezhető ennek analógiája mentén, mert csak az igazán jó tanár képes és kész megteremteni a tanítási-tanulási folyamat optimális feltételrendszerét. Izgalmas kérdés ez abból a szempontból is, hogy nem mindig mi határozzuk meg a feltételrendszert, vannak nehezítő tényezők, nem befolyásolhatók és irányíthatók a körülmények. Az inspiráló pedagógiai környezet a tanulást, a személyiség minél teljesebb kibontását segítő jelentést takar.” (Bíró 2020:18-19.)

A vizsgálati célcsoportjaink esetében a témával foglalkozó publikációkban felsorakoztatott formális és non-formális tanulás IKT eszközhasználatában rejlő kihívásnak való megfelelés és azok egyéni és közösségi fejlődést szolgáló előnyeiben való részesedés nagymértékben összefüggést mutatott azzal, hogy a kihirdetett rendkívüli vészhelyzetben a hátrányos helyzetben lévő, sok esetben anyagi és mentális problémákkal is küzdő szülők és gyermekeik digitális oktatás kapcsán felmerülő új szükségleteinek kielégítésére az iskola és a gyermekvédelem hatékonyan együttműködő szakemberei milyen gyorsan és rugalmasan voltak képesek alkalmazkodni.

A váratlan és globális szintű nehézségekkel járó helyzetben a társadalmi összefogásnak köszönhetően a járvány időszakában is frontvonalban lévő humán segítő szakembereknek (szociális munkások, pedagógusok, gyermekvédők, mentálhigiénikusok) „jókor és a Jóktól” érkező segítségének elfogadásában, az adományok gyűjtésében és az elosztás koordinálásában is kiemelkedő szerep jutott, hiszen ezzel a programok eredményes megvalósításán túl talán nem szándékolt módon is újabb esélyeket adhattak a rászoruló családoknak, a gyermekeknek.

Reziliencia kutatásunk szempontjából is izgalmas kutatási kérdésként merült fel, hogy azoknál a programoknál, ahol az eszközteremtés és -biztosítás megoldhatóvá vált és az online módszerekkel sikeresen végrehajthatóvá váltak a tervezett programok, hogyan alakult a gyermeki reziliencia. Korábbi kutatásunk (Homoki et al. 2016) igazolja az IKT kompetencia és a reziliencia közötti pozitív kapcsolatot, illetve számos pedagógus, gyógypedagógus, kutató írása (Ujhelyiné 2015, Kovács 2017, Koronkai 2017a, 2017b) foglalkozik az IKT eszközök hátrányos helyzetben lévő és a sajátos nevelési igényű tanulók hátránykompenzációjában betöltött pozitív funkcióival. Kovács Éva (2015) ír arról, hogy az IKT-technológiákat használó gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok elsősorban az – interaktív tábla, asztali gép, táblagép, mobileszközök, speciális informatikai eszközök – motivációs hatását emelték ki, ami a különböző hátrányokkal küzdő gyerekek esetében sem elhanyagolható, az alábbi kedvező fejlesztő hatások mellett:

- az alkalmazások használata rövid idő alatt több és érdekesebb információt közvetít a gyerekek felé,

- teret enged a gyermeki fantáziának,
- fejleszti a kreativitást,
- fejleszti a koncentrációt,
- fokozza a motivációt,
- az animációk, videók, ábrák, diagramok bemutatása révén a tanórák színesebbé, változatosabbá válnak, és egyúttal segítik a megértés, befogadás folyamatát,
- a feladattartásra kedvezően hat,
- a hagyományos és frontális formában rosszabbul teljesítő tanulók sikerélményhez juthatnak,
- az új pedagógiai szituáció oldja a szorongást,
- az önellenőrzés lehetősége és képessége fejleszti a feladattudatot és az egyéni felelősségérzetre hathat kedvezően,
- önállóságra nevel,
- örömeleményt, javítási lehetőséget biztosít az azonnali visszacsatolás (feed-back).

A reziliencia értelmezési kerete a családok segítése vonatkozásában – a szociális ökológiai modell jellemzői

A rezilienciával összefüggésben az egyén sikeres boldogulására, talán nem meglepő, hogy a nemzetközi és hazai szakirodalom egyéni reziliencia-nézőpontú elméletalkotóinál is közös kiindulópontként a tipikustól eltérő, boldogulást előre jelző pozitív kimenetek vizsgálata jelenik meg. A reziliencia meghatározások sokszínűsége ellenére a közel egy évszázad alatt feltárt tényezőcsoportok vizsgálati eredményeiből megfogalmazhatunk néhány olyan jellemzőt, melyekből a reziliencia fejleszthetősége következik, ilyen például a multidimenzionalitás, a rendszerhatások érvényesülése, egyénekre és közösségekre egyaránt jellemző, diffúz jellegű – Sahoo értelmezésében – térben és időben változó folyamat egyének és közösségek szintjén egyaránt tetten érhető. „A reziliencia értelmezés során két modell *„Az egyik a kiegyenlítő modell, amely szerint a rizikófaktorok semlegesítésével, ellensúlyozásával tud az egyén közvetlen, pozitív hatást elérni. Ez előnyökről, erőforrásokról, protektív faktorokról beszél, és figyelmen kívül hagyja a károsító hatás erősségét. A másik, a védőfaktor modell akkor bír nagyobb erővel, amikor a károsító ágens erősnek mutatkozik. Ez a modell alacsony mértékű kibívás esetén nem érvényes.”* (Urbán-Kovács 2016: 48.) A reziliencia fontossága, ereje abban rejlik, hogy egy optimális reziliens megküzdési stratégia a legtöbbet hozza ki az adott helyzetből. A fentiek értelmében fontos kihangsúlyozni, hogy a rezilienciafejlesztés alatt nem kizárólag a teljes visszarendeződés (korábbi homeosztázis) állapotára irányuló segítő tevékenységeket érthetjük,

hanem azokat a hétköznapi segítő beavatkozásokat, együttműködéseket is a kliensekkel, melyek célozzák a megváltozott körülmények, feltételek között egy élhető, újfajta egyensúlyi állapot elérését. Sikeresnek tekinthetjük azokat az egészségügyi állapothoz kapcsolódó tartós és visszafordíthatatlan nehézségek-, illetve a különböző veszteségek, traumák megéléséhez kapcsolódó válaszokat is, amelyek ugyan nem segíthetik hozzá a klienst a korábbi „homeosztázis”-szint eléréséhez, azonban általuk képessé válik az egyén a továbbiakban is minőségi életet élni, társas környezetében aktívan szerepet vállalni.” (Homoki 2020: 48-49)

Az ellenálló képesség nem az egyén képessége a hátrányok leküzdésére. Az a metafora, miszerint az emberek olyanok, mint a rugók, amelyek visszahúzódnak, miután elcsúsztak, nem más, mint az egyéni felelősség és képesség előtérbe helyezése, hangsúlyozása, akik nem képesek változtatni a körülményeiken. (Ungar 2020)

A társadalmi környezetben az egyén társadalmi cselekvéseinek, reakcióinak jellemzője, hogy az nem független másoktól, a körülményektől, azaz nehéz, problémákkal, megoldandó feladatokkal terhelt élethelyzetekben, az egyéni erőforrások mozgósítása mellett, a környezeti tényezők rendszerének a ráhatása is számottevő. Az adott társadalmi szituációban megnyilvánuló, a nehéz körülmények ellenére is előremutató, pozitív sorsformáló hatású emberi magatartásra jellemző egyéni motívumok mellett, melyek között a fizikai, fiziológiai, intraperszonális tényezőket tartjuk számon, a társadalmi környezet hatásmechanizmusai az egyén legerősebb interperszonális kapcsolataiban (családi, rokonsági, baráti) a társadalmi kultúra, hétköznapi életszervezés folyamatainak (Wessely 2003) megélésekor zajló interakciókig fejtik ki kölcsönhatásukat (Homoki 2020).

Sokak számára a siker az emberek számára elérhetetlen, amíg valaki (terapeuta, tanár, családtag, barát vagy más jelentős személy) elérhetővé teszi a mentálhigiénés erőforrásokat) (Ungar 2020.) A szerző utal Du Mont, Ehrhard-dietzel és Kirkland (2012) a gyermekbántalmazás prevenciójára irányuló vizsgálatára, melyben a szegény családok körében kutatva kimutatták, hogy az ugyanazon rossz szociális körülményeik ellenére elhanyagoló magatartást, életvitelt nem mutató anyák körében több védőfaktor kimutatható, melyek nem a belső erőforrások csoportjaihoz tartoznak, sokkal inkább a környezetben aktiválódó támogató erőforrásokként jelennek meg, illetve azok elfogadásának, a lehetőségek hatékony kihasználásának képességére, a „kinyújtott kar(ok)”-ba való megkapaszkodás sikerességére utalnak.

A szociális támogatások, amelyek a nehéz helyzetben lévő családok számára ideiglenes gondozást nyújtanak, oktatási lehetőségeket kínálnak, foglalkoztatást, az ahhoz való hozzáférés esélyeit növelik és családi jövedelmet biztosítanak, minden esetben a családban nevelkedő gyermekek

fejlődéséhez rendelkezhető szükségletek szem előtt tartása mellett. A kutatópáros megállapítása, hogy a gyermekbántalmazás megelőzése érdekében az anya szociális ökológiájának megváltoztatására kell törekednie a segítőnek, nem pedig az egyén negatívnak ítélt belső tulajdonságaira, személyiségjellemzőire irányuló változtatási kísérletekkel.

A fenti gondolatokkal csengenek össze a kutatás során alkalmazott Szülői attitűdöket mérő skála (lásd: 8. mérési eszköz – Mellékletek) lekérdezésével kapcsolatos szakmai tapasztalások, melyeket a Tapolcsányi Általános Iskola és Kollégium igazgatója és pszichológusuk az alábbiak szerint fogalmaztak meg:

„A tesztek felvétele önmagában megteremtette a teret a változásokhoz. Bár a mi családjaink sokszor kerültek segítőik közelébe, ezt ők leginkább a számonkérések pillanatainak élték meg, a nyilvánvaló problémák miatt. Az volt a benyomásunk, hogy a kérdések számukra pozitív szokatlanságot jelentettek. Eleve szokatlan felvetés volt a sok család számára a közös étkezés, mint szokás, vagy az imádkozás- ez egészen más szemlélet felől érkező kérdés, mint a számukra mindennapi, egyik napról a másikra, túlélésre berendezkedett napirend. Mivel a kérdőíveket személyesen vettük fel, lehetőség nyílt a kérdések mentén családi életviteli egyéb helyzeteket is feltárni. ...nagyon sok gyereknél létre tudott jönni az a pillanatnyi megbökkenés-megállás egy-egy kérdés kapcsán, amely lehetővé teszi új utak megnyílását. Ha egy kérdés elhangzik, az már elindít folyamatokat. Sok gyerek ezek mentén a kérdések mentén vált képessé arra, hogy egyébként automatizmusnak tűnő, ám számára kellemetlen jelenségeket is verbalizáljon, rádobbanjen, hogy „lehet máshogyan is.” Az ezt követő folyamat hivatott azt szolgálni, hogy más családi viselkedésmódok kipróbálásra kerüljenek, új szempontok jelenjenek meg az együtt töltött időben, a viszonyokban. (...) Lényegesnek tartjuk, hogy a kérdőív kapcsán a különbözőségek is tudatosulhatnak, és elhárított elem helyett megfontolandó variációs lehetőséggé alakulhatnak. Úgy gondoljuk, hogy a metodológia fontos része, hogy a kérdőív kérdései mindig élőben, személyes kontaktusba ágyazva legyenek feltéve, ez önmagában egy segítő és építő pillanat a családok életében.”

A fent bemutatott nemzetközi és hazai esetek mutatják, hogy az elérhető és hozzáférhető, a családok és gyermekeik szükségleteihez igazodó erőforrások felderítése, feltárása az ökológiai szemléletű szociális munkában kiemelt feladatként jelenik meg. A hazai kérdőív alkalmazása során megélt szakmai tapasztalások a komplex gyermekvédelmi, pedagógiai munkát végző segítőik szociális ökológiai szemléletéről, a helyzetekhez való rugalmas alkalmazkodás magas szintjéről árulkodnak – „A minnek ez a mérés már megint ? – elutasító attitűd helyett a családok, szülők és gyermekek helyzetének mélyebb megértéséhez vezető út kezdő lépésének, egy újabb lehetőségnek tekintik a felkínált mérőeszközt, melynek ezáltal „nem szándékolt” céljai is megvalósulhattak a reziliens munkatársak kezében.

A társadalmi, szociális ökológiai szemlélet újfajta nézőpontot, értelmezési keretet nyújthat, s bár a klinikai munka rendszerszemléletű, ökológiai megközelítése nem új, mégis nagyon kevés kutatás mutatta be annak hatékonyságát. A társadalmi ökológiai modellhez kapcsolódó alapelvek és készségek jól illeszkednek a szociális munkások, a pár- és családterapeuták, a gyermek- és ifjúságvédők, a pszichológusok, szupervizorok és mentálhigiénés szakemberek alapvető kompetenciáihoz. Szociális segítőkként régóta felismertük az ökológiai gondolkodás és a munka szükségességét. Hiányosak azonban a gyakorlatra alapozott és kutatáson alapuló részletes beavatkozások, amelyek segítenek abban, hogy hatékonyabban működjünk együtt az emberekkel olyan módon, hogy szenzitívvé váljunk az általuk megélt problémák összetettségére. Felértékelődik a kontextusérzékenység, a segítő hivatás során a társadalmi-ökológiai környezet megváltoztatására irányuló törekvés, az egyének személyiségjegyeinek megváltoztatása helyett. (Ungar 2020)

Az ökológiai szemléletű modellprogramok gyakorlatba történő alkalmazásának, a végrehajtás gyakorlatának nehézségei között három problémát említ a szerző:

1. A *kompetencia problémája*, amikor a segítő tevékenységet végző szakember nem rendelkezik megfelelő képzettséggel vagy professzionális segítői készségekkel, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a problémahelyzetek összefüggésrendszerét átláthassák.
2. Az *erőforrások problémája*, az ökológiai gyakorlat elsőre nehéznek tűnhet, kezdetben hiányoznak a speciális technikák, amelyeket akkor lehet alkalmazni, ha kevés forrás áll fenn, és az ügyfelek helyzete, problémái rendkívül bonyolultak.
3. Az ökológiai szemléletű programok hosszú távú hatásait igazoló *bizonyítékok hiánya*. Kevés olyan kutatási eredmény, publikált szakmai eredmény van, amely igazolja az ökológiai modellek működőképességét. Gyakran feltételezik a szakemberek, hogy eseti kezelésekkal megszüntethető a probléma, megváltozik a nehézséget okozó jelenség, egyéni probléma. (Például a szorongó gyermek szorongása semmilyen pszichológiai kezelés hatására sem szűnik meg, mindaddig amíg a családon belüli erőszak vagy az iskolai bántalmazás áldozata hétről hétre, vagy a családját kilakoltatás, az otthon elvesztésének kínzó fenyegetettsége szorongatja).

Az iskolai kudarcot megélt gyermekek esetében a reziliens megküzdés nem a tanulási szokások és önmagában az önértékelés alakításán múlik, a soktényezős rendszerben (család, iskola és baráti, kortárstámogató közösségi háló – lásd a magyar gyermekvédelmi reziliencia modell szinterei Homoki 2016) megjelenő minden szereplő megfelelő és nyitott hozzáállása építő hatással bír.

Az innovatív programokat évek óta egyre magasabb szinten és hatásukat tekintve egyre nagyobb mélységben megvalósító hazai szakemberek meglátásai, tapasztalati megállapításai is összezsengenek a fenti elméletekkel:

„Feltételezzük, hogy a legnagyobb kihívást a szakmának a jövőben az fogja jelenteni, hogy a szakemberek mennyire képesek rendszerben látni a társadalmat, a hozzá kapcsolódó problémákat a változás folyamatában, s mennyire lesz képes ehhez tudatosan igazodni. Ugyanis nem az a cél, hogy elfogadjuk azt, ami nem helyes, vagy változtassunk mi magunk valamit, mert a társadalom helyesnek ítéli, hanem az a cél, hogy elfogadjuk más másként gondolkodik, s ebben hogyan tudjuk megteremteni a lehetőséget egy tudatos támogató rendszerre, segítő tevékenységre, szociális munkára régi vagy új eszközök használatával.”⁵

A Nemzeti Bünmegelőzési Tanács által támogatott pályázat keretében hazánkban a megvalósított gyermekvédelmi programok hatásvizsgálata hiánypótló a hazai kutatások sorában és a fentiekben ismertetett Micheal Ungar (2020) nemzetközi reziliencia kutató professzor megállapítása szerint világszerte is kevés olyan kutatás van, amely az ökológiai szemléletű programok hatékonyságát méri.

Alacsony et al. (2020) jelen kötetben olvasható értékelő tanulmányukban modellhelyszínenként rendszerezték a szakemberek által, az interjúk kutatás során megfogalmazott eredményeket (lásd: 2. számú táblázatuk, p. 209-210), illetve a megvalósított gyermekjóléti innovációkat, a mögöttük húzódó értékekkel (lásd: 3. számú táblázatuk, p. 210).

A szakmai teamhez tartozók önreflexiója alapján készített összegzésekből egyrészt a megváltozott társadalmi, szakmai térben a programok készség- és kompetenciafejlesztő hatásairól kapunk képet, másrészt rámutatnak a megváltozott intézményi keretekhez igazított szolgáltatók és szolgáltatások rugalmasságára, a reziliens intézményi működést igazoló innovatív megoldásokra, az interperszonális kapcsolatok fenntartásának újszerű megoldásaira is.

A csokorba gyűjtött, kvalitatív adatgyűjtés módszerével nyert adatok a célcsoportok körében lefolytatott kvantitatív, utánkövetéses reziliencia-mérés során is kiindulópontul szolgáltak a hatékonyság ellenőrzésének, igazolásának vizsgálatakor. A tanulmány későbbi fejezetében, a kutatási eredményeink közzlése során modellhelyszínenként mutatjuk be azokat a kimutatható, matematikai-statisztikai módszerekkel igazolható szignifikáns eltéréseket a gyermeki reziliencia és a szülői attitűdök egésze, illetve egy-egy tényezőcsoportja, alszála mentén, melyekkel a programhatások eredményessége kvantitatív adatokkal is igazolható.

⁵ Szabó Aliz és Tolácziné Varga Zsuzsanna a szekszárdi „Segítő tudatosság – tudatos segítség” program megvalósításáért felelős vezető szakemberek értékes és előremutató gondolatai (Szabó–Tolácziné 2020: 48).

Kutatási minta sajátosságai – a gyermekek és szülők demográfiai és gyermekvédelmi státusz jellemzői

A válaszadó gyermekek körében (N=182) vér szerinti családjában nevelkedik, veszélyeztetett gyermek 82%, ebből diákotthoni ellátásban részesül 16%, míg a szakemberek modellprogram bevont családok gyermekei közül a kutatás idején gyermekvédelmi szakellátásban élt a válaszadók 18%-a.

A mintában a gyermekek nem szerinti megoszlás alakulása: 49%-a kitöltőknek fiú, 51%-uk lány, a minta nemi megoszlása kiegyensúlyozott.

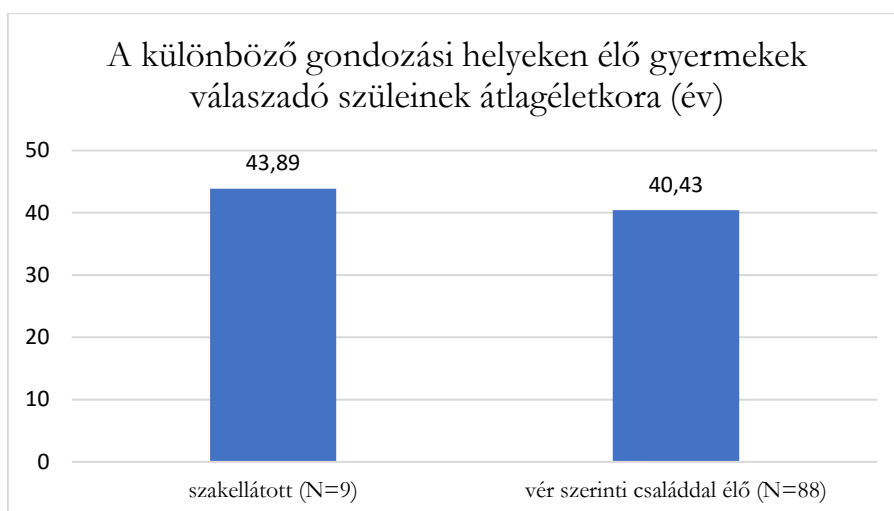
A válaszadó gyermekek körében a vér szerinti családjaikban élők között jelennek meg a 10 év alattiak, akiknek átlagéletkora 7 év, a 10 év feletti gyermekek átlagéletkora 14 év, megegyezően a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek átlagéletkorával, ami szintén 14 év. A minta életkori megoszlás szempontjából is egyenletes.

- a gyermekvédelmi szakellátásban élők 11 fiú és 13 lány töltötte ki a kérdőíveket,
- a vér szerinti családban élők a szakemberek 79 fiúval és 79 lánnyal töltött kérdőíven jelölték a kitöltők nemét,
- ebből a Tapolcsányi Általános Iskola és Kollégium diákjai, akik veszélyeztetett helyzetük miatt kerültek a gyermekjóléti alapellátás látókörébe és hét közben az iskola kollégiumában élnek a tanév időszakában 13 fiú és 12 lány, akik a lekérdezés időszakában szakellátottként jelennek meg a mintában 3 fiú és 4 lány.

A szakellátott gyerekek szüleinek átlagéletkora 44 év. A legfiatalabb szülő 30 éves, legidősebb 60 éves. A vér szerinti szülők átlagéletkora 40 év. A legfiatalabb szülő 23 éves, a legidősebb 73 éves.

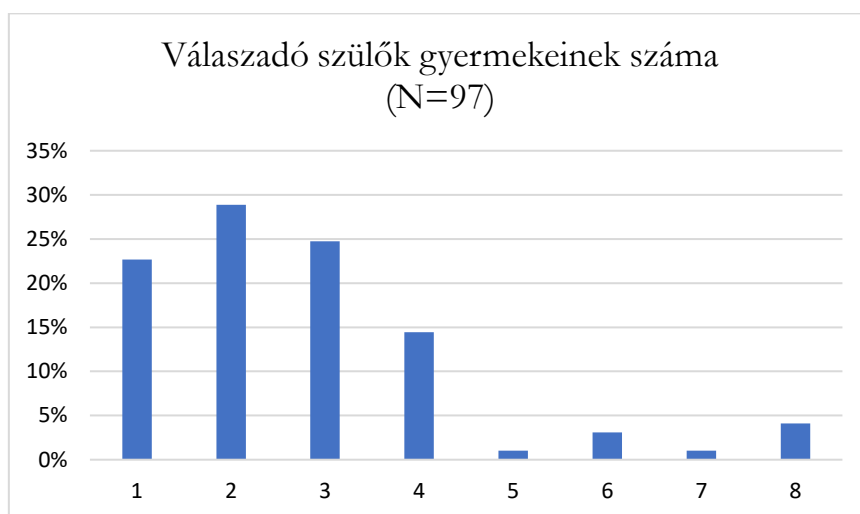
Az alábbi 1. számú ábra a különböző gondozási helyeken élő gyermekek válaszadó szüleinek átlagéletkori megoszlását mutatja.

1. számú ábra: A válaszadó szülők átlagéletkora

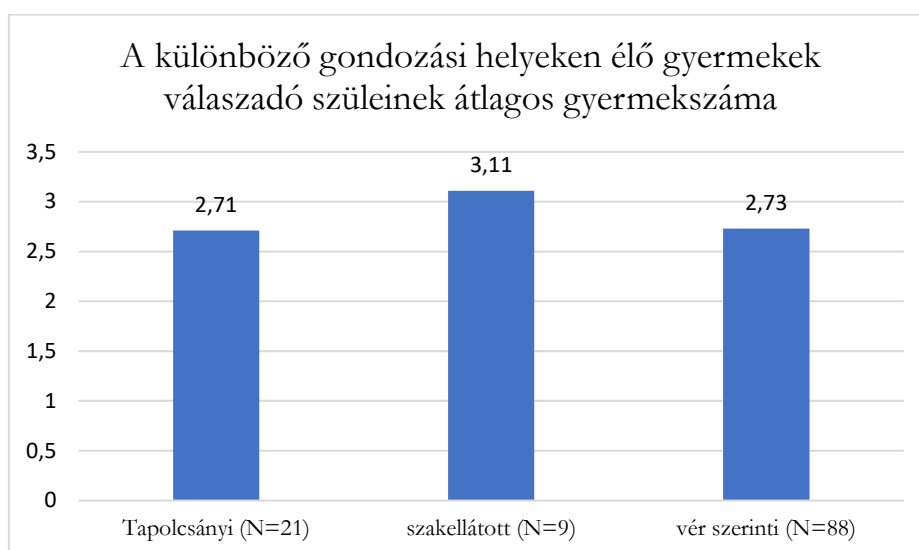
A kollégiumban lévő gyermekek szüleinek átlagéletkora 42 év, a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek szüleinek átlagéletkora magasabb 44 év, a vér szerinti családok szüleinek átlagéletkora 40 év.

2. számú ábra: A mintába került gyermekek családjaihoz tartozó gyermekek száma

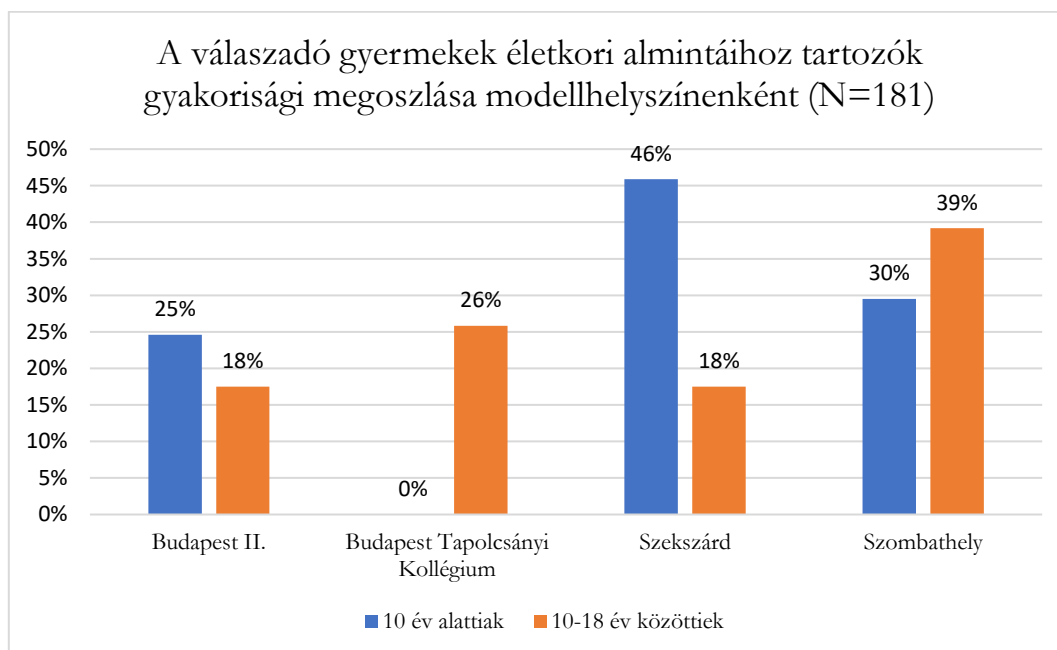
A válaszadó családokban átlagosan 2-3 gyermek nevelkedik, a 2. számú ábra a mintába bekerülő családok gyermeklétszámának alakulását mutatja, jól látszik, hogy a bevont családok döntő közel 50%-a nagycsaládos kategóriába sorolható, azaz három vagy több – esetenként 8 gyermeket is – nevelnek, közel 30% kétgyermekes család, 23%-nál jellemző az egyke gyermek.

3. számú ábra: A válaszadó szülők gyermekszámainak alakulása gondozási típusonként

A korábbi évek tendenciájának megfelelően alakult a szakellátásban lévő gyermekek családjainak átlagos gyermekszáma, amely jellemzővel mindig valamivel magasabb, mint a vér szerinti családoké, összefüggésben állhat a magasabb gyermeklétszám a körükben kimutatható magasabb átlagéletkorral.

4. számú ábra: A modellhelyszíneken a válaszadó gyermekek korcsoportos megoszlása (%)

A modellhelyszínenként összesen célzott 25 gyermek lekérdezését sikeresen megvalósították a kutatásba bevont szakemberek, a 10 év alatti gyermekek a Tapolcsányi Általános Iskola és Kollégium helyszínén kívül 25-46%-os arányban jelennek meg.

A kvantitatív reziliencia és szülői attitűd mérőeszközök pszichometriai jellemzői

A megvalósított szakmai programok hatékonyságmérésére a kutatás során a kísérleti modellprogramokba bevont gyermekek rezilienciájának és szüleik attitűdjeinek vizsgálatával került sor.

Az alkalmazott mérőeszközök a tanulmányt követően a Mellékletben (1-5) kerültek elhelyezésre. A mérőeszközök kitöltésére a vizsgálat során két időpontban, a megvalósítási időszakot megelőzően, majd a programok zárását követően került sor, a 2020. év sajátossága, hogy a bemeneti lekérdezés időpontja a pandémia miatt kihirdetett vészhelyzetet megelőzően, a kimeneti adatgyűjtés, pedig a vészhelyzet megszüntetésekor valósulhatott meg.

A kutatásban, a korábbi évek (2018-2019) módszertani gyakorlatához igazodva ez alkalommal is az alkalmazott és fejlesztett mérőeszközök a hazai gyermek- és ifjúsági reziliencia-modell (Homoki-Czinderi 2015:72) változóinak összefüggésrendszeren alapulnak, mely mérőeszközök validitási jellemzőit egy korábbi tanulmány tartalmazza részleteiben, ezek ismétlésétől jelen tanulmányban eltekintünk. (Homoki 2019:269)

A kutatás során alkalmazott mérőeszközök belső érvényességét mutató Cronbach alfa értékek igazolják a modellprogramok előtti, illetve a programok befejezését követő lekérdezésből nyert adatoknál a skálák megfelelően megbízható szintű érvényességét.

1. számú táblázat: Reziliencia skálák (GYIRM 25 és 30) és a Szülői attitűdskála pszichometriai mutatói bemeneti és kimeneti mérésekkor (2020)

Skálák pszichometriai mutatói (Cronbach-alfa értékek)		
25 ítemes Reziliencia skála	Program előtt	Program után
10-18 évesek	0,812	0,882
30 ítemes Reziliencia skála	Program előtt	Program után
10-18 évesek	0,876	0,851
Szülői attitűd skála	Program előtt	Program után
18 ítemes	0,745	0,777

Ahogy a fenti táblázat adatai mutatják a szülői attitűdöket mérő skála Cronbach alfa értékei minden esetben meghaladták az elfogadhatóság határát jelentő 0,7 értéket és programok zárását követő lekérdezést követően a belső érvényességi szintjük némi emelkedést is mutat.

A GYIRM 25 és 30 reziliencia skálák a korábbi években, több – területre és mintaelemszámra nézve különböző – kutatásban is „magas megbízhatósági szint” kategóriához tartozó értékeket vettek fel.

A programhelyszíneken a lekérdezésbe bevont kiskorúak körében végzett mérések során a fenti táblázat adatai szerint 2020-ban is 0,8-0,9 közötti, azaz a „magas megbízhatósági szint” kategóriához tartozó értékeket vettek fel mérőeszközeink, minden esetben nőtt a skálák érvényességi mutatója a programok utáni lekérdezés során.

A korábbi évek mérési és elemzési módszere szerint jártunk el a 10 év alatti gyermekek körében végzett kutatás során. A 10 itemből álló skála két értéket vehet fel. „Igaz-Hamis” játékként kérdezték meg a szakemberek a gyermekek családi, koragyermekkori megéléseit, tapasztalatait. Ennél a mérőeszköznél, a dichotóm változó jellegénél fogva a Cronbach alfa számítás nem értelmezhető. Az indexálás módszerét alkalmaztuk. A skála (lsd. 6. mérési eszköz – Mellékletek) fordított tételeket nem tartalmazott, minden Igaz válasz pozitívítást fejez ki, 1 pontot kaphat rá a válaszadó, így 0-10-ig terjedő skálán a 10 ponthoz közeli érték jelenti a magas rezilienciát a 10 év alatti gyermekek esetében.

A korábbi kutatás (Homoki 2018) során fejlesztett Szülői attitűd skála lekérdezett 20 iteméből az adatelemzés során 18 itemmel dolgoztunk. A skála belső érvényességének vizsgálatakor Item-total korrelációval azokat az itemeket elhagytuk, melyek tovább javították a Cronbach alfa szintjét. Ezt követően a korábban 20 itemet tartalmazó skála 18 iteméből hoztuk létre a kutatási eredmények értékeléséhez használt Szülői attitűd mérő skála három alszáláját (18).

A teljes skála itemeinek faktoranalízisbe való bevonásával három jól elkülönülő faktor mentén elkülönülő új alszáláinkat az alábbi táblázat szemlélteti:

2. számú táblázat: Szülői attitűdmérő skála (18) struktúrája, alszálái:

Szülői attitűd: Családi, párkapcsolati érzelmek kifejezése alszála

Szülői attitűd: Gyermekkel töltött minőségi idő alszála

Szülői attitűd Családi feszültségkezelés alszála

18 itemes Szülői attitűd skála változói	Korrigált item-total korreláció
1. A családban könnyen szót értünk egymással, általában nem vitázunk.	0,329
2. Minden nap beszélgetünk a párommal.	0,513
3. Nevetni szoktunk együtt.	0,531
4. Simogatással, össebújással, puszival is kifejezzük egymás iránti szeretetünket.	0,446

5. Van olyan szó, vagy „titkos jelünk”, amivel minden nap tudtára adom a páromnak az érzéseimet.	0,188
6. Valamin mindig idegeskedünk, veszekszünk. [fordított tétel]	0,106
7. A gyerek valamelyikünknek minden nap beszámol érzéseiről, kifejezi azokat olykor nevetéssel, sírással, néha flegmán dacol.	0,201
8. Könnyen tudom vigasztalni, biztatni, a gyereket, ha sírva fakad.	0,438
9. Családi (konfliktusokba) vitákba, veszekedésekbe a gyerek is belekeveredik. [fordított tétel]	0,210
10. Együtt étkezünk, egyszerre ülünk asztalhoz. (legalább egy alkalommal/nap)	0,514
11. Estéink ugyanúgy zajlanak minden nap.	0,158
12. Előfordult, hogy a gyerek kapott üdítőt, ropit, csokit a kocsmában, amikor én vagy a társam magunkkal vittük.	0,409
13. Gyerme kemnek (amíg kicsi volt) minden este mondtam mesét.	0,400
14. Könyvet nézeget(t)ünk, énekelni is szoktam neki(k).	0,487
15. Szoktunk együtt imádkozni.	0,097
16. Mesélek neki(k) a gyermekkoromról.	0,314
17. Szoktam arról beszélni, mit csináltak a gyerekek, mikor kicsik voltak.	0,348
18. Szoktam otthon dohányozni, rendszeresen alkoholt inni.	0,257

A faktorstruktúra által megőrzött információmennyiség 45%.

A fenti alskálák itemeiből létrehozott új változókkal is lehetőség nyílik arra, hogy a tanulmány további fejezetében vizsgáljuk a modellhelyszíneken megvalósított programok hatékonyságát, illetve a kutatás kvalitatív adatgyűjtése során nyert adatokkal összehasonlító elemzést végezzünk.

A szülői attitűdök értékeinek vizsgálata a teljes mintán a programok előtt és után

A modellprogramok során a megvalósításban részt vevő szakemberek tapasztalásai szerint eredményeket érhettek el a szülő-gyermek kapcsolat erősítésében, a szülőknek gyermekeikkel megélt közös pozitív élményt biztosító, minőségi programok szervezésében, a szülők nyitottsága, bizalma nőtt a szakemberek felé, az intenzív támogatás hatására nőtt, a családi konfliktusai enyhültek, megszűntek.

A válaszadó szülők a skálán elért átlagértékei közötti változásainak és az összefüggéseknek a páros T-próba módszerrel való vizsgálata során pozitív irányú szignifikáns eltérés mutatható ki, melyet a 3. számú táblázat szemléltet.

A Családi, párkapcsolati érzelmek kifejezésére utaló itemek mentén való pozitív irányú fejlődés a válaszadóknál igazolja a szakemberek által is tapasztalt előmozdulást az egymásra, családtagokra irányuló figyelem, elfogadás, egymás megértése vonatkozásában.

2. számú táblázat: A Szülői attitűdmérő skála és alskáláinak átlagértékei a programok előtt és után

Szülői attitűd skála (18)		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)	Szabadság- fok	Szórás	Std. hiba
Alskálák együtt (3)	modellprogram után	67,75	+2,41*	55	8,77	1,17
	modellprogram előtt	65,34			9,13	1,22
Szülői attitűd alskála – Családi, párkapcsolati érzelmek kifejezése	modellprogram után	28,44	+1,27*	58	4,03	0,52
	modellprogram előtt	27,17			5,02	0,65
Szülői attitűd alskála – Gyermekekkel töltött minőségi idő viszony	modellprogram után	21,74	+1,06	57	4,23	0,56
	modellprogram előtt	20,67			4,48	0,59
Szülői attitűd alskála – Családi feszültség- kezelés alskála	modellprogram után	17,41	+0,22	59	2,72	0,35
	modellprogram előtt	17,20			2,65	0,34

*: $p < 0,05$ szinten statisztikailag szignifikáns eltérés Teljes skálán: 0,044; Családi, párkapcsolati érzelmek alskálán: 0,031 szint

A Gyermekekkel töltött minőségi idő és a Családi feszültségkezelés alskálán is kimutatható a programokat és pozitív irányú elmozdulás a szülők attitűdjeiben. Mind a teljes skálán, mind az alskálán való pozitív szignifikáns változás különösen értékes eredmény, tekintettel a lekérdezés és a programok idején megélt COVID-19-es vilájárvány okozta nehézségekre. Az adatok alapján elmondható, hogy a karantén időszak előtt indított programok és annak időszakában a megváltozott térben és módszerekkel végzett folyamatos, intenzív, családokkal folytatott szakmai munka, a családok felé való intenzív odafordulás a nehéz időszakban valós megerősítő hatással bírt a bevont családok életében, ami az érzelmeik tudatos kifejezésében, az együtt töltött otthoni, hétköznapi tevékenységek együttes megélésében, a családi nyílt kommunikáció terén szignifikánsan is igazolható.

A gyermeki reziliencia értékeinek vizsgálata a teljes mintán a programok előtt és után

Az alábbi táblázatokban láthatóak azok a páros T-próba módszerével nyert eredményeink, melyek pozitív irányú változásokat jeleznek a 10 év alatti vér szerinti családban élő gyermekek, a 10-18 év közötti vér szerinti családban/kollégiumban élő gyermekek és a szakellátásban lévő gyermekek rezilienciájának fejlődésében.

4. számú táblázat A gyermekek reziliencia átlagértékeinek változása a programok hatására

Reziliencia pontértékének átlaga		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)	Szabadság- fok	Szórás	Szignifikancia
30 ítemes reziliencia skála	modellprogram után	104,63	+6,25	15	15,89	0,095
	modellprogram előtt	98,38			21,08	
25 ítemes reziliencia skála	modellprogram után	96,55	+6,64*	21	15,76	0,028
	modellprogram előtt	89,91			13,40	
10 ítemes reziliencia skála	modellprogram után	7,11	+0,26	52	1,96	0,2
	modellprogram előtt	6,85			1,89	

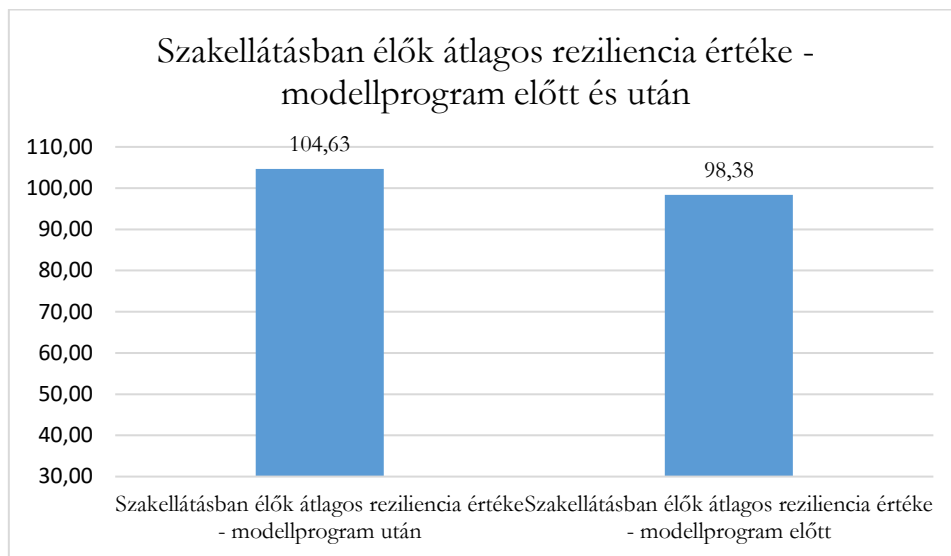
*: $p < 0,05$ szinten statisztikailag szignifikáns eltérés

A táblázatban feltüntetett átlagkülönbségek rámutatnak arra, hogy mind a szakellátásban élő 10-18 éves gyermekek, mind a vér szerinti családban élő kisgyermekek (10 év alattiak) esetében kimutatható a pozitív irányú elmozdulás a reziliencia alakulásában, az eltérés a nagyobb gyermekek körében számottevőbb. A fenti kategóriákban lévő alacsony esetszám miatt a szignifikanciaszint nem megfelelő.

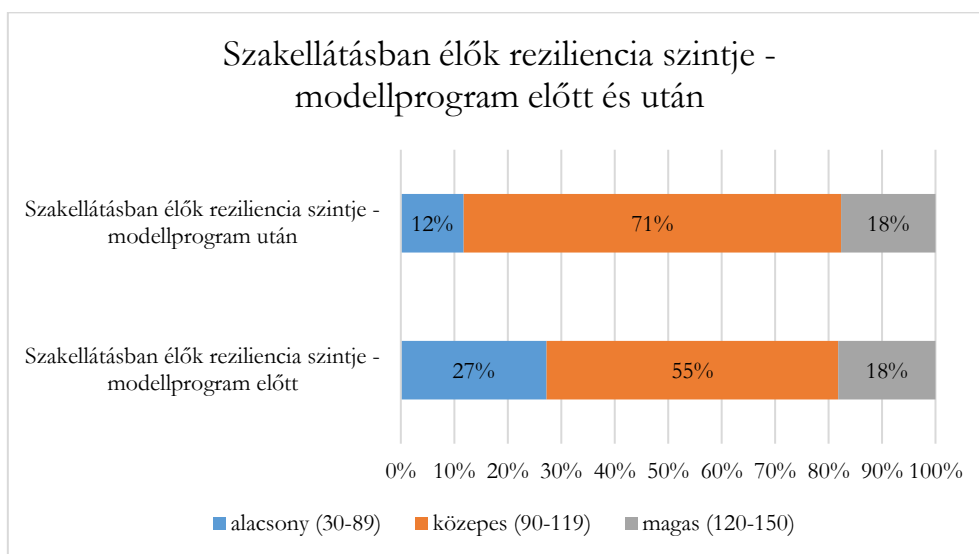
A legszembetűnőbb változás, szignifikáns összefüggés a 25 ítemes skálát töltő 10-18 éves vér szerinti családban és kollégiumban élő gyermekek körében mutatható ki. A fenti szabadságfokok is mutatják, hogy a kimeneti méréseknél a COVID-19 járványhelyzet miatt kevesebb értékelhető adat érkezett vissza, így figyelemre méltó az az eredmény, hogy az alacsony esetszám ellenére a 25 ítemes skálát töltő gyermekek körében mégis kimutatható a szignifikáns és a korábbi évek adataihoz is képest jelentősnek számító pozitív eltérés.

Az alábbi ábrák az alkalmazott mérőeszközökkel (GYIRM30, GYIRM 25 és GYIRM 10) mért gyermeki reziliencia szinteket pozitív irányú változását mutatják a vizsgálati mintán.

5-6. számú ábrák: A szakellátásban élő 10-18 éves korcsoporthoz tartozó gyermekek reziliencia skála átlagpont-értékeinek és rezilienciaszint változása a teljes skálán

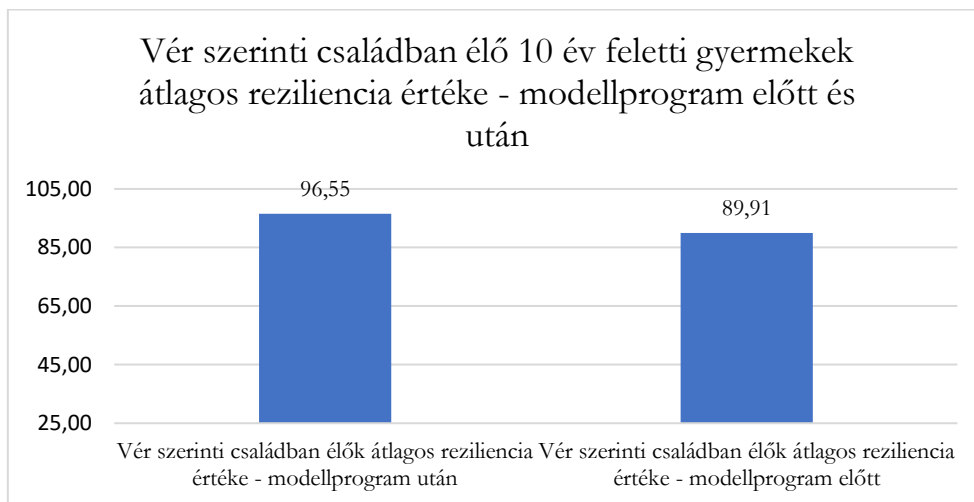

Annak ellenére, hogy a szakellátásban lévők aránya alacsony a mintán belül, eltérés mutatkozik a programok előtti és utáni adatok között, azonban az összefüggés nem szignifikáns.

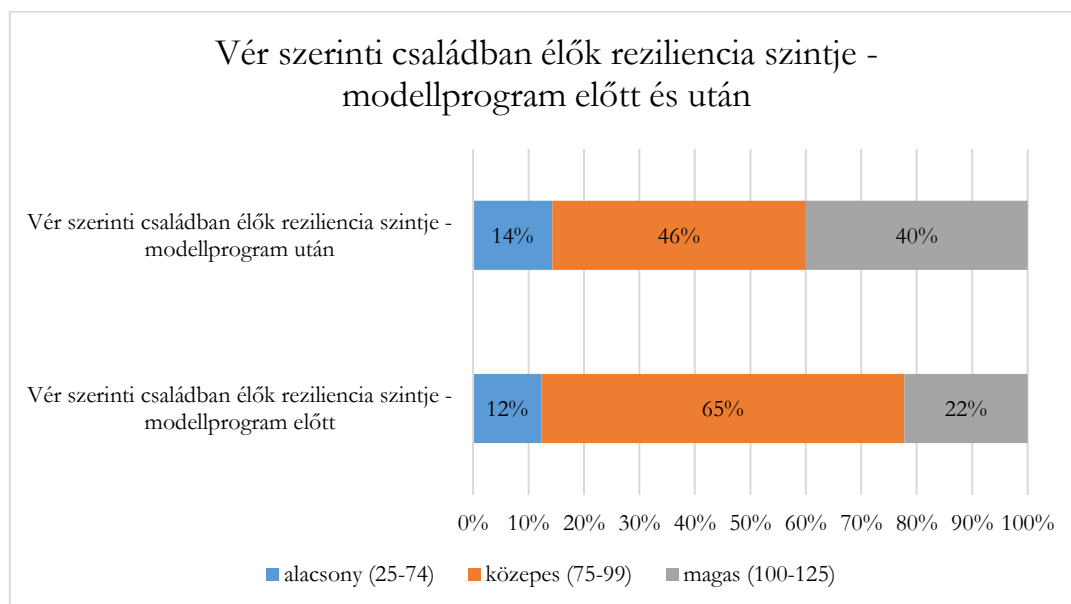
Az eltérés az alacsony reziliencia-szintű gyermekek körében mutatható ki. A programokat követően 15%-uk már elérte a közepes rezilienciaszintet.

7. számú ábrák: A vér szerinti családokban élő 10-18 éves korcsoporthoz tartozó gyermekek reziliencia skála átlagpont-értékeinek változása a teljes skálán

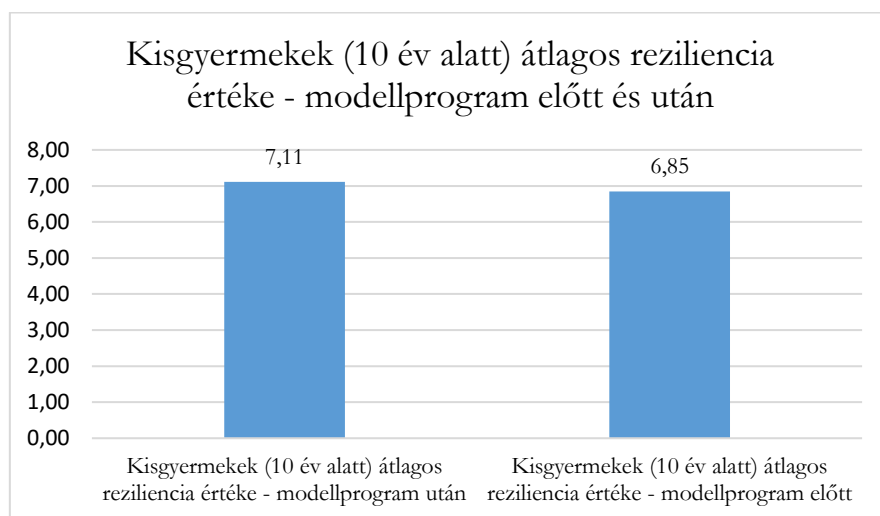
A korábban T-próba matematikai statisztikai módszerrel kimutatott (+6,64*) 0,028-as szignifikancia szintű átlagpontértéknövekedést szemlélteti az ábra. A program után, a kitöltő gyermekek átlag reziliencia-pontszáma 6-7 ponttal növekedett.

8. számú ábra: A vér szerinti családban élő gyermekek reziliencia szintjében mérhető szignifikáns változások (%)

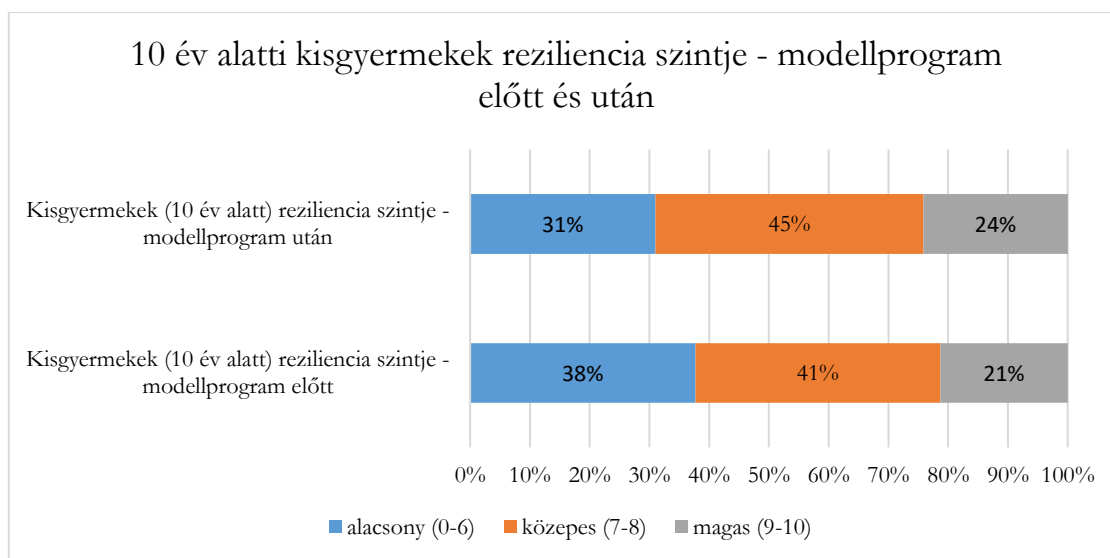
A fenti ábrák a modellprogramokat követően mutatják, hogy közel 20 százalékponttal nőtt a magasabb reziliencia szintet elért gyermekek aránya, a változás szignifikáns.

9. számú ábra: A GYIRM 10 reziliencia skála átlagpont-értékének változása a programok hatására
10 év alatti gyermekeknél

A 10 év alatti gyermekek reziliencia átlagpontértékében markáns szignifikáns emelkedés nem mutatható ki, a növekedést láttatja az ábra ugyan, de nem számottevő.

10. számú ábra: A 10 év alatti gyermekek reziliencia szintjében mérhető változások (%)

3%-kal nőtt a magas rezilienciával jellemezhető kisgyermek aránya és 4%-kal a közepes kategória értékeit mutató reziliens gyermek aránya.

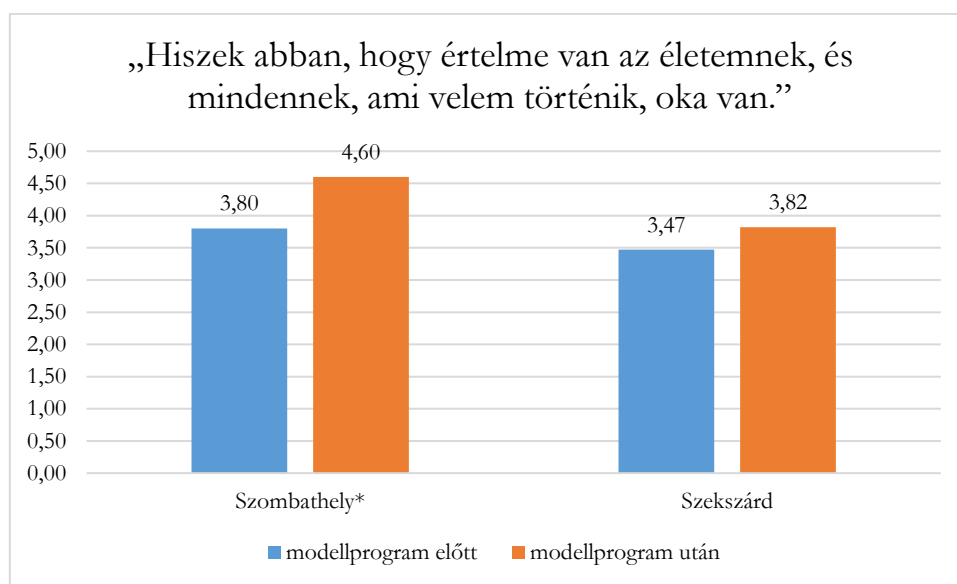
Tekintettel a GYIRM25 skálával mért jelentősnek mondható 18 százalékpontos szignifikáns pozitív változásra, az egyes modellhelyszíneknél vizsgáltuk a reziliencia szintek alakulását a programok

után. A szakemberek által említett elért eredmények és innovációk tükrében, helyszínenként egy-egy szorosan illeszkedő reziliencia-tényező mentén való elmozdulás kimutatását kíséreltük meg. Tekintettel arra, hogy a közösségi, családi élmények, minőségi programok szervezése a legtöbb helyszín esetében megvalósulhatott, és a szakmai együttműködések, hálózatok fejlesztése is célkitűzés volt, amely a korábbi kutatási eredmények szerint a gyermeki reziliencia látens változóként előmozdító tényezőként jelenik meg, a reziliencia „élet értelmébe vetett bizalom” színterének változóinak mentén vizsgáltuk az eltéréseket.

A modellhelyszínek szerinti összehasonlításban kiemelkedik Szombathely, ahol a modellprogram utáni átlagos rezilienciaértékek 10,7 ponttal magasabbak, mint a program előtt. A gyermekek élet értelmébe vetett bizalmára, énhatékonyságára és a reziliencia családi alkálájához kapcsolódó szülő-gyermek kapcsolatok erősítésére jelentős kedvező hatás elérését támasztják alá a gyermeki rezilienciakérdőívek adatai.

Az alábbiakban a kimutatható szignifikáns eredményeket szemléltetjük. A kitöltő szombathelyi és szekszárdi gyermekek körében egyaránt igazolható a fenti színtéren a gyermekek élet értelmébe vetett hitének erősödése.

11. számú ábra: Élet értelmébe vetett hit 2 modellhelyszínen

Ez az eredmény azért is szembetűnő, mert a programok és a közreműködő segítők hatására egy társadalmi, gazdasági, egészségügyi válsághelyzetben is növelni tudták az élet értelmébe vetett hitét a gyermekeknek, amely változó szoros összefüggésben van a reziliencia egyéb énhatékonysághoz kapcsolódó tényezőjével, mint például az életcélok kitűzésével, a pozitív jövőképpel, a

problémamegoldó képességgel is, amelyek a fiatal felnőttkori sikeres társadalmi integrációhoz elengedhetetlenek.

Összegzés

A tanulmányban bemutatott matematikai-statisztikai elemzés adatai rámutatnak arra, hogy a modellhelyszíneken a COVID-19-es járványhelyzet váratlanul megváltozó körülményeihez a szakmai csapatok tagjainak sikerült gyorsan, rugalmasan alkalmazkodnia. Ennek eredményeképpen a programokba előzetesen nem tervezett, új, innovatív eszközök és eljárásmodok alkalmazásával a szülők körében sikerült kiépíteni és megerősíteni a bizalmat. Több programelem célolta a szakmai együttműködések, szakmai védőháló fejlesztését, melynek sikeres megvalósítását igazolja, hogy a valós együttműködésekre egy-egy család vészhelyzetben való komplex innovatív segítése során építeni tudtak a modellprogram megvalósítói.

Korábbi kutatási eredményeink igazolják a szignifikáns kapcsolatot a gyermek életében megjelenő segítők tudatos és ökológiai szemléletű szociális segítő tevékenység közbeni együttműködés szintje és a gyermeki rezilienciaszint emelkedése között (Homoki 2018; 2019; Homoki-Rácz 2019).

Jelen kutatás során, a Szülői attitűdskálán mért fejlődések adatai mutatják, hogy a programok a gyermekek nevelése során, a szülők saját nevelési kompetenciájába vetett hitét erősítették és a gyermekekkel való foglalkozás, a hétköznapi nevelés – számukra – „új” lehetőségeinek (családi együttes élményekhez, családi napirendhez kapcsolódó együttes tevékenységek) tárházát sikerült körükben jelentősen bővíteniük.

A fenti programhatások eredményeképpen a 10-18 éves korcsoportéhoz tartozó vér szerinti családjaikban vagy kollégiumban élő gyermekek rezilienciaszintje közel 20%-os szignifikáns növekedést mutat, mely érték jelentősen meghaladja a korábbi évek növekedési tendenciáit is.

A gyermeki reziliencia tényezők közül a serdülőknél és fiataloknál az „élet értelmébe vetett bizalom” szignifikáns pozitív irányú változása is egy olyan jelentős eredmény, amely dacolva a világjárvány első hullámában megvalósított programok időszak nehezítő körülményeivel igazolja a szakemberek reziliens működését. Igazolja azt is, hogy sikerült a programok által biztosított családi, közösségi élmények, családterápiás és mentálhigiénés tanácsadás hatására a gyermekek szülőkbe és az őket támogató társas környezetbe (családokat segítő szakemberekbe) vetett bizalmát erősítve jelentős eredményt elérniük a nehézségekkel szembeni megküzdést elősegítő gyermeki reziliencia fejlesztésében is. Hiszen a gyermekek sikeres társadalmi integrációjához elengedhetetlen „élet értelmébe vetett bizalomra”, az „énhatékonyságukra” és a reziliencia családi alskálájához

kapcsolódó, szülő-gyermek kapcsolatok erősítésére jelentős kedvező hatás elérését támasztják alá az elemzett gyermeki reziliencia kérdőívek adatai.

Felhasznált irodalom:

Alacsony Zs. – Freisinger B. – Ónodi I. – Rácz A. – Sik D. (2020): A gyermekvédelem új útkereséseinek komplex értékelése. In: *A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben.* (szerk. Rácz Andrea). Budapest, Rubeus Egyesület. 166-212.

Bíró Gy. (2020): A hazai digitális távoktatás tapasztalatai a COVID-19-es járványhelyzet időszakában egy kvalitatív felmérés tükrében. In: *Fejezetek a COVID-19-es távoktatás digitális tapasztalataiból.* (szerk: Dr. Kozma Gábor) Szeged, Gerhardus Kiadó. 18-41.

Czinderi, K. – Homoki, A. – Rácz, A. (2018): Parental quality and child resilience: experience of a hungarian model program. In: *MIRDEC-10th International Academic Conference, Global and Contemporary Trends in Social Science*, 2018.11.06-08., Barcelona, Spanyolország. https://1750f93d-2eec-4060-afbe-6c7b440a30e7.filesusr.com/ugd/f279ca_b3eb7c44bf084bcdac07364d20af808d.pdf

(utolsó elérés: 2020. 08. 14.)

Homoki A. (2016): *A boldogulás elősegítése nehéz helyzetben lévő serdülők körében. Gyermekvédelemben élni a szeretet erejével.* Budapest, Áldott Remény Könyvkiadó.

Homoki A. (2018): A szülői kompetenciafejlesztés hatásai a gyermeki reziliencia fejlődésére In: *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában.* (szerk.: Rácz A.) Budapest, Rubeus Egyesület 309-341. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztés_rubeus_20180919.pdf (utolsó elérés: 2020. 08. 08.)

Homoki A. (2019): A szülői kompetencia-fejlesztés hatásai a devianciákkal, bűnelkövetéssel érintett családok gyermekeinek reziliencia-fejlődésére. In: *Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szüleiket támogató modellprogramok a gyermekvédelemben.* (szerk.: Rácz A.) Budapest, Rubeus Egyesület 263-295. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv_szulomkomp_BM2_final_201906.pdf (utolsó elérés: 2020. 08. 14.)

Homoki A. (2020): A reziliencia egyéni nézőpontú megközelítése a humán segítség nemzetközi és hazai gyakorlatában. Szociálpedagógia 15. kötet, 2020. 46-53. (Megjelenés alatt)

Homoki A. – Czinderi K. (2015): A gyermekvédelmi szempontú rezilienciakutatás eredményei Magyarország két régiójának LHH térségeiben. *Esély*, 6: 61-82.

Homoki A. et al. (2016): *A CYRM 28 gyermek és ifjúsági reziliencia skála magyar adaptált változatának jellemzői*. <http://mindenholotthon.hu/cyrm-28-gyermek-ifjusagi-rezilienciakutatas/>

(utolsó elérés: 2020. 08.14)

Homoki A. – Rácz A. (2019): Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szülőiket célzó gyermekvédelmi innovációk. *Erdélyi Társadalom*, 2: 9-30. <https://www.erdelyitarsadalom.ro/files/et35/et-bbu-35-01.pdf> (utolsó elérés: 2020. 08.14)

Komenczi B. (2001): A vezetés szerepe az információs és kommunikációs technológiák pedagógiai felhasználásának fejlesztésében II. *Új Pedagógiai Szemle*, 9: 16-24.

Kovács M. (2015): Az IKT-eszközök használata az SNI-sek fejlesztésében. <https://moderniskola.hu/2015/06/az-ikt-eszkozok-hasznalata-az-sni-sek-fejleszteseben/> (utolsó elérés: 2020. 08.14.)

Koronkai Z. A. (2017a): Új típusú informatikai fejlesztő eszköz a PAF gyakorló általános iskoláján – sajátos nevelési igényű kisiskolások részére. In: *Mobil - világ - iskola Válogatott tanulmányok az I. Mobil eszközök az oktatásban konferenciáról*. I. Mobil eszközök az oktatásban konferencia Veszprém, 2016. november 11-12. (Szerk.: Aknai Dóra Orsolya, Fehér Péter) Debreceni Egyetemi Kiadó, IKT MasterMinds Kutatócsoport, Veszprém.

Koronkai Z. A. (2017b): Új típusú informatikai fejlesztő eszköz a PAF gyakorló általános iskoláján, *PAF Tudomány és Hivatás*, 1: 41-50.

Kosztka J. (2020): A szociális munka és a természeti környezet találkozási pontjai. *Metszetek*, (várható megjelenés 2020. október)

Molnár Gy. (2008): Az IKT-val támogatott tanulási környezet követelményei és fejlesztési lehetőségei. *Szakképzési szemle*, 3: 257-278.

Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Segítő tudatosság, tudatos segítség – Szekszárdi modellprogram bemutatása. In: *A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben*. (szerk. Rácz Andrea). Budapest, Rubeus Egyesület. 25-56.

Thékes I. (2020): A COVID-19 vírusjárvány miatt hazai távoktatás digitális megoldásainak elemzése. In: *Fejezetek a COVID-19-es távoktatás digitális tapasztalataiból*. (szerk: Dr. Kozma Gábor) Szeged, Gerhardus Kiadó. 7-18.

Ujhelyiné Szeverényi I. (2015): Örömpedagógia a mindennapi gyakorlatban. Tehetségkonferencia 2015, Orosháza <https://pt.slideshare.net/szevirma/rmpedaggia-a-gyakorlatban> (utolsó elérés: 2020. 08.14)

Ungar, M. (2020): *Working with Children and Youth with complex needs. 20 skills to building resilience*. 2nd edition. Abingdon, Routledge Taylor and Francis.

Mellékletek: Mérési eszközök

Interjúvázlatok

A modellhelyszíneken 2 alkalommal (modellprogram elején és végén) történik interjúfelvétel szakemberekkel és célcsoport tagokkal. Az interjú hossza kb. 5-15 perc, melyet az adott programelem után szükséges rögzíteni.

Program részt vevő szakemberek

(szakmai vezető, családgondozó, esetenedzser, pszichológus, szakellátóhely képviselője, egyéb szakember)

- 1) Kérem, röviden mutakozzon be! Milyen szerepe van Önnek a programban?
- 2) Mutassa be a programot, térjen ki annak rövid és hosszabb távú céljaira!
- 3) Mutassa be a program részt vevőit!
- 4) Mutassa be a mai alkalom menetét, célját!
- 5) Szakmaiság értékelése (együtműködés – kommunikáció – szakmai célok megvalósítása terén)
- 6) Mely szülői / gyermeki kompetenciák kerülnek fejlesztésre?
- 7) Szakmailag mit tart innovatívnak a gyermekes családokkal és fiatalokkal való munka, illetve a szociális- és gyermekvédelmi ellátórendszer fejlesztése terén?
- 8) Milyen továbblépési lehetőségeket lát a programban?

2. interjú alkalmával:

- 1) Meséljen a program alakulásáról, mik az elért célok, tapasztalatok!
- 2) Mutassa be a mai alkalom menetét, célját!
- 3) Szakmaiság értékelése (együtműködés – kommunikáció – szakmai célok megvalósítása terén)
- 4) Mely szülői / gyermeki kompetenciák kerülnek fejlesztésre?
- 5) Hova jutottak el, milyen eredmények születtek?
- 6) Értékelje összességében a program tapasztalatait!

- 7) Milyen újítások születtek, ami beépíthető a jövőbeli munkájukba?
- 8) COVID-19 ideje alatt hogyan működtek, mi okozott nehézséget, mit tudnak belőle tovább vinni?

Program részt vevő szülők

- 1) Kérem, röviden mutakozzon be! Hány gyermeket nevel? Hogyan került a programba?
- 2) Mi a célja a programnak, amiben részt vesz?
- 3) Hogy látja, miben tud ez Önnek és családjának segíteni?
- 4) Hogyan látja a szakemberek munkáját és hozzáállását?
- 5) Miben vár fejlődést szülői feladatainak teljesítése terén?
- 6) Mi tetszik és mi nem tetszik a programban?

2. interjú esetén:

- 1) Miben fejlődött a program során?
- 2) Hova jutott el a program során, milyen eredmények születtek?
- 3) Mi a legfontosabb hozadéka a programban való részvételének saját maga és gyermeke számára?
- 4) COVID-19 ideje alatt hogyan működött a program, mi volt más, mit tudna negatívumként és pozitívumként kiemelni?

Program részt vevő gyermekek és fiatalok

- 1) Mesélj magadról: hány éves vagy, hányadikos vagy, milyen családban élsz, mit szeretsz szabadidődben csinálni, stb.?
- 2) Mesélj a programról, amiben részt veszel!
- 3) Mit gondolsz egy ilyen témájú programról? Kiknek és miben tud segíteni?
- 4) Hogyan látod a szakemberek munkáját?
- 5) Mi tetszik, és mi nem tetszik a programban? Ajánlanád-e a barátaidnak vagy hasonló helyzetben lévő fiataloknak? (Miért igen vagy miért nem?)

- 6) A programról, amiben részt veszel, szoktatok-e otthon a szüleiddel, testvéreiddel beszélgetni?
- 7) Miben szeretnél fejlődni?

2. interjú esetén:

- 1)_Mi a legfontosabb számodra, amiben a program tudott segíteni?
- 2) Történt-e bármiben pozitív előrelépés a program során? Miben fejlődöttél?
- 3) Hogy ment a járvány idején a digitális otthoni tanulás? Mi okozott nehézséget? Mit emelnél ki pozitívumként?

Modellprogramok megfigyelési és dokumentálási szempontrendszere

A modellhelyszíneken 2 alkalommal (modellprogram elején és végén) történik helyszíni látogatás, ahol a kutatók min. egy-egy programelem teljesülését dokumentálják részt-vevő megfigyelés módszerével

- 1) Modellhelyszín bemutatása (környezet, körülmények, rendelkezésre álló eszközök)
- 2) Program / programelem részletes bemutatása (egyéni esetkezelés, csoportmunka, klubfoglalkozás, képzés, szabadidős program stb.)
- 3) Szolgáltatást igénybe vevők köre (hány fő, célcsoport demográfiai, szociológiai jellemzői)
- 4) Szolgáltatást nyújtó szakember/ek bemutatása
- 5) Szakmaiság értékelése (együttműködés – kommunikáció – szakmai célok megvalósítása terén)
- 6) Mely szülői / gyermeki kompetenciák kerülnek fejlesztésre?
- 7) A program / programelem hogyan járul hozzá a modellprogramban megfogalmazott célok teljesüléséhez?
(közvetlen és közvetett célok teljesülése)
- 8) Kutató saját észrevételei, benyomásai
- 9) Milyen szakmai innovációk azonosítottak a célcsoporti tagokkal való hatékony munkavégzés érdekében, illetve általában a szociális munka szempontjából?

Elégedettségi kérdőív

100 fővel kerül lekérdezésre – helyszínenként 25-25 szülővel, akik valamilyen programelemben részt vettek. A kérdőív felvételére a program / programelem végétől kerül sor. A kérdőív önkéntes, anonim.

Kérjük, hogy értékeljen 1-5-ig terjedő skálán és tegyen x-et a megfelelő négyzetbe! 1 – kevéssé, egyáltalán nem; 5 – teljes mértékben

Kérdés		Értékelés				
		1	2	3	4	5
1.	Milyen mértékben felelt meg a program az Ön előzetes elvárásainak?					
2.	Milyen mértékben segítette a program a családi problémák, konfliktusok megoldását?					
3.	Milyen mértékben segítette a program gyermekével való kapcsolatának erősítését?					
4.	Véleménye szerint a gyermekneveléssel kapcsolatos ismeretek mennyire építhetők be hétköznapi szinten az életükbe?					
5.	Véleménye szerint mennyiben segítette a program a gyermekek és fiatalok szemléletformálását, a fiatalkori kihívások terén az ismeretinek bővítését, általában motivációját az énfelforrás terén?					
6.	A szakemberek hozzáállása és szakmai felkészültsége mennyire segítette az Ön személyes fejlődését?					
7.	Mennyiben ajánlaná a jövőben más hasonló helyzetben lévő gyermekeknek és / vagy szüleiknek a programot?					
8.	Az időkeretek az egyes találkozások alkalmával mennyire voltak megfelelőek?					
9.	A helyszín és annak fizikai környezete (berendezés, otthonosság, stb.) az egyes találkozások alkalmával mennyire voltak megfelelőek?					
10.	Ha visszagondol a teljes programra, értékelje a programmal kapcsolatos összbenyomását!					
11.	Mit lehetne máshogy csinálni, milyen más témák feldolgozására lenne még szükség egy ilyen program keretében?					
12.	Ön szerint mire lenne még szükségük a gyermekeknek, fiataloknak és szüleiknek a programon túl, hogy szülői feladataikat megfelelően tudják ellátni és a fiatalok sikeresen beilleszkedhessenek a társadalomba?					

KÖSZÖNJÜK VÁLASZAIT!

Modell-helyszín:.....

Modellprogram eleme:

Gyermek kódja: településkód / mérés száma/ család sorszáma / gyermek sorszáma.....(példa: SZEK/1/5/2 = Szekszárdi program/1. mérés/ 5. számú család / családban nevelkedő 2. gyermek)

Gyermek neme: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Gyermeki reziliencia skála (10 item) (családban élő 10 év alattiak számára)

I- igaz H- hamis

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Játsszunk Igaz - Hamis játékot! Mi igaz és mi nem igaz a családodokra: apára, anyára, rád és a testvéreidre?	I	H
1. Otthon sokat nevetünk.		
2. Esténként olvasnak nekem mesét.		
3. Szoktunk együtt énekelni.		
4. Csak a testvéreim játszanak velem, anyáék nem.		
5. Ha felnövök, olyan szeretnék lenni, mint anya vagy apa.		
6. Tudom, hogy ügyes vagyok és szeretnek, mert otthon sokszor mondják.		
7. Amikor sírok, mindig megvigasztalnak.		
8. Ha éhes vagyok, mindig van valami a hűtőben, kamrában, amivel jól lakhatok.		
9. Anya, apa vagy nagyszülőim imát is tanítottak nekem.		
10. Amikor félek, mindig elmondom anyának, apának.		

(Homoki, 2018)

Modell-helyszín:.....

Modellprogram eleme:

Gyermek kódja: településkód / mérés száma/ család sorszáma / gyermek sorszáma.....(példa:
SZEK/1/5/2 = Szekszárdi program/1. mérés/ 5. számú család / családban nevelkedő 2. gyermek)

Gyermek neve: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Gyermeki reziliencia skála (25 item) (családban élő 10-18 éveseknek)

1 — egyáltalán nem igaz; 2 — ritkán igaz; 3 — néha igaz; 4 — gyakran igaz; 5 — szinte mindig igaz. 77-nem tudja; 99 nincs válasz. (A kérdőív fordított tételeket is tartalmaz!)

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Mennyire érzed igaznak az alábbi állításokat?	1	2	3	4	5	77	99
1. Az iskolában elismernek, támogatnak.							
2. Tanulmányi átlagom tükrözi a képességeimet.							
3. Szeretek iskolába járni, jól érzem ott magam.							
4. Az osztályban jó tanulónak számítok, sikeresnek érzem magam.							
5. Nehéz élethelyzetben mindig van kihez fordulnom az iskolában.							
6. Szüleimmel gyakran megbeszélem rossz érzéseimet, félelmeimet.							
7. Szüleim bíznak bennem, biztatnak, mindennap kifejezik szeretetüket.							
8. Visszagondolva a kisgyermekkoromra, inkább rossz emlékek jutnak eszembe.							
9. Hétköznapiokon és hétvégéken szívesen vagyok együtt szüleimmel: sportolunk, játszunk, főzünk, kertészkedünk, barkácsolunk, stb.							
10. Sok barátom/barátnőm, haverom, ismerősem van.							
11. Szívemhez legközelebb nem a családtagjaim állnak.							
12. Gyakran vagyok magányos, nehéz helyzetekben egyedül érzem magam.							
13. Barátaimmal szoros kapcsolatban állok.							
14. Értékesnek, szeretetre méltónak tartom magam.							
15. Minden helyzetben erős az önbizalmam.							
16. Szeretek megfelelni másoknak, az elvárások szerint viselkedem.							
17. A csoport szabályait mindig betartom.							
18. Hiszek abban, hogy értelme van az életnek, és mindennek, ami velem történik, oka van.							
19. Rossz érzéseimről (szomorúság, csalódottság, rettegés) nehezen beszélek másoknak.							
20. Hiszek Istenben.							
21. Félek a jövőtől, a felnőtté válást inkább nem várom.							
22. Többféle olyan szabadidős tevékenységet végzek, melyek örömmel töltenek el.							
23. Szoktam dohányozni és/vagy alkoholt inni, drogozni.							
24. Az élet az én oldalamon áll, hiszem, hogy bármibe kezdek is, jól alakulnak a dolgaim.							
25. Balhék, hétvégi kihágások miatt már kerültem kapcsolatba rendőrséggel.							

(Homoki 2014)

Modell-helyszín:.....

Modellprogram eleme:

Gyermek kódja: településkód / mérés száma/ család sorszáma / gyermek sorszáma / gyermek nevelkedési helye
.....(példa: SZEK/1/5/1/1 = Szekszárdi program/ 1. mérés/ 5. számú család / 1. gyermek a családban /
gyermekotthonban nevelkedik. Nevelkedési hely : 1) gyermekotthon; 2) nevelőszülő)

Gyermek neme: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Gyermeki reziliencia skála (10 item) (10 év alatti szakellátásban élő gyermekek számára)

II- igaz H- hamis

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Játsszunk Igaz - Hamis játékot! Mi igaz és mi nem igaz a családodokra: apára, anyára, rád és a testvéreidre?	I	H
1. Amikor találkozunk anyáékkal, sokat nevetünk.		
2. Amikor meglátogatnak, mesélnek arról, mi történik otthon.		
3. Az együtt töltött idő alatt szoktunk együtt énekelni.		
4. Van olyan játék, amit szívesen játszunk együtt.		
5. Csak a testvéreim játszanak velem, anyáék nem.		
6. Ha felnövök, olyan szeretnék lenni, mint anya vagy apa.		
7. Tudom, hogy ügyes vagyok és szeretnek, mert sokszor mondják.		
8. Szoktam sírni, ha találkozunk, de mindig megvigasztalnak.		
9. Amikor megígérik, mindig meglátogatnak.		
10. Anya, apa vagy nagyszülőim imát, versikét is tanítottak nekem, amit akkor is mondhatok, ha nem vagyunk együtt.		

(Homoki, 2018)

Modell-helyszín:.....

Modellprogram eleme:

Gyermek kódja: településkód / mérés száma/ család sorszáma / gyermek sorszáma / gyermek nevelkedési helye
.....(példa: SZEK/1/5/1/1 = Szekszárdi program/ 1. mérés/ 5. számú család / 1. gyermek a családban /
gyermekotthonban nevelkedik. Nevelkedési hely : 1) gyermekotthon; 2) nevelőszülő)

Gyermek neve: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Gyermeki reziliencia skála (30 item) (10-18 éves szakellátásban élőknek)

1 — egyáltalán nem igaz; 2 — ritkán igaz; 3 — néha igaz; 4 — gyakran igaz; 5 — szinte mindig igaz. 77-nem tudja; 99 nincs válasz. (A kérdőív fordított tételeket is tartalmaz!)

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Mennyire érzed igaznak az alábbi állításokat?	1	2	3	4	5	77	99
1. Az iskolában elismernek, támogatnak.							
2. Tanulmányi átlagom tükrözi a képességeimet.							
3. Szeretek iskolába járni, jól érzem ott magam.							
4. Az osztályban jó tanulónak számítok, sikeresnek érzem magam.							
5. Nehéz élethelyzetben mindig van kihez fordulnom az iskolában.							
6. Nevelőszüleimmel / nevelőimmal gyakran megbeszélem rossz érzéseimet, félelmeimet.							
7. Nevelőszüleim / nevelőim bíznak bennem, biztatnak, mindennap kifejezik szeretetüket.							
8. Visszagondolva a kisgyermekkoromra, inkább rossz emlékek jutnak eszembe.							
9. Kapcsolattartásokon szívesen maradok egyedül a szüleimmel.							
10. Amikor találkozom a szüleimmel, mindig csinálunk együtt valami programot: (pl.: játszunk, szoktunk együtt sportolni, főzünk, kertészkedünk, barkácsolunk, stb.,)							
11. Anyáék látogatásának mindig nagyon örülök.							
12. Nagyon várom azokat a kapcsolattartásokat, amikor hazamehetek.							
13. Sok barátom/barátnőm, haverom, ismerősöm van.							
14. Szívemhez legközelebb nem a családtagjaim állnak.							
15. Fontosak számomra a családi események, ünnepek.							
16. Találkozásaink alkalmával értesülök arról, mi történt otthon.							
17. Gyakran vagyok magányos, nehéz helyzetekben egyedül érzem magam.							
18. Barátaimmal szoros kapcsolatban állok.							
19. Értékesnek, szeretetre méltónak tartom magam.							
20. Minden helyzetben erős az önbizalmam.							
21. Szeretek megfelelni másoknak, az elvárások szerint viselkedem.							
22. A csoport szabályait mindig betartom.							
23. Hiszek abban, hogy értelme van az életemnek, és mindennek, ami velem történik, oka van.							
24. Rossz érzéseimről (szomorúság, csalódottság, rettegés) nehezen beszélek másoknak.							
25. Hiszek Istenben.							
26. Félek a jövőtől, a felnőtté válást inkább nem várom.							
27. Többféle olyan szabadidős tevékenységet végzek, melyek örömmel töltenek el.							
28. Szoktam dohányozni és/vagy alkoholt inni, drogozni.							
29. Az élet az én oldalamon áll, hiszem, hogy bármibe kezdek is, jól alakulnak a dolgaim.							
30. Balhék, hétvégi kihágások miatt már kerültem kapcsolatba rendőrséggel.							

(Homoki 2018)

Modell-helyszín:.....

Modellprogram eleme:

Szülő kódja: településkód / mérés száma/ család sorszáma(példa: SZEK/1/5 = Szekszárdi program/ 1. mérés/ 5. számú család)

Szülő neme: 1- férfi, 2- nő

Szülő életkora:év

Gyermekek száma:

Szülői attitűdmérő skála (20 item)

1 — egyáltalán nem igaz; 2 — ritkán igaz; 3 — néha igaz; 4 — gyakran igaz; 5 — szinte mindig igaz. 77-nem tudja; 99 nincs válasz. (A kérdőív fordított tételeket is tartalmaz!)

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Mennyire éri igaznak az alábbi állításokat családi életükre vonatkozóan?	1	2	3	4	5	77	99
1. A családban könnyen szót értünk egymással, általában nem vitázunk.							
2. Valamin mindig idegeskedünk, veszekszünk.							
3. Minden nap beszélgetünk a párommal.							
4. Nevetni szoktunk együtt.							
5. Simogatással, összebújással, puszival is kifejezzük egymás iránti szeretetünket.							
6. Van olyan szó, vagy „titkos jelünk”, amivel minden nap tudtára adom a páromnak az érzéseimet.							
7. A gyerek valamelyikünknek minden nap beszámol érzéseiről, kifejezi azokat olykor nevetéssel, sírással, néha flegmán dacol.							
8. Könnyen tudom vigasztalni, biztatni, a gyereket, ha sírva fakad.							
9. A gyerek inkább csak az örömhíreket szereti megosztani velem, fél, hogy terhel, szomorít vele.							
10. Családi (konfliktusokba) vitákba, veszekedésekbe a gyerek is belekeveredik.							
11. Gyakran a gyermekkel együtt találjuk meg a megoldást a családi vitáink lezárásakor.							
12. Együtt étkezünk, egyszerre ülünk asztalhoz. (legalább egy alkalommal/nap)							
13. Estéink ugyanúgy zajlanak minden nap.							
14. Gyermekemnek (amíg kicsi volt) minden este mondtam mesét.							
15. Könyvet nézeget(t)ünk, énekelni is szoktam neki (k).							
16. Szoktunk együtt imádkozni.							
17. Mesélek neki(k) a gyermekkoromról.							
18. Szoktam arról beszélni, mit csináltak a gyerekek, mikor kicsik voltak.							
19. Szoktam otthon dohányozni, rendszeresen alkoholt inni.							
20. Előfordult, hogy a gyerek kapott üdítőt (ropit, csokit) a kocsmában, amikor én vagy társam magunkkal vittük.							

(Homoki, 2018)